Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Explanationes in Epistolas Pauli ad Galatas, ad Titum, ad Philemonem

https://hdl.handle.net/1874/330806

Aevum medium.
Scriptores ecclesiast.
N°. 223.

V 4 F
N 2

102 *(Eccl. 223, antea 284t.) Membr. 4°. 172 ff, quorum f 1—95 saec. XV, f 98—172 saec. XIV scripta sunt.*

S. Hieronymus, Explanationes in Epistolas Pauli ad Galatas, ad Titum, ad Philemonem, f. 1—95.

Fol. 1b. Sequuntur Expositores epistolarum pauli quos inueniri potui. (Fol. 2a. Contenta hujus vol.) Fol. 3 vacat. Fol. 4a. Incipit prefacio sancti iheronimi presb. in expositione epist. b. pauli apost. ad galathas. Fol. 70a. Explicit liber tercius.... Scriptus... per manus fratris Hectoris. Fol. 71 vacat. Fol. 72a. Incipit prefacio b. Jheronimi presb. in explanatione epistole b. pauli apost. ad Tytum. Fol. 95b. Explicit explanacio ..... ad titum... Scripta per fratrem Henricum de Delff. Fol. 96, 97 vacant.

Epistolae Pauli ad Romanos, ad Corinthios, ad Galatas (pars prior) cum glosa interlineari et marginali, ad Galatas (pars posterior), ad Titum et ad Philemonem sine glosa.

102

Fol. 98a. Incipit prefacio b. iheronimi presb. in explanatione epistole b. pauli apost. ad Philemonem. Fol. 107b. Explicit explanacio.... ad philemonem. (Scripta per fratrem Henr. Borre ut in contentis vol. legitur.) Fol. 108a. Incipit epistola b. pauli apost. ad romanos. Fol. 172b. Explicit epistola b. pauli apost. ad philemonem. — Initio codicis necnon ad calcem Explanat. in Epist. ad Galatas et Epist. ad Titum adscripti sunt rythmi aliquot in honorem S. Hieronymi.

„Pertinet ad Carthusienses prope Traiectum inferius."

102

Huius codicis descriptio quae exstat apud Tiele sic corrigenda est:

102 (*Eccl. 223, antea 284 t.*) *Membr. 4°. 172 fol. quorum fol. 1—107 et 164—172 saec. XV, fol. 108—163 saec. XIII exeunte scripta sunt.*

S. Hieronymus, Explanationes in Epistolas Pauli ad Galatas, ad Titum, ad Philemon, fol. 1—107b (non 1—95 ut apud Tiele).

Ad reliquam codicis partem (fol. 108a—172) haec notanda sunt:

Epistolae Pauli ad Romanos, ad Corinthios, et ad Galatas (pars prior i. e. usque ad III. 3), quae exaratae sunt fol. 108a—163b, praeter glosam interlinearem habent WALAFRIDI STRABONIS glosam ordinariam, de qua cf. Denifle, *Quellenbelege*, S. 16—17. Epistola ad Galatas inde a III. 4, et epistolae ad Titum et Philemonem. (fol. 164a—172b) non habent glosam.

Hs.
4 F 2

Sequitur expositores epistolarum pauli quos invenire potui

In primis ad romanos hanc exponunt Ambrosius et Augustinus
Ad Chorinthios prima hanc exponit Ambrosius
Ad Chorinthios secunda hanc similiter exponit Ambrosius
Ad galathas hanc exponunt Jheronimus Ambrosius et Augustinus ac origenes
Ad Ephesios hanc exponit Jheronimus — Et seuerianus episcopus
Ad philippenses
Ad Colosenses
Ad Tessalonicenses prima
Ad Tessalonicenses secunda
Ad Thymotheum prima
Ad Thymotheum secunda
Ad tytum
Ad phylemonem — has exponit Jheronimus
Ad hebreos hanc exponit Crisostomus

Expositores novi:
Thomas de aquino
Petrus de tharenthasio
Nicolaus de lyra
Item quidam alii scolastici

Hic extat adhuc glosa ordinaria quam composuit magister [illegible]
Item haymo presbyter romanus exponit similiter omnes epistolas pauli

Liber fratrum Carthusiensium prope Tiectum

Aue gemma monachorum · iubar stella et doctorum · o sancte iheronime
Extirpator hereticorum · illustrator deuotorum · predicator inclite
Deprecare ihesum xpistum · ut per quem nos in mundum istum · in celesti culmine
Donet nobis cum beatis · in celis glorificatis · perhenniter uiuere Amen

Iheronimus super { ad galathas Scriptus per fratrem hectorem Ad laudem gloriosi iheronimi
ad tytum scriptus per fratrem hen[illegible] de delf · ad laudem gloriosi iheronimi
ad philemonem scriptus per fratrem henricum [illegible] ad laudem gloriosi iheronimi }

Item epistole pauli cum glosa interlineari · [illegible] ex certis quas antea habuimus
[illegible] quas libr[illegible] [illegible] sunt ut fieret unum volumen et
[illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Ista continentur in hoc volumine

Iheronimus super epistolam ad galathas
Item idem super epistolam ad Tytum
Item idem super epistolam ad philemonem

Iheronimus etiam exponit epistolam ad Ephesios quam habemus per se in uno volumine

Item Epistola pauli ad romanos
Item Epistola pauli ad Chorinthios prima
Item Epistola eiusdem ad Chorinthios secunda

Cum glosa interliniari

Item Epistola pauli ad galathas
Item Epistola pauli ad Tytum
Item Epistola pauli ad philemonem

Has ex parte habuimus cum glosa ut prius
Que ulterius est scripta cum duabus sequentibus quas exponit iheronimus ut predicitur

Pertinet ad carthusienses prope Tiectum inferius

nº. 245. t.

n: 204. t.

Incipit prefacio sancti iheronimi pbri in exposicione eplē bti pauli apostoli ad galathas ...

Paucia admodū dies sūt. qȝ epistolā pauli ad philemonē inṗtatus. ad Galathas transcenderam pmul's retrorsū in medio ṗtermissis Et ecce subito lre mchi de vrbe allate sunt. mrciātes et albinā venerabilē anū presencie dn̄i redditā: et scām marcella mris cōtubernio destitutā magis nūc nr̄m o paula et eustochiū flagitare solaciū Et qȝ hoc mteri fieri non pt ꝓpter grandia maris in medio spacia atqȝ terrarū. repente volui impressū saltē scripturarū velle curare medicamie, Scio equidē ardore eius. scio fidē quā flāmā semꝑ habeat in pectore superātē sexū. obliuisci homis et diuinarū voluminū typano concrepante. rubrū huius seculi pelagus transfretare, Certe cū rome essem nunquā tam festina me vidit. vt nō de scripturis aliquid interrogaret Neqȝ vero more phytagorico quidqȝ respondera rectū putauit. nec sine rōne ṗiudicata apud eā auctoritas valebat. sȝ examinabat omnā et sagaci mente vniuersa pensabat. vt me sentire nō tam discipula haberet quā iudicē Itaqȝ qd' et illi puti ꝑgratū fore. et vobis q in ṗnciarū estis vtile existimo Aggrediar opus inteptatū ante me lingue mr̄ scriptoribus. et a grecis quoqȝ vix paucis. vt rei poscebat dignitas vsurpatū Non qȝ ignorē. c. marium victorinū. qui rome me puero rethoricā docuit edisse cōmentarios in aplm Sȝ qȝ occupatus ille in erudicione secularium litterarū. scripturas omo ignorauit Et nemo possit quāuis eloquens de eo bn̄ disputare qȝ nescit. Quid igitur ego stultus aut temerarius quid pollicear qȝ ille nō potuit. Minime Quin potius in eo mchi videor caucior atqȝ timidior qȝ imbecillitate virium mearū senciens. origenis cōmentarios sū secutus Scripsit enī ille vir in eplam ad galathas quinqȝ ꝓprie volumina et decimū stromatū suorū librū cōmatico sup explanatione eius sermone compleuit. Tractatus quoqȝ varios et excerpta que uel sola possent sufficere composuit Pretermitto, didi

nō

mum videntem meum. et laodicenum de ecclesia nuper egressum. et alexandrum
veterem hereticum. eusebium quoque emissenum et theodorum heracleoten
qui et ipsi nonnullos super hac re commentariolos reliquerunt. e
quibus vel si pauca decerperem. fieret aliquid quod non penitus con
temneretur. Itaque ut simpliciter fatear. legi hec omnia
et in mente mea plurima coacervans. accito notario vel
mea vel aliena dictavi. nec ordinis nec verborum. interdum nec
sensuum memor. Iam domini misericordie est. ne per imperitiam meam. ab
aliis bene dicta dispereant. et non placeant inter extraneos
que placent inter suos. Argumentum itaque epistole huius
breviter comprehendens hac prefatione commoneo. ut sciat eam
de esse materia. epistole pauli ad galathas et que ad roma
nos scripta est. Sed hoc differre inter utramque. quod in illa altiori
sensu et profundioribus usus est argumentis. hic quasi ad eos
scribens. de quibus in consequentibus ait. O insensati galathe
et sic insipientes estis. tali se sermone moderatus est. quo incre
paret potius quam doceret. et que possent stulti intelligere
ut eos sententiis tum oratione vestiret. et quos ratio suadere
non poterat revocaret auctoritas. Nullus quidem apostoli sermo
est vel per epistolam vel presentis. in quo non laboret docere antique legis
onera deposita. et omnia illa que in typis et ymaginibus precesserunt.
id est ocium sabbati. circumcisionis iniuriam. kalendarum et tri
um per annum solempnitatum recursus. scrupulositatem ciborum. et per
dies singulos lavacra iterum sordidanda. gratiam evangelii
subrepente cessasse. quam non sanguis victimarum sed fides anime
credentis impleret. Verum alibi ex parte. et ut sibi aliud
agenti hec questio obtulerit et late disputatum est et plane
perstrictum. In his autem duabus ut dixi epistolis specialiter antique
legis cessatio et nove introductio continetur. Sed ad galathas
hoc proprium habet quod non scribit ad eos qui ex iudeis in christum
crediderant. et paternas putabant cerimonias observan
das. sed ad eos qui ex gentibus fidem evangelii receperant et
rursum retro lapsi. quorundam fuerant auctoritate deterriti

asserentem petrum quoque et iacobum et totas iudee ecclesias euan
gelium christi cum lege veteri miscuisse ipsumque paulum aliud in iu
dea facere aliud in nacionibus predicare. et frustra eos in cristum
credidisse si id negligendum putarent quod apostolorum principes observa
rent. Quocirca ita caute inter utrumque et medius incedit. ut nec
euangelii prodat graciam pressus pondere et auctoritate maiorum. nec
precessoribus faciat iniuriam dum assertor est gracie. Oblique vero et
quasi per cuniculos latenter incedens. et petrum docet pro commis
sa sibi circumcisionis plebe facere. ne ab antiquo repente vivendi
more desciscens in crucem scandalizata non crederet. et sibi predica
cione gencium credita. equum esse id pro veritate defendere quod alius
pro dispensacione simularet. Quod nequaquam intelligens bythaneotes
et sceleratus ille porphirius in primo operis sui adversum nos libro
petrum a paulo obicit esse reprehensum quod non recto pede incederet
ad euangelizandum. volens et illi maculam erroris inurere. et
et huic procacitatis. et in commune ficti dogmatis accusare menda
cium. dum inter se ecclesiarum principes discrepent. Que quidem et nunc
orantibus vobis leniter quo sensu sint dicta tangimus. et in suis
locis plenius exequemur. Sed iam tempus est ut ipsius apostoli verba
ponentes singula queque pandamus. Explicit prefacio.

Incipit liber explanacionum beati iheronimi presbiteri in epistolam
beati pauli apostoli ad galathas

Paulus apostolus non ab hominibus neque per hominem sed per
ihesum cristum et deum patrem qui suscitavit eum a mor
tuis. Non superbe ut quidam putant. sed necessarie
neque ab hominibus neque per hominem. se apostolum esse
proponit. sed per ihesum cristum et deum patrem. ut eos qui paulum extra
duodecim apostolos ventilabant. et nescio unde subito prorupisse. vel
a maioribus ordinatum hac auctoritate confunderet. Potest
autem et oblique in petrum et in ceteros dictum accipi. quod non
ab apostolis ei sit traditum euangelium. sed sub ipso ihesu cristo qui
et illos apostolos elegerat. Hoc autem totum ideo preparatur. ut
nemo sibi quasi legis onera per euangelium gracia disputanti h

posset opponere: Sed petrus hoc dixit, Sed apostoli hoc statuerunt, sed
praedecessores tui aliud decreverunt. Ac quidem in sequentibus nunc quasi
occulto sermone perludens manifestius facit dicens ab eis qui videntur
esse aliquid nichil in se collatum refert et ipsi in faciem restitisse
se scribit nulla dicens necessitate compulsum ut ypocrisi cederet iu
deorum. Nec si temerarium quibusdam videtur cum contra apostolos communis occul
te fuisse locutum qui iherusolimam idcirco processerit ut cum eis
conferret euangelium ne forte in vacuum curreret aut cucurrisset.
illo intelligentiam transferimus usque hodie a patriarchis iudeorum
apostolos mitti a quibus etiam tunc reor galathas depravatos legem
observare coepisse vel certe alios de iudeis credentibus in Christum
perrexisse in galaciam qui assererent petrum quoque apostolorum principem et ia
cobum fratrem domini legis cerimonias custodire. Ad distinctionem itaque eorum
qui mittuntur ab hominibus et sui qui sit missus a Christo tale sumpsit
exordium. Paulus apostolus non ab hominibus neque per hominem. Apostolus autem
hoc est missus hebreorum proprie vocabulum est. Ac silas quoque sonat
cui a mittendo missi nomen impositum est. Aiunt hebrei inter
prophetas quoque prophetas et sanctos viros esse quosdam qui et prophete et
apostoli sint. Alios vero qui tantum prophete. Denique moysen cui dicitur
et ego mitto te ad pharaonem et ipse rendat provide alium
quem mittas et ysaiam cui loquitur deus quem mittam et quis ibit ad
populum istum esse et apostolos et prophetas. Unde et nos possumus intelligere
iohannem quoque baptistam et prophetam et apostolum appellandum. Siquidem ait scrip
tura fuit homo missus a deo cui nomen erat iohannes. Et in epistola ad he
breos propterea paulum solita consuetudine nec nomen suum nec apostoli voca
bulum posuisse quia de Christo erat dicturus. Habentes ergo principem sacer
dotum et apostolum confessionis nostrae ihesum nec fuisse congruum ut ubi Chris
tus apostolus dicendus erat ibi etiam paulus apostolus poneretur. Qua
tuor autem genera apostolorum sunt. Unum quod neque ab hominibus est neque per hominem
sed per ihesum Christum et deum patrem. Aliud quod a deo quidem est sed per hominem.
Tertium quod ab homine et non a deo. Quartum quod neque a deo neque
per hominem neque ab homine sed a semetipso. De primo genere potest esse ysa
ias ceterique prophete et ipse apostolus paulus qui neque ab hominibus neque per hominem

sed a deo pre et xº missa ē De scdo thesus filius nave qui a deo
quidē est apls ꝯstitutus s ꝑ hoiem moysen Tertiu genus est
cu homi favore et studio aliquis ordinat ut nuc videmus plu
ros nō dei iudicio s redempto favore vulgi in sacerdociu subro
gari Quartu ē pseudo ꝓphar et pseudo aplor De qbus
apls ꝯstituimus huiusmodi pseudo apli operarii iniquitatis transfigu
rantes se in aplos xpi qui dicit hec dicit dns et dns nō
misit eos Deniq nō tal paulus qui neq ab hoib neq ꝑ hoiē
s a deo pre ꝑ ihm xrm missus ē Et quo approbat hebyonis
et fotini et huic hereses retudendas q dns nr ihus cristus
deus solummo sit dum aplus qui a xpo ad pdicacoez euangelii
missus ē negat se missu ab homie Subrepunt hoc loco cetere
hereses que putativa xpi carne vendicantes deu aiut xpz
esse non hoiē hec nō et nova heresis que dimidiatā xpi
asserit dispensacōne Atq ita cetē fidei int tanta falsor dog
matu naufragia ꝯstituta si xpm fateatur hoiē. hebion.
fotinus q subrepunt in deu eē ꝯtenderit. manicheus et marcion
et novelli dogmatis auctores ebulliut In comune audiat
xpm et deu esse et hoiē nō quo alius sit deus et alius homo
s qui deus semp erat ho ob nrā salute esse dignatus ē Sciendu
quoq in marcionis aplo nō eē scriptu et ꝑ deu prem. volentis
expone xrm nō a deo pre s ꝑ semetipm suscitatu ut ē illud
Solvite templu hoc et ego i triduo suscitabo illud. netno et
alibi nemo tollet aiaz mea s ego pono ea. et rursu potesta
te habeo sumedi illā. Et qui mecu st omēs fres ecclesiis
galathie. In aliis eplis Sostenes et siluanus medii et ti
motheus in exordio ꝓponuntur In hac tm q necia erat
auctoritas plurimor. omi fratrum nomie assumitur qui et ipi
forsita ex circucisioe erant et a galathis nō ꝯtemptui duce
bantur Plurimu quippe facit ad ꝑlm corrigendu. multor
i una re sentēcia atq consensus Et aute ait ecclyis galathie
et hoc notandu quia hic tm gnaliter nō ad una eccam
unius urbis s ad totius ꝓvincie scribat ecclesias Et ecclas vero

quas postea errore arguat depravatas. Ex quo nos tendum dupliciter ecclesiam posse dici. et eam que non habeat maculam et rugam et vere corpus xpi sit. et eam que in xpi nomine absque plenis perfectisque virtutibus congregetur, quomodo sapientes bifariam nuncupantur tam hii qui sunt plene perfecte que virtutis quam illi qui incipiunt et in profectu positi sunt. De perfectis dicitur. mittam ad vos sapientes. De incipientibus. Argue sapientem et diliget te, Qui enim plene consummate que virtutis est correctione non indiget. Iuxta hunc sensum de ceteris quoque virtutibus intelligendum. quod scilicet fortis et prudens pius et castus iustus et temperans. modo plene. modo abusive accipiantur. Gratia vobis et pax a deo patre et domino nostro ihesu xpo. Non ut in ceteris epistolis. dei patris et domini nostri ihesu xpi. gratiam ponit et pacem. per quas absque operum merito et peccatis nobis concessa sunt pristina et pax indulta post veniam Sed prudenter causam agit adversum eos qui fuerant a lege poenitentes. et putabant se posse ex operibus iustificari. ut sciret se salvos gratia in eo perseverare quod ceperant, Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris ut eriperet nos de presenti seculo malo secundum voluntatem dei et patris nostri cui est gloria in secula seculorum amen. Neque filius se tradit pro peccatis absque voluntate patris. neque pater tradidit filium sine filii voluntate. Sed hec est voluntas filii voluntatem patris implere ut ipse loquitur in psalmo. ut facerem voluntatem tuam deus meus volui. Dedit autem se filius ut iustitiam que erat in nobis ipse iustitia subverteret. Tradidit se sapientia. ut insipientiam expugnaret. Sanctitas et fortitudo se obtulit ut spurcitiam infirmitatem que deleret. Atque ita non solum in futuro seculo iuxta promissa spe que quas credimus. sed etiam hic de presenti nos seculo liberavit. dum commortui xpo transfiguramur in novitate sensus. et non sumus de hoc mundo a quo nec amamur. Queritur quomodo presens seculum malum dictum sit. Solent quippe heretici inde capere occasiones. ut alium lucis et futuri seculi alium tenebrarum et presentis asserant conditorem. Nos autem dicimus non tam seculum ipsum quod die ac nocte annis currit et mensibus appellari malum. quam metonimicos ea que in seculo fiunt. quomodo sufficere dicitur

al. abluerit

dici malicia sua. et dies iacob modica esse scribuntur et pessimi
Non quo spacium temporis in quo vixit iacob malum fuerit. sed quo
ea que sustinuit per varia eum exercuerint temptamenta. Denique
eo tempore quo ille pro coniugibus seruiebat. et multis affligebatur
angustijs esau in requie erat. atque ita idem temporis spacium
alij bonum alij malum fuit. Sicut scriptum est in ecclesiaste. ne dixeris
quod dies mei priores erant boni super istos. nisi ad distinctionem ma
lorum. Unde iohannes ait. Mundus omnis in maligno positus est Non quo
mundus ipse sit malus sed quo mala in mundo fiant ab hominibus
Manducemus et bibamus dicentibus cras enim moriemur. Et ipse apostolus
Redimentes tempus inquit. quoniam dies mali sunt Infamatur et
saltus cum latrocinijs plenus sit. non quod terra peccet et silue. sed
quo infamiam homicidij loca contraxerint Detestamur et gla
dium quo humanus effusus est cruor Et calicem quo venenum tempera
tum est. non gladij calicis quod peccato. sed quo odium merentur illi qui
hijs male vsi sunt Ita et seculum quod est spacium temporum non per
semetipsum aut bonum aut malum est. Quapropter valentini delira
menta et fabule contempnende sunt qui triginta eonas suos ex
eo quod in scripturis secula legant affirmant. dicens eos esse animalia
et quadrigas et ogdoadas decadas quorum et duodecadas tot
edisse numeros seculorum quot eneia fetus sinosa tenuerint. Que
rendum est. quid sit inter seculum seculi siue secula seculorum. et vbi
pro breui temporis spacio vbi pro eternitate ponatur. quod in ebreo se
culum id est olam vbi vau littera posita habuerit eternitatem
significat. vbi vero sine vau scribitur annum quinquagesimum
quem illi iubileum vocant Ob hac tamen et ille hebreus qui
propter vxorem et liberos amans dominum suum aure percussa seruicio
subiugatur seruire iubetur in seculum. hoc est vsque ad annum quinqua
gesimum. et moabite et amonite non ingrediuntur ecclesiam domini
vsque ad quintam et decimam generacionem. et vsque in seculum quod omnis
dura condicio iubilei soluebatur aduentu Quidam dicunt eundem
esse in seculis seculorum quem in sanctis sanctorum. in celis celorum in ope
ribus operum in canticis canticorum Et quam inter differentiam celi ad eos

quorū celi sut. et scā que scōꝝ ꝯpatione sut sanctiora. et opa
que opm placōe meliora st̄ Et tn̄ cū q̄ ~~omnia~~ int tanta vni
u̇sa ꝑcellut. cantic̄ hꝛc̄ et sclā. que seculoꝝ collacōe st̄ secula
Pns itaqꝫ sclm̄. ita edisserit. vt dicat ex eo tpe illud ex mun
du. ex quo celū et terra st̄ condita. et currere vsqꝫ ad ꝯsūmaōēs
mūdi. quo xp̄s iudicaturꝰ ē omīa. Reuocat quoꝫ vlt° et in
pora pmonet gradū. de pteritis et futuris seculis disputa
tes. bona an mala fuerit seu futura sint. et in tn̄ pfūdas
incidunt questiones vt libros quoꝫ et īfinita volūia super
hac disserione ꝯdiderint. Ad ē aute ploḡꝰ pauli amen
hebreo sermoē ꝯcluditur. amen lxx̄ trāstulerut genyto
iacst fiat. Aquila. epistomos i vere siue fidaliter. Qd et
i euāº a saluatoē semꝑ assūitur sua ꝑ amen vba firmātē
Miroꝫ q̄ sic tam cito transfermini ab eo qui vos vocauit
in grām xp̄o ih̄u i aliud euāᵐ. q̄ nō est aliud nisi sut
aliqui qui vos ꝯturbat et volut ꝯuterē euāᵐ xp̄i. Ver
bū trāslacōis. in genesi pmū legiꝰ vbi enoch trāstulit deꝰ et
nō inueniebatꝰ. Et i regnoꝝ postea libris qn̄ ahab a cultu dei ad
ydoloꝝ veneraōēs transtulit vxoꝝ sua iheȝabel vt facēt iux oīa
que fecāt amoreꝰ q̄s disꝑdidit domīꝰ a facie filioꝝ isrl̄.
Sꝫ tn̄ sit vtraqꝫ trāslacio. illa dei ē. hec dyaboli. Qui transfertꝰ
a deo nō inuenitur ab amicis suis. nec ei pt̄ insidiatoꝝ obrepe
hoc quippe signifīcāē estiō et nō inueniebatur. Qui vero trās
fertur a dyabolo in id transfertꝰ qd̄ videꝰ eē et nō est. Sapie
tes quoꝫ sclī eos qui de dogmate trāsferūꝰ ad dogma transla
tos vocant. vt dyonisiꝰ ille cuiꝰ fuit ante sūma doloꝛē nō esse
malū. Postq̄ oppressꝰ calamitatibꝰ et doloꝝ cruciatibꝰ ce
pit affirmarē q̄ doloꝛ eēt sūmū oīm maloꝝ. Ab hijs appel
latꝰ ē trāspositꝰ siue trāslatꝰ q̄ scilꝫ a priori decreto recedēs
in ꝯtrāriū recidissꝫ. Miratur itaqꝫ paulꝰ pmū q̄ translati
sit ab euāᵍ libtate in legaliū opm seruitutē. Deīn q̄ tam
cito translatiꝰ. qꝛ nō eiusdē reatus ē transferri ab aliquo dif
ficulterꝰ et cito transferri. vt i martino. nō eadē pena plectitꝰ

nō^a

qui absq; colluctatiõe et tormentis stati͂ ꝓsiluit ad negan
dũ et ille qui inter eculeos fidiculas ignes q; distortus cõ
pulsꝰ est. q credebat negare Recedis adhuc cum euangelij pre
dicacio nõ grãde tempꝰ ĩ medio q galathas aplĩs ab ydol'
ad xpm̄ transduxerit. a mutat' quo̅ tñ cito recessent ab eo
ad cuiꝰ nõ dudũ facti fuerunt xpianĩ Habz autẽ et locꝰ ipẽ
hyperbaton q ita suo ordĩe legi pt Miror q sic tñ cito trãs
ferimĩ a xpõ ihũ quos vocauit ĩ gracia dicens Nõ veni vocare
iustos s; peccatores ad pniam Gra quippe salui facti sũ⁹ et non
ꝑ legẽ Translati autẽ inq̄t estis in aliud euãm qd' nõ est
aliud. qz oẽ qd' falsũ est nõ subsistit et qd' veritati ↄtrariũ est
non est. vt illud Ne tradas dñe sceptrũ tuũ hijs qui nõ st'
Et ea q nõ erant vocauit deus vt fierent esse qd' nõ erat.
Si autẽ hoc de hijs qui ĩ eũdẽ credebãt deũ et easdẽ scriptu
ras habebant dicit' q translati sint in aliud euãm q nõ ẽ
euãm quid de marcione et ceteris hereticis qui ↄditorẽ respu
unt et alterꝰ xpm̄ simulant estimare debeꝰ. qui nõ interpretatiõe
legis et lrẽ pugna vel spũs labuntur et corruunt s; de toto
certe iure discordant Pulchre autẽ ait nisi sunt aliqui qui vos
ↄturbant et volũt ↄũtere euãm xpi Volunt inq̄t euangeliũ nõ
xpi mutare conũtere turbare s; nõ valent. qz hui⁹ nature ẽ:
vt nõ possit aliud eẽ q̃m verũ est Omnis qui euãm alio
interpretatur spũ et mẽte q scriptũ ẽ. credentes turbat et ↄuer
tit euãm xpi. vt id qd' in facie est post tergũ faciat et ea
que post tergũ sũt vertat in faciẽ Si quis tm̃ litteram seq̄t'
posteriora ponit in facie Si quis iudeorũ interpretationibus
acquiescat. post tergũ mittit ea que ex natũ sua ĩ facie
ↄstituta st' Nec nõ et illud ↄgrue. q translacõis verbũ
galathis coaptatũ ẽ Galathia enĩ translacionẽ in nrã
lingua sonat Sed licet nos aut angelus de celo euange
lizet vobis pterq̄ qd' euangelizauimꝰ anathema sit Sicut
predixiꝰ et nũc iterũ dico Si quis vobis euangelizauerit pter
id qd' accepistis anathema sit Pt et hyperbolice dictũ accipi

non quo aut apostolus aut angelus aliter potuerint predicare quam semel
dixerant, sed etiam si hoc posset fieri ut et apostolus et angeli muta
rentur, tamen non esset ab eo quod semel acceptum fuerat recedendum
maxime cum ipse apostolus in alio loco fidei sue firmitatem osten
dat dicens Scio quia neque mors neque vita neque angeli neque
principatus neque presentia neque futura neque fortitudo neque alti
tudo neque profundum neque alia creatura poterit nos separare
a dilectione dei que est in christo ihesu domino nostro. Veritatem dico non mentior
testimonium mihi perhibente conscientia mea. Hec quippe dicta non sunt ei qui
possit a fide christi et dilectione aliquando discedere. Quidam autem volunt per hypo
thesin hoc dictum esse, sed vere quod scilicet possint et apostoli et angeli
ad peiora converti illud opponunt quod et ipse paulus fieri posse se
labi si segnius ageret dicens Subicio autem corpus meum et in servitu
tem redigo ne aliis predicans ipse reprobus inveniar. Angelos quoque
esse mutabiles qui non servaverunt principatum suum sed relinquen
tes proprium domicilium in iudicio magni diei vinculis eternis sub ca
ligine reservantur. Dei vero solius natura est immutabilis. De quo
scribitur Tu vero ipse es. Et ipse de se Ego deus tuus et non mu
tor. Cecidisse autem luciferum qui mane oriebatur et eum qui mit
tebat ~~in celum tenuit~~ [?] quodam ad omnes gentes in terra esse contritum.
Legimus in hoc loco vir doctissimus tertullianus adversus appellem
et eius virginem philumenem quam angelus quidam dyabolici spiritus et
perversi impleverat hunc esse scribit angelum cui multo antequam appel
les nasceretur spiritus sancti vaticinio sit anathema per apostolum prophe
tatum. Porro anathema verbum proprie iudeorum est et positum tam in
ihesu naue quam in numeris quando omnia que erant in iericho et madia
nitarum detestationi et anathemati habenda dominus imperavit.
Interrogemus eos qui christum et apostolum paulum boni dei et usque ad
tempus illud ignorati vel filium asserunt esse vel servum qui ma
ledicere nesciat nec noverit aliquem condempnare quo nunc apos
tolus eius verbo videlicet id est creatoris utatur et perire vel
angelum vel apostolum velit cum ipse non soleat ulcisci. Quod autem
addidit sicut predixi et nunc iterum dico ostendit se et in pri

apło hoc ipsū tanetem denūciasse anathema eis qui aliť pre
dicaturi erant. et nūc postq̄ predicatū ē id anathema decer
nere Qz autē pdixerat ppterea autē et sibi quē aliud ī iudea
fac̄ aliud docere ī gentib9 cōminabat̄ et āgelo quē maiorē etiā
precessorib9 suis aplis ee ↄstabat anathema denūciauit vt
nō magna petri et ioħis putare auctoritas tū nec sibi liceret
aliť docere q̄ ante docuerit nˢ angło aliter predicare q̄ semł
didicerat Hec itaq; et angelū noīatī posuit. alios vero absq;
noīē Si quis inquit vob̄ euāgelisauerit vt in ġnali vōbulo
nec pcessorib9 faceret iniuriā et tū latenter noīa eorꝫ ↄderet.
Modo eī hoīb9 suadeo aut dīo hoīb9 placere Si adhuc hoīb9
placerē xp̄i seruus nō essem. Nō putes ab apło nos doceri vt
exemplo suo hoīm iudicia ↄtepnam9. qui ī alio loco dixerit Sa
entes igitur tiorē dñi hoīb9 suadem9 deo autē manifesti sum9
et illud sine offensione estote iudeis et gentib9 et ecclē dei sicut
ego omib9 p oīa placeo nō querēs qd̄ michi vtile ē s̄ qd̄
mł'is ut saluent̄. Qz si fieri potest vt pariter et deo et hoīb9
placeam9 placēdū ē et hoīb9 Si autē aliť nō placeam9 nō
hoīb9 nisi deo displiceā9 deo magis q̄ hoīb9 placē debemus
Alioquī et ipe refert cur omib9 p oīa placeat nō querēs
inquiēs q̄ michi vtile ē s̄ qd̄ mł'tis vt saluentur Cum autē
ex ea curr' que nō qūit que sua sūt s̄ que aliena placꝫ dīs
vt saluētur vtiq; deo pmū placet. cui salus hoīm cura est.
Habet autē et verbū qd̄ hic specialiter additū est modo
vt placēdū esse pro tp̄e hoīb9 uł displicēdū vt qui mō nō
placet ppt' euangelij veritatē placuerit quodā ob salutē plu
riorū Placuerit paul9 aliqū iudeis cū emulator existēs pa
ternarū tradicionū sine querela ī lege v̄satꝰ e Et tū habuit
ī maiorꝫ termonijs auctorꝫ et fidei vt in stephani nece par
ticeps fuerit et damascū pexerit ad eos qui a lege desciue
rant vinciendos Sz postq̄ ī vas electoīs de psecutoē trāslatꝰ
est. et cepit pdicaē fidē quā quodā expugnāat cepit pariter
displicere iudeis quib9 aň placuerat hoc ē igitur qd̄ ait.

Nunc quero iudeis placere quibus displicendo deo placeo Si enim
illis placere adhuc christi servus non essem Asserere quippe legem
evangelii gratiam destruere Sive autem propterea ne in simulationem
quandam observande legis adducar quia non quero et deo placere pariter
et iudeis quibus quicumque placet deo displicet Ipsum quoque verbum
suadere de humano usu sumptum est cum quis id quod ipse habet et semel
imbibit etiam ceteris conatur inserere et in plurimis scripturarum
locis legitur Ex quibus illud est suasio non est ex eo qui vocavit
vos Et in actibus apostolorum Venerunt igitur ad eum iudei in hos
pitium multi quibus exponebat contestans eos regnum dei et sua
dens quia eis de ihesu ex lege moysi et prophetis usque ad vesperum
Hoc autem totum ideo quia disseminatum de eo fuerat occulte illum cus
todire legem et iherusolimis cum hiis qui iudaizabant consor
tium miscuisse Notum enim vobis facio fratres evangelium quod evan
gelizatum est a me quia non est secundum hominem neque enim ego ab ho
mine accepi illud neque didici sed per revelationem ihesu christi Et hoc loco
ebionis et fotini dogma conteritur quod deus sit christus et
non tantum homo Si enim evangelium pauli non est secundum hominem neque ab
homine accepit illud aut didicit sed per revelationem ihesu christi non
est utique homo christus ihesus qui paulo evangelium revelavit Et si
non est homo consequenter deus est Non quo hominem negemus assumptum
sed quod tantum hominem renuamus Queritur utrum tote orbis eccle
sie dei acceperint evangelium an hominis Quotus enim quisque nunc per reve
lationem christi didicit et non homine predicante cognovit Ad quod
respondebimus eos qui possint dicere An experimentum eius queritis
qui in me loquitur christus et Vivo autem iam non ego vivit vero in me
christus non tam ipsos docere quam in ipsis deum qui ad se loquatur Ego
dixi dii estis et filii excelsi omnes Et statim de peccatoribus Vos autem
sicut homines moriemini et tamquam unus de principibus cadetis Cum igitur
paulus loquitur et petrus qui non moriuntur ut homines neque ut unus
de principibus corruunt deos esse manifestum est Qui autem dii sunt
dei tradunt evangelium et non hominis Marcion et basilides et cetere
hereticorum pestes non habent dei evangelium quia non habent spiritum sanctum

sine quo humanum fit evangelium quod docetur. Nec putemus in ver
bis scripturarum esse evangelium sed in sensu; non in superficie sed in medul
la; non in sermonum foliis sed in radice rationis. Dicitur in propheta
de deo: Sermones eius boni sunt cum eo. Tunc scriptura utilis
est audientibus cum absque Christo non dicitur, cum absque patre non pro
fertur, cum sine spiritu non eam insinuat ille qui predicat. Alioquin
et dyabolus loquitur de scripturis, et omnes hereses secundum
Iezechiel inde sibi consuunt cervicalia que ponant sub cubitu
universe etatis. Ego quoque ipse qui loquor, si Christum in me habeo
non habeo evangelium hominis. Sin autem peccator sum, dicitur michi pec
catori: Dixit deus, quare tu enarras iusticias meas et assu
mis in labiis tuis testamentum meum. Tu autem odisti disciplí
nam et proiecisti verba mea post te et cetera que sequuntur.
Grande periculum est in ecclesia loqui ne forte interpretatione perversa
de evangelio Christi hominis fiat evangelium, aut quod peius est dyaboli. Inter acci
pere autem et discere hoc interest, quod accipit evangelium cum primum insi
nuatur et ad fidem eius adducitur ut credat vera esse que scripta
sunt. Discit autem is qui ea que in illo per enigmata et parabolas
figurata sunt explanata et disserta cognoscat. Et cognoscat non
homine revelante, sed Christo qui revelavit Paulo, aut Paulo in quo
loquitur Christus. Verbum quoque apokalipseos idest revelationis
proprie scripturarum est et a nullo sapientum seculi apud grecos usurpatum.
Unde mihi videntur quemadmodum in aliis verbis que de hebreo in grecum
cum lxx interpretes transtulerunt, ita et in hoc magnopere esse conati
ut proprietatem peregrini sermonis exprimerent, nova novis rebus
verba fingentes, et sonare cum quid tectum et velatum ablato de
super operimento ostenditur et profertur in lucem. Hoc ut ma
nifestius fiat accipite exemplum. Moyses cum deo revelata et
aperta facie loquebatur, id est absque velamine. Ad populum autem
loquens quia vultum eius attendere non valebat velamen pone
bat in facie. Ante adventum quoque Christi velum oppansum erat.
Quod cum fuisset reductum, ea que ante abscondita fuerant pro
debantur, et ut ipso verbo utar revelabantur. Si itaque hii qui

disertos seculi legere consueverint. ceperint nobis de novitate et
vilitate sermonis illudere: mittamus eos ad ciceronis libros. qui
de questionibus philosophie prenotantur. et videant quanta ibi neces-
sitate compulsus sit. tanta verborum portenta proferre. que numquam
latini hominis auris audivit. Et hoc cum de greco que lingua
vicina est transferret in nostram. Aliud patiuntur illi qui de hebre-
is difficultatibus proprietates exprimere conantur. Et tamen multo pau-
ciora sunt in tantis voluminibus scripturarum que novitatem sonent.
quam ea que in tam parvo opere congessit. Potest autem sicut in prin-
cipio dixerat. cum exponeret. paulus apostolus non ab hominibus neque per
hominem. ita et in presenti loco. oblique in petrum carpi et in cete-
ros precessores eius. quod nullius per legem auctoritatem moneatur qui
christum solum evangelii habeat preceptorem. Porro revelationem
illam significat. cum damascum vadens in itinere christi vocem meruit au-
dire et cecatis oculis mundi lumen intuitus est. Audistis enim conver-
sationem meam in iudaismo quoniam supra modum persequebar ecclesiam
dei et expugnabam illam et proficiebam in iudaismo supra multos
coetaneos meos in genere meo abundantius emulator existens
paternarum mearum traditionum. Primum prestat galathis ista narratio
quod paulus vastator quondam ecclesie et iudaismi acerrimus defensator ad
christi fidem repente conversus sit. et hoc eo tempore quo crucifixus primum annun-
tiabatur in mundo. quo novum dogma et a gentilibus et a iudeis totius orbis
pellebatur. Dicere enim poterant si ille qui a pueritia etate phariseorum institutus
disciplinis. qui omnes coetaneos suos in iudaica doctrina superabat. nunc defendit
ecclesiam quam quondam validissime persequebatur. et magis christi gratiam et novitatem
vult habere cum invidia omnium quam vetustatem legis cum laude multorum. quod nos facere
oportet qui ex gentilibus cepimus esse christiani. Pulchre vero adiunxit supra modum
persequebar ecclesiam dei. ut hinc quoque admiratio nasceretur. quod non unus quilibet
de hiis qui leviter persequebantur ecclesiam dei sed ille qui ceteros in persecutione vince-
bat conversus ad fidem sit. Et prudenter dum aliud narrat inserit non tam
dei se servisse legi quam patribus id est phariseorum traditionibus. qui docent doctrinas
mandata hominum et irritum faciunt legem dei ut statuant traditiones suas. Di-
ligentius autem observandum pondus quoque verborum. Audistis meam conversationem

mea aliqn i iudaismo. Couersacione no gram. Aliqn. no mo
i iudaismo. no lege dei. Qm sup modu psequebar eccam dei et
deuastaba illa. No psequebatur vt ceteri. sz sup modu. No suf
ficiebat qmuis vehemes psecucio. sz qi quida grassator et preco
eccaz vastabat. Nec ait eccam x vt tuc putabat que ducebat
otemptu que psequebatur. s. vt nuc credit eccam dei vl xpm xm
deu ee significans vl eiusde dei ee eccam q quoda legislator fuit
Et proficieba ingt i iudaismo sup mltos coetaneos meos i gne
meo habudatius emulator existes patrnaru mearu tradiconu. Kur
su pfectu no legis dei sz iudaismi notat. nec sup omes sz sup
plurimos. nec sup senes sz sup coetaneos. vt et studiu suu refer
ret in lege et iactancia declinaret. Patnas aute tradicoes no dm
madata omeorabs et se phisen ex phisicis indicauit. Et huiss
quada zelu dei sz no scdm sciam. Vsqz hodie aute qui scriptu
ras iudaico sensu itellegut psequut eccaz xpi. et populatur
illa no studio legis dei sz tradicoibus hom depuati. Cu aute
placuit ei qui me segregauit de vtero matris mee et vocauit
p gram sua vt reuelaret filiu in me vt euagelisare illu in
gentibz. No solu in hoc loco. sed et ad romanos paulus. segrega
tu in euageliu dei esse so scribit. Et iheremias anqm formaret
in vtero et geperetur i volua mris sue. notus deo scificatus e
phibetur. Et ex iusti fine vt quida putat ex saluatoris psona
dicitur. In te piectus su ex volua ex vtero mris mee deus meus
es tu. Contra de peccoribus dauid canit. Ecce eni i iniquitatibus
oceptus su et in delictis ocepit me mr mea. Et in alio loco.
Alienati sut peccores a volua. Et i vtriusqz pte anqm paruuli
nascerent. deus iacob dilexit esau aute odio huit. Inueniut
locu heretici qui duas naturas ee ptendut. spuale videlicet
et aialem et thorica alia saluari alia perire. alia i vtraqz
ostare qd nuqm aut iustus eligeretur. anqm boni aliqd faceret
aut peccor odiretur an delictu nisi eet pereuntu et salua
toru natura diuersa. Ad qd pt simpliciter respoderi. hoc ex dei
pscientia venire vt que scit iustu futuru prius diligat qm

Iusfab

exoriatur ex utero. et quem peccatorem oderit antequam peccet. Non quo et
et in amore et in odio iniquitas dei sit. sed quo non aliter eos habere debeat quos
sciat vel peccatores futuros esse vel iustos non ut homines tantum de presentibus iudicare
illum cui futura iam facta sunt. de fine rerum non de exordiis ferre sententiam
Et hec quidem simpliciter dicta. et absque altiori dissertione prout utrumque
placuerit legere. Ceterum qui iustum deum intuitur asserere. post illud quod dudum
posuimus abalienati sunt peccatores a vulva. inferunt etiam cetera que sequuntur
erraverunt ab utero locuti sunt falsa et dicunt. Numquid statim ab utero
erraverunt et falsa locuti sunt. qui nec sermonem potuerunt habere nec sen
sum. Aut que est ista iusticia presciencie dei. alium amare et custodire
priusquam nascatur alium detestari. Et causas huius rei ad priorem vitam
referunt. quod unusquisque pro merito suo a primo statim ortu aut bonis aut malis
aut malis angelis assignetur. totum quoque illum locum de iacob et esau cuius nunc
fecimus mencionem. ita ad nonnullos scripturum velabat. ut non absque sudore et
chrisippi eis possit elleboro videri. Non est autem ipsum. revelaret fi
lium suum in me. Sed si diceret. revelaret filium michi. Cum enim quid
revelatur. hoc illud prius revelari quod ante in eo non erat. In quo vero
revelatur. id revelatur quod fuit in eo prius et postea revelatum est. Sicut ille
est in evangelio. Medius in vobis stat quem vos nescitis. Et alibi. Erat lux
vera que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ex quo perspicuum
fit natam omnibus dei messe noticiam. nec quemquam sine Christo nasci et non
tollere semina in se sapiencie et iusticie reliquarumque virtutum. Unde multi
absque fide et evangelio Christi vel sapienter faciant aliqua vel sancte. ut parentibus
obsequantur. ut inopi manum porrigant. non opprimant vicinos. non
aliena diripiant. magisque obnoxii iudicio dei fiant. quod habentes in se
principia virtutum et dei semina non credunt in eum sine quo esse non possunt.
Potest et aliter accipi in paulo dei filius revelatus quod predicaret in agnitus sit
gentibus quem ante nesciebat. Continuo non acquievi carni et sanguini.
Sive ut in greco melius habetur. non contuli cum carne et sanguine. Scio ple
rosque de apostolis hoc dictum arbitrari. Nam et porphirius obicit quod
post revelacionem Christi non fuit dignatus ire ad homines. et cum eis conferre ser
monem ne post doctrinas videlicet dei a carne et sanguine instrueretur.
Sed absit ut ego petrum iohannem et iacobum carnem et sanguinem putem

que regnū dei possidere nō pnt Si spuales et apli caro et sanguis
sūt quid de thoitis arbitrār Nō ɔtulit plane paul9 p9 reuelacōez
xpi cū carne et sāguie. qꝛ noluit margaritas pice ūn porcos n̄ dare
scm̄ canib9 vide q̄ de peccorib9 scriptū sit nō pmanebit sp̄s me9 in
istis hoibꝫ qꝛ carnes sūt Cū talib9 q̄ caro et sanguis erāt q̄ petro
quoꝫ nō reuelauerūt filiū dei. nō ɔtulit apls euā̄m qd ei fuerat reue
latū. s̄ paulatī eos de carne et sanguiē vertit in sp̄m et tūc demū
eis occulte euāgelij sacr̄meta ɔmisit Dicat quippiā si statī nō ɔtulit
cū carne et sanguie euā̄m. tamē subintelli² q̄ nō p9 modicū cū san
guie ɔtulerit. et sensꝯ hic quo apli excusāt² ne caro et sāguis sūt
stare nō poterit. Dū nichilomi9 q̄ ī pncipio cū car̄e et sāg̃ nō ɔtul².
p9modū vt dixi cū car̄e et sāg̃ ɔtulerit Que ppositō nos coartat
vt sic distīgua⁹. ne statī sine ɔtīnuo cū carne iugiam9 et sāguie
Sꝫ cū qbꝫ here faciā9 et legat² Cū aute placuit ei qui me segregau
de vtero mris mee. ac deinde vt reuelaret suū filiū ī me. et ad
eximū vt euāgelisare illū in gentib9 ɔtīnuo. vt a pp̄o īcipiat
exordio. nō ɔtuli cū carne et sāg̃ Magisqꝫ arbitrād² ē sic stare
sensū Oꝫ q̄ statī missꝯ sit p9 reuelacōez x̄i euā̄m gentib9 ānūciare
nō steterit nec moris q̄9 dā tēp9 pduxerit. cito ad aplos et reue
lacōne dn̄i cū hoibꝫ ɔferēdo. s̄ abierit ī arabiā et rursꝯ damascū
p9 tres ānos euā̄m pdicauit Et tūc demū iherusolā veniēs petrū
iacobū et ioh̄ez viderit Neqꝫ veni iherusolimā ad antecessores
meos aplos Si de aplis dixerat nō ɔtuli cū carne et sāg̃ⁱⁿᵉ q̄ nec
fuerat idipm iterare dicente Neqꝫ veni iherusolā ad antecessores
meos aplos Is itaqꝫ sensꝯ tenēdꝯ ē que sup̄ exposui9 Sꝫ abij in
arabiā et iteꝝ reuersꝯ sū damascū Nō sibi vide² hystorie ordo
ɔuenire. referēte luca ī actib9 aploꝝ. q̄ cū paul9 fide xpi p dies
mltos damasci loqueretur audacter. facte fuerīt ei īsidie et ī sporta
noctē p murū dimissꝯ sit. et venerit ih̄rlm tēptās se iūgere disci
pul². A quib9 cū vitaretur et timeret ad eū accede a barnaba
ad aplos illū ēe pductū. et ibi narrasse quo dn̄ꝫ viderit ī itine
et damasci fiducialit̄ egerit ī noīe dn̄i ihu Et erat in eis cū illis
intrās et exiens in ih̄rlm. et fiducialit̄ agēs in noīe dn̄i. loq̄bat² q̄z gentib;

et disputabat cū grecis Illi autē qrebant occidē eū Qd cū cog
nouisset fres deduxerūt eū cesarea. et dimiserūt tharsū Hic at
dicit se pmū isse ī arabiā et iter reuersū damascū. post triēmū
venisse iherusolimā vidisse petrū et cū eo mansisse dieb9 quīdecī. n
pter iacobū frēm dnī alterū quenisse Que vt vera credat dubia
quippe videri absentib9 poterat sub testatiōe qfirmat dicens Que
autē scribo vob Ecce corā deo q2 nō mentior. Possu9 igit cfi
mare isse quidē paulū sm̄ luce hystoriā iherusolimā nō q ad
antecessores aplōs vt aliquid ab illis disceret. s vt psecutionis
impetū declinaret. qui sibi damasci ppe euām cristi fuerat
concitatus. et sic venisse iherusolima q ad quācūq alia ciuitatē
Vn cū stati ppe insidias recessisset. venisse arabiā siue damascū atq
inde p9 triēmū ad videndū petrū iherusolima. ita stati vt bapti
zatus sit et accepit cibū qfortatus. Fuisse cū eū discipul qui erāt
damasci p dies aliquot. et stipetib9 cunctis ī synagogis iudeoz
pdicasse cōtinuo. q ihesus eēt filius dei et tūc isse ī arabiā et
de arabia damascū reuertisse. et ibi fecisse triēmū quos dies
multos scriptura testatur dicens Cū impleretur dies multi qsiliū fecerūt
iudei vt eū interficerent Notē autē fcē sūt insidie eoz. et custodiebat
portas die ac nocte vt eū interficerent Accipientes ergo eū discipli
ei9 nocte p murū dimiserūt eū summittentes ī sporta Cū autē ve
nisset ihrlm temptabat iungere se discipul. Lucā vero ideirco de ara
bia pterisse q forsitā nichil dignū aplātu ī arabia ppetrarit. et
ea potius qpendiosa narratiōe dixisse q digna x̄i euangelio videbā
Nec hoc segnitie apli deputandū si frustra ī arabia fuerit s
quo aliqua dispēsatio et dei preceptū fuerit vt taceret Na et
postea legim9 paulū cū sylea egressū. phibitū eē a spū sco ver
bū dei ī asya loqui Capitulum Sz abyt ī arabia et iter reuersus sū da
mascū Quid michi pdest ista narratio Si legā q paul9 stati
p9 reuelatiōez x̄i stati ierit ī arabiā. et de arabia damascū fuit
reuers9. nec sciā quid ibi gesserit qd ve vtilitatis habuerit. itus
ac reditus. dat michi occasionē altioris intelligentie ī hac eadē
epla. ipse paul9 De abraham. agar. et sara. disputans Que

quidē sūt m̄ca p allegoriā dicta. Hec em̄ sūt duo testamēta. Vnū
quidē ī mōte syna ī seruitutē gn̄ans que ē agar. Syna em̄ mons
ē ī arabia. qui iūctꝰ ē ei q̄ nūc ē ihrlm. Et c'tez vetus testa(mentu)m. hoc ē
ancille filiū ī arabia q̄ interpretat' humilis et occidua constitutū.
Stati itaq; vt credidit paulꝰ ad legē. ad p̄phetas. ad veteris testa
menti iā ī occiduo positi sac(ramen)ta. querens quesiuit ī eis x(ristu)m. que missꝰ
fuerat gētibꝰ p̄dicare. et reperto illo nō ē diutiꝰ cōmoratꝰ. s; reuersꝰ
ē damascū. hoc ē ad sanguinē et passionē xpi et in p̄phetica lec
tione firmatꝰ. pgit iherusolimā locū visionis et pacis. Nō tam
disciturꝰ aliq ab aplis q' cū eis euā(geliu)m qd' docuerat collaturus.
Deīn p9 ānos tres veni iherusolimā videre petrū. Nō vt oculos
genas vultū q; eiꝰ aspiceret. vtrū macilentꝰ an pinguis. adunco
naso an recto. et vtrū frōtē vestiret coma. An vt clemēs ī periodis
eiꝰ refert caluicie hr̄et ī capite. Nec puto aplice fuisse grauitatis
vt p9 tātā tēpis p(re)parac(i)o(n)em aliq hūanū ī petro voluerit aspicē
s; hijs oculis aspexit eū. quibꝰ et nūc ī eplis suis videt'. hijs ocul'
paulꝰ vidit cepham quibꝰ nūc a prudētibꝰ quibusq; paulꝰ ipe
cōspicat'. Cui si cui nō videt'. cū superiori sensu iugat hec oīa q
nichil sibi apli cōtulerūt. Nā et q iussꝰ sit ire iherusolimā. ad hoc
esse. vt videret aplm nō discendi studio qui et ipe eūdē haberet
p̄dicationis auctorē. s; honoris priori aplō deferendi. Et mansi apd
eū diebꝰ quīdecī. Nō grandi indiguit magisterio. q̄ tāto sc ad vide
dū petrū tpe p(re)parauit. Et licz quibusdā superfluū videat'. nūos quoq;
qui īserti scripturis sūt obseruare. tū nō absq; re arbitror quīdecī dieb
quibꝰ paulꝰ apd petrū hītauit. plenā sig(ni)ficare sciēcie cōsūmatā q;
doctrinā. Siquidē quīdecī sūt carmina ī psalterio. et quīdecī gradꝰ
p quos ad canēdū deo ī atrijs eiꝰ cōsistendo iustꝰ ascendit. Ezechi
as quoq; quīdecī ānorū spacio sibi ad vitā dato. signū meretur
accipe ī gradibꝰ. et solēpnitates dei a quītodecīo die incipiūt. Nōnō
nō fuisse grande tēpꝰ quo potuerit aliq a petro discē. vt ad illū sensū
a quo cepit cūcta referantur. se nō ab hoīe doctū eē s; a deo. Aliū
autē aplorū vidi nemīnē nisi iacobū fr̄em dn̄i. Hūc em̄ me dū rome
essem. impulsu fratrū libr(um) de scē marie v(ir)ginitate edidisse p(er)petua.

Iste liber est
ī epla ihe(ro)nimi

in quo in natale fuit de his qui fratres domini dicti sunt diuinius disputatum. Unde quamquam
cuique sint illa que scripta sunt his contenti esse debemus. Nunc hoc sufficiat ut propter
egregios mores et incomparabilem fidem sapientiamque non mediam frater dictus sit domini
et quod primus ecclesie prefuerit, que primum in christo credentibus ex iudeis fuerit congregata. Di-
cuntur quoque et ceteri apostoli fratres domini sicut in euangelio: Vade dic fratribus meis: Vado
ad patrem meum et ad patrem vestrum, deum meum et deum vestrum. Et in psalmo: Nar-
rabo nomen tuum fratribus meis, in media ecclesia cantabo te. Sed proprie hic frater
dicitur, cui filios matris sue ad patrem vadens dominus commendauerat. Et
quomodo iob et ceteri patriarche dicti sunt quidem famuli dei, sed quasi egregium quod-
dam moyses habuit, ut scriberetur de eo: Non sic famulus meus moyses.
Sic et beatus iacobus specialiter frater domini, ut ante diximus, appellatus est. Ceterum autem
exceptis duodecim quidam vocentur apostoli illud in causa est. Omnes qui dominum vide-
rant et eum postea predicabant fuisse apostolos appellatos, ut ad chorinthi-
os scribitur: Quia visus est cephe, post hec illis undecim. Deinde visus est plus quam quingentis
fratribus simul, ex quibus multi manent usque ad huc, quidam autem et dormierunt.
Deinde visus est iacobo, deinde apostolis omnibus. Paulatim vero tempore procedente et
alii ab his quos dominus elegerat ordinati sunt apostoli, sicut ille ad philip-
penses sermo declarat dicens: Necessarium autem existimaui epafroditum fratrem
cooperatorem et commilitonem meum, vestrum autem apostolum et ministrum necessitatis me- se
mittere ad vos. Et ad chorinthios de talibus scribitur: Siue apostoli ecclesiarum
in gloria dei. Sileas quoque et iudas ab apostolis apostoli nominantur. Unde
vehementer errant qui arbitrantur esse iacobum hunc de euangelio esse apostolum fratrem io-
hannis, quem constat post stephanum martyrem fidem actuum apostolorum sanguine fu-
disse pro christo. Hic autem iacobus episcopus therusolimorum primus fuit, cog-
nomento iustus, vir tante sanctitatis et rumoris in populo, ut fimbriam
vestimenti eius certatim cuperent attingere. Qui et ipse postea de
templo a iudeis precipitatus, successorem habuit symeonem, quem et ipsum
tradunt pro domino crucifixum. Negat se itaque ~~hos~~ preter hos quempiam
apostolorum vidisse, ne occulta contradictio nasceretur, etiam si a petro
non esset doctus, alios habuisse apostolos preceptores. Non vidit autem eos
non quo contemptui duceret, sed quia illi ad euangelium predicandum toto
fuerint orbe dispersi. Que autem scribo vobis ecce coram deo quia non
mentior. Siue simpliciter accipiendum ut sit: que scribo vobis vera sunt
et deo teste confirmo, quia nulla arte verborum nullo sunt fucata men-

Nota de Iacobo minore

dacio siue alaq9 vt legatur Que scribo vobis cora deo st
id est dei digna 9spectu qz scilz no mentior Et q'mo ocli do'
sup iustos audiut aute facie sua q 9spcu ipioz ita nuc ea q scri
bit' cora do' st si mentior Hoc aute no solu de hijs q nuc scribit
ad galathas pt accipi s; et gnalit de oibz eplis qz no sint falsa
q scribat et cor ei9 vba qz no discrepet Deni veni i partes syrie
et cilicie P9 iherusolie visione venit ad syria q nobiscu dicitur
excelsa atqz sublimis et in transitu ad cilicia qua i fide x' accipie
bat assumne euagelizas ei vocatioez penitentie Cilicia quippe iter
ptat' assumpcio siue vocatio lametabil' Era aute ignotus facie
ecclijs iudee que erat in x° ihu Tantu aute auditu habebat qm
qui psequebat' nos aliqn nuc euagelizat fide qua quonda ex
pugnabat et i me glorificabat deu Eccl'e q erat i iudea pau
lu cu rumore 9gnouerat ex quib9 plereqz eu magis psecutore
q' aplm viderat Syria vero et ptes cilicie arabia et damascus
ex vultu quoz eu forsita nouerat qz doctor gentiu eua' xpi nb
iudeis s; gentib9 pdicabat Totu at qd' agit ill'd e vt doceat se
nuqz de psecutore ap' eos ipos quos p'9 psecutus fuerat potuisse
existere gloriosu nisi pdicatio ei9 cor quoqz qui ante eu male no
uerat eet iudicio 9pbata Et ad ppositu occulte redit tam breue te
pus i iudea fecisse 9firmas vt etia vultu credetibz eet ignotus Ex
quo ondit no petru no iacobu no iohem' huisse doctores s; cristu
qui sibi eua'm reuelass; Sil' aute nond' q' sup' dicit' ecclam expug
nasse hic fide ibi hoies Ibi rem vt nuc oportuni9 inferretur eua
gelisat fide qua aliqn expugbat ¶ Deni post anos 9tuorde
cim ascendi iherusolma cu barnaba assupto et tyto Ascendi
aute s'm reuelationem et contuli cu eis euageliu qd' pdico i genti
bus seorsu aute hijs qui videbant' aliqd ee ne forte i vacuu cur
rere aut cucurrisse ¶ Cap' s'm
Id q' sup' latin9 iterpres acquieui dixerat in
co loco vbi scriptu e 9tinuo no acqeui carni et sanguini i presenti
loco contuli mag' q' adquieui iterptatus e Et vt vergidica sermo
greca ANETHECWEN . aliud qdda q' ap' nos intelligi' cu scilz ea
q nouim9 9ferim9 cu amico et qi i sinu ei9 et 9sciaz reponim9 vt pari
9silio vl' probada sint vl' ipbata q nouim9 Ascedit igitur post
9tuordeci anos iherusolma et qui p'9 ad videndu tm preuerat

petrum et diebus quindecim manserat apud eum nunc se dicit ideo perrexis-
se ut conferret cum apostolis evangelium assumpto barnaba circumciso et tyto ex
gentibus habente principium ut sub ore duorum vel trium testium staret omne verbum
Aliud est autem conferre aliud discere Inter conferentes equalitas est Inter
docentem et discentem minor est ille qui discit In principio fidei in transitu
apostolos videt Post annos ut ipse ait decem et septem plene cum eis loquitur
et se humiliat ne forte in vacuum curreret aut cucurrisset Inquirit
duplici ob causam quo et humilitas ostenditur sauli qui doctor in toto
orbe iam gentium ad precessores apostolos cucurrisse et galathe discerent
non reprobasse evangelium eius eos quos quidem in iudea ecclesiis presidebant
Simul autem et illud docet quod pro christi fide et evangelii libertate ad eos ipse
qui de eo plura cognoverant quod legem infringeret moysen destrueret
circumcisionem penitus auferret ausus sit ducere tytum hominem incircumci-
sum et inter tantam multitudinem iudeorum et inimicos suos qui ob zelum
legis sanguinem eius haurire cupiebat nec ipse nec tytus aliquo sint
errore superati necessitati cedere quod potuit habere veniam vel pro loco vel pro
auctoritate maiorum vel pro multitudine ecclesie que ex iudeis in christo credebat vel
pro tempore ne tantam simul invidiam sustinerent Quando autem post quatuordecim annos
cum iherusolimam ascendisse tunc dicit quando in actibus apostolorum de questio-
nibus observande vel pretermittende legis inter credentes anthiochie
orta dissensio est et placuit ire iherusolimam et sententiam maiorum pre-
stolari quando ipse quoque paulus et barnabas missi sunt et hoc est quod in
codicibus legitur latinis quibus ad horam cessimus subiectioni ut veritas
evangelii permaneret apud nos quod scilicet proterva paulus de re manifes-
ta quasi dubia se mitti passus sit iherusolimam ut maiorum quoque iudicio
evangelii gratia confirmata credentibus probaretur et nulla resideret ultra dubi-
tatio circumcisionis omisse cum apostolorum esset libris imperatum iugum legis
ab hiis qui in christum ex gentibus crediderant auferendum Potest autem hoc quod ait
contuli cum eis evangelium quod predico in gentibus seorsum autem hiis qui videba-
tur ne forte in vacuum currerem aut cucurrisse et sic intelligi ut ab-
sconditte cum apostolis gratiam evangelii libertatis et legis abolite vetustatem
contulerit propter multitudinem credentium iudeorum qui necdum poterant christum adimple-
tionem et finem legis audire qui etiam absente paulo iherusolime iacti-
taverant frustra eum currere aut cucurrisse qui putaret legem veterem non

sequendā nō quo paulus timuerat ne p̄ tot et septē ānos falsū
in gentibus euāngelium p̄dicasset s̄ vt ondēret p̄cessoribus suis nō se in
vanū currere ꝗ̄ cucurrisse sicut putauerāt ignorātes. Sed neque
tytus cū eēt ex gentibus cōpulsus ē circūcidi ¶ Propter subintroductos
autē falsos fr̄es qui subintrauerāt explorare libertatē n̄ram quā
habemus ī x̄po ih̄u vt nos ī seruitutē redigerēt ¶ Quibus neque ad
horā cessimus subiectiōni vt veritas euāngelii p̄maneat apud nos
Si titus cū eēt ex gētibus nullo potuit terrore cōpelli vt circū
cideretur iherusōlimis ī iudeorū metropoli ciuitate ī qua tāta pau
lus blasphemie ī moysē flagrabat īuidia vt postea pene a iude
is interfectus sit qui a t̄buno liberatur et romā vinctus ad cesarē
mittitur ¶ Quod quidā putāt legendū eē quibus ad horā cessimus
subiectiōi vt veritas euāngelii p̄maneat apud nos et ītelligēdū q̄
titus ipē qui cōpelli nō nō potuit ad circūcisionē rursū circūcisus
sit atque subiectus ¶ Aut q̄ ē ista veritas euāngelii ypocrisi iudeorū cedere
et ea q̄ p̄us friuola estimaueris et q̄si dampna cōtempseris obseruāe et
eē aliquid estimāre cū nichil sit ¶ Sed et ipī cōplē sensui valde repugnat
galathas a circūcisiōe reuocātis ¶ Hoc ī toto sermōis sui textu agit vt
doceat se hebreū ex hebreis ¶ Oīa quodā legis opa vel onera seruātē
circūcisū octaua die s̄m legē phariseū ¶ Nichilominus tñ ob x̄pi grām
vniu̇sa cōtempnē ¶ Illa cū isset iherusolimā et falsi fr̄es q̄ ex circūcisiōe
crediderāt cū vellet ī pellere vt circūcideret titū nec titū n̄ se
cessisse violētie ꝗ̄ minus custodiret euāngelii vītatē ¶ Qui si dicit se nec ꝑ
supatū vt circūcideret titū quomodo galathas reuocat a circūcisione
a qua n̄ titū qui secū fuerit ex gētibus iherusolimis potuit excusare
¶ Itaque aut inter grecos codices ē legēdum quibus neque ad horā cessimus sub
iectiōi vt cōsequēter possit ītelligi vt veritas euāngelii p̄maneat apud
nos ¶ Aut si latini exeplaris alicui fides placet s̄m supiorē sensū
accipē debemus vt ad horā cessio nō circūcidēdi titi s̄ eūdi iherusolimā
fuerit q̄ saluz idcirco ad horā subiectiōi cesserit paulus et barna
bas eūdi iherusolimā seditiōe ob legē anthiochie cōcitata vt per
epl̄am aplōrum sua s̄nīa firmaretur et maneret apud galathas euāngelii
veritas q̄ nō eēt in lr̄a s̄ ī sp̄u non ī carnali sensu s̄ intelligētia
sp̄uali nec ī manifesto iudaismo s̄ ī occulto ¶ Sciēdū vero q̄ autē cōiunctio
que ī p̄nti loco ponitur ¶ Propter subintroductos autē falsos fr̄es supflua sit

et si legitur nō h̄eat q̄ ei videat illa q̄ gcludat. s; ce ordine lec
tionis et sensus. Sz neq; titus qui mecū erat cū eēt ex gentibus cō
pulsus ē circūcidi. statī q̄ subiūgat q̄ tū fuerit vt ad circūcisionē
ipelleretur inuitus. pp̄t subintroductos inquit fr̄es. qui subintroierūt
explorare libtatē nr̄am quā h̄em9 i x° ihū vt nos i seruitutē redi
gerent. Qui cū mistrorū ml̄tit(u)ne vellet nos a libtate xpi i legis
transducē seruitutē. ne ad tēp9 quidē eis cessim9 vt circūciderem9
titū. max° cū et aliqua ob cōtnsticiā pacē potuerit nos necitas
excusare Et h° totū fecim9 ut nobis nulla fieret occasio ab euangelii
gra recedendi Si igr̄ nos iherosolimis īter tātos iudeos. īminētib9
hīc in falsis frīb; et hijs q̄ maiores erāt aliq̄ ex pte cohibentibus nl̄
la potuim9 i hac vice cōpelli vt obseruarem9 circūcisionē quā sciebam9
ee finitā. vos ex gētib9 vos i galathia vos quib9 nulla vis īfer
ri pt vlt° a gra recedētes ad legis ia abolite transcēditis vetusta
tem Ab hijs autē qui videbātur esse aliquid quales aliqñ fue
rint nichil mea interest Deus psonā hois nō accipit. Licz multi
petrū et iohēm dn̄s secū aplos habuerit et transfiguratū eū in
mōte viderit et sup rpos eccē sit positū fūdamentū. michi
tū nichil refert q̄ nō aduersū eos loquor qui eo tpe dn̄m seque
bantur. s; aduersū eos qui nūc legē pponūt grē. nec detraho pces
soribus nec i aliquo accuso maiores s; h° dico q̄ de9 psonā hois
nō accipit Illo em accepit moysi nō accepit dauid nō accipit
aliorū Nec eorū ergo accipiet qui cedere quibusdā videntur ad
temp9 tn̄ et ipsi meriū senciat Petro quoq; dicēte In veritate
cognosco q̄ nō ē acceptor psonarū deus s; i omi gēte qui timet
eū et opatur iusticiā acceptabil est ei Quo itaq; argumēto
ipe sctūs aplus petrus aduersū eos q̄ in cornelio ex gentibus
babtisato nc circūciso scādalū sustinebat utitur. et placat
eos se nō potuisse negare aquā. hijs qui spm scm acceperāt
eodē nūc sctūs apls paulus aduersus ipm petrū disputat q̄
psonarū nō sit acceptor deus s; vnūquēq; p veritate iudicet
et ita caute et pedetēpti int laudē et obiurgacōe petri me
dius incedit vt et pcessori aplo honorē deferat et nichilom

audacter ei resistat in facie veritate cpulsus Michi enim qui
videbatur ee aliquid nichil ctulerunt. Ipse superius cu illis ctulit
et multa ad eos retulit q in gentibus pretraverat. illi nichil ctule
runt ei s tantumo que ab eo dicta sunt cprobantes. dextras dedere
csorcium et unum sum pauli cum euangelium firmauerunt Rursum no d
q ctulerunt verbum ipm sit in greco de quo an tractaui 9. Sz
econtra cum vidissent q creditum e michi euangelium prepucij sicut
petro circumcisionis Qui enim operatus est petro i apostolatu
circumcisionis operatus est et michi inter gentes et cum cognouis
sent gratiam que data e michi Petrus et iacobus et iohes qui vi
debantur columpne esse dextras dederunt michi et barnabe socie
tatis vt nos in gentes ipsi autem i circumcisionem. Hyperbaton e
multis cum q in medio sunt interiecta sublatis. sic breuiter legi pt Michi
enim qui videbatur ee aliquid nichil ctulerunt s econtra dextras dederunt
michi et barnabe societatis Aut certe ille absque iactatione sui occultus
e sensus Michi qui videbatur esse aliquid nichil ctulerunt s econtra
a me eis collatum est dum fiunt i euangelij gratia firmiores Totum autem qd
dicit hoc est. vnus atque idem. michi euangelium prepucij et petro circumcisionis
credidit Me misit ad gentes illum posuit i iudea Nec gentes poterant
adulta iam etate non perfutura circumcisionis dolore cruciari et abstine
re se ab escis quibus semper assueuerant et quas deus creauerat ad
utendum. nec hij qui ex iudeis crediderant et circumcisi erant et ex co
suetudine qui secunda natura putabant se ceteris gentibus plus habere
facile ctempnere poterant ea i quibus gloriabantur. Prudencia itaque
dei alius apostolorum circumcisis datus e qui legis umbras videretur attendere.
alius i prepucio cstitutis q euangelij gratiam non putaret ee serui
tutem s liberam fidem ne sub aliqua occasione impedimentum fidei nasc
ceretur. et propter circumcisionem siue prepucium non crederetur. in cristo
iesu
Nec hoc dicimus quo petrus qui et ipse i actibus apostolorum nullum ho
minem communem ee testatus e et i illo vase qd quatuor angulis de celo
dimissum ee viderat. edocetur nichil interesse. iudeus sit aliquis
an gentilis. qui oblitus prioris super euangelij gratiam legem putauerit ob
seruandam. s vt ipse quoque legem custodire se simulans paulatim iudeos

ab antiquo viuendi more deduceret Non enim poterant tantum obser
uationis labore et veteris vite cautissime conversatione qui purganti
incta subito et dampna contempnere. Ex quo perspicimus propterea dex
tras datas paulo et barnabe a petro iacobo et iohanne ne in obser
uatione varia diversum christi euangelium putaretur sed vt circumci
sorum et gentium preputium esset vna communio Pulchre autem prescri
bens Qui enim operatus est petro in apostolatum circumcisionis ne quis
eum putaret detrahere petro sed vt laudibus eius ante premissis intelli
geretur petrus ob circumcisionem aliquid ex parte suscepisse vt eos qui
sibi ex iudeis crediti fuerant lucrifaceret et in christi fide euangelium
custodiret subintelligi etiam quod si ille absque culpa faceret ad tempus
observationis quod non licet ne sibi creditos perderet se magis pro
euangelii veritate facere debere quod sibi creditum est in preputio ne gentes
legis onere et difficultate discederent Oritur hic questio
Quid igitur. Petrus si invenisset ex gentibus non eos adducebat
ad fidem aut paulus si ex circumcisione aliquos repperisset et non eos ad
christi babtismum provocabat. Que ita soluitur vt dicamus principale
singulis in iudeos et gentes fuisse mandatum vt qui defendebant
legem haberent quem sequerentur. qui legi gratiam preferebant non deessent
eis doctor et preuius In eo vero hoc eos iunxisse propositi vt christo
e cunctis gentibus ecclesiam congregarent legimus enim et a sancto petro gentilem
babtizatum fuisse cornelium: et a sancto paulo in sinagogis iudeorum christum
sepissime predicatum. Petrus et iohannes et iacobus qui videbantur
columpne esse Ceterum de apostolis supra dictum de apostolis legimus Seorsum
autem hiis qui videbantur esse aliquid. et michi autem qui videbantur
esse aliquid nichil contulerunt Sollicitus itaque requirebam quid nam esset
quod dicerent qui videbantur sed nunc me omni scrupulo liberavit addi
cens qui videbantur columpne esse Columpne igitur sunt ecclesie apostoli
et maxime petrus et iacobus et iohannes e quibus duo cum domino ascendere
meruerunt in montem Quorum vnus in apokalipsi salvatorem introducit
loquentem Qui vicerit faciam eum columpnam in templo dei mei docet
omnes credentes qui adversarium vicerint posse columpnas ecclesie fieri
Ad thymotheum vero paulus scribens ait vt scias quomodo oportet

te in domo dei q(uo)u(er)sari q est ecc(lesi)a dei viui columpna autem et
firmamentu(m) veritatis Ab his et ceteris istrum(ent)is tam aplos
omes q(ui) credentes (christ)o ip(s)a(m) quoq(ue) eccl(esi)am columpna(m) i(n) scriptura appel
lari et nichil interesse de corpore quid dicat(ur) an mebris Cu(m) et
corpus diuidatur i(n) mebra. et mebra sit corporis Dederu(n)t m(ihi)
petr(us) et iacob9 et ioh(ann)es qui videbatur columpne ee dextras
paulo et barnabe societatis S(ed) tyto qui cu(m) eis erat no(n) dederu(n)t
dextras Necdu(m) quippe ad ea(m) mensura(m) venerat vt posset ei
cristi mercimonia ex equo cu(m) maiorib9 credi et cu(m) retineret
negociacio(n)is locu(m) que(m) barnabas tenebat et paul9 Vt nos
in gentib9 ipi aute(m) in circu(m)cisione(m) tm vt pauperu(m) memo
res essem9 Qu(od) eciam sollicit(us) fui hoc ip(s)m facere Vti paupes
quoz pap(ur)e ab aplis paulo et barnabe cura mada(n)tur hij s(un)t
qui ex iudeis credentes p(re)cia possessionu(m) suaz ad pedes aplo(rum)
deferebat egentib(us) largienda. Vel qui a c(on)tribulib9 cognatis
et parentib9 suis q(ua)si desertores legis. et i(n) crucifixu(m) hoiez creden
tes detestacioi et piaculo ducebatur In hoc misterio s(an)c(tu)s apls
paul9 q(ua)nto labore sudauerit eple ei9 testes s(un)t scribentis ad cho
rinthios ad thessalonicenses ad omes genciu(m) ecc(lesi)as vt p(re)parent
mun9 hoc p(er) se uel p(er) alios qui eis placuisset iherusolima(m) defe
rendu(m) vn(de) nu(n)c c(on)fidente(r) dicit q(uo)d eciam sollicit(us) fui facere hoc ip(s)m
Possunt aute(m) et alio genere paupes accipi de quib9 i(n) euuange(li)o
dicitur Bti paupes sp(irit)u q(uonia)m ipoz est regnu(m) celoz Merentur
i(n) memoria ee aploz. nec no(n) et illi paupercs de q(ui)b9
i(n) salomoe scribitur Redempcio viri aie p(ro)prie diuicie Paup vero
no(n) sustinet comminacione(m) No(n) eni(m) p(otes)t futuru(m) penaru(m) audire
terrore(m) paup i(n) fide paup in g(rati)a no(n) habes diuicias sp(irit)uales
nec sciam scripture q(ue) auro et argeto et p(re)cioso lapidi c(om)paratur
Qui(a) igit(ur) no(n) eget sa(n)us medico s(ed) hij q(ui) male h(ab)e(n)t p(ro)pterea et aplis
i(n) deteriora c(on)uersi c(on)uenit ne sp(er)nerent paupes ne despicerent pec
catores s(ed) semp meminisset eoz sicut paul9 chorinthij illius
meminit que(m) cu(m) i(n) p(ri)ori epla c(on)tristass(et) ad temp9 vt corpe p(ro)p(ter) pei
tencia laborate sp(iritu)s saluus fieret in s(ecun)da ne maiori tristicia

Ca.

absorberetur reuocat ad eterni. petitque cunctos vt confirmet i eu ca-
ritate et donet fri sicut ipe vnicuique eorum i facie xpi donauerit
iples pactu qd' therusolis fecerant. vt semp pauperum recordaret.
Cu autē venisset petrus antiochia in facie ei restiti qr reprehen
sibil' erat. Prius eni quā veniret quidā a iacobo cu gentib;
edebat. Cu autē venissent subtrahebat et segregabat se timens
eos qui ex circūcisione erant et simulationi ei9 consenserunt ceteri
iudei ita vt et barnabas duceretur ab eis in illā simulatōe.
Ex eo qd petrus aliqui quidā de therusolimis antiochiā aduenirent
edebat cu gentib; ostenditur no eu oblitū esse precepti. nullū hoiem
coem et imundu dicere. Sed qr ppter eos qui adhuc lege obseruan
da putabant. paululu se a conuictu subtraxerant gentiū. Ita vt et
ceteri q ex iudeis erant similiter facerent. et barnabas qui cu pau
lo pdicauit euangelii hoc facere cogeretur. hij qui antiochie credi
derant ex gentib; nec fuerant circūcisi compellebantur ad legis onera
transcendere. no intelligentes dispensatoes petri qua iudeos saluari
cuperet. Sed putantes ita se euangelii hre done. Cu itaq; vidisset aplus
paul9 periclitari gratiā xpi. noua bellator ei9 vsus e arte pugnandi
vt dispensatōne petri qua iudeos saluari cupiebat. noua ipe contradi
ctionis dispensatoe corrigeret. et resisteret ei i facie. no arguens proposi
tu s qui i publico contendens. vt ex eo qd paul9 eu arguens resistebat. hij
qui crediderant ex gentib9 seruarentur. Ne si putat aliquis vere pau
lu petro aplo restitisse et p veritate euangelii intrepide fecisse iniuria
precessori. no ei stabit illud qd et ipe paul9 iudeis iudeus factus est
vt iudeos lucrifaceret. et eiusdē simulationis teneb'r reus qui caput
totondit i cenchris et frō caluicio oblatione obtulit i ihrlm. et
timotheu circūcidit. et nudipedalia exercuit. q vtiq; manifestissime
de cerimonijs iudeorum sūt. Sed itaq; ipe q ad pdicatione gentiu missus
erat. no putauit absq; re dicere. Sine offensioe estote iudeis et
ecce dei. quo et ego oib9 p oia placeo. no qrens qd' m vtile e
s qd' mltis vt saluentur. et fecit aliqua q contraria erant euangelii
libertati ne scandalizaret iudeos. q auctoritate. qua fronte audet hoc
i petro reprehendere qui circūcisionis aplus erat. qd ipe aplus gentiu

arguit' ꝯmisisse D; vt an ia dixi9 restitit ſi'm faciē pub' petro
et ceteris. vt hypocrisis obseruādē legis q̄ nocebat eis q' ex gētib9
crediderāt. correptiōis ypocrisi emendaret'. et vtiqꝫ ppl's salu9 fieret
dū et circūcisioē p petrū sequūt'. et q̄ circūcidi nolūt pauli pdi
cāt libtate. Qz aūte ait rephēsibil' erat; ꝓpterea medie tēpauit
vt itelliga9 nō tā paulo cū fuisse rephensibile. q' tyib frib; cū
quib; ante edens se ab eis postea sepabat. Utile vero simula
cioē et assumēdā ī tpe et iheu regis isil' nos docēt exeplū.
qui nō potuiss; iterficē sacerdotes baal ñ fixiss; se velle ydolū
colere. dicēs. ꝯgregate m oēs sacdotes baal achab coluit baal ī paucis
ego seruiā ī mltis Et dauid qn mutauit faciē suā corā abime
lech et dimisit eū et abijt. Nec mirū ꝗuis iustos hoies tamē
aliq' silare p tpe ob suā et alioz salutē. cū et ipē dns nr non
habens pctm nc carnē pctī. simulacōe3 pctricis carnis assupse
rit vt ꝯdepnās ī carne pctm nos ī se faceret iusticiā dei Legerat
vtiqꝫ paul9 ī euāo dnz pcipiētē si aūte pccauerit in te frat tu9
vade et corripe eū int' te et ipm solū Si te audierit lucrifeceris
frēm tuū Et quo tū et de minimis frib; hoc faciēdū iusserit aus9
est aplōz maxi'm ī pub'ca facie tā procaciter tā ꝯstāter arguere
nisi et petro sit placuiss; argui. et paul9 nō ei faceret īiuriam
de quo an ia dixerat. veni iherōso'a vidē petrū et mansi ap' eū
dieb; quīdecī. aliū aute aplōz vidi neinē Et rursū Qui enim
opat9 ē petro ī aplātū circūcisiōis Et mihi petr9 et iacob; et Iohēs
qui videbātur colupne eē et ceteri q̄ ī ei9 laudes perorat. Fili
quotiēs tū adolescētul9 rome ꝯtrouersias declamarē. et ad vera
certamina fictis me litib; exercē currebā ad tribunalia iudicū
et disertissiōs oratoz tāta int' se videbā acerbitate ꝯtendere.
vt omissis sepe negocijs ī ppias ꝯtumelias verteret'. et ioca
lari se inuicē dente morderet Si hoc illi faciūt vt ap' reos nul
lā suspicione puaricatiōis īcurrāt. et fallūt ppl'm circūstantē.
quid putam9 tātas eccē colupnas petz et paulū. tāta vasa
sapiēcie. int' dissidētes iudeos atqꝫ gentiles facē debuisse. nisi
vt eoz simulata ꝯtencio pax credenciū fieret. et eccē fides. sco

inter eos iurgio concordaret. Denique qui cephan cum hic i facie pau
lus restitisse se scribit nō putet aplm petrū s; aliū de septuaginta
ta discipulis isto vocabulo nūcupatū et dicit nequaquā petrū a
conuictu gētiū se potuisse subtrahere qui et cēturionē corneliū bap
tisarit et cum ascēdiss; ihierusolimā disceptātib; aduersū se qui erāt
ex circūcisiōe et dicētib; quare introisti ad viros prepuciū hn̄tes et mā
ducasti cum illis p9 narracōez visiōis tali ronsione suā fine cōclu
serit. Si ergo eādē grām dedit illis de9 sicut et nob qui credim9
in dnm ihm xpm ego quis erā qui possē phibē deū. Quib9
auditis tacuerūt et glorificauerūt deū dicētes. Ergo et gētib9
de9 pniaz ad vitā dedit. Maxie cum lucas scriptor hystorie nulla
hui9 dissensiōis mēcionē nec dicat vnquā petrū anthiochie fuis
se cum paulo et locū dari porphirio blasphemāti si aut petr9 erras
se aut paul9 pcaciter aplōz pricipē cōfutasse credat. Quib9
pmo rn̄dend alteri9 nescio cui9 cephe nescire nob nomē nisi ei9 q
et i euā. et in aliis pauli eplis et in hac quoq; ipā mō cephā
mō petr9 scribit nō quo aliud significat petr9 aliud cephas
s; quo quā nos latine et grece petrā vocitam9 hāc hebrei et
syri ppt lingue int se vicinā cepham nūcupēt. Deni tot9
argumētū eple quo oblique de petro iacobo et iohē dicit. hui
intelligēcie repugnāt. Nec mirū eē si lucas hāc rem tacuerit cum
et alia multa q paul9 sustinuisse se replicat hystoriographi
licencia ptermiserit et nō stati eē cōtrariū si qd ali9 ob cau
dignū putauit relatu ali9 int cetera dereliquit. Denique pmū
epm anthiochene ecclē petrū fuisse accepi9 romā exinde trās
latū q lucas penit9 omisit. Ad extremū si ppt porphirii
blasphemiā ali9 nob fingēd9 ē cephas ne petr9 putetur
errasse īfinita de scripturis erūt radenda diuinis que ille q nō
intelligit criminatur. S; aduersus porphiriū i alio si xpus iusse
rit opere pugnabim9 nūc reliqua psequimur. S; cum vidissem q
nō recto pede incedūt ad veritatē euāgelii dixi petro corā
omīb;. Sicut hii q sanis gressib; claudicare se simulant nō in tm hīnt
i pedib; s; ē aliq cā cur claudicet ita et petrus sciens circūcisionē

et preputium nichil esse sed obseruaciones mandatorum dei edebat quando cum
gentibus sed propter timorem ab eis se ne iudeos a fide christi perderet subtrahebat
unde paulus eadem arte qua ille simulabat ei restitit in facie et loquitur
coram omnibus non tam ut petrum arguat quam ut hii quos cum petrus
simulauerat corrigantur. Et si cum iste non placet sensus quo nec
petrus peccasse nec paulus procaciter ostenditur arguisse maiorem debet
exponere qua consequencia hoc paulus in altero reprehendat quod ipse commi
sit. Si tu iudeus cum sis gentiliter et non iudaice viuis quomodo gen
tes cogis iudaizare. Indissolubili argumento constringit petrum immo per
petrum eos qui pugnancia illum inter se facere cogebant. Si inquit o petre
tu natura iudeus circumcisus a pueritia etate et vniuersa legis precepta cus
todiens. nunc ob graciam christi scis ea nichil per se habere utilitatis sed exe
mplaria esse et ymagines futurorum. et cum hiis qui ex gentibus sunt cibu
capis. nequaquam ut ante supersticiose sed libere et indifferenter vic
titas. quomodo eos qui ex gentibus crediderunt nunc terreres ab eis
et quasi a contaminatis te separans et secernens compellis iudaizare.
Si enim inmundi sunt a quibus recedis idcirco autem recedis quia non habent
circumcisionem compellis eos circumcidi et iudeos fieri cum tu ipse iudeus
natus gentiliter viveris. Et latenter ostendit causam quare aduersus eum disputa
uerit quia scilicet gentes simulacione sua iudaizare compellerent dum eum cupi
unt emulari. Nos natura iudei et non ex gentibus peccatores.
Subrepunt hoc loco heretici quedam ridicula quedam et inepta fingentes
autem nec spiritualem posse peccare naturam nec iuste aliquid facere terre
nam. Quos interrogemus quare de bona oliua rami fracti sunt et cur
de oleastro in radicem bone oliue inserti sint nec de bono quicquam ca
dere potest nec de malo surgere. Aut quomodo vel paulus persecutus sit ec
clesiam si de natura spirituali fuit. Aut postea apostolus factus si terre
na fecit generacionem. Que si terrenum eum non fuisse contenderint ipsius
verba ponamus. Etiamsi natura filii ire sicut et ceteri. Natura
iudeus est qui de genere est abraham et a parentibus die octaua circum
cisus est. Non natura iudeus quod postea est factus ex gentibus. Ut autem
totum argumentum breui sermone comprehendam sensus est iste qui
texitur. Nos id est ego et tu petre instruit enim personam et sua

ne illi fiere videret' iniuria cu eem 9natal iudei et facietes q lege p
cepta st et no ex gentib9 peccores qui vt gnaliter q2 ydol' seru
ut peccores sut vl' quos nuc puta9 imudos· scietes q no possu
ex legis ope· s3 ex xpi saluari fide· credi9 i x'' vt qd' lex nob
no dedat fides tribueret qua habebam9 i x° Qz si recede
a lege qua saluari no potui9 trasscendi9 ad fide i qua no ca
nis qritur circucisio s3 cordis pura deuotio et nuc a gentib9
recedendo hoc agi9 vti quicuq3 no e circucis9 imud9 sit Ergo fid
i x'' i qua nos putaba9 ante saluari magis pcti e mistra q iu
ticie q aufert circucisione qua qui no habuerit imud9 e Si za ab
vt qd' sel destruxi et scim michi no pfuisse rursu inducem se
mel a lege discedes legi su mortuus vt i x° viuere cruci q3 ei9
affix9 et i nouu renouat9 hoiez fide magis q carne subsiste
et cu x° egrederer e mudo dx sel' adorsi9 su Ro m gratis mo
tuus e xpus In quo firmit' credidi si potui absq3 fide ei9 i vo
ri lege saluari Scientes aute q no iustificatur ho ex ope
bus legis nisi p fide ihesu cristi et nos i cristo ihu credim9
vt iustificemur in fide xpi et no ex opib9 legis Aiut quida
si veru sit hoc qd' paul9 affirmat ex opibz legis neine iustific
s3 ex fide ihu xpi patriarchas et pphetas et scos qui an xpi a
uetu fuerut ipfectos fuisse Quos admone debe9 eos hic d
iusticia no qsecutos qui tm ex opibz iustificari posse se cre
Scos aute qui atiquit9 fuerut ex fide xpi iustificatos Siqd
abraha vidit die xpi et letat9 e Et moyses maiores diui
as estimauit thesauro egiptior9 ipperiu x' aspiciebat eni i re
neracione Et ysaias vidit gloria cristi vt ihoes euagelista
morat Et iudas de oibz gnaliter comonem' vos volo sci
semel oia qm ihus pplm de terra egipti saluas scdo eos q
no crediderut pdidit Vn no tam legis opa dapnatur q hij q
tm ex opibz iustificari se posse cofidut saluatore quoq3 ad di
pulos loquete Nisi suphabudauerit iusticia vra plus q scrib
et phariseor9 no itrabit' i reg'' celor9 Cogruu dic i hoc loco
in lege pcepta sint que explere null9 queat et e cotrario dic

quedam legis etiam ab hiis fieri qui ignorent eam sed ideo non iustifi
cari operatores eius quia absque fide xpi fiant verbi gratia Non dormi
re cum viro dormicione mulieris non adulterare non rapere Sed magis
honorare patrem et matrem et cetera que precepta sunt facere Qui si de sanctis
viris nobis exempla protulerit qui in lege versati ea que legis fuerant
impetrarunt dicemus quia iusto non est lex posita sed iniquis et non subditis
impiis et peccatoribus contaminatis et inmundis Qui autem a deo doc
tus sit non littere eum necesse ut saltem de caritate doceatur paulo dicente
De caritate autem non necesse habeo scribere vobis ipsi enim a deo doc
ti estis ut diligatis invicem Propter quod ex operibus legis non iustificabitur
omnis caro Non iustificatur ex operibus legis caro illa de qua scribitur
Omnis caro fenum et omnis gloria eius quasi flos feni Iustificatur autem
per fidem ihesu xpi caro illa de qua in resurrectionis dicitur sacramento
Omnis caro videbit salutare dei Sed et iuxta humiliorem intellectum iusti
ficabatur quondam ex lege non omnis caro sed tantum homines qui in palesti
na erant nunc autem ex fide ihesu xpi iustificatur omnis caro dum ecclesia
eius in toto orbe fundatur Ego enim legi mortuus sum ut deo
vivam Aliud est per legem mori et aliud legi mori Qui enim legi mo
ritur vivebat ei antequam moreretur et observabat sabbata et neome
nias et dies festos et victimarum typicam curiositatem et fabulas iudaicas
et genealogias Postquam autem venit xpus et lex de qua scriptum est Sci
mus autem quia lex spiritualis est per eam cum legem legi pristine mortuus est
Et anima que fuerat ut id quod ad romanos scribitur vivente viro si nupsisset adul
tera vocabatur mortuo viro suo lege veteri nupsit legi spirituali ut
fructificaret deo Unde et in ozee ad eam dicitur ex me fructus tuus inventus
est Cui pulchre instituam illud infertur Quis sapiens et intelliget ista
ta aut intelligens et cognoscet ea Qui igitur per legem spiritualem legi littere
moritur deo vivit cum non sit in lege dei sed ~~xpi~~ in lege xpi Qui
vero legi moritur ob peccata mortuus quidem est sed non potest de eo dici
quod sequitur ut vivat deo Esse autem legem aliam spiritualem extra legem
littere et alibi apostolus docet dicens Itaque lex quidem sancta et mandatum sanctum
et iustum et bonum Et iezechiel ex persona dei Eduxi inquit eos id est
populum iudeorum de terra egipti et adduxi eos in desertum et dedi eis

precepta mea et iustificacones meas ondi illis quas faciet homo
et viuet in eis De ea vo lege q ira opatur cui et apls mor
tuus e postea infert Et ego dedi eis precepta no bona et iustifi
cacoes i quib no viuet in eis Idipm significatur et i psalterio
Qm no cognoui litaturam itroibo i potencias dni Xpo confixus
su cruci Quia dixerat se p lege legi mortuu quo mortuus fue
rat ondit xpo cfixus su tollens crucem sua et xpm sequens et i
ipa obsecrans passioe Memento mei cu veneris i regnu tuu sta
timq audies hodie mecu eris i paradiso Si quis mortificatis me
bris sup terra et mudo mortuus cfiguratus fuerit morti ihu x
no crucifigitur cu ihu et tropheu mortificacois sue i ligno dnice
passiois affigit Viuo aute ia no ego viuit aute i me xps
Non viuit ille qui quonda viuebat in lege q psequebat ecclesiam
Viuit aute in eo xps sapia fortitudo pax gaudiu sermo cete
re qz virtutes. quas qui no hz. no pt dicere viuit aute i me xps
Hoc aute totu sub sua psona adusit petr de petro disputati
Qd aute nuc viuo i carne. Aliud e carne ee et i carne viuere
Qui eni i carne st deo placere no pnt Vn ad bene viuentes di
vos aute no estis i carne In fide viuo filij dei et xpi qui dilex
me et tradidit semetipm p me. Ad romanos de deo loquit. qui fi
lio suo no pepcit. sz p nobis tradiderit eu. nuc vero de xpo q
se ipse tradiderit Qui dilexit me inqt et tradidit semetipsu
p me In euao ubi apli enumerantur refertur et iudas qui
scarioth qui et tradidit eu Rursu i eod Ecce appropinquavit q
me tradidit De principib vo sacerdotu et senioribus ppli scrip
tura commemorat q condempnauerint ihm morte et ligantes eu ad
duxerint et tradiderint eu pilato psidi Et deinceps de pilato.
dimisit eis barraban ihm aute flagellatu tradidit eis vt
crucifigerent eu Igitur et pr tradidit filiu Et filius ipse se tra
didit Et iudas et sacerdotes cu principib tradiderunt et ad ex
tremu traditu sibi tradidit pilatus ipse Sz pater tradidit ut
salvaret pditu mudu Ihesus ipse se tradidit vt patris sua q
faceret voluntate Iudas aute. et sacerdotes. et seniores ppli

et pilatus vitā morti nesciis tradiderunt Que tn̄ ipā quoqz se p
nrā salute tradiderit Beatus michi ū qz felix qui vivere in se xp̄o
p singulas cogitaciones et opa pt dicere In fide vivo filii dei qui no
dilexit me et tradidit seipm̄ p me Non abicio gram̄ dei Si em̄
p legē iusticia ergo xpus gratis mortuus ē. Abicit gram̄ dei tā ille
qui post euan viuit ī lege q̄ȝ is qui p̄ctis p9 babtisnū sordidat
Nūi autē pt iux aplm̄ dicē Gra ei9 ī me nō fuit vacua iste et
hoc loq̄t cōfidenter nō abicio gram̄ dei Qd autē seq̄t valde ne
cessariū ē adūsū eos qui p9 fidē xp̄i putat legis p̄cepta ser
uanda Dicēdū quippe ē eis Si p legē iusticia ē ergo xps mortu9
ē gratis Aut certe doceat quō nō xps gratis mortuus sit si
opa iustificet Sȝ q̄m̄uis sit hebetes dicē nō audebūt xp̄m sine
causa mortuū Ad p̄ticulā itaqz silogisim q̄ hic p̄ponit id est
Si em̄ p legē iusticia ergo x̄s gt̄s mortu9 ē debes assumē qd ɔseq̄
ter infertur et negari nō pt xpus autē ñ nō ē gratis mortu9
et cōcludē nō igitur p legē iusticia hic usqz ɔt̄ petrū Sine
ad galathas ɔuertitur O insensati galathe quis vos Cap 3m
fascinauit Duplicat hic locus legi pt vel ideo insensatos gala
thas appellatos a maioribz ad mora venientes qz ceperunt spū
et carne cōsūment. Vel ob id q̄ vnaqz p̄uīcia suas habeat
p̄prietates Cretenses sēp mendaces malas bestias ventres pigros
vere ab epimenide poeta dictos apls̄ cōmemorat Vanos mauros
et feroces dalmathas latin9 pulsat historicus Timidos frigas
omēs poete lacerāt Athenis expeditiora nasci ingenia philoso
phi gloriātur Grecos leues et ap9 cesarē suggillat tulli9 di
cēs Aut leuiū grecorū ā immanū barbarorū. et p flato ingenita
ī quit leuitas et erudita vanitas Ipm̄ israhel grauī corde et
dura ceruice omēs scripture arguunt In hunc igr̄ modū arbitror
et aplm̄ galathas regionis sue p̄prietate pulsasse. licet quidā
p̄fundis se questionib9 inserentes q̄ sub obtentu vitande hereseos
que diuisas naturas īfert. dicunt tyrios quoqz et sydonios mo
abitas et ydumeos babilonios et egiptios omēs qz gentes q̄
ī scripturis noīantur. habere q̄dam ydiomata ex causis p̄dicti

bus et merito opm pristinoz ne iusticia dei veniat i dubiu cu
vnaqueqz gens vl bonu vl malu hre asseratur qd alia no habe
at Nos istas altitudies declinantes supiora sectabim aut stultitie
eos argui dicentes p qua spm legis et litterarum diiudicare no possit
Aut vitio gentis corripi q indociles sint et vecordes et ad sapiam
tardiores Qz aute sequit Quis vos fascinauit de paulo qui
et si imperitus e sermone no tame sciencia debem exponere Non quo
sciuit ee fascinu qui volgo putat nocere sz vsus sermone sit tritus
et vt i ceteris ita in h⁹ quoz loco verbu cotidiane sermocinacionis
assumpsent Legim i puerbiis Domu inuidi cruciat ocul⁹ Cui ap
nos inuid⁹ i greco significacoe ponit fascinator Et i sapia que
salomois iscribit fascinacio malignitatis obscurat bo Quib⁹ de
cem exeplis q vl inuid⁹ aliena felicitate cruciet vl is i quo bona
sit aliqua alio fascinate i inuidere noceat Dicit fascin⁹ pprie infan
tib⁹ nocere et etati puule et his qui necdu firmo vestigio figunt
gradu Vn et quida de gentilib⁹ Nescio quis teneros oculus michi
fascinat agnos Hc vtru verum necne sit deus viderit Qz pt fieri vt
et demones huic pctō seruiant et quoscuqz i dei ope vl cepisse vl
pfecisse agnouerint eos a bonis opibz auertant Sunt illud i ca est
q ex opinione volgi sumptu puta⁹ exeplu vt quo⁹ tenera etas noceri
dicit fascino sic et galathe i xpi fide nup nati et nutriti lacte
et no solido cibo veluti quodam fascinate sint nociti et stomacho
fidei nauseante sps sci cibu euomuerint Qz si aliqs gr̄diat
exponat quod de toi opinione sit sumptu vallis titanoz i regno
noz libris Syrene et onocentauri i ysaya Arcturus et orion
et pliades i iob et cetera his silia q vtiqz vocabula gentiliu fabu
lar et causas et origines hnt. Interroge⁹ hoc loco marcionem
qui phetas repudiat quo⁹ iterpretatur id qd sequit Ante quo
oculos xps ihesus pscriptus e et i vobis crucifix⁹. Nos em tre
pscriptus e xpus de cruc⁹ patibulo et passione alapis et flagellis
omis phetaz pdixit chorus vt cruce ipi⁹ no de eua⁹ tm i quo
crucifix⁹ refertur sz m̄lto anq descendere dignetur ad terras
et hoiem qui e crucifix⁹ assumeret nouerit Nec pua laus

galathaz est qr ita credidit in crucifixu vt eis fuerit an pscrip
tus quo scilz lectitantes pphetas et oia veteris legis sacmeta con
noscentes via et ordie venerit ad credendu Legitr i quibusda co
dicibz Quis vos fascinavit no crede veritati Sz h° qr i exemplarib;
adamancij no habetur omisim Hoc solu volo a vobis discere
Ex opib9 legis spm accepistis an ex auditu fidei? Sut que aut
multa que possit interrogare vos coge legi eua. pferendu sz qr in
insensati estis et nequaqz ea potestis audire. simplica vobiscu ser
mone loquor et de eo qr pmptu e sciscitabor Deun spm que
accepistis vtrz uob legis opa. sabbati obseruat. circuacisiois et
neomeniaz supsticio dederit an auditus fidei p qua ex genti
bus credidistis. Qz si negari no pt spm scm et virtutes que
i principio fidei acceptu spm scm seqbantur no ex opib9 legis
sz ex fide xpi tantis maifestu e vos a meliorib9 exorsos i peiora
corruere Considerem9 diligenter qr no dixerit volo a vob discere
vtrz ex opib9 spm accepistis sz adiecerit ex opibz legis Sciebat
em et cornelium centurione spm ex opibz accepisse sz no ex opibz
legis qua nesciebat Si aute econtrario dicit Ergo et sine auditi
one fidei accipi spus pt Nos tradebi9 accepisse quide eu spm sz
ex auditu fidei et naturali lege que loquatur i cordib9 nris bona
queqz facienda et vitanda mala p qua dudu quoz abraha moy
sen et ceteros scos iustificatos retuli9 qua auge deinceps potest
opum obseruac legis qr iusticia no tm carnis legis qr preteriit sz spi
ritualis. Lex em spualis e Neqz vero qr fide pferim9 legis opa destru
im9 nc dica9 sm quosda facia9 mala ut veniat bona quoz dap
nacio iusta e. sz seruituti gram anteponim9 Dicim9qz qr iudei ptter
metu faciut id nos facere pt caritate illos seruos ee nos filios
illos cogi ad bonu nos bonu sponte suscipe No igitur ex fide x'
licencia nascat delinquendi sz ex dilecoe fidei voluntas boni operis
augetur du bona ideo facim9 no qr iudice formidam9 sz qr scim9
ei place i que credim9 Dicent quispia si fides no e nisi ex audi
tu quo qui surdi nati st pnt fieri xpiani Deu quippe patre ex
magnitudie et pulchritudie creaturaz pt quib intellige. et a conditis

no

conditor ꝯsequenter agnoscatur. Xpi autem natiuitas crux mors
resurrectio nisi ex auditu sciri non pt. Aut surdi igitur cristiani non
st. Aut si surdi st xpiani falsum est qd alibi ab aplo dicitur. Itaque fi
des ex auditu. Auditus autem per verbum xpi. Ad qd qui simplici infide
ꝯtentus est dicit non eum generaliter dixisse fides omnium ex auditu. sed
fides ex auditu. qd in parte et in toto accipi pt. Cor scilicet fides ex
auditu qui audiunt que credunt. Cum autem huic scrupulo satis
facere conatur. post illud testibus asserere. qd moribus quorum et cotidia
na ꝯuersacione et ut ita dixerim totius corporis loquente gestu surdi
possint euangelium discere. Demum etiam hoc. Cum dei sermo cui nichil sur
dum est ad eas magis loquitur aures de quibus et ipse ait in euangelio.
Qui habet aures audiendi audiat. quid spiritus dicat ecclesiis. Et psalmista
Dominus addidit michi aurem. Iste est alter homo cum deus loquitur in occulto
qui clamat in corde credentium Abba pater. Et ut frequenter expo
suimus quemadmodum corpus omnia membra et sensus habet. ita animam quoque uni
uersos et sensus et membra habere legimus. et inter cetera aures etiam.
quas qui habuerit non magnopere indigebit hiis auribus cor
poris ad xpi euangelium cognoscendum. Sed autem etiam illud attendite. qd
hic spiritus absque ullo additamento. sed intelligatur. que ex dono ꝯsequimur
et non omnes. De quo alibi scribitur. Incorruptus spiritus est in omnibus. Et
ipse spiritus testimonium reddit spiritui meo. Et in alio loco. Nemo scit ea que
hominis sunt. nisi spiritus hominis qui in eo est. Et in daniele. Benedicite spiritus
et anime iustorum domino. Sic stulti estis ut cum spiritu ceperitis nunc car
ne ꝯsummamini. Si spiritum sanctum acceperant galathe quomodo stulti erant
Veritas statim soluitur. Cepisse quidem eos spiritu. sed cum carne ꝯsummaret
spiritum ab eis fuisse sublatum. Unde sine causa passi sunt tanta que passi sunt
Et ne sibi post peccatum veniret david precatur dicens spiritum sanctum tuum ne
auferas a me. Diligenter attendite qd qui scripturas iuxta litteram sequitur
ꝯsummari carne dicitur. Quobrem illud qd ad chorinthios scriptum
est. In carne uiuentes non iuxta carnem militamus. melius sic intelligi
potest. ut hii militare dicantur in carne qui vetus testamentum hiude
dissenserit. Qui vero sequuntur intelligenciam spiritualem. sunt quidem in car
ne qz eandem habent litteram quam iudei. sed non iuxta carnem militant

Et in apocalipsi
Qui habet aures audiat

a carne ad spm transcendentes ¶ Nā videntis cū q̄ pmū credidit
ex gentib9 et ad xpi aratrū misit manū. pmo aliquo doctore
prudente sic p legis iter ad euā^m pgere, vt oīa illa q̄ ibi scrip
ta sūt de sabbato de azimis de circūcisiōe de victimis. de deo itel
ligat. et deīceps p9 euā^g lectione a iudeo aliquo aut iudeoꝝ
socio persuaderi vt vmbras et allegorie nubila derelinquens
sic scripturas iterpretetur vt scripte sūt de hoc potestis dicere Sic
stulti es vt cū spū ceperis nūc carne ꝯsumeris ¶ Tanta pas
si estis sine causa si tn̄ sine causa ¶ Cōsidere9 iselices iudeos q̄ta
supstitione et obseruatōis labore viuāt int' ceteras nationes
dicentes Ne tetigeris. ne gustaueris. ne attrectaueris ¶ Et ad eos
sīna transeatur et dubia fit. si tn̄ sine causa ¶ Vl' de hys dicitur
qui possūt post lege ad euā^m reuerti ¶ Heli9 autē sic itelligi
pt ¶ Cū pmū credentes galathe i crucifixū et a iudeis et a ge
tib9 ꝯprobria multa p̄pessi sint et psecutiones nō minimas susti
nuerint quas frustra arguitur fuisse p̄pessi si a gr̄a crista rece
dant ꝑt' quā tanta p̄pessi sit. Simul et hic aspiciēdū. q quicūq̄
ob xpi fide laborauerit et postea lapsi fuerit i pctm. sicut priora
sine cā dr̄ passi fuisse dū peccat. sic rursū nō pdat ea si ad pristi nō
na fide et antiquū studiū reuertat'. Alr̄ Si circūcisionē inquit
putatis sequendā ee p9 grām ergo vsq̄ ad presēs temp9 sine
circūcisiōe viuentes oīa q̄ passi estis i irritū sūt deducta q̄ quidē
nich̄ videmi nō frustra sustinuisse qui scio lege p9 euāgeliū
nō valere ¶ Vel certe sic nō leue erit dāpnū si circūcisionē seque
tes tn̄ pristine fidei pdidissetis labore nūc vero ad hoc detri
mētū et puaricatōis sociatr̄ vt pterita sine causa p̄pessi sitis
et i futuro cruciemī ¶ Quidā coacti ita itelligūt ¶ Considerate pris
tinā gr̄e libertate. et p̄ntis onera obseruacōis i lege et videbi
tis q̄ multa casso ~~labore~~ studio fecentis. licet nō penit9 fruct9
errores isti9 despand9 ē. dū zelo dei ad hoc ipm estis adducti Ig
noratib9 eni ꝯcedi venia pt. si ad meliora ꝯuersi sciam in vo
bis doceatis t fluctuasse nō studiū. ¶ Qui ergo tribuit vobis
spm et operatur virtutes in vobis. ex operibz legis an ex

auditu fidei Tribuit h° est amistrat psentis tpis est legendu
vt ostendatur p singulas horas atq3 momenta sp dignis mistri
spm scm et xpo quis i dei ope et amore pfecerit tatomagis sa
spus in se habere virtutes quas auditus fidei et no legis opa co
sumet no quo legis opa cotepnenda sint et absq3 eis simplex
fides appetenda s3 quo ipa opa fide xpi adornetur Scita e em
sapietis viri illa sma no fidele vivere ex iusticia s3 iustu ex fi
de Sil ondit galathas accepto p9 fide spu sco dona habuisse
virtutu id est pphecia genera liguaz morbou curatioes et ce
tera q ad chorinthios i donis spualib9 enumerant Et tu p9 tata
q forte gratia discernedoz spuum no habebat a fals doctoib
irretiti st Observadu etia q opari virtutes dicat in hijs
qui no tenet eua veritate sic ill qui do9 no sequetes in
noie ei9 signa faciebat i hoc ul maxie qquirete Preceptor
vidi9 queda i noie tuo eicietē demonia et phibui9 eu qz no
sequit nob hoc adusq hereticos qui pbatioez fidei sue ex eo
si signu aliqd fecerit arbitrat qui cu maducaverit et bibe
rint i noie dni habet quippe et ipi altare sacrilegii et signa
multa ivocato salvatore fecisse se iactet in die iudicij merebutur
audire no novi vos Discedite a me q opamini iniqtatē Sicut abra
ham credidit deo et reputatu e ei ad iusticia Ab hoc loco vsq3
ad eu locu vbi scribit Abenedicentur cu fideli abraha marcion
de suo aplo erasit Ps3 q pfuit hoc tulisse cu cetera q reliquit
insanie ei9 adversa sint Credidit abraha deo exiens de patria sua
in terra qua nesciebat Sara nonagenaria et sterile qfides ee
pariturā et audita repromissioe dei q i ysaac vocaret seme ei9
ipm ysaac offeres victima et tu de dni pmissione no dubitas
Recte et tali reputat fides ad iusticia qui legis opa supgressa
deu no metu s3 dilcone pmeruit Cognoscatis g° qz qui ex fide
st hij sut filij abraham Plem9 de hoc in epla ad romanos
disputat q fides reputata sit abrahe ad iusticia no ex circucisione
s3 i ppucio Et diliget observas docet eos filios ee t abrahe qui
hac mente crediderit qua incircucisus credidit abraha qui exult

Qui ex fide st

uit ut videret diem domini et vidit et letatus est. Unde et ad infideles iu
deos dicitur. Si filii essetis abraham opera abrahe faceretis. Que et
alia illo tempore cum iher dicebat ab eis opera dominus expetebat nisi credu
litatem in filium dei quem pater miserat loquentem. Qui credit in me non
credit in me sed in eum qui me misit. Unde et in alio loco de generis
sibi antiquitate et nobilitate plaudentibus respondetur. Et ne dixe
ritis quia patrem habemus abraham. potens est enim deus de lapidibus istis
suscitare filios abrahe. lapides ibi nemo ambigit dura significari
corda gentilium que mollita sunt postea et fidei receperunt signaculum
virtutes abraham in quibus ante circumcisionem deo placuit diligens lec
tor enumeret et quoscumque in sili opere repererit dicato filios esse
abraham iustificati in preputio qui circumcisionem non ob meritum operum
sed in signum fidei prioris accepit. Quia enim ex semine eius erat cris
tus oriundus in quo universarum gentium fuerat benedictio repromissa et
ab abraham usque ad xpm multa erant secula transitura providens deus
ne soboles dilecti abrahe ceteris nationibus misceretur et paulatim
familia eius fieret incerta gregem israheliticum quodam circumcisionis
cauterio denotavit ut viventes inter egiptios inter assirios babylo
nios atque caldeos hoc sigillo distinguerentur. Denique per xl annos
in heremo nullus est circumcisus soli quippe sine gentis alterius admix
tione vivebat. Statim ut iordanis ripam transgressus est populus et pales
tine terre iudeum se examen infudit circumcisio necessaria futuro ex
commixtione gentium providetur errori. Quod autem ab ihesu duce secundo scri
bitur populus circumcisus significat et in heremo cessasse circumcisionem que
in egipto tonabiliter exercebatur et a domino nostro ihesu xpo spirituali
circumcisione credentes esse mundandos. Providens autem scriptura
quia ex fide iustificat gentes deus prenunciavit abrahe quia benedi
centur in te gentes omnes. Igitur qui ex fide sunt benedicentur
cum fideli abraham. Non quo ipsa scriptura atramentum videlicet
et membrane que insensibiles sunt possint futura pnoscere sed quo
spiritus sanctus et sensus qui in litteris latet multis post seculis ventura
predixerit. Porro exemplum quod de genesi sumptum est ita in priori vo
lumine continetur. Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terre.

Quod aplus sup xpo interptatus ait. No e scriptu et seminibus quasi i mltis s quasi i uno Et semini tuo qui est cristus. Hoc autē in omibz pene testioniis que de veterib9 libris i nouo assup ta sunt testameto obseruare debem9. qd' memorie crediderint euā geliste ul apli. et tm sensu explicato sepe ordine cmutauerit nonuq ul detraxerint uerba ul addiderit Nulli vero dubiu q in ysaac et i iacob siue i duodecī patriarchis et ceteris qui de abraha stirpe descendut no fuerint benedicte vniuer se naciones. s in xpo ihu p quē omēs gētes laudāt deū et benedicitur nomē nouū sup terras Potest autē aplus et de alio geneseos loco exēplu seminis vsurpasse ubi scribitur Eduxit autē foras haut dubiu qui abraha deus et dixit ei Aspice in celu et numera stellas si poteris dnumerare eas Et ait illi Sic erit semē tuū Et credidit abraha deo et repu tatu ē ei ad iusticiā Nuncuq igitur credut benedicetur cu fideli abraham. qui ob egregia in deu fidē. pm9 in eu credi disse narratur. sicut enos ob pncipale in deu spem. int' cete ros emmenter sperasse scribitur invocare dnz deū no quo abel de quo dns ait Vox sanguinis fris tui clamat ad me. et ceteri deinceps deu no sperauerit invocare. s quo ex ea parte vnusquisq appelletur. quā vt maxie habet. Explicit liber pm explanacionu bti Jheronimi sup eplam ad galathas. Incipit secundus liber explanacionu eiusdē sup eandem eplaz

Quod i pmo cmetarior libro ad galathas. cu de q genciu pprietatib9 disputare itactu reliquerim. nuc i scdo reddendu videtur. qui sint galathe. vl quo vnde tnsierint. vtr idigenas eos fuderit. an aduenas quā ni scolunt terra susceperit. et vtr ligua conubio pdiderit. an et noua didicerit et no amiserit sua. Marcus varro. cuctaz antiqtatu diligētissi9 pscrutator. et ceteri q eu imitati sut mlta sup hac gente et digna memorie tradiderunt Sz q no bis ppositu no est incircuncisos hoies itroducē i teplu dei. et vt simpliciter fatear, mlti iā anni st' q hec legere desiuimus

Lactancij mī que ī tertio ad pbū volumie de hac gete opinat9
sit verba ponam9. Galli auteꝫ antiquit9 a candore corporis
Galathe nuncupabatur. Et Sybilla sic eos appellat. Quod signifi
care voluit poeta cū ait. tū lactea colla auro innectuntur
cū posset dicere cādida. Hinc vtiqꝫ galathia puīcia ī qua
galli aliqn venientes cū grecis se miscuerūt. vñ pmū ea re
gio gallogrecia post galathia noīata est. Nec mirū si hoc
ille de galathis dixerit. et occidentales pplos tantis ī medio
terraꝝ spacijs pretermissis in orientis plaga consedisse me
morat. cū constet orientis coñ et grecie examina ad occide
tis vltia puenisse massiliā focei quos ait Varro trilingues
eē q̄ et grece loquātur et latine et gallice. Oppidū rhoda
colom rhodioꝝ locauerūt. vñ amnis rhodanus nomē accepit
Pretermitto karthaginis cōditores tyrios et agenoris vrbē
Pretereo thebas liberi quas ī affrica cōdidit que ciuitas nūc
thebestis dicit. Relinquo eā ptem libie q̄ grecis vrbib9 ple
na est. Ad hyspanias transgrediar. Nonne sagunthū greci ex
insula zacintho pfecti condiderūt. et oppidū tharesson qd nūc
vocat cartheia iones greci hoīes locasse referuntur. Montes
quoqꝫ hyspaniaꝝ calpe chydria pyrene. Item insule afrodisi
ades et gymnasie que vocantur baleares nonne greci sermonis
indicia demonstrāt. Ipa ytalia a grecis pplis occupata maior
quondā grecia vocitabatur. Certe q̄ negari nō pt romam de
enee hoīs asiam stirpe generati sr. ex quo euenit vt et ī occide
te greci sepe acuminis reperiantur ingenia et ī oriente stoliditatē
barbarum redoleat. Nec hoc dici9 q̄ nō e regione vtrobiqꝫ di
uersa nascantur. ſ q̄ ex magna pte eciā ceteri q̄ nō sīt simi
lia nuncupentur. Itaqꝫ nō mirū ē stultos et ad ītelligenciam
tardiores galathas appellatos. Cū et hylari9 latine eloquē
tie rhodan9 gallus ex pictauis genit9 in hymnoꝝ carmine
gallos indociles vocet. Et q̄ nūc oratorū fertiles sīt nō tam
ad regionis diligētiā. q̄ ad rethoricū clamorē ptinet. maxi
me cū aquitania greca se iactet origine. et galathe nō de

illa parte terrarum · sed de ferocibus gallis sunt profecti. Voltis scire
o paula et eustochium quomodo apostolus vnamquamque prouinciam suis proprietatibus denotauerit? Vsque hodie eadem vel uirtutum uestigia permanent vel errorum.
¶ Romane plebis laudatur fides. Vbi alibi tanto studio et frequentia ad ecclesias et ad martirum sepulchra concurritur? Vbi sic ad similitudinem celestis tonitrui amen reboat et uacua ydolorum templa quatiuntur? Non quo aliam habeant romani fidem nisi hanc quam omnes christi ecclesie · sed quod deuotio in eis maior sit et simplicitas ad credendum. Rursum facilitatis et superbie arguuntur · facilitatis ut ibi Rogo uos fratres ut obseruetis eos qui dissensiones et offendicula preter doctrinam quam vos accepistis faciunt · et declinate ab illis. Huiusmodi enim domino nostro christo non seruiunt · sed suo ventri et per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentium. Vestra enim obediencia in omnem locum peruulgata est. Gaudeo igitur in vobis et volo uos sapientes esse in bono et simplices in malo. Superbie vero Noli altum sapere sed time. Et nolo uos ignorare fratres misterium hoc ut non sitis vobis ipsis sapientes. Et in sequentibus Dico enim per gratiam que data est michi omnibus qui sunt inter vos non plus sapere quam oportet sapere sed sapere ad sobrietatem. Et apostolus · gaudere cum gaudentibus flere cum flentibus · idipsum inuicem sencientes non alta sapientes sed humilibus consentientes. Nolite prudentes esse apud vosmetipsos.
¶ Chorinthios quoque notat quod mulieres eorum intecto capite et viri coma nutriant · et indrunt vescantur in templis · et inflati sapientia secularium resurrectionem carnis negent. Hec ex parte usque hodie permanere non potest dubitare qui achayam viderit. Macedones in caritate laudantur et in hospitalitate ac susceptione fratrum Vnde ad eos scribitur De caritate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis. Ipsi enim vos a deo didicistis ut diligatis inuicem. Etenim facitis illud in omnes fratres in vniuersa macedonia. Sed reprehenduntur · quod ociosi domos circuirent et alienum expectantes cibum dum singulis placere desiderent et huc illuc que discurrerent quid apud singulos agatur enuntient. Sequitur enim Rogamus vos fratres ut habundetis magis et operam detis ut quieti sitis

et vestrum negocium agatis et operemini manibus vestris sicut precepimus vo
bis ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt et nullius aliquid deside
retis. Et ne quis putet officio magis doctoris quam vicio gentis animo
motum in secunda ad eosdem inculcat ac replicat dicens Nam cum essem apud
vos hoc denunciabam vobis quoniam si quis operari non vult nec manducet
Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete nichil operantes sed
curiose agentes. Hiis autem qui eiusmodi sunt denunciamus et obsecramus
in domino ihesu christo ut cum silencio operantes suum panem manducent. Longu
m est si velim de apostolo et de scripturis omnibus singularum gentium vel vir
tutes observare vel vicia. cum hec ipsa que diximus inde devoluti simus
quod galathe stulti et vecordes predicati sint. Scit mecum qui viderit
ancyram metropolim galathie civitatem quot nunc usque scismatibus
dilacerata sit. quot dogmatum varietatibus constuprata. Omitto
cathafrigas. ofitas. borboritas. manicheos. nota enim iam hec
humane calamitati vocabula sunt. Quis unquam passalorinchitas et
aschodrubos et artotiritas et cetera magis portenta quam nomina
in alia parte romani orbis audivit. Antique stulticie usque hodie ma
nent vestigia. Unum est quod inferimus et promissum in exordio reddimus. Ga
lathas excepto sermone greco quo omnis loquitur propriam linguam eandem
pene habere quam treviros. nec referre si aliqua exinde corruperint
cum et ipsa latinitas et regionibus cotidie mutetur et tempore.
Sed iam ad propositum revertamur. Quicumque enim ex operibus legis sunt
sub maledicto sunt. Scriptum est enim Maledictus omnis qui non
permanserit in omnibus que scripta sunt in libro legis ut faciat
ea. Hunc morem habeo ut quociescumque ab apostolis de veteri instru
mento sumitur aliquid. recurram ad originales libros et diligenter inspi
ciam quomodo in suis locis scripta sunt. Inveni itaque in deuteronomio
hoc ipsum apud lxx interpretes ita positum. Maledictus omnis homo
qui non permanserit in omnibus legis huius ut faciat eos. Et dicet omnis
populus fiat. Apud aquilam vero sic Maledictus qui non statuerit verba
legis huius ut faciat ea. Et dicet omnis populus amen. Porro theo
docion sic transtulit. Maledictus qui non suscitaverit sermones legis
huius facere eos. Et dicet omnis populus amen. Ex quo intelligimus apostolum

vt in ceteris testimoniis sensum magis posuisse quam verba Et incer-
tum habemus vtrum lxx interpretes addiderint omnis homo et in omnibus
An in veteri hebraico ita fuerit et postea a iudeis deletum sit
In hanc autem me suspicionem illa res stimulat quod verbum omnis et
in omnibus quasi sensui suo necessarium ad probandum illud quod quicumque ex
operibus legis sunt sub maledicto sunt . apostolus vir hebree peritie et
in lege doctissimus numquam protulisset nisi in hebreis voluminibus haberetur
Quam ob causam samaritanorum hebrea volumina relegens inveni
chol quod interpretatur omnis sive omnibus scriptum esse et cum lxx inter-
pretibus concordare Frustra igitur illud tulerunt iudei ne viderentur
esse sub maledicto si non possent omnia complere que scripta sunt cum
antiquiores alterius quoque gentis littere id positum fuisse testentur
Cum autem nemo possit explere legem et cuncta facere que iussa sunt
et alibi testatur apostolus dicens Quod enim erat impossibile legis in
quo infirmabatur per carnem deus filium suum mittens in similitudine
carnis peccati de peccato dampnavit peccatum in carne Quod si verum est
potest nobis obici Ergo et moyses et ysayas et ceteri prophete qui
sub operibus legis fuerunt sub maledicto sunt Quod non timebit asse-
rere qui dicentem apostolum legerit Quod christus nos redemit de maledicto
legis factus pro nobis maledictum Et videre vnumquemque sanctorum sub
tempore maledictorum factum esse pro ipso Nec statim hoc tribuens et iustis
viris videbitur detrahere salvatori qui nihil precipuum et excel-
lens habuerit factus pro nobis maledictum cum ceteri pro aliis maledic-
ti facti sint Neque enim illorum quispiam qui fuerit factus ipse maledictum
de maledicto quempiam liberavit absque solo domino ihesu christo qui pre-
cioso sanguine suo et nos omnes et ipsos moysen dico et aaron
prophetasque cunctos et patriarchas de maledicto legis redemit
Nec hoc ex meo sensu dictum putetis Scriptura testis est quod
christus gratia dei sive vt in quibusdam exemplaribus legitur abs-
que deo pro omnibus mortuus est Si autem pro omnibus et pro moyse et
pro vniversis prophetis e quibus nullus potuit delere cyrographum
vetus quod adversum nos scriptum erat et affigere illud cruci .
Omnes peccaverunt et egent gratia dei Ecclesiastes quoque hi-

affirmante scripturam Homo non est iustus in terra qui faciat bo
num et non peccet. Deinque et inferius apostoli dictum manifeste do
cet nec moysen nec illustrem aliquem de antiquis viris apud deum
iustificari potuisse per legem. Loquitur enim Quoniam autem in lege
nemo iustificatur apud deum manifestum est quia iustus ex fide
vivit lex autem non est ex fide sed qui fecerit ea vivet in illis. Exem
plum quo probat iustum ex fide vivere et non ex operibus de abacuch
propheta tulit. Quod ita lxx interpretes ediderunt Iustus autem ex
fide mea vivet. Aquila et theodocion Iustus autem ex fide eius
vivit id est dei. Considerandum itaque quod non dixerit homo aut vir
ex fide vivit, ne occasionem tribueret ad virtutum opera contempnenda
sed iustus ex fide vivet ut quicumque fidelis esset et per fidem victurus
non aliter possit ad fidem venire vel in ea vivere nisi prius iustus
fuisset et puritate vite quasi quibusdam ad fidem gradibus ascendisset.
Potest igitur fieri ut sit aliquis iustus et cum vivat absque fide cristi. Si
legenti scrupulus commovet pauli verba suscipiat in quibus
de se ait Secundum iustitiam que in lege est conversatus sine reprehensione.
Erat igitur tunc paulus iustus in lege sed necdum vivere poterat quia
non habebat in se christum loquentem Christo sum vita In quem credens postea
cepit vivere. Faciamus et nos aliquid simile huic quod dicitur Iustus ex
fide vivit et dicamus Castus ex fide vivit Sapiens ex fide vivit
Fortis ex fide vivit Et a ceteris virtutum partibus victuram sen
tentiam proferamus adversum eos qui in christum non credentes fortes et sa
pientes temperantes se putant esse vel iustos ut sciant neminem absque
christo vivere sine quo omnis virtus in vicio est. Potest prius testi
monium et sic legi Quoniam iustus ex fide. ut deinceps inferatur vivit
Quod autem ait lex non est ex fide sed qui fecerit ea vivet in illis.
manifestat non simpliciter dici vitam sed eam que refertur ad aliquid
Iustus quippe ex fide vivit et non additur in hiis sive in illis
Vivet autem in lege qui fecerit ea vivet in illis. hoc est in hiis
que fecit que putavit bona mercedem laboris sui habens ea
tamen opera que fecit sive longitudinem vite ut iudei putant sive
declinatione pene per quam transgressor legis occiditur. Vivere

autem in illo non putemus apostoli verba esse, sed iezechielis prophete qui ait
Et eduxi eos in desertum et dedi eis precepta mea et iustificationes
meas demonstravi eis quas faciet homo et vivet in eis. Cum cum illos
si in preceptis et iustificationibus ambulasset vivere dixisset. Adiecit Et
dedi eis precepta non bona et iustificationes in quibus non vivent in eis.
Cauta in verbis consideratio. Ubi dixit Dedi eis precepta mea et iustifi-
[cationes] in quibus vivent in eis. non adiunxit bona. Ubi vero posuit in quibus
non vivent in eis. addidit Et ego dedi eis precepta non bona et ius-
tificationes in quibus non vivent in eis. Sed hec plenius in iezechiele. Nunc
ad ordinem epistole revertamur. Xpus redemit nos de maledicto
legis factus pro nobis maledictum. Subrepit in hoc loco mar-
cion de potestate creatoris quem sanguinarium et crudelem infamat
iudicem. Asserens nos redemptos esse per xpm. qui alterius dei boni filius
sit. Cum si intelligeret quo differret emere et redimere. quia qui emit
alienum emit. qui autem redimit id emit proprie quod suum fuit et
suum esse desivit. numquam verba scripturarum simplicia in calumpniam
sui dogmatis retorqueret. Redemit ergo nos xpus de maledicto
legis quod peccatibus constitutum est. quod ipse increpat per prophetam dicens
Ecce in peccatis vestris venditi estis et in iniquitatibus vestris dimisi
matrem vestram. Et apostolus hoc ipsum replicat dicens Ego autem car-
nalis sum venundatus sub peccato. Maledicta quoque legis que in leviti-
co et in deuteronomio scripta sunt. non deo auctore complentur. sed prophe-
tico spiritu. hiis qui peccatores erant ea que ventura sunt enunciantur.
Cum si apostolus voluerit nos testimonio coartare dicentis Quicumque
ex operibus legis sunt sub maledicto sunt. Scriptum est enim Maledictus
omnis qui non permanserit in omnibus que scripta sunt in libro legis
ut faciat ea. et asserere omnes qui sub lege fuerint fuisse maledic-
tos. Interrogemus eum utrum hii qui sub evangelio xpi sunt, et eius precepta
non faciunt maledicti sint an non? Si maledictos dixerit. id
habebit in evangelio quod nos habemus in lege. Si maledictos nega-
verit. Fuerunt igitur evangelii precepta sunt posita et absque mercede erunt
hii qui illa compleverint. Solvitur itaque utrumque hoc modo. Quomodo xpus
ex maledicto nos legis liberavit. factus pro nobis maledictum, ita

de maledicto quoque euangelii quod statutum est super eos qui eius precepta non fecerint. erunt nos factus pro nobis ipse maledictum. sciens talenti quoque minimam non dimittere portionem et nouissimam exigere quadrantem. Quia scriptum est Maledictus omnis qui pendet in ligno. Ut in gentibus benedictio abrahe fieret in christo ihesu ut repromissionem spiritus accipiamus per fidem. Antequam de sensu et verbis apostoli disputemus. videtur deuteronomii testimonium de quo et apostolus hec sumpsit pauca replicare et componere illud ceteris editionibus. lxx igitur interpretes ita hunc locum transtulerunt. Si autem fuerit in aliquo peccatum iudicium mortis et mortuus fuerit et suspenderitis eum in ligno non dormiet corpus illius super lignum sed sepelientes sepelietis eum in die illo. quia maledictus a deo omnis qui pendet in ligno. et non contaminabitis terram tuam quam dominus deus uester dabit nobis in hereditatem. Aquila. Et cum fuerit in viro peccatum iudicium mortis et occisus fuerit. et suspenderis eum super lignum. non commorabitur morticinum illius super lignum. sed sepeliens sepelies eum in die illa quia maledictio dei est qui suspensus est. et non contaminabis humum tuam quam dominus deus tuus dabit tibi hereditatem. Simachus. Si autem fuerit homini peccatum ad iudicium mortis et occisus fuerit et suspenderis eum super lignum. non pernoctabit cadauer illius super lignum sed sepultura sepelies eum in die illa. quia propter blasphemiam dei suspensus est. et non contaminabis terram tuam quam dominus deus tuus dabit tibi ad hereditatem. Theodotion. Et quia erit in viro peccatum iudicium mortis et morietur et suspenderis eum in ligno. non dormiet morticinum eius super lignum quia sepultura sepelies eum in die ipsa. quia maledictio dei est suspensus. et non contaminabis adamam tuam quam dominus deus tuus dederit tibi hereditatem. Porro adama terra siue humus lingua hebrea appellatur. In eo autem loco ubi aquila et theodotion similiter transtulerunt. dicentes quia maledictio dei est suspensus in hebreo ita ponitur. Hec verba hebion ille heresiarches semichristianus et semiiudeus ita interpretatus est. OTI YBRIS THEU CREMAMENOS. idest quia iniuria dei est suspensus. Memini me in altercatione iasonis et papisci que greco

sermōe cōscripta ē ita repperisse
idest maledictio dei qui appēsus ē Dicebat mī hebreus q̄ me in
scripturis aliqua ex parte instituit, quod possit et ita legi Quia con
tumeliose deus suspensus ē Hec idcirco congessi, quia famosissima
questio ē et nobis solet a iudeis pro infamia obici quod saluator noster
et dominus sub dei fuerit maledicto. Primum igitur intuendum ē quod non
quicumque in ligno pependerit maledictus sit apud deum sed qui pec
cauerit et propter scelus morti fuerit adiudicatus sublatus quia in cru
cem. non iam maledictus quia crucifixus. sed quia in tale inciderit reatum
vt meruerit crucifigi Deinde illud opponendum quod in ferius causa
patibuli plenius exponitur scriptura referente ob maledictum et
blasphemiam dei eum esse crucifixum Ceterum apertius simmachus transtu
lit dicens Quia propter blasphemiam dei suspensus ē Ad extre
mum interrogemus eos si ananias et azarias et misael nolentes ado
rare idolum nabugodonosor fuissent in ligno suspensi Eleazarus quoque
nonagenarius sub anthiocho rege syrie Et cum septem filiis gloriosi
martyres. vtrum maledictos eos estimaturi fuerint an omni benedictione
dignissimos Certe si crucem quam aman parauerat mardocheo non pro
pro suo merito conscendisset puto mardocheus in eam non vt maledic
sed ut vir sanctus ascenderet. Iudas et ceteris filiis comprobatur. illum esse
maledictum qui dignum factus patibulo perpetrarit. non eum quem iniqui
te iudicum et inimicorum potentia uel clamore vulgi aut virtutum inuidia
aut regis iram fuerit crucifixus. vt nabuthan quem ad iezabel litte
ras tota ihezrahel ciuitas morte dampnauit. Cuius sanguis eius
in typo christi multa post secula vindicatur dicente domino ad ozee.
voca nomen eius ihezrahel. super domum iheu Hec aduersum iudeos

Ceterum vt ad nos redeat disputatio Scire non possum quare
apostolus in eo quod scriptum ē maledictus a domino omnis qui pendet
in ligno uel subtraxerit aliquid vel addiderit Si enim semel
auctoritatem lxx interpretum sequebatur debuit sicut ab illis editum est
et dei nomen adiungere Si vero ut hebreus ex hebreis id quod in
sua lingua legerat putabat esse verissimum. nec omnis. nec in ligno
non quod in hebreo non habetur assumeret Ex quo mihi videtur aut veteres

hebreorum libros aliter habuisse quam nunc habent. Aut apostolum ut iam
ante dixi sensum scripturarum posuisse non verba. Aut quod magis
est estimandum post passionem christi et in hebreis et in nostris codicibus
nomen dei ab aliquo appositum ut infamiam nobis inureret qui
christum maledictum a deo crederemus. Fiducia itaque pectore in hoc pre
do certamine ut ad libros provocem. Nullo loco scriptum a deo quempiam
esse maledictum. et ubicumque maledictio ponitur numquam dei nomen
adiunctum. Maledictus tu ab omnibus bestiis ad serpentem. Et ad adam
maledicta terra in operibus tuis. Et ad caym Maledictus tu su
per terram. Et alibi Maledictus chanaan puer famulus erit
fratribus suis. Iterum in alio loco. Maledictus furor eorum quia au
dax et ira eorum quia dura. Longum est si universas malediciones
que in levitico. et deutero[nomio]. et ihesu nave scribuntur enumerem. et
tamen in nulla earum dei nomen est additum. In tantum ut etiam ipse satha
nas cum de iob polliceretur quod si grandibus pressus fuisset angustiis
blasphemaret a meliori parte hoc significaverit dicens. Nisi
te benedixerit in facie. Et in regnorum libris nabuthan propte
rea lapidatus refertur quia benedixerit deum et regem. Nullum autem debet
movere quod christus pro nobis maledictum factus sit. Nam et deus qui eum
dicitur fecisse maledictum. ipse cum non sciret christus peccatum pro nobis eum
peccatum fecit. Et salvator de plenitudine patris exinanivit se for
mam servi accipiens. Vita mortua est et sapientia dei fatuitas appel
lata est. ut quod stultum erat dei sapientius fieret hominibus. Et in sexagesimo
octavo psalmo de se loquitur deus. Tu scis insipientiam meam et delic
ta mea a te non sunt abscondita. Iniuria itaque domini mea gloria est.
Ille mortuus est. ut nos viveremus. Ille descendit ad inferos ut nos
ascenderemus ad celum. Ille factus est stulticia ut nos sapientia fieremus.
Ille se de plenitudine et forma dei evacuavit. formam servi acci
piens ut in nobis habitaret plenitudo divinitatis et domini fieremus
ex servis. Ille pependit in ligno ut peccatum quod commiseramus in lig
no scientie boni ac mali. ligno deleret appensus. Crux eius ama
ras aquas vertit in dulcem saporem. Et securim perditam in profun
dum quasi dimersam. missa in fluento iordanis levavit. Ad postremum

Nota hic fiduciam huius gloriosi doctoris quod fecit vir

no[ta]

factus est ille maledictio. Factus inquam non natus, ut benedictiones que
promisse fuerant Abrahe ipso auctore et precio transferretur ad
gentes. Et spiritus repromissio per fidem illius compleretur in nobis. Que
dupliciter debemus accipere aut in virtutum spiritualibus donis aut in
scripturarum intelligentia spirituali. ¶ Fratres secundum hominem dico
tamen hominis testamentum confirmatum nemo spernit aut superordinat.
Dnica xiij ¶ Abrahe dicte sunt promissiones et semini eius. Non dicit et semini-
bus quasi in multis sed quasi in uno et semini tuo qui est Christus. Hoc
autem dico testamentum confirmatum a deo, que post quadringentos et
triginta annos facta est lex non irritum facit ad evacuandam
promissionem. Nam si ex lege hereditas iam non ex repromissione.
Abrahe autem per repromissionem donavit deus. ¶ Apostolus qui omnibus
omnia factus est ut omnes lucrifaceret, debitor grecis ac barbaris
sapientibus et insipientibus. Galathis quoque quos paulo ante stultos
dixerat factus est stultus. Non enim ad eos his usus est argumentis quibus
ad romanos, sed simplicioribus et que stulti possent intelligere et pene
de trivio. Et ne videretur imperitia et non arte fecisse prudentiam
placat ante lectorem, et quod dicturus est temperat ante prefatione pre-
missa: Fratres secundum hominem dico. Quod enim dicturus sum non dico secundum deum
non dico secundum reconditam sapientiam et eos qui solido possunt vesci cibo
sed secundum eos qui ob teneritudinem stomachi lacteo rore pascuntur et
nequaquam valent audire que grandia sunt. Unde et ad Corinthios in qui-
bus audiebatur fornicatio et talis fornicatio que nec inter gentes
quidem, ait: Ego dico et non dominus. Et ad eosdem in secunda: Quod loquor
non secundum deum loquor sed quasi in insipientia. Putant aliqui quod de testa-
mento hominis et de testatoris morte et ceteris humane similitudinis
disputaturus exemplis dixerit fratres secundum hominem dico. Michi autem vide-
tur et propter hoc quidem quod illi arbitrantur sed maxime propter illud quod sequitur
de promisso. id est non dicit et seminibus quasi in multis sed quasi in uno et
semini tuo qui est Christus. Omnes scripturas sensu ac memorie
paginis numquam plurali numero semina scripta repperi sed sive in
bonam sive in malam partem semper singulari. Licet non et illud quod
infert: Hoc autem dico testamentum confirmatum a deo, si quis dilig-

ter hebrea volumina et ceteras ediciones cum lxx interpretum trans
latione contulerit, inveniet ubi testamentum scriptum est non testamentum
sonare sed pactum quod hebreo sermone berith dicitur. Unde manifestum est
id fecisse apostolum quod premisit nec reconditis ad galathas usum esse
sensibus sed cotidianis et vilibus et que possent nisi premisisset secundum homines
dico prudentibus displicere. Supputandi in hoc loco anni ab eo tempore quo
dominus locutus est ad abraham dicens Et in semine tuo benedicentur omnes
gentes usque ad legislatorem moysen utrum cccc xxx sint Vel quod
in genesi ipsi abrahe dominus pollicetur quod post cccc annos de terra
servitutis filii eius exituri sint Res enim prava res est et a multis
quesita nescio an ab aliquo sit inventa Illud etiam quod in eodem
libro de thamar et de duobus filiis eius legitur quod scilicet primus qui
dicitur zara miserit manum suam et obstetrix ligaverit ei coccinum
et de hinc illo manum intrinsecus retrahente posterior qui phares
vocatur porrexerit, presenti loco congruit, quod extenderit isrl
legis opera manum suam et eam pharisei et ipsius salvatoris pollu
ta cruore subtraxerit postea vero prorupit plebs gencium propter
que dicitur sepes esse destructa, et medius paries qui inter iu
deos et gentiles fuerat dissipatus ut fieret unus grex et unus
pastor et esset gloria et honor et pax omni operanti bonum iudeo primum
et greco. Simplex autem sensus qui in hoc loco texitur hic unus hic
ut doceat apostolus non posse per legem que postea data est repromissio
nes que ante facte sunt ad abraham destrui et posteriora prioribus
preiudicare. cum repromissiones ad abraham cccc xxx annos ante
sint quod benedicerentur in illo universe naciones. legis autem obser
vacio, quod qui fecerit eam vivet in ea, post cccc xxx annos moy
si data sit in monte synai. E contrario hic dici poterit Quid igitur necesse
fuit legem post tantum tempus repromissionis dari. cum et data lege sus
picio destructe sponsionis poterit oboriri et manere repromissio
non si futura lex data sit. Quam preuidens apostolus questionem in seque
tibus tempore proponit et explicat dicens. Quid igitur lex est propter
transgressiones posita est donec veniret semen cui promissum
erat ordinata per angelos in manu mediatoris Mediator autem unius

nō est deus autē vnꝰ est Quia manente repromissiōe que facta
fuerat ad abrahā. lex posita data ꝑ moysen frustra videbat᷑ illata
. tur data sit explicat ꝓpt᷑ transgressiones inqͥ Post offensā em̄
in heremo ꝑpli. post adoratū vitulū et murm᷑ in domnū. lex
transgressiones ꝓhibitura successit Iusto quippe nō est lex posita
. iniquis autē et nō subditis impiis et pctorib9 Et ut alā ꝯrepe
tā post ydolatriā cui in egipto fuerat mācipati. ita vt deū pa
trū suoꝝ obliuisceretur et diceret isti sͭ dij tui isrl̄ qui eduxerūt
te de terra egipti. ritus colendi deū. et delinquentiū pena sanctita
ē In manu mediatoris xpi ihū. qr oīa ꝑ ipm̄ fcā sūt Et sine
ipso factū est nichil Nō solū celū terra mare et vniūsa q̄ certer
ni9. s; eciā illa que ꝑ moysen duro ꝑplō qͥ iugū legis īposita fu
erabit᷑ et ad thymotheū Vn9 em̄ deus vn9 et mediator dei et
hoīm homo xpus ihesus Postq̄ ob nrām salutē de virginis ven
tro dignat9 est nasci dei et hoīm homo cristus ihūs sequester est
dictus Anteq̄ vero hūanū corpus assumeret et esset apud patrem
in principio deus verbū. ad omēs sc̄os ad quos factus est ser
mo dei. enoch videlicet et noe abrahā ysaac et iacob. et postea
ad moysen et cūctos ꝓphetas quos scriptura ꝯmemorat sine
additamēto hoīs quē necdū assūpserat. mediator tm̄mō ap
pellabatur. Qd autē ait lex ordinata ꝑ angelos hoc volt intel
ligi qr i omī veteri testamēto vbi angelus p̄mu visus refertur
et postea qͥ deus loquens inducatur Angel9 quidē vere ex
ministris pluribus quicūq; sit uis9 s; in illo mediator loqua
tur qui dicat Ego sū deus abrahā et deus ysaac et deus
iacob. Nec mirū si deus loquat᷑ in angelis cū eciā ꝑ ange
los in hoīb9 loquatur dn̄s in ꝓphetis dicente aggeo et
ait angel9 qui loquebat᷑ in me ac deinceps inferente hec
dicit dominus ōmps Neq; em̄ angel9 qui eē dictus fuerat
in ꝓpheta ex sua ꝑsona audebat loqui hec dicit dn̄s om
Manu mediatoris potēciā et virtutē ei9 debem9 accipe
Qui cū scd̄m deū vnū sit ipse cū patre s̄m mediatoris offi
ciū alius ab eo intelligitur Quia vero lectiōis ordo confus

est et hyperbato conturbatur sic nobis reddendus videtur. Lex
posita est per angelos in manu mediatoris. propter transgressio
nes. ordinata per angelos donec veniret semen cui repromis
sum erat. Semen autem haut dubium quin cristum significet qui
ex mathei quoque principio comprobatur esse filius abraham. scrip
tura referente. Liber generacionis ihu cristi filii dauid filii abra
ham. Lex ergo adversus promissa dei? Absit. Si enim data esset
lex que posset vivificare vere ex lege esset iusticia. Sed conclu
sit scriptura omnia sub peccato ut promissio ex fide ihu cristi dare
tur credentibus. Prius autem quam veniret fides sub lege custodie
bamur conclusi in eam fidem que revelanda erat. Sicut media
tor dei et hominum inter dantem et accipientem legem medius fuit sic
lex ipsa que post repromissionem data est inter repromissionem et
conpletionem eius media subrepsit. Que non idcirco arbitranda est
repromissionem excludere quia postea subsecuta eam que prius fuit vi
detur abolere sed eo quod non potuit vivificare nec id tribuere quod
repromissio prima pollicita est manifestum est in custodiam causa repromis
sionis non in subversionem eam datam. Si enim data esset lex que posset
prestare vitam et id quod repromissio spoponderat exhibere. vere re
promissio per legem putaretur exclusa. Que autem propter transgressio
nes ut supradiximus posita magis eos arguit peccatores quibus
post repromissionem in custodiam et ut ita dicam in carcerem data est
ut quia per arbitrii libertatem noluerunt innocentes expectare promis
sum. legalibus vinculis inpediti et in servitutem mandatorum redacti
custodirentur in adventu futuri in cristo fidei que finem repro
missionis afferret. Nec vero estimandum scripturam auctorem esse
peccati quia omnia sub peccato conclusisse videatur. Cum mandatum quod ex
iure precipitur ostendat potius arguat quam peccatum quod sit causa peccati.
Quomodo et iudex non sit auctor sceleris nequam homines vincien
do sed concludit eos et nocentes sine sue auctoritate pronunciat
ut debitos pene. indulgencia postea si voluerit absolvat.
Itaque lex pedagogus noster fuit in cristo ihu ut ex fide iustifice
mur. At ubi venit fides iam non sumus sub pedagogo. Omnes

enim filii dei estis per fidem que est in cristo ihesu Pedagogus puul
assignatur ut lasciuientes refrenetur etas et prona in vicia cor
da teneantur dum tenera studiis eruditur infancia ut ad maio
res philosophie ac regende rei publice disciplinas metu pene coherciti
preparetur Non tamen pedagogus magister est et pater nec hereditatem
et sciam pedagogi is qui eruditur expectat sed alienum custo
dit filium pedagogus ab eo postquam ille ad legitimum capiende here
ditatis tempus aduenerit recessurus Denique et nomen pedagogi
hoc ipsum sonat et est compositum ab eo quod pueros agat id est
ducat Itaque moysi lex populo lasciuienti instar pedagogi ser
uorum apposita est ut custodiret eos et future fidei prepararet
Que postquam venit et credidimus in xpm iam non sumus sub peda
gogo tutor a nobis creator quod discedunt et legitimum etatis tem
pus mementes vere dei filii nominamur cui nos generauit non lex abolita
sed mater fides que est in xpo ihesu Et si quis post consumatum etatis
sue tempus cum iam heres et liber et filius appellatur voluerit
esse sub pedagogo sciat se non posse legibus puuli viuere Vbi enim
nunc compleri potest illud Ter in anno apparebit omne masculinum tu
um in conspectu domini dei tui subuersa ihrlm et templo usque ad cineres
dissipato Vbi salutares et pro peccato hostie Vbi ad simulacrum
celestium siderum holocaustorum eternus ignis. altari omnino destructo
Noxius n° que poterit pena deterri scriptura dicente Auferes
malum de medio vestrum seruientibus iudeis et romanis regnantibus
Atque ita fiet ut nec sub patre nec sub pedagogo viuat dum et lex
impleri non potest post successionem fidei et fides dum pedago
ga lex appetitur non tenetur. Quicumque enim in cristo babti
sati estis cristum induistis Non est iudeus neque grecus Non est
seruus neque liber Non est masculus neque femina Omnes enim vos
vnum estis in cristo ihesu Quomodo filii dei per fidem que est in xpo
ihesu nascamur ostendit dicens Quicumque enim in xpo babtisati
estis xpm induistis Quod autem xpus sit indumentum non solum
de presenti loco verum eciam de alio comprobatur Paulo eodem cohor
tante Induite vos dominum ihesum cristum Si igitur qui in cristo bap

tisati sunt cristum induerunt manifestum est eos qui non sunt indu
ti cristo non fuisse babtisatos in xpo. Ad eos enim qui fideles et
baptisma xpi consecuti fuerant dictum est. Induite vos dominum ihm
xpm. Si quis hoc corporeum et quod oculis carnis aspicitur aque
tantum accepit lauacrum non est indutus dominum ihm xpm. Nam et sy
mon ille de actibus apostolorum accepit lauacrum aque verum quia spiritum
sanctum non habebat indutus non erat xpo. Et heretica vel ypocrite
et hii qui sordide vicitatem videntur quidem accipere baptismum sed
nescio an xpi habeat indumentum. Itaque consideremus ne forte et
in nobis aliquis deprehendatur qui ex eo quod cristi non habet indu
mentum arguatur non baptizatus in xpo. Cum autem quis semel
xpm fuerit indutus et missus in flamma spiritus sancti ardore candu
erit non intelligitur aurum sit an argentum quamdiu calor massam
possidet. Unus igneus calor est. Omnis diuersitas generis condi
cionis et corporum aufertur istiusmodi vestimento. Non est enim
iudeus neque grecus. Pro greco gentilem debemus accipe. Nam hellen
et grecum et ethnicum utrumque significat. Nec iudeus ideirco melior
est quia circumcisus est nec gentilis ideo deterior quia preputium habet. Sed pro
qualitate fidei vel iudeus vel grecus melior est siue deterior est.
Seruus quoque et liber non condicione separantur sed fide. Cum a possit
et seruus libero esse melior et liber seruum in fidei qualitate pre
cedere. Masculus similiter et femina fortitudine et inbecillitate cor
porum non separantur. Ceterum fides pro mentis deuocione censetur.
Et sepe euenit ut et mulier viro causa salutis fiat et mulie
rem vir in religione precedat. Cum autem ita se res habeat et
tota diuersitas generis condicionis et corporum xpi babtismate
et indumento illius auferatur omnes unum sumus in xpo ihu ut
quomodo pater et filius in se unum sunt ita et nos in ipso unum
simus. Si autem vos cristi ergo abrahe semen estis secundum
promissione heredes. Quia repromissiones ad abraham
et ad semen eius facte sunt quod est cristus ihesus consequenter hii qui
cristi filii idest semen eius sunt semen quorum dicitur abraham tuus
sunt semen ex semine. Verum quotienscumque dominus meus ihesus semen abrahe

Ca.

noiatur corpaliter senciendu est q ex eius stirpe generetur
Quociens aute nos qui saluatoris sermoe suscepto credidi
in eu. et nobilitate generis abrahe ad que est pmissio facta
suscepi spualiter seme fidei et predicacois accipe debem
Dem eciā hoc osideradu q qn de domino loquit abrahe aute
dicte st promissiones et semi ei hoc ē xpo ihesu. repromissio
nes pluraliter ponat Cu vero de hijs qui p cristu seme sut
abrahe singulari repromissio nucupetur vt in pnti loco
ergo abrahe seme estis sm promissione heredes Decens q
pe erat vt qd in xpo vno pluralit dicebat id in multis
homib singulariter poneretur Sequitur. Dico autem.
Cap^o iiij — Qnto tempore heres puul est nichil differt a seruo cu
sit dominus oim s sub tutorib et actorib ē vsq ad pfini
tu tempus a pre. Heres iste puul qui nichil differt
cu sit domin oim s sub tutorib et actorib ē vsq ad pre
finitu tep a pre totu huanu gen vsq ad aductu cristi
et vt amplius dica vsq ad mudi osumacone significat
Quo eni omes in prothoplausto ada nedu nati moriuntur
ita omes eciā hij qui ante aductu cristi nati st in scdo ada
viuificati Atq ita fit vt et nos legi seruieri in prib et
illi gra saluetur in filijs Iste intellectu ecce catholice que
que et veteris et noui testameti vna assent pudencia. nec
distinguit in tpe quos odicioe sociauit Omes edificati sum
sup fudametu aplor et pphetar cotinete nos angulari lapi
de ihu xo dno nro qui fecit vtruq vnu. et mediu pariete diffi
pans inimicicia vtriusq ppli in sua carne destruxit et antiq
legis difficultate euagelicor dogmatu integritate mutauit
Vere in xpo omes vn panis sum. et duo consensim
sup terra Et quo nos sup pphetas fudati sum. ita et
patriarche in aplor fudamie ostiterit Tutores aute et
actores pnt et pphete accipi quor verbis cotidie in aduē
tu saluatoris erudiebamur sicut pedagoga moysi lex sup
edisserta est Et angeli puulor qui cotidie vident facie pris

et interpellat pro eis. De quib9 dictu est. Immittet an
gelus dni in circuitu timentiu eu et eruet eos. Recte hij sub
tutorib9 et actorib9 ee dnr qui habetes spm timoris necdu me
ruerut spm libertatis et adopcois accipe. Etas eni infancie
ad peca formidat pedagogu metuit no cfidit ee se libera. lic3
p natura domina sit. Et sm vtruq3 intelligecia qua tutores
et actores vl pphetas vl angelos dixi9 puul9 iste ta diu sub
tutorib9 et actorib9 est donec legitimu pfecti viri temp9 iple
uerit legitimu aute temp9 sicut romanis legib9 xxv anoru
spacio terminatur ita ad huam generis pfectione xpi repu
tatur adueta. Statim vt ille venerit et omes in viru pfec
tu creueri9 pedagogo a nobis tutor q3 discedut. Tuc auctre
dni et hereditatis possessioe pfruim in que pri9 nati qua
no putabam alieni. Ita et nos cu eem9 puuli sub eleme
tis hui9 mudi eram9 seruietes. Elemeta mudi eosde quos su
pra tutores et actores dixerat appellauit q sub ipsis pmu
presidib9 cstituti q3 necdu filij dei cape anos poteram9 ad
uentu erudiebam in mudo. Nonnulli eos angelos ee arbitra
tur qui quatuor mudi elemetis presideat terre videlicet aque
igni et aeri et nccee ee ut priusq quis credat in xpo illis ar
bitris gubernetur. Elementa mudi celu et terra et ea q
intra hec sut plerique appellata putat q videlicet sole luna
mare siluaru et mocau deos et sapietes grecie et barbare
nationes romanique oim supsticionu sentina venerentur
a quib9 cu cristo venerit liberam intelligentes ea creatu
ras ee no numina. Alij elemeta mudi lege interpretat moysi
et eloquia pphetaru q p hec qi inicia et exordia lrarum dei
timore qui sapie pricipiu e suscipia9. Denique ad eos qui ia
deberet ee pfecti et veritate neglecta adhuc disciplinaru
principijs inherebat scribit in epla ad hebreos aplus. Etenim
cu deberetis ee magri ppt temp9 rursu nccee habetis vt doce
amini que sint elemeta principij sermonu dei. E contrario
nobis obia pti q ad colosenses paul9 aplus scribes elemeta

mūdi alia nūcuparit. vidēte dicēs ne quis vos decipiat per philo
sophiā et inanē deceptionē s(ecundu)m traditionē hom(inum) s(ecundu)m elementa mū
di et non s(ecundu)m cristū. Sz ex eo q(uod) addidit s(ecundu)m traditionē hom(inum)
et inanē deceptionē. ondit nō eadē elementa ad colosenses et
ad galathas. Ab hijs quippe elementis postq(uam) venerit tp(or)is
plenitudo redimim(ur) et ad maiora gradientes adoptionē recipi
mus filiorū. Ab illis vero nichil tale dicit(ur) qd sequat(ur). s(ed) simpli
citer elementa per l(itte)ras accipiunt(ur). Pt igit(ur) vt dixim(us) moysi lex
et prophete per elementis accipi l(itte)rarum. q(uod) per eas sillabe iungant(ur)
et noīa. et nō tā sui q(uam) alterius rei vtilitate disc(untur). vt possi(mus)
orōne legere contextā in qua sensus magis et ordo uerbor(um) q(uam)
l(itte)rarum principia consideratur. Cu(m) autē lege et prophias elemēta
mūdi interptati sim(us). mūdus per hijs qui i(n) mūdo s(un)t accipi solet
eodē paulo dicēte. De(us) erat in xpō mūdū recōcilians sibi. Et
in euā(n)g(eli)o. Et mūdus per eū factus ē et mūdus eū nō recepit. Cu(m)
etiā in illa liberius euagantur. vt q(uia) lex vmbra h(abe)t futuror(um)
bonor(um). requirant vt(rum) in alio mūdo de quo saluator ait ego
nō sū de hoc mūdo s(ecundu)m paulū sum(us) et sub elemētis viuētes
c(on)stituti paulati(m) p(ro)ficim(us) ad sum(m)ū et recipia(m) locū quē ami
sim(us). At vbi venit plenitudo tp(or)is misit de(us) filiū suū
factū ex muliere factū sub lege vt eos qui sub lege erant
redimeret vt adoptionē filior(um) reciperem(us). Diligēt(er) attendit
q(uod) nō dixerit factū per mulierē q(uod) marcion et cetere hereses
volūt. q(uod) putatiuā cristi carnē simulat. s(ed) ex muliere vt nō
per illā s(ed) ex illa natus ēē credat(ur). Cu(m) autē s(an)c(t)am et beatam
matrē d(omi)ni mulierē appellauit nō virginē hoc idē in euā(n)g(eli)o
mathei scriptū ē. q(uod) uxor appellat(ur) ioseph et ab ip(s)o
d(omi)no q(uia) mulier increpat(ur). Nō em nece erat semp q(uem) cau(t)e
et timide virginē dicere. cū mulier sexū magis significet
q(uam) copulā viri. et s(ecundu)m intelligēciā grecitatis tam
vxor q(uam) mulier valeat interptari. Bz ut dicta p(re)terea. qui
sub lege factus est ut eos qui sub lege erāt redimeret. sic
propter illos qui nati erāt ex muliere. ex muliere nasci voluit

sia et babtisma

Nam et babtismu̅ in iordanis fluenta ideirco q̅ penitens cu̅
ee̅t a peccatis liber accepit. ut ceteros edoceret mu̅dandos ee̅
p baptismu̅. et in filios noua sp̄us adoptiōe generari. Nā neq̄q̄
intelligens Ioħes bap̄. eu̅ ad lauachru̅ phibebat accedere dicens
Ego a te debeo baptisari. Et stati sacrame̅tu̅ doce̅. Sine mō. sic
enī decet nos adiplere omēm iusticiā. Ne qui ob hominu̅ salute̅
venerat aliq̄ de couersatiōe hoīm p̄teriret. Querat quispiā et
dicat. Si iō sub lege factus ē. ut eos qui sub lege erāt redimeret;
q̄ videlicet impossibile fuerit redimi eos qui erant sub lege. nisi
factus fuisset ipe sub lege. Aut sine lege factus ē ut redimeret eos
qui sub lege nō erant. q̄ si nō est factus ipe sine lege. nō redemit
eos qui sub lege nō fuerant. Quod si possibile erat eos qui sine
lege erant redimi. ita ut sine lege ipe nō fieret. ergo supflue
sub lege factus est ut redimeret eos qui sub lege erant. Breuit
soluit hanc questiōe si quis illo vtat exemplo. Et cu̅ hiis q̄
sine lege erant reputatus ē. Nam licet in latinis codicib p̄pt
simplicitate̅ interpretu̅ male editu̅ sit. et cu̅ iniquis reputatus
ē. tame̅ sciendu̅ aliud ap̄d grecos significare. Nō scrip
tu̅ ē aliud qd̄ in latinis volumib habet. enī
dicit. ille qui sine lege ē. et nullo iure constringit. vero
inquis sine iustus vn̄ et ipe aplus in alio loco. Cu̅ nō eēm ait
sine lege dei s; in lege eēm xpi. Et certe in hoc quoq; testiōio
in greco scriptu̅ est. Et qui hic bene interpretatus ē potu
it ide̅ verbu̅ et ibi sil̄r interpretari. nisi cu̅ ambiguitas fefellisset.
Illius vō ipm̄ v̄bu̅ redimeret actiu intuet. et dicit eos signi
ficari receptos qui p̄mū de dei parte fuerit et postea eē cessaue
rint; illos uēō q̄ sine lege fuerit nō tā redimi q̄ emi. Vn̄ et
ad chorinthios in quib audiebat fornicat et tal' fornicat̄ q̄ nc̄ int
gentes quidē. scribit. Precio empti estis nō redempti. Sub lege
quippe nō fuerat. Recipi igit̄ adoptiōne filioꝝ dei. et recepti
a xpō sub seruitute eleme̅toꝝ mu̅di et tutoꝝ ptāte eē desistim.
Quō autē int̄ redimē et emere quid interesset ondim. sic
quid sit int̄ accipere et recipe adoptiōne filioꝝ consideremus.

Qm̄ autē estis filij dei misit deus spm̄ filij sui in corda
vestra clamantem abba pater. Manifeste aplus paul9 tres
spus nominat Spm̄ filij dei vt in pn̄ti loco misit spm̄ filij sui
in corda vr̄a Et spm̄ dei vt in illo Quotquot spū dei aguntur
hij filij dei sūt Et spm̄ scm̄ vt ibi Corpa vr̄a teplū sci spus
sūt qui ē in vobis Aliū autē spm̄ scm̄ ee qͣ filiū dei: manifeste
et i euāo ꝯprobat Qui dixerit verbū cōt filiū hoīs dimittetur
ei. quicūq3 autē dixerit cont spm̄ scm̄ n hic n i futō dimit
tet ei. Hoc iō qꝛ mlti p imperitiā scripturaꝝ. qp et Firmian
i octauo ad demetrianū eplāꝝ libro facit. asserūt spm̄ scm̄
sepe prem̄ sepe filiū noiari Et cū pspicue i trinitate certa
tertiā psonā auferentes nō sbām ei9 volūt ee s nomē. Ne
autē longū faciā. nō enī dyalogus s cōmetari9 scribitur.
de quīquagesīo psalmo tres spus noiatos breuit ostendā. psal
dicente Cor mūdū crea i me deus et spm̄ rectū innoua i visce
ribus meis Ne proicias me a facie tua. et spm̄ scm̄ tuū ne
auferas a me Redde michi leticiā salutaris tui et spiritu
principali ꝯfirma me Pricipalē spm̄ patrē appellat qꝛ filius
ex prē et nō pater ex filio Spm̄ autē rectū veritatis atq3
iusticie xpm̄ dom̄ significat. qꝛ pr omē iudiciū dedit filio Deus
iudiciū tuū regi da et iusticiā tuā filio regis Porro spm̄ scm̄
apto noīe vocat Que quidē cū vocabul psonis qꝛ dissentiāt
substātia natura qꝛ sociata sūt Et indifferēt idē spus ob naturę
societatē nūc pris dicat ee nūc filij. Argumē autē quo
rere conatur nos iam nō ee sub lege s sub gratia dīm tha
tali fine ꝯcludit Supi9 dixerat. vt adopcōnē filioꝝ reciperemus
nūc dei ee nos filios pbat ex spū quē habe9 in nob. Nunq
enī inq̄ auderem9 dicere Pr nr̄ qui es in celis sctificetur nomen
tuū. nisi de ꝯsciā spus habitantis in nobis. et magna sensus
et dogmatū voce. clamante. abba pater. Abba hebraicū est
idipm̄ significās qp pater Et hac ꝯsuetudinē plurib9 locis
scriptura ꝯseruat. vt hebraicū verbū cū interptatiōe sua po
nat. Barthymeus filius thimei Aser diuicie Thabita dorcas

^vt dauid ait

Et in genesi meseth vernacul⁹. et cetera hijs similia Cū autē
abba pater hebreo syro qꝫ sermone dicatur et dn̄s nr̄ i ewā⁹.
precipiat nullū prem̄ vocādū nisi deū Nescio qua licentia in
monasterijs ul' vocem⁹ hoc noīe alios vl' vocari nos acquiescā⁹
Et certe ipē p̄cipit hoc qui dixerat nō ēē iurādū Si nō iuram⁹
nec prem̄ quidē quēpiā noīam⁹ Si de prē īterpretabim̄ aliter.
et de iurādo alit' sentire cogem⁹ Notād' est qꝫ clamor i scrip
turis nō magne vocis emissio. s; sac̄ intelligat' et cogitatū
magnitudo Nā in exodo iudit dns ad moysen Quid clamas
ad me cū moysi pemt⁹ vox nulla pcesserit Virū cōpunctū cor (Q alit' inf')
de et p p̄plo lacrimabilit' ingemiscēte scriptū clamorē vocauit.
Quo⁹ igit' qui spm̄ filij dei habet fili⁹ dei ē. sic in reciprocū
qui spm̄ filij dei non habet dei fili⁹ nō pt̄ appellari. Itaqꝫ iā
non ē seruus s; filius Qd si filius et heres p deū habentes
spiritū filij dei clamātē in vobis abbā pr̄ nō sim cepistis ēē s;
filij qui añ nichil differebatis a suo cū essetis natā quidē dm̄
s; sub tutorib⁹ et actorib⁹ puuli degebatis Qz si filij estis cōse
quēt' vobis debet' hereditas vt quo⁹ spm̄ filij dei accipietes fac
ti estis filij dei ita in libertatē de seruitute mutati heredes sitis
cū herede patris xpō ihū qui ex psona hoīs assupti loquit' in
psalmo Dns dixit ad me fili⁹ meus es tu ego hodie genui te
Postula a me et dabo tibi gentes hereditatē tuā et possessiōē
tuā terminos terre Qd' autē in hoc loco dici⁹ in ceteris quoqꝫ
obseruare debe⁹ de toto genere hoīm singulari mō disputa
ri Omes em̄ credentes vnū su⁹ in xpō ihū et mebra corpo
ris eius et in pfectū virū redacti illū habem⁹ caput qz ca
put viri cristus ē. Sz tūc quidē nescientes deū seruistis hijs
qui natura nō erant dij. nūc vero cognoscentes deū. mag⁹
autē cogniti ab eo quō⁹ cōuertimini iterz ad infirma et
egena elemēta quib⁹ rursū seruire voltis. Galathas quos
ab ydolor̄ cultu ad fidē veri dei trāstulerit arguit. quomō
ydolis derelictis qui natā nō erāt dij et cognoscentes deū ma
gis autē cogniti ab eo. spū quoqꝫ adoptiōis accepto rursū

vel Compunctū cor et p p̄plo lacrimabilit' ingemiscēs scripta clamorē vocavit

qᵢ puuli et sub tutorib⁹ et pedagogo eē cupientes ad infirma
et paupcula reuertātur elemēta que ꝓpterea infirmo et pauperi
sensu ꝓplo data sᵗ in deserto qꝛ nō poterat̄ accipe et sustinē maiora
Eadē autē elemēta q̄ nūc infirma et egena appellauit superi⁹
tm̄ mūdi elementa posuit Et ubi elemēta mūdi sᵗ dicta ibi
nō ē additū infirma et egena Hic rursū ubi infirma vocata sᵗ
mūdi ut supᵃ dixi⁹ nomē ē tacitū Puto itaqꝫ qᵢ diu quis puul⁹
est nec statutū a p̄rē temp⁹ impleuit ut fili⁹ et heres appellari
queat sub elemētis eē mūdi lege videlicet eē moysi. Cū autem
post libertatē et adoptōnē et hereditatē filio datā rursᵒ reuersus
fuerit ad legē circūcidi volens et totā iudaice supsticiōis lr̄am
sequi. tūc que p̄us ei mūdi tm̄ fuerāt elemēta infirma quoqꝫ
et egena dicūtᵘʳ exordia In tm̄ eni nichil profuit tutorib⁹ suis
ut nec hoc quidē eis exhibere valeant qd' ante prestiterāt. ihe
rusolima templo altari qꝫ destructis Respondeat aliquis et dicat
si lex et que in lege ꝯscripta sᵗ infirma et egena elemēta sᵗ. et
hy qui cognouerāt deū magis autē cogniti sᵗ ab eo legē obser
uare nō debent ne incipiat nō tam colere deū a quo cogniti sᵗ qꝫ
ad eos reuerti qui naᵃ nō sᵗ dy. Aut legē obseruauerūt moyses
et ꝓphē et nō cognouerūt deū nᵉ ꝯgniti sᵗ ab eo Aut si cognoue
rūt deū mādata legis minime ꝯpleuerūt Qd' vtrūqꝫ piculosū
dicē aut illos nō fecisse que legis sᵗ et sic cognouisse deū. aut
nō cognouisse deū dū infirma et egena legis elemēta custodirēt
Qd' quidē sic solui pt ut dicam⁹ illos quoqꝫ paul⁹ facti ē iu
deis ut iudeos lucrifaceret et in cenchris ex uoto comā totōn
dit et nudipedalia atqꝫ caluiciū iherusolimis ī t̄eplo exhibuit
ut eoꝝ sedaret īuidiā qui causati de eo fuerāt qꝫ cōtᵃ legē moysi
et dom̄ faceret ꝓphaꝝ. ita et istos viros fecisse quidē ea q̄ legis
erāt s; sensū magis secutos eē qᵢ lr̄am qui nō min⁹ qᵢ abraham
sublato de facie velamēto cupierūt vidē diē cristi et viderūt et le
tati sᵗ. facti infirmo ꝓplo infirmi vt infirmos lucrifacerēt. et
hiis qui sub lege erāt qᵢ essent hy sub lege vt eos ab ydolis
quib⁹ in egipto assueuerāt separēt Absurdū quippe ē mo

sen et ceteros confabulatores dei in ea fuisse condicioe vt no ex
demu9 eis et pfinitu temp9 a pre venisse et redeptos ee de ser
uitute legali et adopcione filior[um] [con]secutos et hereditate accepis
se cu xpo. Queciq[ue] em toti generi huano sapia dei qui vni filio
prestitit hec vniciuq[ue] scor[um] semp suo ordie et dispensacoe lar
gita e. Lege nob' moysi infirma et egena elemeta dicentib' occa
sione inuenit heretica vt detrahat creatori qui mudu condiderit
et lege sanxerit. Quib9 nos rndebi9 id qd' sup' dixi9. infirma
hijs ee et egena elemeta qui ad ea p9 eua[n]g[eliu]m gratiam reuertat[ur].
Alioq[ui] vero pfinitu tep9 veniret a pre. no ta infirma et egena
appellata ee elemeta qz mudi. Denique p[ri]us q[uam] xpi in toto orbe
eua[n]g[eliu]m chorusca[re]t habuerunt suu fulgore pcepta legalia. postq[uam]
vero maius euagelice lumie gre obfulsit et sol iusticie toti mudo
se prodidit stellar[um] lumie absconditu e et ear[um] radij caligauerut
ita ut aplus in alio loco diceret Na nec glorificatu e qd glori
ficatu fuit in hac parte, pp excellete gloria. Qd' alijs verb'
nuc loquit[ur] ut dicat. lex moysi q an eua[n]g[eliu]m diues et opulenta
et clara fuit. post aduetu xpi ad copacione ei9 qui infirma et
egena imminuta atq[ue] destructa e ab eo qui maior fuit salomoe
templo et ionas. Qd' em scriptu e illu op[or]t[et] crescere me aute
minui no ta ex h[omi]oib qz ex legib psona dictu puto. Qr sp
cedut minora maiorib9. et pfecta imptis ponunt[ur]. Alias aute
infirma et egena elemeta. iudeor[um] tradiciones. litteram vile intel
ligencia [con]firmabi9. que sunt iustificacioes no bone et pcepta no
bona. Robusta quippe et diues e legib intelligencia spiritualis,
ita ut aut penitus elemetu no debeat appellari. aut elemetu
quide sit [com]paracioe futuri seculi et vite in xpo ihu. qua nuc vi
uut angeli supne q[ue] virtutes. Sensui vero iudaico [com]parata.
no ta elementu hoc e initiu qz pfectio nuncupetur. Qr aute
ait nuc vero cognoscentes deu magis aute cogniti ab eo. illud
ondit. qd p9 ydolor[um] cultu dm intellexerint galathe vl po
cius ipi cognicioe eius digni sint iudicati. no quo de9 creator
oim aliq[ui]d ignoraret. s[ed] quo eos tunc scire dicat[ur] qui errore pietati

mutauerint. Cognoscit dominus qui sunt eius. Et saluator in euangelio
Ego sum ait pastor bonus et cognosco meas et cognoscunt me mee
Contra ad impios Nescio uos. discedite a me operarii iniquitatis. Et
ad stultas virgines Nescio vos qui sitis. Dies obseruatis et me-
ses et tempora et annos. Timeo vos ne forte sine causa labora-
uerim in vobis. Qui non adorat patrem in spiritu et veritate nec
scit sabbatismum sanctis repositum de quo loquitur deus Si introierint
in requiem meam. Et non de illis temporibus recordatur de quibus scriptum
est Recordatus sum dierum seculi. Et alibi meditatus sum dies antiquos et annos
eternos in mente habui. Dies iudaicos obseruat et menses et tempora
et annos Dies. ut sabbati et neomenie. Et a decima primi me-
sis usque ad quartadecimam a quo agnus corporeus victime reseruatur
Et a quartadecima usque ad vigesimam primam eiusdem mensis qui
azima comeduntur non sinceritatis et veritatis sed in fermento
veteris malicie et nequitie phariseorum Septem quoque septima-
nas qui ritu iudaico computant dies israhelitice penthecostes colunt
Nec non et clangore tubarum mense septimo prima mensis. decima quoque
eiusdem mensis expiationem et ieiunium et schenophegias fingen-
tes iudaicos obseruant dies Menses autem custodiunt qui primum
et septimum mensem non intelligentes misterium veritatis obseruant
Tempora quorum coluntur qui ter per annos singulos iherosolimam ve-
nientes putant se dominum implere preceptum dicentis Tribus temporibus anni
diem festum agetis michi Solempnitatem azimorum Et solempnitatem
primitiuorum Et solempnitatem consumationis in exitu anni Et alibi
Tribus temporibus anni apparebit masculinum tuum in conspectu domini
dei tui. Per autem ait. et annos puto de septimo remissionis
anno dici et de quinquagesimo quem illi iubileum vocant. Plenius
hunc locum ad colosenses apostolus explicat dicens Nemo ergo vos
iudicet in cibo aut potu aut in parte diei festi aut neomenie aut
sabbatorum que sunt umbra futurorum Partem diei festi ad distinc-
tionem perpetue festiuitatis hic posuit. ut non breuem et ut ita
dicam totius temporis uel corporis quantam porciunculam sed totius vite
nostre spatium perpetue in christo solempnitatis habeamus Et ut

posterioribus priora conectam quid de lege moysi et de superflua
ciborum curiositate in hac epistola senciat statim subiungit et loquitur
Si enim mortui estis cum christo ab elementis huius mundi. quid adhuc
tamquam viventes in hoc mundo decernitis ne tetigeritis. ne gusta
veritis neque contrectaveritis que sunt omnia in interitu ipso usu
secundum precepta et doctrinas hominum. Dicat aliquis Si dies observa
re non licet et menses et tempora et annos Nos quoque simile crimine incurrimus
quartam sabbati observantes et parasceuen et diem dominicam et dies quadragesime
et pasche festivitatem. et penthecostes leticiam Et pro diversitate regio
num diversa in honore martyrum tempora constituta Ad quod qui simpliciter respondebit
dicet non eos esse iudaice observacionis dies esse quos nos Nos enim
non azimorum pascha celebramus sed resurreccionis et crucis Nec sep
tem iuxta morem israel numeramus ebdomadas in penthecoste sed spiritus
sancti veneramur adventum Et ne inordinata congregacio populi fidem mi
nueret in christo propterea dies aliqui constituti sunt ut in unum omnes
pariter veniremus. non quo celebrior sit dies illa qua convenimus
sed quo quacumque die conveniendum sit et ex conspectu mutuo leticia
maior oriatur. Cum vero opposite questioni acutius respondere co
natur illud affirmat Omnes dies equales esse nec parasceue
tantum christum crucifigi et dominica resurgere sed semper sanctum resurrectio
nis esse diem et semper eum carne vesci dominica Ieiunia autem et
congregaciones inter dies propter eos a viris prudentibus constituta
qui magis seculo vacant quam deo nec possunt immo nolunt. toto
in ecclesia vite sue tempore congregari. et ante humanos actus deo
oracionum suarum offerre sacrificium Quotus enim quisque est. qui nota
saltem hec pauca que statuta sunt vel orandi tempora. vel ieiunandi sem
per exerceat Itaque sicut nobis licet vel ieiunare semper. vel semper
orare. et diem dominicum accepto domini corpore indesinenter celebrare
gaudentibus. non ita iudeis fas est omni tempore immolare agnum. pen
thecosten agere tabernacula figere. ieiunare cotidie Satis
vero caute inter auctoritatem apostoli et sancti hominis lenitatem. verba
moderata est inferens. timeo vos ne forte sine causa labora
verim in vobis Si enim abrupte condempnare voluisset dixisset utique

Nunc autem videns eos zelum dei habere sed non secundum scientiam nec penitus
eorum desperavit salutem qui prius fuerant errore decepti. nec rursum
inreprehensos reliquit. ne et ipsis perseverandi in errore et ceteris
occasionem similiter tribueret errandi. Timeo autem vos posuit pro
eo quod est timeo de vobis. Eadem causa laborat magister. cum ipse provocat
ad maiora discipulos. et illi retro lapsi ad minora et humilia
revolvuntur. Estote sicut ego quia et ego sicut vos. Quod dicit
tale est. Quia ego vobis infirmis factus sum infirmus. et non po-
tui loqui ut spiritualibus. sed quasi carnalibus et parvulis in cristo. et quia
necdum poteratis solidum cibum vesci. ea interim tantum lacte potavi. nolens
in etate vos semper infantie permanere. sed paulatim ad adolescentiam et
iuventutem usque perducere ut solidum cibum possitis accipere. ita
et vos debetis esse sicut et ego perfectiora videlicet sapere. dimisso
lacte ad fortiores cibos et ad pabula transire maiora. Hoc
autem loquitur quasi salvatoris imitator. qui non rapinam arbitratus
est esse se equalem deo. sed semetipsum exinanivit formam servi acci-
piens et habitu inventus ut homo. ut nos dii fieremus ex hominibus. et non
ultra moreremur. sed consurgentes cum christo amici eius diceremur. et fieremus
ut essemus discipuli sicut magister et servi sicut domini. Potest autem et
ita intelligi. Obsecro inquit vos fratres. ut iudaica observatione accep-
ta dierum mensium temporum atque annorum que sunt umbre futurorum.
me imitemini qui sine querela in lege conversatus et arbitratus sum
omnia quasi purgamenta atque quisquilias ut christum lucrifacerem.
Fui quippe et ego sicut vos nunc estis. cum eisdem observacionibus
stricte tenebar et ecclesiam christi quia ista non faceret persequebar et
vastabam. Fratres obsecro vos nichil me lesistis. Scitis
autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis iam pridem
et temptacionem vestram que erat in carne mea non sprevistis
neque respuistis. sed sicut angelum excepistis me sicut christum
ihesum. Superiori sine vinculo quod sequitur. Ut ut manifestius sit
ordo iste est quem fingimus. Obsecro vos fratres estote sicut ego quia
et ego sicut vos. Simile est huic. illud. Rogamus pro cristo
reconciliamini deo. Et certe alibi. Obsecro primum omnium fieri depre-

sed'

cationes orationes postulationes gratiarum actiones Petri quoque
uerba dicentis Seniores in uobis rogo consenior ipse et testis
passionum xpi Que quidem et nos ad humilitatem prouocat et supra
lum decucurrit eporum qui velut in aliqua sublimi specula consti
tuti vix dignantur videre mortales et alloqui conseruos suos.
Discant ab apostolo errantes et insipientes galathas fratres voca
ri Discant post increpacionem blanda verba dicentis Obsecro
uos Quod autem obsecrat illud est vt imitatores eius sint sicut
ipse xpi Immo vt parentem locum sequar nichil est grande quod postu
latur quod propter illos de maiori factus est minor sit illi a mino
ribus ad maiora conscendant Nichil me lesistis Ledit
discipulus magistrum si per negligenciam suam precepta eius laborem que
dispendat Non leserant galathe apostolum usque in presens tempus euangelii
eius ac mandata seruantes Aut certe ita Cum uobis primum euangelium
annunciaui et propter infirmitatem carnis uestre quia non poteratis sacra
menta suscipere maiora predicaui vobis quae puerilia et meipsum infir
mum esse simulaui vt vos infirmos lucrifacere nonne quasi angelum
suscepistis me quasi xpm ihm Cum igitur in nullo me illo tempore leseritis
et me vestrum tam humilem atque deiectum similem dei filio putaueritis quomodo
ad maiora vos prouocans ledor a uobis perpendo laborem meum et dis
pensacionem illam qua me paruulum esse simulaueram irrito opere uideri lu
gens Per infirmitatem autem carnis non sue sed audiencium galathis
paulus euangelizat qui non poterant carnem subicere verbo dei sed quasi
carnei nequaquam recipiebant intelligenciam spiritualem Quod ut euidencius
fiat aliquod' ponamus exemplum Per infirmitatem carnis docet qui
dicit Si se non continent nubant Et mulier si mortuus fuerit
vir eius libera est cui volt nubat tantum in domino Nequaquam vero
per infirmitatem carnis docet ista commemorans Solutus es ab
vxore noli querere vxorem Et tempus est vt et qui habent vxo
res sic sint quasi non habentes Alia quippe precepta ad spirituales
alia tantum ad carnales Et aliud est quod iuxta imperium aliud quod
iuxta indulgenciam precipitur Et temptacionem vestram in carne
mea non spreuistis Obscurius locus et acrius attendendus.

Ego quidē ait. q̄i puul' vobis atq̄ lactantib⁹ ꝑ infirmitatē
carnis uīte iā pridem euāgelizaui a minorib⁹ incipiēs et vt
ita dicā ap^d vos pene balbuciēs. que dispensacio et ꝑdicacio
omīs infirme simulacio. mea quidē gubernacio erat s; vrā
temptacio an vobis placeret ea et magna viderentur que
ꝑ cōdicōe sui minora erāt et a me q̄i hūilia ꝑmiebantur
. que quidē vos nō ut pua s; ut magna capiētes in tm̄ admi
rati estis vt me qui ea loq̄bar q̄i angelū et ut ita dicā quasi
dei filiū susciperetis Hec igit^r vrā teptacio qua ego vos in
carnali mei sermoīs anūciacione teptabā nō fuit ɔtepta nec
vilis s; plusq̄ᵐ estiabā habuit dignitatis Potest locus iste
et ita edisseri Cū veni ad uos nō veni in sermoē sapiē
s; homo hūilis atq̄ cōteptus nichil magnū deferens nisi cru
cifixū Cū igit^r me videretis in corpore infirmitatib; obnoxiū
regna celestia ꝑmittētē nō irrisistis nec estimastis dignū esse
ɔtemptu. Intelligebatis quippe hūilitatē carnis mee et ipsi^a
habitus vilitatē ad vram teptacōnē fieri an videlicet ɔtēpnere
tis eū qui ab incredulis miserabil' putaba^r Sz econt^a illū vile
hūilē atq̄ ɔtemptū. ita vt angelū et plusq̄ᵐ angelū suscepistis
Aut certe suspicari possū⁹ aplm eo tpe quo ꝑmū venit ad ga
lathas egrotasse. tamē nec vocē silencio repressisse quo min^o
ceptū euāg^{li}ȷ prediceret Fama tradidit eū grauissimū capitis do
lore sepe ꝑssū. et hūc eē angelū sathane qui ei appositus sit
vt eū colaphizaret in carne ne extolleretur Hec infirmitas
et languor hic corporis ap^d eos quib⁹ anūciabat euāge^{li}ȷ
temptacio fuit an ɔtēpnerēt eū sublimia ꝑmittētē que lan
guorib⁹ corporis subiectū videbat Nec non et ill^d dici ꝑt
q̄ in principio aduent⁹ sui ad galathas ɔtumelias et ꝑsecucio
nes et plagas corporis ab hijs qui ɔtraibat euāg⁹ sustinuerit
et hac fuisse teptacionē vl' maxiā. galathis aplm cristi
cernentib⁹ verberari Qz autē ait sicut angelū sicut cristū
ihm suscepistis me et angelo xpm ondit maiorē. quē sm̄
dispensacionē corporis minorē psalmista cātauerat dicens

Minuisti eū paulomin⁹ ab angelis. et tm̄ sua verba in
principio valuisse demōstrāt ut angeli putarentur et cristi.
Vbi est igitur beatitudo vr̄a. Testimoniū eni phibeo vobis
q̄ si fieri posset oculos vros eruissetis et dedissetis michi
Ergo inimicus facta sū vobis verū dicēs vobis. Beat⁹ est
qui ambulat in virtutū vias s; si usq; ad virtutes puene
rit. Nec prodest a vicijs recessisse nisi optima conprehendās
q; nō tam inicia sūt in bonis studijs laudanda q̄ fines. Di
cunt eni in vinea milti usq; ad preliū uue gradus sūt. et
primū nec̄e est. ut vitis gemmet in pampinis. spem pmit
tat in floribus. dehinc ut flore decusso futuri botri species
conformentur. paulatimq; turgescens uua parturiat ut pressa
torcularib⁹ dulcia musta desudet. ita et in doctrina singu
li btitudinū sūt pfectus. ut audiat quis verbū dei. ut concipiat
ut in vtero anime ei⁹ adolescat. et ad partū usq; puenat. ut
cū pepererit lactet nutriat et p infanciā pueriā adolescēciā
ad pfectū virū usq; pducat. Cū igit̄ singuli ut dixi⁹ grad⁹
iuxta pfect⁹ suos habeant btitudine. si finis et ut ita loquar
extrema man⁹ operi defuerit totus labor irrit⁹ fiet et dicetur
Vbi ē igit̄ bti? vr̄a. Quib⁹ vos insi eo tpe quo euā^m inic^e car
nē suscepatis btōs dicere q̄ in inicijs feruebatis timē q̄ nō
video edificio culmē impositū et pene neq̄q̄ iacta fūdamēta
cogor dicē Vbi ē igit̄ btitudo vr̄a. Qr̄ vos beatos arbitrarrus
ante laudabā. vere eni et ipē fateor q̄ sic me vobis hūilia
pdicātē vel psecucōib⁹ cōflictatū ī principio dilexistis ut si fieri
possit. hyperbolice autē sūt accipiēda q̄ loq̄t. eruissetis vobis ocu
los. et michi ut oim vr̄m luminib⁹ plus cernerē dedissetis. Op
tabatis quippe vos cecos eē p ineffabilē ī me caritatē. ut pl⁹
in meo corde euā^u lumē oriretur. Emolimētū meū vr̄is cap
tis crescē volebatis et h⁰ illo tpē quo vob̄ q̄i puul' atq; lactē
tib⁹ sine ppē infirmit^s carnis vr̄e pua et hūilia ānunciabā
sine ppē mee carnis iniuria^s nō digni⁹ videbar fide. Nūc vero
q; ab elementis et sillabis et lectioē puerili cepi vob̄ nō

nō

maiora studia puocare vt libros teneatis in manib⁹. vt plena
erudiciois et sensuu͂ verba discatis. recalcitratis. trasciminı. qm
ıms vobis videtur ee pfectio doctrinar. et i tm̃ i alios mutati
estis affectꝰ vt me quē q̃ͥ angelu͂ et xp̄m suscepatis. cu͂ volebatis oculos vros tradere nūc habeatꝭ inimicu͂ qꝛ vob̃ plena annūcio veritatē. Elegantꝛ sima͂ terminauit dicēs Ergo inimicꝰ vob̃ facꝰ su͂ veritatē dicēs vob̃. vt ondēret inicia pdicacoīs nō tā veritatē fuisse q̃ͥ vmbras et ymaginē veritatis. Silis ē huic illa sima͂ nobil̃ apᵈ rōnos poete Obsequiu͂ amicos veritas odiu͂ parit. Sꝫ vide q̃to hic meliꝰ q̃ͥ ille. Aplūs em̄ hijs quos stultos dixerat. quos puulos appellarat hāc sima͂ temparauit et spāalē fecit du͂ ꝓprie ad psonas galathas qꝛ dixerit. Ille vero et generalē et ita se apᵈ omes hēre puīcias vehemēcē cernuntꝛ.
Obsequiu͂ em̄ quo putauit amicos fieri veritate dcpta nō tam obsequiu͂ ē q̃ͥ adulatio et assentacio quas clādestinas magꝭ inimicicias q̃ͥ amicicias dici debere pspicuu͂ ē. Sil at et i.ᵉ osideranduͣ q̃ hodieqꝫ q̃ͥdiu puulis atqꝫ lactentib⁹ et hijs i quoꝝ cordib⁹ nūqͣ xp̄us adoleuit nec etate pfecit sapiā et grā apᵈ deu͂ et homineꝭ mixꝭ lr̄am scripturas explanatꝭ laudam̄ꝛ suscipim̄ꝛ admiracōi habem̄ꝛ. cu͂ autē paululu͂ ceperꝰ eos puocē ut trāseāt ad maiora de ꝯtornib⁹ inīs inimici fiāt et malint odios poc⁹ sequi q̃ͥ aplōs qui a phariseoꝝ doctria et tradicōib⁹ recedētes ad ipm̄ xp̄m ꝓpicatoriu͂ et pfectionē legis ingressi sꝭ nec diuino sermone accipē dignentꝛ qui ecce ingros iubet ad altiora dogmata scandere et totis virib⁹ sublimare voce nec cirulatricium strepitu͂ ptimescere puuloꝝ. dicēte Sup montē excelsu͂ ascende qui euageliꝫas syon exalta in virtute voce tua qui euāgelisas ihr̄lm exalta noli timere .. Emulatꝛ vos nō bene. sꝫ excludere vos voluꝛ ut illos emulemīꝛ Bonu͂ autē emulamini in bono semp et nō tm̄ cu͂ presens su͂ apud vos ..
Emulantꝛ bene qui cu͂ videāt in aliquib⁹ ee gras dona virtutes ipi tales ee desiderāt. et fixē vitā atqꝫ industria͂ eoꝝ ꝑ que illa meruerūꝭ intuitꝰ imitari vt possit ea quoqꝫ

que bona emulatioe digna st. qsequi De quib9 et apls ait
Emulami spualia magis aute ut pphetetis Ac deinceps Sic
et vos qm emulatores estis spualiu ad edificatione eccle queri
te ut habudetis Et iter Itaq; fres emulami pphetare et loq
linguis nolite phibe. Emulat' at no bene qui no tam ipi cu
piut meliores ee ut imitet' eos qui emulatioe digni sut q
illos ipos volut facere peiores et retrorsu trahere emulatioe
pversa. Verbi gra dem sit. xpian9 e quispia legit moysen
et pphetas scit oia in vmbra et ymagie illi pplo pcessisse. scrip
ta aute ee ppt nob in quor fines seculor deuenerunt. Circuci
sione no tam pputij q auriu et cordis intelligit Resurrext
cu xpo. ea qrit q sursu st. liberatus e a suitute legali et onere
ne tangas ne gustes ne attamines impante. Huic si quib ver
bis scripturar voluerit psuadere ut no p tropologia s; per
occidente lram q st scripta custodiat ut i maifesto fiat iude9
no i occulto emulat' eu non bene s; concito cursu ad maio
ra gradiete retrahere festinat. ut se poci9 emulet' qui retror
su vadit. aut certe ut initu ultra no pmoueat loqt' itaq;
galathis qui ab assertorib9 legis inducti fuerat ut eos imi
tarent cu illi poci9 galathas debuerit imitari. qr naturale
e maiore de minori. no minore fieri de maiore Et dicit bo
nu emulami in bono id e nolite assertores iudaice obserua
tionis imitari s; ea q bona st imitami Quo em qui diui
cias potecia dignitates alicui9 imitat' no tu bona q ea q
fugienda st imitat'. ita et vos econtrario bonu emulami in bo
no magis qrentes spualia q carnalia ut no illi vos iudeos
s; vos illos xpianos ee doceatis Hoc aute facite semp ut
pseuerati gradu ad fine boni opis puenire possitis Emu
labami siquide bonu in bono pus cu ap9 vos eem. qui p9
q a vobis recessi omia que tradideram pdidistis. de statione
certa et fido portu cursu in altu unda relabente subtracti
Nec mir si recedete aplo vase electionis et in quo cristus
dns loquebat' galathe sut mutati cu eada nuc cernamus

in ecclesiis idipsum fieri Si qn̄ .n. doctor quis in eccā contigerit
sermoē ornatus et vita qui audiētes q̄i quibusdā stimulis
concitet ad virtutes videmus omnē plebē circa elemosinas
ieiunia castitatē susceptione pauperum sepulturas et cetera
similia feruere festinare discurrere . cū autē ille recesserit . et
marcescere et subtracto ore tenuari pallere lāguescere et
interitu sequi om̄ q̄ prius vigilabat Quobrē q̄r messis mul
ta operarii autē pauci petamus dn̄m messis vt mittat operari
os ad metendū qui spicas ppli cristiani que stant in eccā
futuro tritico sparatos metant colligant et in horrea coporta
tes nequaquā perire patiant Hoc de zelo et emulacioē p
uersa de qua et alibi dictū ē Noli emulari i malignantib
Et hic Emulant vos nō bene Inuenimus autē et aliū zelū
quo zelati st̄ filii iacob ioseph frēm suū . et maria et aaron
amariū dn̄i moysen Neq̄ eñ aut illi aut hii ut meliores essent
ioseph et moyse ad zelū st̄ excitati s̄ q̄r dolebant illos eē melio
res Iste zelus inuidie vicinus ē Longū ē si velim omnia zeli ge
nera boni seu mali de scripturarū pferre thesauro Bonū zelū
legimus phinees helye malachie et apli inde nō traditoris . qui
ob insignē zelū zelotis nomē accepit Malū autē vt chayn
in abel et ceterorū in alios Et zelū viri de quo scriptū ē Et
venerit ei spūs zeli nisi forte medius h' zelus ē et nec in bonam
nec i malā ptem accipi pt̄ s̄ int' vtrūq̄ zelotipia potius appel
latur Aliter Videntes hii qui ex circūcisione erant galathas
ex gentibus spūs sci habitare virtutibus . sc̄ vero nō linguis
loqui nō dona habere curacionū nō gratiā prophetie cupiebant
eos zeli stimulis incitati ad legis onera transducē vt incipe
rent et illi sui similes fieri Filioli mei quos iterū parturio do
nec formetur xpūs in vobis . Qtis difficultatibus et dolore fe
tus pmat ex vtero maledictio p'a declarat dicēs In tristicia
paries filios . Voles igit' paulus ondere maiorē p discipulis
sollicitudinē . quos patiat' affectus ne sectatores sui . excidat
a salute . ait Filioli mei quos iterū parturio Cum eñ q̄i pater

in alio loco diceret. si decem milia petagogorum habeatis in xpo
s; non multos patres. ita non qui pr. s; ut mr loquitur in x. ut utriusque
anxietate et pietate parentis in se agnoscant. Tale quid et
moyses de populo loquitur. Numquid ego in utero accepi omnem populum istum
Quibus putas ita de discipulorum anxius est salute ut non paucis
horis aut ut multum biduo triduo ue s; toto uite sue tempore torque
atur donec xpus formetur in eis. Ex... fete mulieris concipientis et
formantis in se semina diligenter intuendum. ut possis intelligere quod
dicitur. Natura non erubescenda s; ueneranda est. Sicut enim in uulua
mulieris primum semen iacitur informe ut sulcis et fimo cuius qui
quodam glutino adhereat de quo et psalmista mem sui recordatus
ait. Inconpositum meum uiderunt oculi tui. Dein per nouem menses
restricto sanguine. futurus homo coagulatur. corporatur. pasatur
atque distinguitur ut postquam in utero palpitarit statuto tempore
funditur in lucem. et tantis difficultatibus nascitur quantis postea ne
intereat enutritur. Ita et semen sermonis xpi. cum in animam au
dientis inciderit per gradus suos crescat et ut multa preterea pos
sumus siquidem corporalem descriptionem transferre ad intelligentiam
spiritualem. tam diu in ancipiti est quamdiu pariat qui concepit. Nec sta
tim finis industrie est edidisse. s; tunc alterius laboris exordium est
ut lactente infantiam sedulis nutrimentis usque ad plenam xpi produ
cat etatem. Et quomodo in coniugio sepe uiri semen est in causa ne liberi
parentur. non numquam sterilis uxor semina non tenet. et frequenter neuter
ad generandum aptus est. et econtrario uterque fecundus. Ita et in hiis
qui uerbum dei seminant quadrifaria hec diuisio custoditur. ut
impleat quidem suum doctor officium s; sit sterilis auditor. Vel
auditor bone indolis sit s; per imperitiam doctoris uerbi semen
intereat. Aut certe tam uecors sit ille qui docetur quam qui precipit
raro quod contingit ut et magister et discipulus sibi consentiat scilicet
ut tantum iste doceat quantum ille possit haurire. Vel tantum suscipe doc
tus quantum possit doctor ingerere. At nunc omnes iudices sumus
nesciusque quoto psalmus sit. que uersus prophetae. quod legis capitulum
et loquendi facultatem interpretamur audacter quod nequaquam intelligimus

Nō ad nos ptinet vt xpus formetur in pplo. vt ad domu
sua vnusquisq; rediens habeat semē verbi dei. qd cū cōceperit
possit dicere cū pheta A tiore tuo dnē cōcepi9 et peperi9 spm
os saluacionis tue fec9 sup terrā Tales in aplos transeut et
a saluatore merent᷑ audire Quicūq; fecerit volūtatē pris
mei. ipē ē frater me9 et soror et mater Diūsitate pfectuū in
diuersis voluib9 cōsa Formatᷣ quoq; xpus in corde credē-
ciū oīa illᷓ pandūtᷣ sacramēta et ea q̄ obscura videbatur
pspicua fiūt Sz et illud ē intuendū qꝫ qui p pctm quodā-
modo eē desierat p pniām cōcipitᷣ a mgro et rursū in eo
xpi formacio reprimitᷣ. Hoc adūsū nouacianos. qui nolūt
reformari eos quos semel pctā contriuerit. Vellē autē
eē apud vos modo et mutare vocē meā. qm̄ cōfundor
in vobis Scriptura diuiā edificat et lecta. sʒ mlto plus
prodest si de litteris uertat᷑ in vocē vt qui p eplām docuerat
pn̄s instruat audientes. Magnā siquidē vim hʒ vox viua.
vox de auctoris sui ore resonans. que illa pnūciacōe pfert
atq; distinguitur. qua in hoīs sui corde generata ē Hæc itaq;
aplus maiorē vim hrē sermonē qui ad pn̄tes fiat. cupit vocē
apostolicā lrīs cōprehensā in pn̄ciā cōmutare et qꝫ hoc magis
expediebat hijs qui in errore fuerāt depuati viuo ad verita-
tē eos retrahere sermone Hoc autē ideo qꝫ cōfūdebatᷣ in illis
Et quidē cōuerte magis ppriē dicitᷣ Aparime enī nō tā cōn-
fusionē que apᵈ illos esclime ulᵗ sincarsis appellatᷣ qꝫ indi-
gencia ulᵗ inopiā sonat Sens9 itaq; iste ē. Vellē apᵈ vos
nūc adesse et lrāz vocē pn̄s ipē pferre qꝫ indigeo in vobis
Non habeo quippe fructus quos solent de discipulis habere
doctores et sine causa semē iactū ē doctrinarū cū perit9 in
vobis paciar egestatē ita ut uberime possim voce pauperem
nō profui neq; pfuit michi quisq̄ Pōt et aliter locus iste
interpretari Paul9 aplus qui factus fuerat iudeis iudeus
vt iudeos lucrifaceret. et hijs qui erāt sub lege qⁿ ipē eēt
sub lege. et infirmis infirm9 vt infirmos lucrifaceret. pro

qualitate eor quos saluare cupiebat mutabat voce sua et
in hystrionu similitudine. siquide theatru mundo et angelis
et homib9. habitu in diu'sas figuras vertebat et voces no quo
id eet qd' se ee simulabat s; q tm videt' ee q ceteris pderat
Cernit galathas alia indigere doctrina alia via debere salua
ri no illa qua p'mu ad xpi fide de gentilitate fuerit transducti
et copellit' dicere velle nuc ee ap9 vos et mutare voce meam
in vobis No inq' video mea prodesse si eade loquar q pri9 locu
tus su Pt qd' ignorabs quid aga in diu'sa districtus laceror. con
fundor atq; dilanior Et quomo medica cu vim artis sue i p'mo
viderit no valere medicamine transeut ad aliud et tn diu expe
riatur quid profit e plurib9 donec puemat ad curacione vt
q p molliae alicui9 emplastri neqq' sanari valuit mordaciori
puluere et austeriori curacoe sanetur. ita ego q3 cfusior in vob
et ignoracione huc atq; illuc distrahor Vellem lingua voce ptis
de meo ore pferre vt vos solito seueriori rpe corripere qm epla
no pt voce obiurgantis exprimere. no valet irascentis resonare
clamore et dolore pectoris apicib9 explicare Pt et simpli
cius intelligi blandis ap9 vos verbis ind vsus su dicens rogo
vos fres. et filioli mei quos iteru pturio donec formet' xps in vob
Si ego bland9 et lenis qui ap9 vos q' pri locut9 su. pro ea ka
ritate qua filios meos perire no pacior errore ppetuo vellem nuc
presens ee si cofessionis vincula me no artarent et blanda voce
in obiurgantis verba mutare Nec leuitatis e si nuc blandiar
nuc irascar Impellit me caritas. impellit dolor diu'sis affectib9
loqui Nescio em in que p'us vba prupa et quo vos debeam
sanare medicamine q3 cfusior i vob Dicite michi qui sub le
ge voltis ee lege no audistis Notandu hic lege dicta ee. ge
neseos historia no vt vulgo estimat que faciat que ve vitet
s id totu qd de abraha et ei9 vxorib9 liberis q3 contexitur. le
ge appellata. Legi9 et in alio loco, pphetas quoq3 lege vocari
Audit igit' lege qui iux' paulu no in supficie s medulla ei9
introspicit No aud' lege qui sicut galathe exteriore tm cortice seqt'

fo

Scriptum est enim quoniam abraham duos filios habuit. Unum de ancilla et unum de libera. Sed qui de ancilla secundum carnem natus est. Qui autem de libera per repromissionem. Omne difficultatis est demonstrare ysaac tantum qui de sara natus est fuisse de repromissione generatum et non etiam hysmahel qui de agar ancilla est ortus egyptia. Scriptura quippe refert quod cum persequente sara agar feta fugisset et venisset ad eam angelus in deserto. moneretque ut subiceretur domine potestati ipsius angelus hec etiam locutus sit. multiplicans multiplicabo semen tuum et non numerabitur pre multitudine. Et postea de ysmahel que utique repromissionis verba nemo dubitarit. Iste erit rusticanus homo manus eius super omnes et manus omnium super eum. Et contra faciem omnium fratrum suorum habitabit. Sed videri potest minoris auctoritatis esse repromissionem angeli quam ipsius dei. Sicut enim stella orto sole non rutilat. ita et angeli verba ad comparationem repromissionis dei obscurari et evanescere et pro nichilo computari. Videtur quidem hec responsio aliquid habere momenti sed statim sequentibus scripture auctoritate conteritur. Scriptum est enim. Abraham autem dixit ad deum ysmahel iste vivat in conspectu tuo. Et deus respondit ad eum ita. Ecce sara uxor tua pariet tibi filium et vocabis nomen eius ysaac et statuam testamentum meum ad eum in testamentum eternum et semini eius post eum. De ysmahel autem. Ecce exaudivi te et ecce benedixi eum et augebo eum et multiplicabo illum vehementer. Duodecim duces generabit et dabo eum in gentem magnam. Testamentum autem meum statuam ad ysaac quem generabit tibi sara in tempore isto anno venturo. Ex quibus evidens est ipsius quoque sermonibus dei. ysmahel secundum repromissionem esse generatum. Sed et hoc ita solvitur. repromissionem proprie in testamenti ratione compleri. et aliud esse benedicere augere multiplicare vehementer quod in ysmahel scriptum est. aliud heredem facere per testamentum quod de ysaac dicitur. statuam testamentum meum ad eum in testamentum eternum et semini eius post eum. Et in sequentibus. Testamentum autem meum statuam de ysaac quem pariet tibi sara. Et quod aliud sit dona

aliud substantia. Aliud legata aliud hereditas. Legimus enim
filiis concubinarum abrahe dona tradita. filio autem sare totius
substantiae hereditatem relictam. Ita aliud esse ut diximus benedictio
nem atque legata aliud testamentum. Sed et hoc dicam post haec de ysma
hele post conceptum eius vel angelum vel deum locutum. De ysaac vero
antequam in sare utero conciperetur deum fuisse pollicitum. hec interim
quantum ingenium nostre mediocritatis patitur dicta sint. Ceterum si quis
potest maius aliquid invenire quomodo ysmahel qui de ancilla natus est non
sit repromissionis filius sed ysaac qui de libera ille potius audiendus
est. Et si quid inquit apostolus aliter sentitis et hoc vobis deus revelavit.
Nunc breviter ad altiora tendendum est ut dicamus unumquemque nostrum primum
non iuxta repromissionem nasci quamdiu scripturarum verbis simplicibus instrui
tur et iudaicis adhuc expositionibus delectatur. Cum vero ad alti
ora transcenderit et legem intellexerit spiritualem tunc eum de repromis
sione generari. Et ut apertius loquar cotidie eos qui faciunt ope
ra abrahe de abraham nasci. Verum illos qui habeant spiritum servitutis iterum
in timore ex ancilla generari egyptia. eos autem qui spiritum adoptio
nis acceperint ex sara libera. Qua libertate a christo donati sumus
loquitur dominus ad iudeos qui adhuc ancille filii esse malebant. Si
manseritis in sermone meo vere discipuli mei eritis et cognoscetis
veritatem et veritas liberos faciet vos. Unde et illi ignorantes misterium
esse quod dicebatur aiunt. Semen abrahe sumus et nemini umquam servivimus.
Quomodo tu dicis liberi eritis. Respondit eis ihesus. Amen amen dico vo
bis. Quia omnis qui facit peccatum servus est peccati. Servus autem non ma
net in domo in eternum. filius manet in eternum. Si servi sumus peccati
agar nos generavit egyptia. Si non regnat peccatum in mortali
nostro corpore vere dei filii sumus. Que quidem sunt per allegoriam dicta.
Allegoria proprie de arte grammatica est. Et quo a methaphora vel
ceteris tropis differat in scolis parvuli discimus. Aliud pretendit in ver
bis. aliud significat in sensu. Pleni sunt oratorum et poetarum libri.
Scriptura quoque divina per hanc non modica ex parte contexta est.
Quam intelligens paulus apostolus. quippe qui et secularibus litteris aliquantum
ex parte contigerat ipso verbo figure usus est ut allegoriam sicut apud

Ca.

suos dicitur appellaret quod scilicet sensum magis loci huius quam
sermonis abusione monstraret. Scisse autem paulum licet non ad
perfectum litteras seculares ipsius verba testantur. Dixit quidam ex eis
proprius eorum propheta. Cretenses semper mendaces male bestie ventris
pigri. Hic versus heroycus epymenidis poete est, cuius et plato
et ceteri scriptores veteres recordantur. Apud athenienses quoque
cum in ariopago satisfaceret hec addidit. Sicut et quidam de vo
bis poete dixerunt. Ipsius enim et genus sumus. Hoc emistichium scri
bitur in arato qui de celo stellis quod conscripsit. Necnon et illud
Corrumpunt mores bonos confabulaciones pessime. Trimeter
iambicus de comedia sumptus est meandri. Ex quibus et aliis
euidens est paulum non ignorasse litteras seculares. Et quam hic
allegoriam dixerit alibi vocasse intelligenciam spiritualem. Ut ibi Sci
mus enim quod lex spiritualis est pro eo quod est allegorica sive allegoria
figurata. Et alibi. Et omnes eandem spiritualem comederunt escam et eun
dem spiritualem bibebant potum. Bibebant enim de spirituali consequenti eos petra
petra autem erat christus. Manna hic et subiti fontis erupcio et pe
tra ipsa que sequitur quod allegorice accipienda sint nemo qui dubi
tet. Scio quod contrario possit opponi. Fratres si preoccupatus fuerit homo in ali
quo delicto vos spirituales instruite istiusmodi in spiritu mansuetudinis.
Et in alio loco. Spiritualis autem diiudicat omnia ipse autem a nullo iudi
catur quod scilicet aliud quam superioris verbum spiritualem sonet. Sed nos spiritua
lem qui omnia iudicet et ipse a nemine iudicetur eum virum dicamus qui univer
sa scripturarum sacramenta cognoscens sublimiter ea intelligat et con
tra in diuinis libris videns nichil in eis iudaice tradicionis admittat.
Hec enim sunt duo testamenta. Unum quidem a monte Synai in
servitutem generans que est agar. Syna enim mons est in ara
bia qui conterminatus est ei que nunc est iherusalem et servit cum
filiis suis. Illa autem que sursum est iherusalem libera est que est ma
ter omnium nostrum. Pene cunctorum super hoc loco ista est exposicio. Ut
agar ancillam interpretentur in lege et in populo iudeorum. Saram
autem liberam in ecclesia que de gentibus congregata est que mater sanctorum
sit paulo dicente quod est mater omnium nostrum. Hec diu non pepererit

anteq̄ cristus de virgine nasceret᷑ et sterilis fuit necdu᷑ risu mu
di ysaac de electo pr̄e cu᷑ voce sublimiu᷑ dogmatu᷑ resonate Si
quide abraha᷑ in nr̄a lingua pr̄ electus cu᷑ sonitu refert᷑ Agar
aute᷑ q̄ interptat᷑ parocia id ē incolatus siue pegrinatio. sine mora
gnat ysmahele᷑ qui du᷑ audiat dei pcepta n᷑ faciat. homie᷑ rus
ticu᷑ sanguinariu᷑ deserta sectante᷑ qui vniūs frib᷑ suis de libera par
atis inimicus sit et adūsa eis fronte ↄsistat Hec mi᷑ vetus testa᷑tu
qd in mōte syna qui ē in arabia et confinis ē ei q̄ nūc ē ihrl᷑in
conditu᷑ ē atq͡ ↄscriptu᷑ nō ee᷑ ppetuu᷑. cu᷑ et incolatus a ppetua
possessiōe diuis9 sit et synai montis nome᷑ teptatione᷑ sonet et
arabia significet occasu᷑. Et econtrio q̄ sursu᷑ ē ihrl᷑in que ē
libera mr̄ q͡ sc̄oz demostret hac ihrl᷑in q̄ in pn̄ciar ē deorsu᷑ ee᷑
et in humili infimo q͡ diuersa᷑ Aut qui duo testa᷑ta et alit᷑ intel
ligat᷑ vt scripturā diuiaz ta᷑ vetere q᷑ noua᷑ inr̄ diūsitate᷑ sens9
eoz q͡ sinam qui legut᷑ aut ācilla᷑ intpretet᷑ ā libera᷑, et eos qui
adhuc lr̄e seruiat᷑ et spm̄ timoris habeat in seruitute de agar
egiptia velit ee᷑ generatos. eos aute᷑ qui ad superiora ↄscendat
et allegorice velit sentire q̄ scripta st̄ filios ee᷑ sare, que in lin
gua nr̄a archos id ē pricepe intpretat᷑ genere femīo. et ob h᷑ illa᷑
necessitate᷑ se asserat vsurpare, q͡ iniquu᷑ sit moysen et cuctos
pphetas de ancilla. quoslibz veō gentiliu᷑ de libera intelligere
peccatos vnde melius ee᷑ vt nō solu᷑ de hijs qui in eccā st̄ p diū
sitate ut sup̄ dixi9 intellectuu᷑ alios seruos alios liberos arbi
trent᷑. s᷑ et de vno eode᷑ q͡ hoie᷑ q͡diu sequat᷑ historia᷑ ancille
eu᷑ ee᷑ filiu᷑. cu᷑ aute᷑ apiente ihesu scripturas, incēsu᷑ fuerit cor
eius et in fractioē panis inspexerit eu᷑ que᷑ antea nō videbat,
tūc et ipm̄ sare filiu᷑ nominari Marcion et manicheus huc
locu᷑ in quo dixit aplus Que quide᷑ st̄ allegorica et cetera q̄
sequūt᷑ de codice suo tollere noluerūt putates adūsu᷑ nos re
linqui q͡ scilz lex alit᷑ sit intelligeda q᷑ scripta ē cu᷑ vtiq͡ etia᷑
si allegorice vt nos quoq͡ fatemur et paul9 docet accipiēda
sit nō pro volūtate legentis s᷑ p scribentis auctoritate sit con
dita sit vt eo ipō qd cont᷑ nos seruare insi st̄ ↄteriāt᷑ q᷑ moyses

creatoribus dei servus spiritualia scripserit. apostolo quoque eorum docente
quem ipsi alterius Christi et melioris dei asserunt proditorem. Scriptum est
enim Letare sterilis que non paris erumpe et clama que non par
turis quia multi filii deserte magis quam eius que habet virum. Vivi
huit synagoga lege et iuxta ante prophetiam. fetosa quondam in li
beris fuit. Sterilis vero ecclesia sine viro Christo sine ullo sponsi sermo
nis alloquio diu tacuit in deserto. sed postquam illa libellum repudii
in manus suas et omnia ornamenta viri in ydoli vertit ornamen
tum tunc marita priori cingulo putrescente aliud lumbis suis
baltheum aliud de gentilibus lumbale contexuit quod statim ut est viro
iuncta concepit et peperit. Et in ysaia exclamat dominus per prophetam
si est gens nata simul quia una die in actibus apostolorum tria milia et
quinque milia hominum crediderunt. Nec puto necesse esse ut de multitu
dine christiana et de iudeorum paucitate dicamus cum in toto mundo
crucis vexilla resplendeant et vix rarus atque notabilis in urbi
bus iudeus appareat. Nos autem fratres secundum ysaac promissionis fi
lii sumus. Apostolum et similes eius secundum ysaac promissionis esse filios
nulla intelligentie difficultas est. Sed quia origenes hunc locum edis
serens ita aplicuit posuit exemplum. Vos autem fratres secundum ysaac
promissionis filii estis. querit quomodo galathas quos stultos appellat
et incepisse spiritu carne finire. nunc secundum ysaac promissionis filios
vocet. Dicimus itaque apostolum ideo eos appellare secundum ysaac filios
repromissionis. ne penitus eorum desperet salutem et rursum eos ad spi
ritum quo ceperant estimet reversuros fiant quasi filii libere qui
carne fuerint consummati filii sint ancille. Sed quomodo tunc qui
secundum carnem natus fuerat persequebatur eum qui secundum spiritum. ita
et nunc. Sed quid dicit scriptura. Eice ancillam et filium eius. Non
enim heres erit filius ancille cum filio meo ysaac. Itaque fratres
non sumus ancille filii sed libere qua libertate Christus nos libera
vit. Non puto inveniri nos posse ubi ysmahel persecutus fuerit
ysaac. sed tantum illud quod cum filius egyptiae qui maior natu erat luderet
cum ysaac indignata sit sara et dixerit ad abraham. Eice ancillam
et filium eius. Non enim hereditabit filius ancille cum filio meo ysaac

Et utique simplex lusus inter infantes expulsione et abdicatione
indignus est. Verum apostolus qui hebreus ex hebreis. et ad pedes magistri
gamalielis edoctus. qui quondam furentes adversus dominum phariseos con
silio refrenavit. ex verbis sare dicentis non enim hereditabit filius
ancille cum filio meo ysaac intellexit lusum illum simplicem non fu
isse. Sed quia forte ismahel qui maior natu et eo tempore circumcisus quo iam
poterat intelligere et sentire quod passus est. primogenita sibi vendica
bat. scriptura iurgium puerorum lusum vocavit. Unde et sara hec ver
ba non sustinens et consuetudinem sibi primogenita vendicantis ancille
filii. a parva etate non paciens. erupit in vocem. Eice ancillam cum filio
suo. Non enim hereditabit filius ancille cum filio meo ysaac. Et
cum dure visum fuisset abrahe. semper enim primogenitis maiora debentur.
non solum ysmahelem priorem esse desiderans sed ne equalem quidem cum minore
fratre accipere porcionem. deus qui liberam matrem esse. et foras volebat
expelli ancillam. sare verba confirmat ~~dicens~~ et loquitur ad abraham
Non dure sit coram te de puero et ancilla. Omnia que dixit tibi sara
audi vocem eius quoniam in ysaac vocabitur tibi semen. Sicut igitur tunc
maior frater ysmahel lactentem adhuc et parvulum persequebatur ysaac
sibi circumcisionis prerogativam sibi primogenita vendicans. ita et nunc
secundum carnem israhel. adversus minorem fratrem de gentibus populum christianum
sustollitur. inflatur. erigitur. Considerate insaniam iudeorum qui et dominum
nostrum interfecerunt et prophetas et apostolos persecuti sunt. et adversantur
voluntati dei. et videbitis in historia maiores persecutiones quas etiam hys
torie docent. a iudeis in xpianos. quam a gentilibus concitatas. Nimirum
de iudeis. hodieque hii qui in xpo parvuli sunt et vivunt carnaliter. Nota
persequuntur eos qui ex aqua et spiritu nati sunt. et cum xpo resurgen
tes. ea querunt que sursum sunt non deorsum. Faciat quod volunt cum ysmahe
le persequuntur ysaac. eicientur foras cum ancilla matre egiptia. ne
~~ne~~ accipiat hereditatem quam solus qui ex repromissione natus est
consequitur. Eleganter autem et illud quod is qui secundum carnem
natus est persequitur spiritualem. Numquam enim spiritualis persequitur nota
carnalem sed ignoscat ei quasi rusticano fratri. Scit eum proficere
per tempus. et si quando egiptiace filium viderit nascentem.

retorcatur vnius patris qui boues bittas id est elephantos creauit et
culices. et in magna domo non solum esse vasa aurea et argentea
sed et lignea et fictilia. Itaque cum apostolo paulo dicamus. Non sumus
ancille filii sed libere. et renouati cum christo audiamus verba domini ad
iudeos loquentis. Si manseritis in sermone meo cognoscetis veritatem
et veritas liberabit vos. Hac libertate liberatus apostolus aiebat. Cum
enim sim liber ex omnibus. Qui facit peccatum seruus peccati est. Ille qui se
ab omnibus viciis liberum. ab omni concupiscencia et errore sciebat alie-
num. recte in christo libertate gaudebat dicens. Non sumus ancille ancille
filii sed libere qua libertate nos christus liberauit. State et nolite ite-
rum iugo seruitutis contineri. Ex hoc ostenditur quod non stetit qui iugo ille-
rat seruitutis et quod is qui a christo libertate donatus est tamdiu fue-
rit sub iugo quamdiu spiritum seruitutis habuerit in timore. et legis littera-
a sit secutus. Quod autem ait state. firmam et stabilem in christo hortatur
fidem ut eciam galathe fixo in saluatore permaneat pede de quo et
in alio loco iustus loquitur. Statuit supra petram pedes meos. petra
que est supra cristum ne scilicet circumferantur omni vento doctrine et in diuersa
rapiantur. Vnde et ad stantes dicitur. Et qui stat videat ne cadat. Et in
alio loco. State viriliter agite confortamini. Ut stet cum eo quem
stephanus a dextris patris stantem vidit in martirio perseueraturus et qui
locutus est ad moysen. Tu vero sta mecum. Iugum autem seruitutis
legem vocat. duram difficilem laboriosam que die ac nocte cultores
suos crimini ope consumat. Sic et petrus in actibus apostolorum. Quid temptatis
tis imponere iugum graue super collum fratrum quod neque nos neque patres
nostri portare potuerunt. Quod autem apposuit Nolite iterum non quo prius
galathe legem custodierint. sed quo et ydolatrie iugum graue sit. quo
egipciorum populus oppressus instar plumbi in rubrum mare mersus est. Iux-
ta quem sensum et supra dixerat. Quomodo conuertimini iterum ad infirma et egena
elementa quibus rursum seruire vultis dies obseruantes et menses
et tempora et annos. Galathe enim qui ad pauli apostoli predicacionem
ydolis derelictis statim ad euangelium transcenderant. grauiter non
reuertebantur ad legis iudaice seruitutem quam numquam prius
cognouerant. Sed volentes obseruare tempora circumcidi carne

et hostias offerre corporeas quodammodo in consuetudine revertebantur cultus
quibus in ydolatria ante servierant. Iudei enim et egipti sacerdotes
et ysmahelitas et madianeos preputium non habere. Qz autem natio
nes observet dies et menses et annos utinam nesciremus ne nobis
cum eis vinc' esset mixta festivitas. Ecce ego paulus dico vobis
quoniam si circumcidamini xpus vobis nichil prodest. In euangelio
salvator ad discipulos loquitur. Qui vos audit me audit. qui
vos suscipit me suscipit. Et apostolus testatur dicens. Vivo autem
iam non ego vivit vero in me xpus. Et alibi. An experimentum queritis
eius qui in me loquitur xpi. Ex quo liquido comprobatur hoc quod nunc
dixit. Ecce ego paulus dico vobis. non quasi pauli tantum verba accipienda
sed domini. Nam tamen et in prima ad chorinthios premisisset. his autem qui in p
ti sunt denuntio non ego sed dominus et statim intulisset ceteris autem ego
precipio. ne vilis sua putaretur auctoritas. puto inquit quod et ego
spiritum dei habeo ut et spiritu et xpo in se loquente non contemptui du
ceretur qui prophetas imitatus diceret hec dicit dominus omnipotens. Quomodo
autem fiet id quod dictum est Ecce ego paulus dico vobis quoniam si circumci
damini xpus vobis nichil proderit sicut principio copuletur in quo ait
paulus apostolus non ab hominibus neque per hominem sed per ihesum cristum et reliqua
ut audientes non tam missi quam mittentis auctoritate moveantur. Potest
aliquis dicere. Contrarium est huic loco hoc quod ad romanos scribitur. Circumcisio
quidem prodest si legem observes. Et infra. Quid igitur est amplius iudeo
aut que utilitas circumcisionis. Multum per omnem modum. Primum quidem
quia credita sunt illis eloquia dei. Si enim his qui circumcisi fuerint
xpus nichil prodest. quomodo legem custodientibus prodest circumcisio. Et
quidem hac quaestione solvitur ut dicamus epistolam que ad romanos scripta est
ad eos esse dictatam qui ex iudeis gentibus quoque crediderant et hoc egisse
paulum ut neutrum plebis offenderet. quo salvum sui utraque plebs
privilegium possideret. ut nec gentiles circumciderentur nec circumcisi
adducerentur preputium. Ad galathas autem scribens alio usus sit
argumento. Non enim erant ex circumcisione sed ex gentibus ~~qui~~
qui crediderant. nec poterat eis prodesse circumcisio. qui post euan
gelii gratiam iterum ad legalia revertebantur elementa. Et in actibus

Ca.

apostolorum narrat historia. quod cum quidam de circumcisione surgentes.
asseruissent eos qui ex gentibus crediderunt debere circumcidi et legem
custodire moysi. seniores qui iherusolimis erant et apostolos pariter
congregatos statuisse per litteras. ne supponerentur eis iugum legis
nec amplius obseruarent. nisi ut custodirent se tantum ab ydolotitis
et sanguine et fornicatione. siue ut in nonnullis exemplaribus scriptum
est etiam a suffocatis. Et ne resideat ulla dubitatio quod circumcisio nil
prosit. sed propter eos qui ex gentibus iudeis crediderant ad tonos de cir-
cumcisione finem temperauit. paulatim ad explendum eius terminum posteriora
descendens. nec circumcisionem nec preputium aliquid valere monstrauit
dicens. Circumcisio itaque nichil est et preputium nichil est. sed obseruatio
obseruantia mandatorum dei. Non tantum enim circumcisio nichil est ut iste ap-
liter quoque docuit se de circumcisione iactanti nichil profuit. p-
pheta memorante. Omnes gentes incircumcisi corde. Incircumcisus
melchisedech circumcisum benedixit abraham. Vnde quod ait si circum-
cidimini. tale est quale si dicere voluisset. si carne circumcidimini.
quam in alio loco non circumcisionem sed concisionem vocat dicens
videte concisionem. Nos enim sumus circumcisio qui spiritu deo ser-
uimus. et gloriamur in christo et non in carne confidimus. Non confi-
dit in carne qui omnem utilitatem expectat a christo. et non semi-
nat in carne ut de carne metat corruptionem. sed in spiritu de spiritu
quo vita eterna generatur. Subtilius intuenda sententia. Si circumcidamini
christus vobis nichil proderit. quod non solum in eo si circumcidatur non
obsit ipsa circumcisio. sed etiam si ceteras virtutes videatur cum cir-
cumcisionem in christo habere. videtur se peccati cum post fidem christi fuerit
circumcisi. Quid igitur. nichil profuit circumcisio thimotheo. Cum uti-
que omnem modum. Non enim tantum ideo circumcisus est ut ex ipsa circumcisione
aliquid emolumenti estimarit posse se consequi. sed ut ceteros lucri-
faceret. factus iudeis iudeus ut iudeos ad fidem christi sua circumcisione
transduceret. Tunc siquidem non prodest circumcisio cum aliquid per
semetipsam putatur utilitatis afferre. Contestor autem
omnem hominem circumcidentem se. quoniam debitor est vni-
uerse legis faciende. Deus qui circumcisionem primo ad abra-

No^u

ham. denique per moysen in lege precepit non solum circumcisionem sed et
alia multa obseruanda constituit dies festos iherusolimis frequen-
tandos. hostiarum holocausta mane semper et vespere immolanda
nec in uno loco tantum agi. tertium septimanarum estate feriarum quinquagesimi
remissionis annum et cetera que singulare est de scripturis excerpere sibi
unumquemque lectorem. Coartabimus itaque hebionem et sectatores eius
qui post euangelium credentes in christo circumcidendos putant. Ut aut
circumcisionem faciat et cetera que precipiuntur in lege. aut si impos-
sibile est cuncta fieri cesset et circumcisio que cum ceteris quasi inutilis
pretermissa est. Nam si viderit possibilia tamen debere se facere non enim
deum ea a nobis exigere que non possimus sed que possumus implere.
dicat eis non conuenire esse dei velle custodiri legem et eos qui legem
custodiant derelinquere. Aut quomodo propter intermissam legem reos
eos faciet qui etiam si velint vniuersa complere non possint. Nos vero
sequi legem spiritualem que dicat non infrenabis os bovi tritu-
ranti et cum apostolo intelligere numquid de bobus cura est deo sed propter
nos utique dicat. Et obseruare sabbata delicata non ut boues et asini
nostri et vilia pecora lectentur in sabbato sed illi homines et pecora de
quibus scriptum est. Homines et iumenta saluos facies domine. homines ra-
cionabiles quosque et spirituales viros. Iumenta vero eos qui tardi-
oris ingenii sunt. et a spiritualibus ad agenda domini sabbata erudiun-
tur. Hec contrarium esse id quod supra scriptum est si circumcidamini christus
vobis nichil proderit et quod sequitur testificor omnem hominem
circumcidentem se quoniam debitor est vniuerse legis faciende. Huic quod infer-
tur a nobis. Neque enim auditores legis iusti sunt apud deum sed
factores legis iustificabuntur quia factor ille sit legis qui pote-
rit dicere Nos sumus circumcisio. et in occulto iudeus. et scimus quia lex
spiritualis est. Cum autem concisionem et interfectricem sectatur
litteram cum non legis esse factorem sed vere legis inimicum maxi-
me. post saluatoris aduentum qui ad se conuertentibus tollat
de corde velamen ut omnes reuelata facie gloriam domini contempla-
tes transfiguremur de vetustate littere in nouitate spiritus.
Euacuati estis a christo qui in lege iustificamini a gratia exci

distis Quos nemo potest duobus dominis seruire sic vmbra legis et
veritatem pariter impleri difficile est Vmbra in lege veteri est donec
aspiret dies et inclinentur vmbre. veritas in euangelio xpi Gratia autem
et veritas per ihesum xpm facte sunt Perdit igitur gratiam xpi et euangelium quod re
munerat amittit qui in aliqua obseruatione legis iustificari se putat.
Et cum gratiam amiserit a xpi fide destruitur et in eius opere quiescat
Ka no ut in latino male interpretatum est eua
cuati estis a xpo. sed in xpi opere cessatis magis intelligitur ut id quod
supra specialiter de circumcisione preceperat dicens si circumcidamini xps vobis
nichil prodest nunc de tota lege generaliter comprehendat nichil eos
in xpi opere proficere qui in quacumque obseruatione legis se crediderint
iustificandos. Nos enim spiritu ex fide spem iustitie expectamus
Xpm ad distinctionem litere posuit Spes vero iustitie xpus intelligen
dus quia ipse est veritas pacis spes iustitia omnes virtutes cuius nos
secundum expectamus aduentum quo iudicaturus est omnia et non iam pacis
sed iustitia affuturus ut reddat unicuique secundum opera Cuius diei presentia
apostolus et qui ei sunt similes expectantes aiunt adueniat regnum tu
um Ut cum filius deo et patri tradiderit regnum et in subiectis omni
bus fuerit et ipse subiectus tunc caput subiciatur in corpore et sit
deus omnia in omnibus quia qui nunc ex parte per singulos tunc incipiet to
tus esse per cunctos Nam in xpo ihesu neque circumcisio aliquid valet
nō neque preputium sed fides que per caritatem operatur Hiis qui in xpo ihesu
volunt viuere virtutes appetende sunt vitia fugienda media vero
que inter vitia et virtutes sunt nec fugienda sunt nec appetenda. circum
cisio et preputium et cetera hiis similia Circumcisio quidem prodest si le
gem obserues Nunc idcirco utiles sunt hiis qui in lege vixerunt
non quia circumcisi erant sed quia credita sunt illis eloquia dei que in opera
vertentes a salute extranei non fuerunt Nec nos moueat quod
sephora tollens calculum filium circumcidit et suffocantem angelum
prohibuit a marito Sine ut aliter scriptum in hebreo fertur
quia nunc non tam circumcisionem nichil ~~ee~~ penitus prodesse quam in xpo
ihesu eam non valere testatus est Ex eo siquidem tempore quo euangelium in toto
orbe indicauit superflua est circumcisionis iniuria que tunc ut cetera

in quoqz legis valuit. qui vt benedictiones carnales legē seruā
tibus spondebantur qz scilz si implesset eā benedicti essent in ciuita
te benedicti in agro plena haberet horrea et mlta alia q̄ i repmis
sionib9 ɔtinētur. Nos autē in xpō ihu valere volum9 et cōfortari
id est in vera circūcisioē et nō circūcisione iudaica. Neqz enī qui
in apto iudeus est. nec q̄ maīfesta in carne circūcisio. s; in abscon
dito iudeus et circūcisio cordis in spū nō in lrā. Nichil itaqz pdest
in xpō carnis circūcisio. s; cordis et aurium que aufert illud opp
briū iudeoz. Ecce incircūcise aures vrē et nō potestis audire.
Prodest et circūcisio labioz quā iux̄ humilitatē necdū se habē
causabat moyses vt in hebraico scriptū ē. Ego autē sū ppua
ū habēs in labiis. Multū vtilitatis prebet et in rebus venere
is circūcisio cū p castitatē ⁊ pudiciciā desecatur. Igi in xpō ihu
nec circūcisio val; nec spūale corporale qz in medio id est int vicia
virtutes qz sit posita s; fides q̄ p caritatē opatur. Vt et fides
que abrahe reputata ē in iusticia cōprobetur et omē opus fidei
in caritate ponat. tota lege et pphetis ex caritate pendentib9
In hiis siquidē duob9 pceptis Diliges deū tuū et diliges pri
mū tuū saluator asseruit legē pphetas qz ɔsistere. Et paulus
in alio loco. Item nō adulterabis nō occides nō furaberis nō
ɔcupisces et si qđ est aliud mādatū in hoc sermoē recapitulat
ꝙ dem̄ ē Diliges proximū tuū sicut te. Fides autē p caritatē in ope
rata valet. Primū maīfestū ē operari fide p caritatē plenitudinē
mādatoz omn continere. Quō autē iuxta aplm iacobū fides
absqz operib9 mortua ē. sic absqz fide quiuis bona sint mortua
comprobant. Qui igi in xpō nō credunt et sunt probis morib9
aliud qđ magis hnt qz opa virtutū. Exemplū fidei q̄ p dilcōne
operat de euāo illa meretrix tribuat. que cū in domo pharisei
accubanti dño pedes lauisset lacrimis. tersisset crinib9. leniss;
vnguēto. et pharisco murmuranti dns parabolā quīquaginta et
et quingentos denarios debenciū posuiss;. adiciat ppt qđ
dico tibi dimittunt ei pccā mlta quia dilexit mltū. Et ad
ipsam mulierē cōuersus ait. Fides tua te saluā fecit vade in

pace. Apte enim in hoc loco demonstratum est mulierem istam habuisse fidem
per caritatem operatam que mirum valuerit in christo. Esto qui dicat. Circum-
cisionem in christo nihil valere monstrauit quam faciebat aliquando valuis-
se. nunquam de preputio aliquis ambigebat ut diceret neque preputium. Pro-
pter consideres plurimos christianorum id est nos qui de oleastro insiti sumus
in radicem bone oliue. exultare contra fractos ramos populi iudeorum. et
dicere magis valere preputium in quo abraham deo placuit et repu-
tata est ei fides ad iusticiam. quam circumcisionem que in signum fidei data est
et habenti eam non profuit israheli. Videbimus etiam hinc quorundam usur-
pationem cautissime nimis exclusam. Explicit liber secundus.

Incipit liber tercius explanationum beati iheronimi super
epistolam beati pauli apostoli ad galathas.

Tercium ad galathas.

To paula et eustochium volumen hoc tercium. non igna-
ri imbecillitatis nostre et exilis ingenii. riuulum uix
paruo strepente murmure sencientes. Iam enim et in ecclesiis ista
queritur omissa quod apostolorum simplicitate et puritate verborum
quasi ad atheneum et ad auditoria conuenitur. ut plausus circumstancium
suscitentur. ut oratio rethorice artis fucata mendacio. quasi quedam
meretricula procedat in publicum. non tam eruditura populos quam fauorem
populi quesitura. et in modum psalterii et tybie dulce canentis sensus
demulceat audiencium. ut vere illud iezechielis nostris temporibus possit
aptari dicente domino ad eum. Et factus es eis quasi vox cithare sua-
ue canentis et bene composite et audiunt verba tua et non faciunt
ea. Vere quid agam? Taceam? Sed scriptum est. Non apparebis in
conspectu domini vacuus. Et ysaias sicut in hebreis tamen habet volu-
minibus contestatur. Ve mihi misero quia tacui. Loquar? Sed omnem
sermonum elegantiam et latini eloquii venustatem stridor lectionis hebra-
ice sordidauit. Nostis enim et ipse quod plus quam quindecim anni sunt ex
quo in manus meas nunquam tullius. nunquam maro. nunquam gentilium
litterarum quilibet auctor ascendit. et si quid inde forte dum loquimur
obrepit quasi antiqui per nebulam sompnii recordamur. Quid autem
profecerim ex lingue illius infatigabili studio aliorum iudicio de-

relinquo ergo quid in mea amiseri scio. Accedit ad hoc quia propter
oculorum et tocius corpusculi infirmitatem manu mea ipse non
scribo. Nec labore et diligencia compensare queo eloquii tardi
tatem. quod de virgilio quoque tradunt. quia libros suos in modum ursorum
fetum lambendo figuraverit. Verum accito notario aut statim
dicto quodcumque in buccam venerit. Aut si paululum voluero cogitare
melius aliquid platurus. tunc me tacitus ille reprehendit. manum contra
hit. frontem rugat. et se frustra adesse toto gestu corporis contestatur.
Oracio autem licet bone indolis ingenio sit profecta et distincta
invencionibus et ornata flore verborum. tamen nisi auctoris sui
manu limata fuerit et polita. non est nitida. non habet mixtam
cum decore gravitatem. sed in modum divitum rusticorum opibus suis ma
gis arguitur quam exornatur. Quorsum ista est. Videlicet ut et vobis
et ceteris qui forte legere voluerint sit responsum. me non panegi
ricum aut controversiam scribere sed commentarium. id est hoc habere pro
situm. non ut mea verba laudentur. sed ut que ab aliis bene dicta
sunt. ita intelligantur ut dicta sunt. Officii mei est obscura disserere.
manifesta perstringere. in dubiis immorari. Unde et a plerisque commenta
riorum opus explanatio nominatur. Si quis eloquenciam querit vel
declamacionibus delectatur. habet in utraque lingua demostenem et tul
lium polemonem et quintilianum. Ecclesia xpi non de achademia et licio
sed de vili plebecula congregata est. Unde et apostolus. Videte inquit vocacionem
vestram fratres. quia non multi sapientes secundum carnem. non multi po
tentes. non multi nobiles. sed que stulta sunt huius mundi elegit ut
confundat sapientes. et infirma mundi elegit ut confundat fortia.
et ignobilia huius mundi et contemptibilia elegit et que non sunt
ut ea que sunt destrueret. Quia enim ex creaturarum ordine. varie
tate constancia. non cognoverat mundus per sapienciam deum. placuit
per stulticiam predicacionis salvos facere credentes. non in sapiencia ver
bi ut non evacuaretur crux xpi. Ubi enim sapiens. ubi gramma
ticus. ubi causarum naturalium scrutatores. Nec in persuasibili
bus sapiencie verbis. sed in ostensione virtutis et spiritus. ut fides
credencium non esset in sapiencia hominum sed in virtute dei. Quobre

et ipe aplus ad eosde chorinthios loquebat^r Et ego veniens ad
vos fres veni no p sublimitate sermonu et sapie anuncias vob
testimoniu dni Non eni iudicavi scire me aliq int vos nisi xpm
et hunc crucifixu Et ne forsita putaret^r hec dicens insipiencie p
dicator mente presaga qd oppoi poterat euertit Sz loquim^r
inqt dei sapiam in misterio que abscodita e qua nemo prin
cipu hui seculi cognouit Quotus quisqz nunc aristotile legit
Quoti platonis vl libros nouere vl nome Vix in angulis oci
osi eos senes recolunt rusticanos vero et piscatores nros totus
orbis loquit^r vniusus mudus sonat Itaqz simplicia sermone si
plicia eor verba pandenda st verba inqm no sensus Ceteru si
vobis orantibus illu possem in exponendis eor eplis hre spm
que illi in dictando habuerunt tunc videretis tanta maiestate et
latitudine in his vere fuisse sapiencie ipsa in seculi litteras
arrogancia et vanitas fuit Breuit vob fateor mee men
tis archanu Ctum p me legeretur e aplm nolo vt mea scripta
difficulter intelligat et ad interprete cognoscendu aliu qrat inter
pretem Sz tempus e vt reliqua psequam^r Currebatis bene
Quis vos impediunt veritati no obedire Id qd nunc latin
interpres posuit vitati no obedire et i greco scriptu est teale
thiame pithesthe In superiori loco ita interpretatu e no credere ve
ritati qd quide nos in vetustis codicib no haberi in suo loco
anunciauim Liter et greca exeplaria hoc errore ofusa sint Sen
sus igit^r iste est Adorabatis prem in spu et veritate et ple
nitudine xpi accipientes sciebatis qz lex data e tm pplo p moy
sen et no etia facta gra aute et veritas no solu data sz et
facta p ihm xpm Cu igit^r ta breue curreretis veritati ma
gis qz ymaginibus seruientes a quo impediti doctore puerso
vmbra legis sequimini et euangelij relinqtis veritate Sed
Nemini consenseritis Sz qz nec in grecis libris nec in his
qui i aplm comentati st scriptu inuenim pterevnd videtur
Psuasio vra no est ex eo qui vocauit vos In latinis codi
cibus ita scriptu reperi Psuasio vra ex deo est qui vocauit

vos. Ar quidē puto ex eo fuisse. et nō intellexīn paulatī ob
similitudinē ex deo inebriasse. p eo q̄ ē ex eo. Az nec sic pt
stare sensꝰ vt quoᵒ accusauerint. quare non obedierit veri
tati. Ondēs in eoꝝ arbitrio positū vl' obedire vl' nō obedire
sive ecōtrario assentiat psuasionē et obiciat eoꝝ. nō tm̄ ex ipis s̄
qui vocatur. q̄r ex eo qui vocat. Melꝰ igit̄ et verꝰ sic legitur
Psuasio vrā. nō est ex eo qui vocauit vos. Aliud quippe dei opꝰ
est. aliud homīn. Dei opꝰ ē vocare. homīn credere vl' nō credē. Et
sicubi alibi de scripturis liberū homīs affirmat arbitriū vt
ibi. Si volueritis et audieritis me. Et iteꝝ. Nūc isrl' q̄ petit
a te dominꝰ deus tuꝰ. et ex hᵒ loco vl' maxiē approbatū. Deꝝ
simpliciores quiq; putātes se detrahē deo vt psuasio quoq; inuī
sit in eiꝰ ptāte abstulerunt ptē orōnibꝰ. non. et sensū contrariū
aplō reddiderunt. Siue igit̄ in bonā siue in malā ptē nec
deus nec dyabolꝰ in causa ē. Oꝝ psuasio vrā nō ē ex eo qui
vocauit nos s̄ ex nob' qui vl' cōsentiꝰ vl' nō cōsentiꝰ vocati. A.
Aliter. Psuasio hec quā nūc sequimī. nō est ex deo qᵒ in princi
pio vos vocauit. s̄ ex eo qui vos postea vocauit. Modicū
fermētū totā conspersionē fermentat. Male in mīb codici
bus habet. Modicū fermētū totā massā corrūpit. Et sensū po
ciꝰ interpres suū q̄ apli verbū corrūpit. Hac autē ipā sen
tencia paulꝰ ad chorinthios vtit. vbi precipit eū qui vxorem
prīs sui habꝫ tolli de medio. et tradi penitencie in interitū et vex
acionē carnis p ieiunia et egrotationes vt spūs salꝰ fiat ī
die dnī nri ihū cristi. Ait quippe. Nō bona gloriacio vrā. Nescī
tis q̄ modicū fermētū totā massā corrūpit. siue vt iā emen
dauiꝰ totā cōspsionē fermētat. Et stati intulit. Expurgate
vetꝰ fermētū vt sitis noua cōspsio sicut estis azimi. Etenī pas
cha nrm̄ īmolatꝰ ē xpūs. Itaq; epulem̄ nō in fermēto veteri
neq; ī fermēto malicie et nequicie s̄ in azimis sinceritatis et ve
ritatis. Nūc autē p hac eandē sniam. docet panē celē spualē q̄
de celo descendit. nō debere iudaica intpretaciōe violari. Et dnꝰ
discipulꝰ discipul' precipit. vt caueant a fermento phariseorū

Quod evangelista manifestius faciens addidit. Dixerunt autem
eis de doctrina phariseorum. Porro que est ista phariseorum alia doctri-
na nisi legis secundum carnem observatio. Sensus itaque iste est. Nolite pu-
tare paucorum hominum qui de iudea venientes aliud docent insidias
contempnendas. Scintilla res parva est et pene dum cernitur non videtur
No. sed si fomitem comprehenderit et nutrimenta sibi que parvus ignis invenerit
menia urbes saltus regionesque consumit. Fermentum quoque cum
ad aliam partem in evangelio parabola temperata est res modica videtur et nichi-
li. sed cum farina conspersum totam massam suo vigore corrumpit et in il-
lius vim transit omne quod conspersum est. Ita et doctrina perversa ab
uno incipiens vix duos et tres in exordio reperit auditores
sed paulatim cancer serpit in corpore et iuxta vulgare proverbium
unius pecudis scabies totum commaculat gregem. Igitur et scintil-
la statim ut apparuerit extinguenda est et fermentum a masse vicinia
semovendum. secande putride carnes et scabiosum animal a cau-
lis ovium repellendum. ne tota domus massa corpus et pecora
ardeat corrumpatur putrescat intereant. Arrius in alexan-
dria una scintilla fuit. sed quia non statim oppressa est totum orbem
eius flamma populata est. Ergo confido in vobis in domino
quod nichil aliud sapietis. Non pro coniectura ut quidam volunt
sed prophetico spiritu paulus pronunciat galathas ad viam veritatis
quam amiserant reversuros. Etenim qui alios hortabatur ut
emularentur karismata. magis autem ut prophetarent. ipse quoque
eadem plenus gratia loquebatur. Ex parte cognoscimus et ex parte
prophetamus. Providens igitur spiritu quia nichil aliud essent credituri nisi
quod per epistulam docebatur ait. Confido in vobis in domino quia nichil
aliud sapietis. Nam et additio domini nominis id ipsum significat.
Si enim pro coniectura hoc estimabat potuerat dicere. Ego confido in
vobis. Nunc autem apponens in domino. divino quoddam confidens spiritu
quod futurum cognoverat prophetavit. Qui autem conturbat
vos portabit iudicium quicumque est ille. Occulte inquiunt petrum
lacerat. cui supra in faciem restitisse se scribit quia non recto pede in-
cederet ad evangelii veritatem. Sed nec paulus tam procaci maledicto

de ecce principe loqueretur. nec petrus dignus qui conturbare
ecclesie reus fieret. Ex quo arbitrandum est de alio quodam dicta qui
aut cum apostolis fuerat. aut de iudea venerat. aut ex phariseis
crediderat. Aut certe magnus sit apud galathas estimatus. ut
portet iudicium eccle conturbate quicumque est ille Portare autem iu
dicium id est quod aliis verbis in sequentibus dicit Vnusquisque propri
um onus portabit. Et puto in scripturis onus et in bonam et
in malam partem posse accipi. hoc est et in hiis qui peccatis gra
uibus opprimuntur. et in illis qui virtutum leuia onera sus
tentant. De peccatis in psalmo penitens loquitur. Iniquitates mee
eleuate sunt super caput meum. quasi onus graue grauate sunt super
me. De virtutibus doctrina virtutum saluator ait Iugum meum su
aue est et onus meum leue. Quod autem et doctrina pro onere accipia
tur. perspicuum fit in euangelio. Alligant quippe pharisei onera gra
uia et que non possunt portari. et ponunt ea super humeros hominum
ipsi autem vno ea digito nolunt contingere. Quam graue sit aliquem
de tranquillitate turbare et serena corda hominum quibusdam quasi
fluctibus concitare saluatoris ad apostolos verba testatur Ne con
turbetur. dicentis cor vestrum neque timeatis Expedit quippe ei
qui conturbat et scandalizat quempiam in ecclesia ut lapis molaris
circumdetur collo eius et mittatur cum eo in mare. quam ut scandalizet
vnum de hiis minimis qui a saluatore monstrantur. Turbati ergo fu
erant galathe inter spiritum et litteram. circumcisionem et conasionem. iudais
mum occultum et manifestum quid agerent ignorantes Breuius
autem et sic accipi potest Quicumque est ille qui vos ad phariseorum
doctrinam retrahit in carne et desiderat circumcidi. quamuis sit elo
quens et in legis eruditione se iactitet. nichil amplius dico
nisi hoc quod etiam vos abnuere non potestis. quod portabit pro hoc
opere iudicium et consequetur pro suo labore mercedem. Ego autem
fratres si circumcisionem predico quid adhuc persecutionem
patior Ergo euacuatum est. Hinc ut in greco melius habetur
cessauit scandalum crucis Legimus in actibus apostolorum. ipse quoque
apostolus paulus in epistolis sepe commemorat se a iudeis persecutiones

creberrimas sustinuisse. propterea quod doceret eos qui gentibus cre-
diderant in xpo non debere circumcidi. Hii autem de quibus supra ait
Qui autem conturbat vos portabit iudicium quicumque est ille ut dece-
perent galathas etiam hoc addebant. Non solum petrus et iacobus
et iohannes et ceteri in iudea apostoli circumcisionem et alia precepta
legis observant sed ipse quoque paulus qui vos aliter docuit quod se
rei veritas habet. timotheum circumcidit et iudeis fregit iude-
factus est veritate cogente. Qua opinione de galatharum men-
tibus paulus nunc volens tollere ait. Ego autem fratres si circumcisionem
adhuc predico quid adhuc persecutionem patior. Omne inquit in me
odium video et quia adversum me fiunt infamia ob nichil
aliud est nisi quod doceo gentes non debere circumcidi et legis om-
nia superflua et non abolita custodire. Cum autem persecutionem pati-
ar manifestum est me circumcisionem non predicare quam destruo. Si-
enim tantum persecutionem patior a iudeis quod predico crucifixum et ip-
sum dico esse christum quem lex et prophete prenunciaverint quam quod doceo le-
gem esse completam. Crux autem tunc iudeis scandalum sit gentibus autem
stultitia ipse dominus meus ostendit qui lapis dicitur offensionis
et petra scandali. Propter nichil aliud puto nisi quod predicacio cru-
cis plenis velis apud audientes processerit statim ut ad crucem venerit
impingit et nequaquam libero cursu potest ultra procedere. Sed hec crux
que apud iudeos scandalum est et apud gentes stultitia nobis qui credi-
mus virtus dei est et sapiencia. Xpus enim dei virtus est et dei sapiencia
ut propter id quod stultitia dicebatur fatuum dei sapiencius fieret hominibus
id et propter quod infirmitas scandalum infirmum dei fortius fieret hominibus
Cum autem inquit crucis xpi scandalum maneat et ego persecutionem
patiar quam non paterer si scandalum non maneret frustra quidam
iactitant me circumcisionem predicare quam inpugnando sustineo persecu-
tionem. Utinam et abscidantur qui vos conturbant. Queritur quomodo
maledicentibus paulus discipulus eius qui ait Benedicite calumpniantibus vobis et
ipse loquens benedicite et nolite maledicere. Et in alio loco Neque
maledici regnum dei possidebunt. nunc et maledixerit eis qui
ecclesias galathie conturbabant et cum optantis voto maledixerit

vtina et abscidant qui vos conturbat Ita enim detestata est ab
scisionis passio. vt et qui mutilus intulerint legibus puniantur
et qui scorpionem castrauerint infames habeantur. Vt enim illud aut
verum sit viuit in me xpistus. et hoc dicit experimentum querentis eius qui
in me loquitur xpistus certe maledictionis vox non potest eius intelligi
qui dicit Discite a me quia humilis sum et mitis et mansuetus cor
de. Et magis putatur indicio furore et quadam effrenata insa
nia se non potuisse cohibere. quam imitatus esse eum qui tamquam agnus
coram tundente se non aperuit os suum. et maledicentibus non rema
ledixit tradidit autem se morti condempnatus. Ad quod qui pro paulo
respondebit hec dicit Non tam furoris in aduersarios quam dilectionis
in ecclesias dei verba esse que locutus sit. Videbat quippe totam
prouinciam quam tempore suo sanguine et periculis ab ydolatria ad xpi
transduxerat fidem subita persuasione turbatam et dolore apos
tolico dolore patris se tenere non poterat. Mutabat vocem et
quibus blanditus fuerat irascebatur vt quos nequiuerat lenitate saltem
obiurgatione retineret. Nec mirum esse si apostolus vt homo et vt vasculo
clausus infirmo videns quia aliam legem in corpore suo captiuantem
se et ducentem in lege peccati semel fuerit hoc locutus in quod sanctos vi
dimus cadere persepius. Sed et id dici potest. licet superfluum quibusdam esse
videatur quod paulus non tam maledixerit eis quam orauerit pro illis vt
eas corporis partes perderent per quas delinquere cogebantur. Et
quomodo in euangelio dictum est. melius esse aliquem sine oculo et sine manu et
sine pede et qualibet alia parte membrorum intrare in regnum celo
rum quam totum ire in gehennam. ita et nunc optare eis magis vnam
partem corporis perdere quam per occasionem integri corporis perpetuo igni
cremari. Hic locus si quando ab ethnicis reprehenditur quomodo eis res
ponderi possit ondimus Nunc a nobis contra hereticos proferatur marci
one videlicet et valentino et omnes qui contra vetus latrant testa
mentum qua voce illi qui creatorem sanguinarium seuerum bellato
rem et tantum iudicem criminantur in apostolo dei boni valeat excusare
Et certe nullam puto in veteri lege tam trucem tam crudelem in ali
quos esse sententiam quam vtinam abscidantur qui vos conturbant Nec possum

Dicere orasse aplm pro inimicis xpi qui eius ecclias conturbabant
nec ex dileccione platum quam timore et indignacione plenum ipso ver
borum pondere demonstratur. Nullum igitur illi pro aplo excusacionem
attulerint hoc nos pro lege veteri defendimus. Vos enim in liber
tatem vocati estis fratres tantum ne libertatem in occasionem
carnis. subaudit detis. Et quia in greco non habetur latinus po
suit interpres. Hunc locum quia valde obscurus est de decimo stromatum
libro transferre placuit ad verbum. Et quo singula non pos
sint suis locis et sensibus explanari. sed quo a superiori nego
cio separata unum difficile corpus efficiant. et si sic intelligatur
ut resonat inconsequenter et abrupte repugnare inter se et
sentencie videatur. Origenis itaque hec verba sunt. Difficilis locus est
et ita nobis disserendus videtur. Cum liber est et altiori sensu spus
et veritate sequitur precedentes et typos contempnit et literam. non
idcirco debet minores despicere. et occasionem dare hiis qui non pos
sunt sentire sublimius de se penitus desperandi. licet enim infirmi
sint. et caro comparacione spus appellentur. caro tamen xpi sunt. Si enim
intelligit misterium caritatis infirmioribus servientibus faciat alius
propter infirmos. ne in sciencia sua frater pereat pro quo xpus est
mortuus. Diligenter itaque attende an ex consequentibus sensus ipse
texatur. Vos inquit fratres in libertatem vocati estis. Forsitan
ideo quia non omnes vocacionem capere poterant libertatis. Propter
quod nunc auditis tamen ne libertatem in occasionem detis carnis Per di
leccionem enim oportet minoribus servire maiores. Et qui vol
uerit maior esse erit omnium servus. Neque igitur spiritualis laceret
carnes neque occasionem illi tribuat ut se remordeat provocando
ne ab invicem consumatur. Oportet ergo spu ambulare et spiritualium
scripturarum verba sectare non perficere desiderium carnis carum
Si autem hoc quod dicitur Spu ambulate et desideria carnis non per
ficietis simpliciter intelligatur ut plerique arbitrantur contra argu
mentum et ypothesim tocius epistole in hec subito paulus spu duci
mini non estis sub lege. Et cum huc usque aliqua ex parte sibi ser
mo coherent rursum si simpliciter intelligenda subsequitur ad fornica

ea repente precepta nos transfert de carne et spiritu disserens, id est
manifesta autem sunt opera carnis illa et illa. Et e contrario Fructus
autem spiritus est karitas et reliqua. Sed neque in his consequentiam desperire
debemus quia opera carnis divinorum voluminum hystoria continet.
Non valde hos iuvabis qui sic eam intelligunt ut scripta est. Quibus
enim non docebitur servire luxurie et fornicationi legentes per incestum
cum iudam ad meretricem legerit ingredientem. et patriarchas mul
tas habuisse pariter uxores. Quis non ad ydolatriam provocabitur
qui sanguinem taurorum et ceteras levitici victimas non plus quam quod
in littera sonat putaverit indicare. Nam autem inimicicias in apto
positus scripture sermo doceat et ex hoc loco probatur. Filia baby
lonis misera beatus qui retribuet tibi retributionem tuam quam
retribuisti nobis. Beatus qui tenebit et allidet parvulos tuos ad
petram. Et ex illo In matutino interficiebam omnes peccatores terre
et cetera hiis similia. De contencionibus emulacione ira rixis dissen
sione. Ad que si non alias aliquis senciam quod provocent nos magis
hystorie exempla quam prohibent. Hereses quoque magis de carna
li scripture intelligencia quam de opere carnis nostre ut plurimi estima
(?) subsisterunt. Necnon invidias et ebrietates per legis litteram
discat. Inebriatur noe post diluvium. et patriarche apud fratrem
ioseph in egipto. Sed et commessaciones in regnorum libro scripte
sunt saltante david et cum plaudente tympanis coram archa testamenti
dei et hiis similia. Queritur quod ad veneficia et ad maleficas
artes simplex divine scripture sermo qui dicitur caro eius nos
provocet. nisi ad eius scripture spiritum transcendamus. Puto
hoc significare. decem danihelem et tres pueros magis incan
tatoribus et gazarenis atque chaldeis sapientiores repertos. et
moysen omni sapiencia et doctrina egipciorum eruditum. Multorum ergo
malorum occasio est si quis in scripture carne permaneat. que
qui fecerit regnum dei non consequetur. Quo ob rem spiritum scriptu
re fructus quoque appetamus qui non dicuntur esse manifesti. Multo quippe
labore et sudore et digno cultu in scripturis fructus spiritus
invenitur. Unde arbitror paulum diligenter et caute de scripture

sensib9 dixisse carnalib9 Manifesta aute sunt opa carnis. De
spualib9 vero no vt ibi posuisse manifesta e fructus spus. sed ita
fructus aute spus e karitas gaudiu pax et reliq. Cum si relictis
typis ad veritate scripture transeamus et spm. stati nob. pma
karitas paditur. et ad gaudiu in gdientes pueimus ad pace
p qua gsequimur paciam. Quis aute no ad imitatone et boni
tate erudiatur. tu etia ea q quibusda tristia putabat in lege
supplicia dico et prelia et euersiones gencium. et gminaciones
p phetas ad pplos magis remedia intellexerit ee q penas
Non eni in eternu irascitur dns. Qui igitur nob apta fuerit ama
nabiliore habebit fide et correctos mores tpantia comitabitur
qua gtinentia sequitur et castitas Et p9 hec omnia mapiet
et lex ee p nobis Huc usq origenes Quib9 nos possumus
addere vt dicam9 de seruitute legali ad euangelij libtatem
vocatos quib9 superius dicit. State et nolite iterum iugo ser
uitutis herere etia nunc moneri ut leue xpi iugu et delecta
bilia eius pcepta sectantes nequaq putet sibi licere vt hac
ipa libertate viuendi in occasione carnis vtantur. scilicet ut
iuxta carne viuat. iuxta carne cirtuuadat. sed spu magis sient.
Spu spiritu carnis absciliat et ad spus altiora tendentes hu
militate lre derelinquat. Potest aute et alit intelligi. Dicat
quispia Si cessa ee o paule sub lege et de seruitute i liber
tate vocatus su. ergo debeo ita viuere vt quenit libertati.
nec aliquib9 pceptis teneri. sed qdcuq placuerit et volup
tas suggesserit hoc facere implere sectari Ad qd indicit
aplus vocatos quide nos ee. in spus libertate sed ita vt liber
tas ipa carni no seruiat. nec putem9 qz nobis omia licet
omia expedire. qui potius qz serui legis ee cessauim9 facti
liberi magis p caritate nob inuice seruiam9 vt latiniose le
gis pcepta vno dilcois capitlo gcludatur. sed p caritate ser
uite inuice Dis eni lex i vno sermoe impletur Diliges pxi
mu tuu sicut teipm. Qui cu eet liber ex omib9 omi se p
caritate seruu fecit vt plurios lucrifaceret recte hortatur

R cessaui vl cessim

et ceteros vt p caritate sibi seruat que no querit q sua st
s; q pximi Qui eni vult fieri pm9 erit om seruus. vt
quo° saluator i forma dei gstitut9 no rapina arbitrat9 e
ee se equale deo s; seipm exinaniuit forma serui accipies
et habitu iuet9 vt ho humiliauit se fact9 obedies vsq; ad mor
te morte at cruc. ita et nos queciq; ante sub lege necitate
face videbam' nuc sciam9 nob liberis mag p caritate ee fa
cienda Tantu aute bonu e karitas vt omis lex i illa recapi
tulet' Enumerat aute et i alio loco apls caritatis bona di
cens No zelatur no agit pperam Multisq; i medio replicatis in
fine gcludit Omia sperat omia sustinet karitas nuq excidit
Et saluator i eua° hoc signu sui ait ee discipuli Si diligit
proximu Et quide puto no solu hoib9 s; eciā angelis quere
mur Alijs v'bis idipm d' Qd vob fieri no vultis alij ne
feceritis Et que vultis vt faciat vob hoies h' eade et vos eis
facite similit Nolo adulterari vxore mea Nolo substanciam
diripi Nolo me falso opprimi testio Et vt cuncta brevi
smoe cōprehēdam indigne fero aliquid michi fieri qd' iniustu e
hec eade si p caritate i me opante vl' ferero alteri vl' volue
ro lex omis ipleta e Nec difficile e doce quo°. vniusa pre
cepta no occides no adulterab' no furaberis no falsu testio
niu dices et cetera hys silia vna caritatis obseruacone
teneat' Hoc ondere arduu e quo° hostie quoq; q in leuitio
co sc' pcepte. et cibor vl' abstinencia vel pmissio cu alia
mu'da alia dicat' imuda solepnitatu quoq; uagis p anos
recursq i vno caritatis pcepto recapituleti' Nisi forte quis
illo se trāsferat vt affirmat lege spuale ee et ymaginibus et exeplarib9 nos[...] celestiu deseruisse anq[...] verus potifex aduemret qui [...] postq semel seipm offerens
victima suo sāguie nos redemit omis illa prisce legis vari
etas et difficultas in xpi9 sup homies dilecone cōpleta e In
hoc quippe p' amauit mudu vt filiu suu karissimu et vni
genitu traderet p nob' Et aute qui semel spu viues. opera

corporis mortificauit et a saluatore dilectus neqquam seruus
sit animo vocatur. non est ulterius lex posita quam ipsis et peccatoribus
et non subditis et nepharijs constituta est. At nunc omnia que diffi
cilia sunt vel modica ex parte faciam hoc solum non faciam quod et
factu facilius est et absque quo cassa sunt omnia que facimus. Ieiunium cor
poris sentit iniuria. vigilie carnem macerant. elemosine labore
conquiruntur. sanguis in martirio quamuis ardeat fides. tamen sine timore
et dolore non funditur. hec omnia sunt qui faciant. Sola karitas
no sine labore est. Et que sola cor mundum efficiat a dyabolo expu
gnatur in nobis ne deum puram mente videamus. Qui enim scabie lo
quor quam fratrem meum et quam filium matris mee pono scandalum
qui aliena torqueor felicitate et alterius bonum meum malum
facio. nonne hoc quod scriptum est expletur in me. si inuicem mordetis
et comeditis videte ne ab inuicem consumamini. Karitas rara
possessio est. Quis wlt ipse anathema esse a christo pro fratribus
suis apostolum sequens. Quis cum lugentibus luges cum gaudentibus
gaudes alieno vulnere vulneratur. Quis fratris morte perimi
tur. Omnes magis amatores nostri quam amatores dei sumus. Vide
quantum bonum sit caritatis. Si ita martirium fecerimus ut nostras vel
ab hominibus reliquias honorari. Si opinionem wlgi sectantes intre
pidi sanguinem fuderimus et substantiam nostram usque ad mendicitatem pro
am dederimus. huic operi non tam premium quam pena debetur. et perfidie
magis tormenta sunt quam corona victorie. Quod si inuicem mordetis
et comeditis videte ne ab inuicem consumamini. Et simpliciter
hoc accipi ne detraham inuicem. ne maledicto nos puteremus
[illegible] vlasci nec contristati contristare cupiamus. et similes bes
tiarum mordere pariter et remordere ut post mor
sus sequatur interitus. Atque consumptio. Aeli autem
est ne quod intione et totius epistole consequencia in extrema ordinacione
precepta paulus cupiat hoc ita intelligere ut ad circumcisionis
obseruacionem que legis cuncta referentur. Si vos inquit circum
bat alij nos autem conturbamini. Si totam scripturam veterem
legentes sic intelligitis ut scripta est. Oculum pro oculo. dentem

ꝑdente et ira desiderat. ulcio vero īponit dolorē qͣ lex nō
solū nō ꝓhibet. verū etiā ꝓcipit iusticiā in talione restituens
sedꝫ ut mactatꝰ mactet et wlneratꝰ rewlneret et comesꝰ re
mordeat. et q̄ videt iusticia eē ꝯsūpcio sit nō vnū vindicans
ſ utrūqꝫ ꝯsumens. Dico autē spū ambulate et desideriū car
nis nō ꝑficietis. Et hꝰ ſm̄ supiora dupliciter accipiēdū ut
dicatꝰ eos qui spū opa carnis mortificauerit et seminaue
rit in spū ut de spū metat vitā etnā quoadsciqꝫ volupta
te carnis senserit titillare nō ꝑficē desideriū eiꝰ. Ad' quidē
si expletū fuerit blandiri videt' ad tēpꝰ ſ. spū refrenan
et ſm̄ sēnām hystorici. animi imperio. corporis seruicio
magis vtimur. Hec nō et illud qͣ lex spūalis ē. et nō qui
i manifesto iudeꝰ ſed qui ī occulto et circūcisio cordis ī spū
nō littā. eos ambulare spū et carnis desideriū nō ꝑficē dicaꝰ
qui spūalit' egrediunt' egiptū et spūalē escā potūqꝫ de spi
rituali hauriunt' petra qui nō iudicant' ī cibo aut potu. aut
ī parte diei festi aut neomenie aut sabbati ſ. ambulat
ī omībꝰ spūalit' nō ꝑficietes carnee legis. litere ve desideriū
ſ fructꝫ metetes itelligēcie spūal'. Tercia quoqꝫ itpretacio
a quibusdā ī hoc loco dicta ē ſ. que nō mltū discrepet a sc̄da
ut desideriū carnis ī hiis asserit eē qui puuli ī xpō st̄. Itē
autē spūs in ꝑfectis viris. et eē sensū. In ꝯtūtate spiritꝫ
id est ī itinere viri ambulate ꝑfecti et nō facietis desideria
puulorū. Caro em̄ ꝯcupiscit adūsꝰ spm̄ spūs autem
aduersꝰ carnē. hec em̄ iuicē aduersant' ut nō q̄cūqꝫ
volūtis faciatis. Caro p̄ntibꝰ delectat' et breuibꝰ. spūs
ꝑpetuis et futuris. Int' hoc iurgiū media aīma ꝯsistit.
habes quidē ī sua p̄ttē bonū et malū. velle et nolle ꝑpe
tuū. qͣ fieri potest ut cū carni ꝯsenserit et opera eiꝰ fece
rit. rursū ꝑ pniaꝫ se remordēs spūi copulet' et opa eiꝰ
faciat. Hoc ē ergo qͣ ait hec em̄ iuicē aduersant' id est
caro et spūs. ut nō q̄cūqꝫ voltis illa faciatis. nō quo ꝑpri
ū nobis tulerit arbitriū quo vel carni vl' spūi assenciam'

Dñica xiiij epl'a

illa

nō

sed quod quod factum eius non est in nostra potestate sed opus ipsum vel carni vel spiritui
deputatur. Grandis laboris et disputationis est inter ea ostendere
sub carnis operibus et spiritus media aliqua aperire que nec ad car-
nem videantur pertinere nec ad spiritum. Carnales dicuntur qui totos se
nos voluptatibus dederunt. Spirituales qui secundum spiritum priorum sequi-
mur id est cum ipso sapientius instructe ipso doctore auctore. Animales
vero esse philosophos qui proprias cogitationes putant esse sapientiam.
De quibus recte dicitur. Animalis autem homo non percipit ea que sunt spiritus.
Stultitia quippe ei est. Et ut manifestius fiat aliquid simile
exemplum. Caro terra. anima aurum. spiritus ignis vocetur. Quamdiu
aurum fuerit in terra perdit vocabulum suum et a terra cum qua
mixtum est appellatur. Cum vero separatum ab humo aurum et fusum
ne et nomen acceperit aurum quidem dicitur sed nondum probatum.
Si autem per ignem excoctum fuerit et probatum tunc aurum splendens
et ornatus sui accipit dignitatem. Ita anima inter humum et
ignem hoc est inter carnem spiritumque consistens quando se tradiderit carni
in caro dicitur quando spiritui spiritus ~~dicitur~~ appellatur. Et si propriae
crediderit cogitationi et absque gratia spiritus sancti invenire se estima-
verit veritatem quasi aurum sordidum animalis hominis appellatione sig-
nabitur. Potest locus iste sic melius explanari et quasi una
series corpusque fieri si inter nectes sibi quod non discrepabit. Fratres
de servitute legis vocati estis in evangelii libertatem. Verum obsecro
ne libertate pro licentia abutamini et putetis vobis cuncta expedire
que licent detis quoque occasionem carni et luxurie. Quin potius discite
quod libertas hec maior sit servitus. ut quod ante lex ab invitis ex-
torquebat obsequium. nunc per caritatem vobis invicem serviatis. Siqui-
dem omne illud legis onus et multiplicia precepta non tam exclusa sunt
per evangelii gratiam quam uno caritatis sermone breviata ut diligamus pro-
ximos sicut nosmetipsos. Qui enim diligit proximum totam legem
implet: bona ei tribuens mala non inferens. Et si cesset di-
lectio et non sit caritas per quam lex universa completur publicum
quoddam inter homines latrocinium erit ut quasi se invicem defunctos et
mordentes consumatis invicem. Vos autem fratres praeterea secundum spiritualem

no

lege debetis viuere ne desideria que carnis sunt perficiatis Caro enim
frigus timet. asperatur fame. attenuatur vigiliis. libidinibus exar
descit. mollia quoque et iocunda desiderat Contra spiritus ea que carni contraria
sunt et que illam debilitare queant expetit Ita fit ut non id quod sub ser
uitute legis esse cessatis putetis esse vos liberos. sed sciatis magis vos
nature lege retineri. quia non statim si lex non imperat et natura ces
sauit. ne voluntatem sed opera vestra subsequatur. sed frequenter ea facere
compellamini. repugnante carne adversus spiritum que facere non voltis.
Ex quo fratres hoc obsecro. ut non detis libertatem vestram in occasionem car
nis sed magis spiritui seruiatis. ut impleatis ea facere que voltis et nichil
debere legi id est non esse sub carne. quia libertate legis abolite tunc vere
in cunctis terre poteritis cum vos nequaquam caro compulerit facere que non
voltis sed spiritui seruientes docueritis vos non esse sub lege Et quia superius fratres
duplicem intelligentiam huius loci ceperamus exponendo reddita sunt quoque principaliter
Caro concupiscit adversus spiritum id est hystorie et scripture carnalis intellectus
contra allegoriam et spiritualem doctrinam repugnat Spiritus autem adversus car
nem id est sublimiora delectus eterna breuibus et umbre veritas refra
gatur. et carnis scripture sensus quia impleri non potest. nec enim valemus
omnia que scripta sunt facere. ostendit nos non in nostra positos potestate le
gis explende cum etiam si velimus litteram sequi impossibilitas non admit
tat. Quod si spiritu ducimini non estis sub lege Spiritum non eum de quo in
alio loco apostolus ait. ipse spiritus testimonium perhibet spiritui nostro quia sumus filii
dei id est non spiritum hominis qui in ipso est sed spiritum sanctum significat quem sequen
tes efficimur spirituales et sub lege esse desistimus Secundum quod quoque hic spiritus
non cum articulo et cum additamento aliquo sicut in ceteris legimus spiritum
mansuetudinis et spiritum fidei sed simpliciter spiritus appellatur Quae quidem
magis in greca quam in nostra lingua obseruata quia articula penitus non
habemus videntur aliquid huic momenti Queritur in hoc loco si
quicumque spiritu ducitur non est sub lege. utrum moyses et prophete vel
spiritu acti sunt et sub lege vixerunt quod apostolus negat Aut habentes
spiritum sub lege non fuerint quod apostolus hic affirmat Aut quod est tercium
sub lege viuentes spiritum non habuerint quod de tantis viris nephas est
credere Ad quod nos breuiter vindemus non idem esse sub lege et esse quasi sub lege

Ca.

quo? no idipm e in silitudine carnis pcti et i carne ee pcti nec
ide sonat verus serpes. et eni similitudo serpetis que moy
ses i heremo suspendit. Sic igit et scos pphetas et moysen
abulates spu. et spu vinctes. no sub lege s; qi sub lege viui
se. vt ipi videretur quide ee sub lege vt eos qui sub lege erat
lucrifaceret. et ab humilitate lre ad altitudine spus puocaret
Ita et paulus qui iudeis iudeus factus e et omib oia vt oes
lucrifaceret. no dixit. factus sub lege s; fcus qi sub lege. vt osten
deret se no veritate legis s; silitudine custodisse. Videmr nobis
soluisse ppositam questione. s; quid faciemus de illo pauli capl'o di
centis. Cu aute venit plenitudo tpis misit deus filiu suu fac
tu ex muliere fctm sub lege vt eos qui sub lege erat redime
ret. Si eni xpus sub lege fuit et no qi sub lege tota illa
superior disputatio vacua fiet. Ver et hec opposicio de suo sol
uitur loco. Qui eni ppterea factus sub lege e vt eos qui erat
sub lege redimeret. Utiqz cu eet liber a lege legi se subdidit
volutate. Et mlto erat paulo liberior qui no sub lege s; qi
sub lege se fuisse testatus e. Et quo i carne et baratru mor
tis ppt nos descendit. qui orabat dicetes. Quis me libera
bit de corpore mortis huius. ita et ex muliere nasci voluit et
ee sub lege. Vt eos qui erat sub muliere et sub lege saluaret
Et certe no est natus de muliere id e de nupta s; virgine.
Ver abusiue virgo mulier appellata e ppt eos qui illa fuis
se virgine nesciebat. Vt itaqz mulier p virgine posita e ppt
illos qui scam maria arbitrabat maritata sic ppt eos qui
estimabat xpm ee sub lege nescietes qr factus eet huius qi erat
sub lege qi sub lege dicat et ipe factus sub lege. Mani
festa aute st opera carnis que st fornicacio imudicia ipudi
cicia ydolorum seruitus veneficia inimicicie cotenciones emula
ciones ire rixe dissenciones hereses iuidie ebrietates comes
saciones et huis silia q pdico vob sicut pdixi qm qui ta
lia agut regnu dei no possidebut. Super cu exponere
mus de carne et spu tplice itelligecia dixerimus vl eos ee carnales

qui puuli et corporei i xpo. solidu cibu et pfecte etatis alimeta
capere no pnt. vl carne legis eos ee qui more iudaico hystoria
tm sequeret et litteram. aut certe iux simplice sensu i hois fictio
ne carne spm q subsiste et iux diusitate subae vl opa carnis
esse vl spus. Que g q hic opa carnis numerat. fornicacio
imudicia. luxuria et cetera q sequut. magis m videt ad siplice
carnis et spus itelligetia q ad carne legis et puulos i xpo re
ferri. licet i eo loco vbi sup de decio origenis stromate vbu trans
tulim ad vbu q etia de hijs sentiri possit expressu sit. Que aute
sit. Maifesta aute st opa carnis vl omib ea nota ee demo
strat q p se pateat mala ee et fugieda. in tm vt etia hij qui
ea faciat cupiut occultare q faciut. Vel certe hijs tm maifesta
qui i xpo crediderit. Plurimi quippe gentiliu in suis ignominijs
gloriat. et putat si expleuerit voluptate quatu se turpitudi
nu victoria gsecutos. Sz et illud elegat q i carne opa posuit.
fructus in spu. q vicia i semetipa finiut et pereut. virtutes
fructib pullulat et redudat. Nec putem aie nullu ee op
si vicia carni. virtutes spui deputem q aia vt sup dixi m
quodam meditullio posita vel carni iugit et dicit de ea no pma
nebit spus meus i hoib istis q carnes sut. vl spui copulatur
et i spus vocabulu trasit. Qui eni adheret domino vnus sps e
Primu itaq carnis opus e fornicacio maifesta qua i exordio
posuit ne de medijs abigam. Ome eni qdcuq fecerit ho ext
corpus e qui aute fornicat i corpus suu peccat et no sumus mi
Empti eni sumus pcio glorificate et portem deu i corpore mo
In eo fornicat maioris e crimis q tollit mebra xpi et facit
ea mebra meretricis. Erunt quippe duo i carne vna. Qui no
e fidel nec credit in xpo. sua mebra facit mebra mertcis. Ceterum
infidel i fornica sua vtu violet an edificet teplu ydolo nes
cio. Pro vicia quippe vl maxie demones colut. hoc vnu scio q
qui post fide xpi fornicat violat teplu dei. Scdm opus car
nis imudicia nucupatur. et ea comes luxuria sequit. Quos
eni i veteri lege de nefandis crimib que i occulto fiut et

ea noiare turpissim e. ne et dicentis os. et aures audiem polluerent. Spiritualiter scriptum cpleta e dicens verecundos ul' reuerentes facite filios isrl' ab omi imudicia. Sic i hoc loco ceterum exord inatas voluptates. ipam quoq opa nuptiaz si no verecundie et cu honestate q sub ocul' dei fiant vt tm liberis seruatur. imudicia et luxuria noiauit. Quartu i cathalago opm carnis ydolatria nome tenet Qui em semel se luxurie voluptatiq pmiserit no respiat creatore. Alias aute omis ydolatria festiuitate gula ventre et hijs que infra vetre sut delectat. Et ne forsitan veneficia et malefice artes no videretur i nouo phibite testamento. ipe quoz int carnis opa nominatur qz sepe magicas artib et amare miseris euenit et amari. Inimicicia quoq q post veneficia ponitur que habeat reatu manifesta cuiqz sibiecta declarat. Qm tu em nobis e nullius ee debem inimici s cu omnib hre pace. Si loquentes veritate aliquos meruerim inimicos. no ti nob inimicia eoz sumus q ipi inimici st veritatis. Ita et q i genesi ad abraham Inimicus ero inimicis tuis et aduersabor aduersantib tibi. sicut sup itelligedu. no tam abraha ill' inimici fuisse. q illos virtutib abrahe et religioni. p qua calcatis ydolis cognitu venerabatur deu. Illud quoz qd ipis pcipitur israhel ut odio sempiterno et i posteros trasmissa discordia inimici sint madianeis. q hijs dicatur qui sub pedagogo erant. et i alio loco mandebatur audire odio habebis inimicu tuu. Aut certe no tam psonarum q moru e facta dissensio. vt quos deus vtiliter int serpentem et mulierem inimicicias posuit. ne amicicie eoz inutiles essent homini. p quas pieccus e de padiso. ita et in israhelitas et madianeis vita magis dissilis q genus vna dapnata e. Sextum locu int carnis opa contentio possidet quota q sacrato et eminenti int vicia mud collocata. Seruu aute dni oportet rixari s ee masuetu ad omes. doctore. loquimini cu masuetudine erudiete etia eos qui econtra disputant.

Post gtentione octaua succedit emulatio q greco sermo

Zelus significatus et notus appellatur. quo quidem malo nescio quis minime careat. Zelati sunt enim et patriarche ioseph fratrem suum. et maria et aaron prophetes dei et sacerdotes. contra moysen tali passione decepti sunt. in tantum. ut illa de qua scriptura narrauerat dicens. Tollens autem maria tympanum et cetera postea extra castra proiecta. lepre vicio sordidata sit. et primam longiorem septem dierum separatione reparauerit. Ira deinde succedit que iusticiam dei non operatur et species est furoris. Inter iracundiam autem et iram hoc interest. quod iracundus semper irascitur. iratus pro tempore concitatur. Et nescio quis possit regnum dei possidere. cum ille qui irascitur separetur a regno. Rixe quoque quas aliud greci significantes erithias vocant. siquidem rixa machie dicitur. a regno dei prohibent. Est autem erithia cum quis semper ad contradicendum paratus stomacho delectatur alieno et muliebri iurgio contendit et prouocat contendentem. Hec alio nomine apud grecos filonicia appellatur. Hec non et dissensiones opera carnis sunt. cum quis neque perfecti eodem sensu et eadem sententia dicit. Ego sum pauli. ego apollo. ego cephe. et ego christi et cetera et domorum mentes hec eadem dissensio reperitur. mariti videlicet ad uxorem. patris ad filium. fratris ad fratrem. conserui ad conseruum. militis ad gubernalem. artificis ad eiusdem operis artificem. Nonnunquam euenit ut in expositionibus scripturarum oriatur dissensio. ex quibus hereses quoque que nunc in carnis opere ponuntur ebulliunt. Si enim sapientia carnis inimica est deo. inimica autem sunt deo omnia dogmata falsitatis. consequenter et hereses inimice deo. ad carnis opera referuntur. Hereses autem grece ab electione dicuntur. quod scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinam quam putat esse meliorem. Quicunque igitur scripturam aliter intelligit quam sensus spiritus sancti flagitat quo conscripta est. licet de ecclesia non recesserit. tamen hereticus appellari potest. et de carnis operibus est. eligens que peiora sunt.

Hereses sequitur inuidia quam non putes idem esse quod zelum. Nam zelus etiam in bonam partem accipi potest. cum quis nititur ea que meliora sunt emulari. Inuidia vero aliena felicitate torquetur. et in duplicem scinditur passionem. cum aut ipse est aliquis. in eo in quo alium

in metro

nō vult. aut aliū videns ēē meliorē. dolet se ei nō ēē ꝯsimilē
Pulchre quidā de neotericis grecū versū transferens. elegiaco
metro de inuidia lusit dicens Iustius inuidia nichil ē q̄ ꝑtin⁹
ipm̄ auctorē rodit excruciat q; animū. Scripsit et beatus
cyprian⁹ librū de zelo et liuore valde optimū quē qui le
gerit nō dubitat annumerare opib⁹ carnis inuidiā Inter
inuidū autē et inuidiosū hoc interest q inuid⁹ felicitati inuidet
Inuidiosus autē is ē qui ab alio patit᷑ inuidiā ¶ Quartū
decimū locū int᷑ carnis opa ebrietas tenet Ebriosi quoq;
regnū dei nō possidebunt Et dn̄s ad discipulos Cauete autē
ne forte grauentur corda vr̄a in vino et crapula Vino lo
nis sensus euertitur. pedes corruūt. mens vacillat. libido
succenditur Vn̄ et aplūs clamat Et vinū ī quo ē luxuria
Habet vnusquisq; suē sine potestatē. ego aplm̄ sequar
in vino ēē luxuriā in vino ēē ebrietatē Ebrietatē autē et
luxuriā inter carnis opera numerari nec ille pt̄ negare
qui eisdē passionib⁹ vinatur Et licet me quidā in eo libro
quē de ꝯseruāda virginitate ꝯscripsi. reprehendēdū putent
q dixi adolescentulas ita vinū debere fugere vt venenū
nō me sine penitebit Opus quippe ibi magis vini. q̄r
a nobis creatura dāpnata ē. et licentiā tulim⁹ virginū ꝑpter
etatis calore feruenti. ne sub occasione parū bibendi plus
biberet et periret Alioqui sciebam⁹ et in xp̄i noīe vinū ꝯsecra
ri. et thymotheo vinū vt biberet īperatū Ebrietas tā ex vino
q̄ ex ceteris bibēdi generib⁹ q̄ vario mō efficiūtur pt̄ accidere
Ex quo et de scō dicitur Vinū et siceram nō bibet Sicera
interpretatur ebrietas Et ne quis vinū nō bibēs aliud sibi pu
taret bibēdū. exclusa causatio ē. dū omē qd' inebriare pt̄
cū vino pariter auferatur ¶ Quintadecimā que et extrema int᷑
carnis opa ꝯmessatio ē Manducauit ꝑplus et bibit et sur
rexerunt ludere Semp ebrietati iuncta luxuria ē Pulchre
quidā nō ignobilis orator. cū ebriū de sōpno describeret
excitatū ait Nec dormire excitatus nec vigilare ebrius

poterat. Que simia expressit quodammodo nec mortuum eum fu
isse nec viuum. Longum erat vniuersa carnis opera replicare et
cathalagum facere viciorum. Vno igitur omnia sermone conclusit
dicens. Et hys similia. Que vtinam tam facile vitare possemus quam faci
le intelligimus. Predico inquit vobis sicut predixi quoniam qui ta
lia agunt regnum dei non consequentur. Vbi antea predixerat.
Non regnet igitur peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum desi
deriis eius. Peccatum omnes istas species habet in quibus nunc discer
minandis plus forsitan quam oportuit immorati sumus. Ergo in anima
in qua peccatum regnauerit non potest dei regnare regnum. Que enim
participacio iusticie et iniquitati. Que conuentio lucis ad tene
bras. Quis consensus Christo et belial. Et putamus nos regnum
dei consequi si a fornicacione ydolatria et veneficiis immunes
simus. Ecce inimicicie contencio ira rixa dissensio ebrietas quoque
et cetera que propria arbitrium excludunt nos a regno dei nec re
fert vno quis a beatitudine excludatur an pluribus cum omnia similiter
excludant. In latinis codicibus adulterium quoque et impudicicia
et homicidia in hoc cathalago viciorum scripta reperiuntur. Sed sci
endum non plusquam quindecim carnis opera nominata de quibus et disseruimus.
Fructus autem spiritus est karitas gaudium pax longanimitas
benignitas bonitas fides mansuetudo continencia. Aduersus
huiusmodi non est lex. Et que alia magis fructus spiritus debuit te
nere primatum nisi karitas sine qua virtutes cetere non repu
tantur virtutes et ex qua nascuntur vniuersa que bona sunt. Siquidem
in lege et in ewangelio ipsa optinet principatum. Diliges dominum deum
tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota virtute tua
et diliges proximum tuum tamquam teipsum. Omnibus bonis referta
sit caritas et supra breuiter perstrinximus et nunc vel parum dixis
se sufficiat quod dilectio non querit que sua sunt sed que aliena et cuius
suo quis vicio inimicus sit diligentem et tranquillitatem eius ad odi
um fluctus concitare mutatur tamen numquam ille turbatur numquam creatu
ram dei odio dignam estimat. Karitas enim operit multitudinem
peccatorum. Illud quoque quod saluator dicit. Non potest arbor bona

fructus afferre malos neque arbor mala fructus afferre bonos non tamen de hominibus quam de fructu carnis et spiritus arbitror pronunciatum. quia nec spiritus umquam potest ea vitia que in carnis operibus numerata sunt facere nec caro hiis fructibus qui oriuntur e spiritu redundare. Potest autem fieri ut per negligentiam possidentis et spiritus qui versatur in homine fructus non habeat suos et econtrario caro operibus suis sub m[illegible]tifitatis peccare desistat. Non tamen illo usque perducitur ut et neglegente homine arbor spiritus opera afferat et arbor carnis exculta fructus gignat spirituales. In hoc spiritualium fructuum loco gaudium positum est. Verum stoyci quoque qui distinguunt inter verba subtilius aliud gaudium esse estimant quam leticiam. Gaudium quippe esse aiunt elationem animi super hiis que digna sunt exultatione. Leticiam vero effrenatam animi elationem que modum nesciat et in hiis quoque que vicia sunt inepta letetur. Alii e regione gaudii voluptatem ponunt blanditatem que corpus ad libidinem concitat titillat sensus dulci blanditur affectu. Sed alia huic omonimon que sine moderatione et ullo temperamento leticie in risu exaltat vocem suam. Quod si verum est et eorum inter verba distinctio non fallit et fallitur, consideremus ne forsitan id eam sit dictum non est gaudere impiis dicit dominus. Simul autem et illud notandum quod post dilectionem gaudium sequitur. Qui enim diligit quempiam semper in eius felicitate letatur et si eum viderit aliquo errore deceptum et peccatorum lubrico concidisse dolebit quidem et eruere festinabit sed non poterit gaudium mutare tristicia sciens nullam rationabilium creaturarum apud deum perire perpetuo. Tercius fructus spiritus est pax a qua Salomon quorum qui in typo Christi precessit nomen accepit. Et inter de eadem psalmista canit Factus est in pace locus eius. Et inter octo evangelii benedictiones scribitur Beati pacifici quoniam filii dei vocabuntur. In primo etiam graduum psalmo cantatur Cum hiis qui oderunt pacem eram pacificus. Nec putemus pacem tantum in eo esse querendam si cum alio non iurgemur. Sed tunc pax Christi hoc est hereditas nostra nobiscum est si tranquilla mens nullis passionibus perturbetur. Post pacem sequitur longanimitas sive paciencia que utrumque in uno macrothymian possumus interpretari. Huic contraria est pusillanimitas

nitas de qua scribit^r Pusillanimis vehement^r insipiens qui vero paciens e et vniu͛sa sustinet vir sapiens Et cu͞ epitasi in^l tu͞ sapie͞s appellat^r vt i͞ pu͛erbys quoq͞ scriptu͞ e͞ longanimus vir in^ltus i͞ prudeñcia Benignitas eciā siue suauitas q͞z ap^d grecos chretotes vtruq͞ sonat virtus e͞ lenis blanda tranquilla et om͞i bono vn͞ apta co͞sorcio inuitans ad familiaritate͞ sui dulcis alloquio moribus temp͛ata Demq͞z et hac stoyci ita defimu͞t Benignitas e͞ virtus sponte ad benefaciendu͞ exposita Non in^ltu͞ bonitas a be nignitate diuersa e͞ q͞z et ipā ad benefaciendu͞ exposita videt^r Sz in eo differt q͞z p͛t bonitas ee͞ tristior et fronte seueris mori bus irrugata bene quide͞ face͞ et prestare q͞ poscat^r no͞ tame͞ sui cunis ee͞ consorcio et sua cunctos inuitare dulcedie͞ Hac quoq͞z sec tatores zenonis ita difimu͞t Bonitas e͞ virtus que prosit siue virtus ex qua oritur vtilitas aut virtus p͛t semetipām vel af fectus qui fons sit vtilitatu͞ Int͛ fructus sp͛us septimu͞ et sacrata ore locu͞ fides possidet que eciā alibi int͛ tres ponit^r fides spes caritas Nec miru͞ si spes i͞ hoc catalogo no͞ refertur cu͞ in fide sit qd^d speratur^r et ita eā ap^lus ad hebreos scribe͞s diffinat Est aute͞ fides sperādaru͞ substācia reru͞ argumentu͞ needu͞ pare͞ tu͞ Siquide͞ id qd^d speramus ee͞ venturu͞ et needu͞ e͞ in p͛nti fide pos sidemus sperantes nos tenere qd^d credimus Inuenitur quoq͞ quod fides in caritate sit posita Qui diligit nuq͞ se ledi estimat nuq͞ aliud nisi qd^d diligit et diligit^r suspicat^r Cu͞ aute͞ dilec tio paul aufuerit et fides pariter abscedit Post fide͞ masue tudo noiatur que adu͞sa e͞ ire rixe dissensionibus et nuq͞ ad sua co͞traria p͛uocat^r. vere de bona sp͛us arbore bonos fructus egerminās P hac famulus dei moyses testio^m scripture me ruit accipe dicentis Moyses masuetus erat plusq͞ omēs sup͛ terrā Sup͛ terrā inq͞ Sup͛ eos eni͞ qui facie ad facie͞ deu͞ vi debant ee͞ no͞ poterat q͞z in^lta sepe face͞ co͞pellim^r p͛ carnis infirmitate͞ De dauid quoq͞ licet in^lti de dn͞o n͞ro estimet p͛phe tatu͞ q͞ nos eciā no͞ negamus sp͛us scis in typo venturi canit Memento domie͞ dauid et omis masue^{tudinis} eius Cuius masuetu

Ca.

dd aduersꝰ saul absalon et semei vl maxīe clarut cū alī
vellet eū ocīdē Alius res nouas molitus fraudatur impe
interitur Alius lapides ī eū iaciens et puluerē ventilās cla
maret et diceret egredere egredere vir inique Extrema con
tinencia ī fructibꝰ ꝯspūs collocat̄ quā nō solū ī castitate
debemꝰ accipe ſ; etiā in cibo et potu In ira quoq; et v̄etati
one mētis et detrahendi libidīe Int̄ modestiā autē et ꝯtinē
ciā hoc interest qꝛ modestia ī viris ꝑfectis ē ꝯsūmate q; vir
tutis de quibꝰ saluator ait Beati mites qm̄ ipi possidebūt
terrā Et de seipō Discite a me qꝛ mitis sū et humilis et man
suetꝰ corde Cōtinēcia vero ī via quidē virtutib̄ ē ſ; needū
ꝑuenit ad calcē qꝛ cupiditates adhuc ī eꝰ qui se ꝯtinet ꝯgi
tatiōe nascunt̄ et mētis polluūt ꝑncipale licet nō supereu
nec ad opus ꝑtinhant cogitatē Nō solū autē in desideriꝰ et
cupiditate cōtinēcia nccīā ē. ſ; etiā ī tribꝰ reliquis ꝑturba
onibꝰ. dolore scil; leticia et timore. Adūsū huiꝰmōi fructꝰ
spūs. nō ē lex. Iusto quippe nō ē lex posita Iniquis autē et
nō subiectis impijs et pctōribꝰ. lex michi dicit Nō adulte
rabis nō ocīdes nō falsū testīōm̄ dices nō fraudabis nō cōsi
derabis aliena nō ꝑiurabis nō furaberis Si hec oīa fruc
tu ī me spūs caritate regnate nō facio supflua michi sūt
ꝑcepta legis Denīq; et sapiētes mūdi de philosophia sūt
opinati sūt vt qꝛ leges pub̄ce facē homīes neā̄ ꝯpellūt
hoc illa ꝑsuadeat fieri volūtate Qui autē sūt xp̄i car
nē crucifixerūt cū vicijs et cōcupiscēcijs Origenes hūc
locū cū superioribꝰ nectens ita legit Adūsū huiꝰ nō est
lex qui xp̄i carnē crucifixerūt cū vicijs et ꝯcupiscēcijs vt
nō sicut ī latino sonat eos qui xp̄i sūt carnē suā dicat cru
cifixisse cū vicijs et ꝯcupiscētijs ſ; xp̄i carnē ab his cū vicijs
et ꝯcupiscēcijs crucifixā Et querit quō ī hijs qui fructꝰ spūs
habeāt et adūsū quos lex eē cessauit crucifixio carnis dnīce
ponat̄ ī laude cū ad hebreos in vitupatiōe sit posita hic
sūs crucifigētes sibimetipsis filiū dei et ostentui habētes

Pro rursus crucifigentes melius vnum verbum appositum in greco est
anastaurountes quod nos interpretari possumus crucifigentes. Primum
igitur notandum quod aliud sit crucifigere aliud recrucifigere. Deinde quia non
idipsum sit recrucifigere filium dei et crucifigere carnem xpi cum viciis
et concupiscenciis. Caro quippe xpi non principaliter et proprie filius dei
est sed xpus is qui cum esset in principio apud patrem verbum deus caro
factus est et semetipsum exinaniuit formam serui accipiens vt crucifi
geret carnem et despoliaret principatus et potestates triumphans de
eis in ligno et compleretur illud apostoli Quod enim mortuus est peccato mor
tuus est semel. Igitur si corpora nostra membra xpi sunt consequenter et caro
nostra caro xpi est quam crucifigimus mortificantes super terram forni
cacionem immundiciam passionem desiderium malum et avariciam. Et de
nobis in laude nunc ponitur qui xpi ihesu carnem crucifixerunt cum viciis
et concupiscenciis et semper mortificacionem ihesu circumferimus in corpore nostro
vt et vita eius manifestetur in carne nostra. Non modici autem laboris
est sic in presenti seculo viuere vt iam nunc vita ihesu manifestetur in car
ne nostra. Ita enim viuificabuntur et mortalia corpora nostra propter inhabitan
tem in nobis spiritum. Vbi latinus interpres vicia posuit in greco pathe
mata id est passiones leguntur. Et quia passio potest et dolorem et ce
teras necessitates signare corporales caute apostolus intulit deside
ria vt non naturam corporis videretur sed spiritualibus viciis necare sed
vicia. Et hoc ita ammonitum sit si vulgatam edicionem sequimur
legentes. Qui autem sunt xpisti carnem crucifixerunt cum viciis et con
cupiscenciis vt non carnem xpi sed suam eos crucifixisse dicamus.
Pene oblitus sum interpretacionis sancte. Predixeram enim omnia que
sequuntur ad legem et circumcisionem esse referenda. Sensus itaque iste
est. In quibus est fructus spiritus gaudium pax et reliqua hii cor
poream intelligenciam scripture que nunc caro xpi appellatur cruci
fixerunt cum passionibus eius et desideriis que generantur paulatim atque
lactentibus fomenta viciorum. Crucifixit tale xpi carnem qui non
iuxta carnem hystorie militat sed spiritum allegorie sequitur prius
ante. Si viuimus spiritu spiritui obtemperemus. Vtamur hoc Dominica xv
testimonio aduersum eos qui nolunt scripturas spiritualiter intelligere

Quis e aute qui viuit spu nisi absconditus homo nr qui et iā
carne in modu solet viuere Si tu spu vixerit spu ābulat Et i car
ne voluerit ābulare viuens mortuus e Vir pfectus i xpo semp
viuit i spu spui obedit nūqm viuit i carne Cont qui se to
tu carni dederit et passioibus deputauit nūqm viuit i spu Int
hos medij st quos nec spuales possis appellare nec carneos
s qui int virtutes et vicia fluctuātes nūc ad meliora et tr
trahūtur et spus st nūc carnis lubrico supplātat et carnes st
Non efficiam inanis glorie cupidi īuicē puocātes. īuicē
inuidentes. Vnu verbu apd grecos κενοδοξια tribu verbo
circuitu latinus iterpres expressit Quibus aute heat diffini
tioes et significat gla et phor imabiles libri et ciceronis
duo volumina q de gla scripsit indicio st Veru nos qui no verbo
ru ethymologias s scripture sensu differe conam ita hu
locu cu supiorib copulabim Si spu viuim spui obtempere
neqqm p lege s p caritate nob īuice seruientes no debem de stu
turar iterptatioe gtendere et dice Circūcisio melior e i nos
pputiu Contempnenda hystoria et allegoria sequenda. ymo alle
goria vana e et vmbratica. et null veritatis fulta radicib
Vn euenit vt nūc īuice nascitur īuidie Exclude em ait vos
volut. vt illos emulemini. no tam veritate legis volentes docere
qm vincere Ne aute penitus verbu glorie pterimittam itnt
sitas plurib inepcias relinquentes de scripturis aliq itnt
Opinione vulgi et laude hom fauore qsita glorie nome
sonat vbi dicit Ora aute faciunt vt ab hoib glorificent
Et alibi Quo potest credere gloria ab īuice querentes Pon
i bona pte in eode loco Et gloria ab eo qui sol e no qre
tes Ex quo itelligim ide verbu nūc virtute signifincare nūc
viciu Si ab hoib gloria viciu e Si a deo virtus e qui et
ad veru nos glam cohortat dicens Eos aute qui me glori
ficant glorificabo Sigt et aliud i diuinis scripturis gla tu in
gustus aliquid et diuinis hom se pbet obtutib Visa e
in tabernaculo dni gla dni Et i teplo qd a salomoe con

structu͂ ē gloria erat. Et in facie moysi qn̄ nesciebat q glori
ficatꝰ eēt vultus eiꝰ de qua vultꝰ gloria puto aplm̄ dicē. Nos
autē omēs reuelata facie glām dn̄i ɔteplātes ī eādē ymaginē
trāsformamur a glā in glām sicut a dei spū. Et ipē saluator
splendor glē et figu͂ sbē dei dictꝰ ē. Vidit et stephanꝰ glāz dei
et ihm̄ stātē a dextris eiꝰ. Ut autē et nos nobis fingendorū
noīm licenciā p̄sumamꝰ. rebus quippe nouis ut ait quidā no
ua fingenda sūt noīa. qz hic dictū ē nō efficiamur iamus vl' vane
glē cupidi eos asseramꝰ plene glē eē cupidos qui gloriā dei desi
derāt et laudē virtute ɔdignā et aspectū diuinꝰ aliqd onerēte
vn̄ et ī plerisqz locis. nr̄i maiestatē p glā trāstulerunt. Iā du
dū cupio ī verba prorūpere s teneor timore dicendi. Dicā tamē
nec tacebo passionē meā passionē pene coēm. nō de diuiciis
nō de potencia nō de pulchritudiē et corpis venustate. hec
em̄ maifeste int carnis opa numerantur. Elemosina si ob laudē
fiat iamus ē glā. longa orō. pallor ex ieiunio sequens. nō mea
sūt verba s saluatoris ī euāo ptonātis. Ipā quoqz castitas ī ma
trimonio viduitate virginibꝰ sepe plausū qrit hūanū. Et qd
dudū timeo dicere s dicendū ē. martiriū ipm̄ si ideo fiat ut
āmiracōi et laudi habeamur a fr̄ibꝰ frustra sāguis effusꝰ est.
loquatur aplus. loquatur clarius vas. Si tradidero corpꝰ meū ut
glorier caritatē autē nō habeam nichil m̄ prodest. Ille q dixerat Scio
hoīem in xpō an̄ ānos quatuordecī. sive ī corpore nescio sive ex
corpꝰ nescio deꝰ scit raptū usqz ad tciū celū. Et pꝰ modicū. Rap
tus ī padiso audiuit archana verba q nō licet hoī loqui. Ille
qui plus omībꝰ laborauit ne magnitudo reuelacōnum extolleret eū
datꝰ ē ei stimulꝰ carnis eiꝰ angelꝰ sathane qui eū colaphi
zaret ut nō extolleretur et certe ter dn̄m rogauit ut discede
ret ab eo s dictū ē ei sufficiat tibi grā mea virtꝰ em̄ ī infirmitate
pficitur. Nō tā̄ dei opus qd scripturis legē in eccā p̄dicare
sacerdociū cupe an̄ altare dn̄i ministrare. Sz et hec nisi aliquis
omī diligencia custodierit cor suū de cupiditate laudis oriū
tur. Videas plerosqz q etiā tullius ait libros suos de ɔtēpn̄

nentia gloria inscribere propter causam glorie propriis nominibus titulos provoca
re. Interpretationes scripturarum sepe vertimus in stilum quod digna lau
ne sint scriptura et nisi causa Christi fiant sed memorie in posteritatem
et fame in populos totus labor irritus fiet et erimus quasi tympanum
sonans et cymbalum tinniens. Videas plerosque de scripturarum
inter se contendere et athleticum certamina dei facere sermonem
invicem provocare et si victi fuerint invident. Inanis quippe glorie
cupidi sunt. Sed et in latinis codicibus in eo testimonio quod supra posuimus
Si tradidero corpus meum ut glorier · ardeam habetur pro glorier
sed ob similitudinem verbi quia apud grecos ardeam et glorier cau
thesome et cauchesome una littere parte distinguitur apud nos
error inolevit sed et apud ipsos grecos exemplaria sunt diversa.
Fratres. et si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto
vos qui spirituales estis instruite huiusmodi in spiritu mansue
tudinis. considerans teipsum ne et tu tempteris. Docet paulus eum
de dei se esse cultorem qui nollet mortem peccatoris sed penitentiam et ex
ceptum trinitate omnem creaturam licet non peccet tamen posse peccare
eum quoque qui spiritualis est cohortatur suo timore ne peccet ma
num porrigere corruenti. Et pulchre preoccupatum in delicto hominem
vocat qui mori possit. et ipso nomine fragilitatis conditionis osten
dens ut dignus sit venia qui velut homo errore deceptus et mer
sus in voragine seipsum sine auxilio et adiutore erigere non pos
sit. Spiritualem autem non addit hominem sed qui a deo percipit ut hominem
preoccupatum in delicto instruat sive ut melius habetur in greco
perficiat in spiritu lenitatis. Cum autem perficitur non desunt ei
vindicta sed aliqua. Denique non precepit pluribus sed vitio ali
quo occupatus careat lenitatis spiritu et mansuetudinis in correc
tione peccantis spiritualis adhibeat ne rigidus nec iratus nec
tristis corrigere cupiat errantem sed provocet eum spondens salutem
veniam promittens Christi testimonium proferat qui gravi legis pondere op
re depressos ad iugum suave et leve invitet omnibus ut discite
quia humilis sit et mitis et mansuetus corde et invenietis requiem
animabus vestris. Utrumque hoc testimonio adversum hereticos qui diversas

fingentes fabulas naturaz aiūt spūale bonā eē arborē et
nūqȝ malos afferre fructꝰ Ecce aplūs tuꝰ et ipi auctoritatē
sequūtur dicat eos qui spūales st posse peccare si p altitudie
cordis sui inflent et corruat qȝ et nos quoȝ fatem et choreos
spūales fieri si ad meliora vertatur Oppom nob pt illud qd
ad chorinthios scribi Quid vultis i virga veniā ad vos an
in caritate et spū masuetudis Si em ibi ad peccores nō in
spū masuetudis s; i virga venire dr quō nūc ill qui i aliquo
pcco puenti fuerit nō virgā adhibet s; spm masuetudinis.
Ver ibi ad eos dr qui p9 pccm nō sentiētes errorē suū nole
bāt maiorib9 subdi et pmā corrigi Ubi vero pccor itelli
ges vulnꝰ suū tradit medico se curādū, ibi nō ē virga ne
cessaria s; spūs lenitatis Sz et ill forte qrat qȝ si ppterea
istruere quis debeat peccorē i spū lenitatis qz osideret se ne
et ipē teptet. ergo iustꝰ qui de sua certꝰ ē mēte qui sciat nō
posse se labi nō istruet peccorē i spū lenitatis Ad qd dica
etiā si sit iustꝰ sciens qnto labore supauerit mag peccati
veniā largietur- Nā et saluator ppterea teptatꝰ ē iux oīa
nobis silit absqȝ pccō vt possit opati et odolere ifirmita
tib9 nris suo doctꝰ exeplo qȝ difficil sit i carne victoria.
Si quis virgo ad senectū vsqȝ pmāserit. ignoscat ei q ado
lescēcie quodā calore receptꝰ ē. sciens qntis difficultatib9 illā
trāsierit etatē Si quis p x' noīs ofessioē cruciatꝰ. alui in
tormētis viderit denegasse opatiat vulnerib9 negatorib et
nō tā illū victū qȝ se vicisse miretur Cautelā quoȝ scribetis
attēdite qz nō dixerit consideras te ne et tu cadas s; ne et
tu tēpteris Vinci quippe vl' vincere nonūqȝ in nra ē ptāte:
ceterū teptari i ptāte teptatis ē Si em saluator teptatꝰ ē.
quis pt eē securꝰ iteptatū se vite huiꝰ maria transire. Qui
putat paulū iux hūilitatē et nō vere dixisse. et si ipericius
sermoē nō tamē sciencia defendat huiꝰ loci osequēciā Debuit
quippe sm ordinē dicē vos q spūales estis istruite huiōi i spi
ritu lenitatis osiderantes vosmetipos ne et vos teptemini et

nō
nō
nō

non plurali inferre numerum singularem. Hebreus igitur ex hebreis
et qui esset in vernaculo sermone doctissimus perfectos sensus alienis lin
gue exprimere non valebat nec curabat magnopere de verbis cum
sensum haberet in tuto. Hec secundum simplicem intelligentiam. Ceterum ut et se
expositionis ordinem persequamur locus iste de epistola ad romanos sumptus per
dendus est. Ibi enim cum similiter de escis et observationibus scriberet
iudeorum et eos qui legis iuxta litteram precepta contempnerent firmos atque
perfectos illos vero qui adhuc antiqua consuetudine ducebantur infirmos
parvulosque nominaret et videret iurgium esse inter spirituales et carnales
et ait Infirmum autem in fide assumite non in disceptationibus cogitati
onum. Alius enim credit manducare se omnia qui autem infirmus est olus
manducet. Is qui manducat non manducantem non spernat et qui non man
ducat manducantem non iudicet. Deus enim illum assumpsit. Tu quis es
qui iudices alienum servum. suo domino stat aut cadit. Stabit autem. Potens
est enim deus statuere illum. Et multa in medio super hoc sensu disserens ad
iecit in fine Noli propter escam destruere opus dei. Et iterum Debemus autem
nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere et non nobis placere
Unusquisque vestrum proximo suo placeat ad bonam edificationem. Alter
alterius onera portate et sic adimplebitis legem cristi. Et
peccatum onus sit et psalmista testatur dicens Iniquitates mee elevate
sunt super caput meum quasi onus grave gravate sunt super me. Et zacharias
in specie mulieris videt super talentum plumbi sedere iniquitatem. Hoc onus
salvator pro nobis tulit suo nos exemplo docens quid facere debeamus. Ipse
quippe iniquitates nostras portat et pro nobis dolet et eos qui peccatorum
ac legis oneribus sunt depressi ad leve omnibus virtutibus invitat di
cens Iugum meum suave est et onus meum leve. Qui igitur fratris
non desperat salutem sed manum porrigit deprecanti et quantum in se
est flet cum flente infirmus est cum infirmo sua que iudicat alie
na peccata iste per caritatem adimplet legem cristi. Que xpi lex est
Hoc est mandatum meum ut diligatis invicem. Que lex filii dei est
Et diligite alterutrum sicut et ego dilexi vos. Quomodo filius dei
nos dilexit. Maior hac dilectione non est quam ut quis animam
suam ponat pro amicis suis. Qui clementiam non habet nec induit

est viscera mea et lacrimarum quibus spiritualis sit non adimplet
legem xpi Sed et hunc locum cum superioribus copulemus Dupliciter enim
sequitur intelligi Si quis infirmus in fide est et adhuc lacte indiget
infantie nec potest tam cito a legali observacione ad spiritualia sacramenta
transire vos qui robustiores estis eius onera portate ne per scientiam vestram
pereat frater pro quo xpus mortuus est Portat quoque fratris necessitatem
qui gravatum pauperem onere egestatis adiuvat et facit sibi amicos
de iniquo mamona quos post resurrectionem xpus affatur. Venite ad
me benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum a constitucione
mundi Esurivi enim et dedisti mihi manducare Sitivi et dedisti michi
bibere Iuxta hunc sensum etiam in alia epistola paulus thymotheum docens
addidit Divitibus huius seculi precipe non sublime sapere pro eo quod est non
superbire neque sperare in incerto diviciarum sed in deo qui prestat nobis
habunde omnia ad fruendum bene agere divites esse in operibus bonis
facile tribuere communicare thesaurizare sibi fundamentum bonum
in futurum ut apprehendant veram vitam Qui veram vitam apprehendit
eum videlicet qui loquitur ego sum vita implet legem xpi que tendit ad
vitam. Nam si quis existimat se esse aliquid cum sit nichil se
ipsum seducit Si quis non vult onera aliena portare et inniti
cordis suo tamen ope et virtute contentus est non querens que aliena sunt sed que
sua hoc est sui tantum amator non etiam dei ipse se seducit Dupliciter
autem legi potest atque distingui vel si quis existimat se esse aliquid ut pos
tea inferatur cum sit nichil ipse se seducit Et magis in greco quam in
latino resonat ista distancia Prioris distinctionis hic sensus est qui
se aliquid existimat esse et nichil est ipse se decipit Secundus sensus alius
est et qui nobis magis placet Si quis existimat se esse aliquid
in eo quod se putat esse aliquid et non ex clemencia in premium sed ex suo
ope et labore se iudicat sua tamen virtute contentus iste ex hac ipsa
arrogancia nichil fit et ipse se decipit Quod melius in greco dicitur
frenapata hoc est mente sua decipit pro quo latinus interpres po
suit seipsum seducit Mente autem sua decipit qui se putat esse sapi
entem et secundum ysaiam sapiens in se est et in conspectu suo intelligens
Ad circumcisionem et ad legem ita loci huius connectitur intellectus

Ca.

Qui spualis ē et maiꝫ ī ꝓximū nō habet ɔtepnēs hūilē qꝫ
ipē sublimior ē ipē se decipit nesciēs hāc spūs ēē legē vt nos
īuicē diligāꝰ. Opus autē suū probet vnusquisqꝫ et sic
in semetipō tm̄ gloriā habebit et nō in altero. Sensꝰ iste
ē Tu qui te existimas spualē et de alterꝰ īfirmitate robustior
es nō debes ībecillitatē iacēs sꝫ tuā fortitudīeꝫ ɔsiderare sicut
eni si aliꝰ pfcē nō pt̄ ad xpianismū a iudaismo trāsire id
circo tu pfectꝰ es xpianꝰ. sꝫ si te ppa ɔsciā nō remordet habe
ī temetipō glām et nō in altero Athleta nō io fortibē qꝫ vi
tit īfirmū et lāguida aduersarij mēbra supauit sꝫ si probꝰ
est in sua fortitudīe nō ī īfirmitate alterꝰ gloriat̄. Intelligi
pt̄ et aliter Is qui ɔsciam̄ habet opeiꝰ boni et scipm̄ ɔside
rās opꝰ bonū nō reprehendit nō debet de hoc apᵈ aliū glori
ari et laudē suā foras fūdere et coīcare cū cūctis et ex homi
nō quirere fauore iactāciā sꝫ ī semetipō habeat gloriā et dicere
Michi autē absit gloriari nisi ī cruce dnī mī ihū xpi p̄ quē
michi mūdꝰ crucifixꝰ ē et ego mūdo. Cui gloriā qrit ab alte
ro huic nec mūdꝰ crucifixꝰ ē nec ɔfixꝰ ē xpo. Recepit quippe
qđ qrebat ab hoībꝰ mercedē suā. Vnusquisqꝫ eni onꝰ suū
portabit. Videt̄ superioribꝰ ɔtrarie vbi ait Alter alterꝰ one
ra portate. Sꝫ videndū qꝛ ibi pcepit vt pegrīātes ī hac vita
nos īuicē sustētemꝰ et in pnti sclō alterutrꝫ auxilio simꝰ. Hic
autē de dnī dicat ī resurrectiōe iudicio qꝛ nō ex alterꝰ pec
et ɔparacōe deteriores sꝫ iuxᵃ mēm̄ opus. aut peiores ab eo
iudicem̄ aut sc̄i recipiēte vnūquodꝫ sm̄ opus suū Obscure
licet docem̄ p̄ hāc sētēciolā nouū dogma qđ latitat. dū
ī pnti seculo sꝰ siue oroībꝰ siue ɔsilijs īuicē posse nos ad
iuuare. cū autē ante tribunal xpi venerīꝰ nec iob nec da
niel nec noe rogare posse p̄ quoquā sꝫ vnūquēqꝫ portare
onꝰ suū. Cōmunicet autē is qui cathesizatur verbo
ei qui cathetizat se. ī omībꝰ bonis Marcion hūc locū
ita interpretatꝰ ē vt putaret fideles p̄ cathecumīs suis ora
re debere et mgrꝫ coīcare ī orōne discipulꝰ illo vel maxime
nō

ꝯsequit᷑ in omnibꝰ bonis cũ vtiq; si de orōne sermo fuerit
nō debuerit ei pcipi qui cathetizat᷑ ſ; ei qui cathetizat
idest nō discipłō ſ; mgrō Idem etiā cetera q̄ sequūt᷑ cū
eiꝰ expōne nō ꝯgruunt Que seminauerit hō hec et metet
et bonū autē faciētes nō deficiaꝰ tp̄e em̄ suo metemꝰ nō
deficiētes Sensꝰ itaq; iste ē Cum ita superiꝰ spūalibꝰ pcepat
vt eos qui preoccupati fuerint in aliquo delicto instruerent in
in spū lenitatis et alter alteriꝰ onera portarent adimplētes le
gem xpi. nunc econtrario hijs qui adhuc incalliores et discipli
et carnales erant impat vt quod ipi a mgrīs spūalia me
tūt sit mgrīs carnalia pbeant aut qui totos se diuine erudi
tioni et studio tradentes vite huiꝰ necessitatib indigent et fiat illud qd
de manna scriptū ē Qui multū nō habundauit et q modicū
nō minorauit Bona autē in pnti loco iux vulgi ꝯsuetudinē
more q comuni victu et vestitu et cetera q hoīes int bo nūant
appellauit hijs etenim victū et vestitū hijs ꝯtenti simꝰ Nec mir
si paulꝰ ea q erant corpori necīa bona appellauerit sicut Cū etiā
saluator in ad eos qui necdū ad virtutū culmē ascenderant ſ; adhuc
hijs incedebant et sibi addi poscebat fide direxit Si ergo vos
cū mali sitis. scitis bona data dare filijs vris qtomagis pr celestis
dabit bona petētibꝰ se Ego puto et iob cū ad vxore qui vna de insi
pientibꝰ mulieribꝰ loqretur respōdit eiꝰ q ita putabat de corpo
ralibꝰ diuicijs locutū Si bona suscepimꝰ de manu dn̄i Et rur
sū de angustijs et pressuris et temptatōe q victoria ferunt. quare
mala nō sustineamꝰ Cū vtiq; mala et bona nō i diuicijs
et pressuris ſ; i virtutibꝰ ponant et vicijs vt iustus loqtur
i psalmo Quis ē hō qui volt vitā et cupit vidē dies bo
nos. Prohibe linguā tuā a malo et labia tua ne loquatur
dolū Declina a malo et fac bonū Prius malū dicit qd vi
tandū ē. bonū qd facē debemꝰ Diues quoq; ille i euāg
qui mali et boni sciam nō habebat. recte agroꝝ vber
tatē bona arbitrabat dicēs Anima habes bona posita in
annos multos. quiesce comede bibe letare. Et aliꝰ q iacebat

i purpura et delicijs affluebat audit apud inferos ab abraham
Recepisti bona tua i vita tua. Illud quoque attendendum ne forte
et hoc possit intelligi dari discipulis mandatum ut eis qui se instru-
unt verbo docenti obsequantur. docentes fratres qui se probeant i hijs
tantum que bona sunt que spiritualia et non heretica vel iudaica pravitate pollu-
ta. Nolite errare deus non irridetur. Que enim seminaverit ho-
mo hec et metet. Preuidens spiritu eos qui docentur et debent ma-
gistris suis et vite necessaria ministrare. obtendere posse pauper-
tate et dicere Ager meus hoc anno aruit siccitate. vinea grando con-
tuit. redditus qui esse poterant tributa rapuerunt. non habeo unde
tribuam quod iubetur. Adiecit Nolite errare deus non irridetur. Hic
mihi corda vestra non ignorat facultates. Excusatio vero similis
potest homines utcumque placare. deum non potest fallere. Et simul cohorta-
tur ad id quod preceptum est, semen nominans ne putet perditum quod
multiplicato fenore recepturus est. Ad chorinthios quoque. eren-
dati et accepti simili docuit exemplo. Qui parce seminat
parce et metet. Et qui seminat in benedictione in benedictione
et metet. Unusquisque sicut propositum habet in corde non ex tristi-
cia aut ex necessitate. hylarem enim datorem diligit deus. Quoniam
qui seminat i carne sua. de carne et metet corruptionem. Qui
autem seminat de in spiritu de spiritu metet vitam eternam. Omne
quod loquimur agimus cogitamus in duobus seminatur agris carne et
spiritu. Si bona sunt que de manu ore promuntur seminata i spiritu vite
eterne fructibus redundabunt. Si mala ab agro carnis excepta
corruptionis nobis segetem pullulabunt. Aliter. Qui legem carna-
liter intelligit. repromissiones quoque carnales et que in hoc seculo
corrumpuntur expectat. Qui autem spiritualis auditor est. seminat
in spiritu et de spiritu metet vitam sempiternam. Simul notandus ordo
sermonis et cum superioribus copulandus. quod homo vocatur in spiritu
seminans qui cum ceperit vitam metere sempiternam homo for-
tasse esse desistit. Cassianus qui putatiuam christi carnem intro-
ducens omnem coniunctionem masculi ad feminam immundam arbitra-
tur. encratitarum velut acerrimus heresiarches tali aduersum

exhibendum

nos sub occasione presentis testimonii usus est argumento Si is qui
seminat in carne de carne metet corruptionem. in carne autem se
minat qui mulieri iungitur ergo et is qui uxore utitur et semi
nat in carne de carne et metet corruptionem Respondebitur ei primum
non dixisse paulum qui seminat in carne. sed in carne sua Nemo
autem secum ipse coit et in sua carne seminat Deinde ut obser
uacione hanc quam annotauimus in carne sua ex habundanti ei con
cedamus addendum est eos quoque qui comedant et bibant et dormiant
et aliquid faciant ob refrigerium corporis iuxta illum seminare in carne
et de ea metere corruptionem Quod si ad hoc confugerit ut dicat eos
qui siue bibant siue manducent siue dormiant in nomine cristi domini
omnia cum racione perficiant non in carne seminare sed in spiritu. et nos
ei similiter respondebimus eos quoque qui prima dei sinagoge sequantur vocem
facientes Crescite et multiplicamini et replete terram. non in carne
sed in spiritu seminare Sillogismus itaque eius futilis et caducus sophis
mate primum decipit audientem ceterum diligenti inspectus facile sol
uitur Neque enim possumus dicere abraham ysaac et iacob et alios
sanctos viros qui de repromissione nati sunt. ipsum quoque dominum peccatorem
quod in carne natus est de corrupcionibus germine pullulasse Illud
quoque pariter obseruandum quod qui seminat in carne cum addicione
sue carnis ponitur Qui autem in spiritu. non dicitur in spiritu suo
sed simpliciter in spiritu Qui enim bona seminat non in suo quopiam
sed in dei spiritu seminat de quo et vitam messurus est eternam Bonum
autem facientes non deficiamus tempore enim suo metemus non
deficientes Cohortabatur eos ad studium perseuerancie qui in hac
vita mercedem boni operis expectant, nescientes quod sicut in semine non
aliud saluacionis. aliud messis est tempus. sic et in presenti vita se
mentis est opera. que nunc vel in spiritu vel in carne mittuntur. mes in
sis vero operum. futurum iudicium et pro qualitate vel diuersitate se
mentis dulsabis nos facere mensuras centesimum sexagesimum
et tricesimum fructum Quam segetem nemo potest metere deficiens
Qui enim perseuerauerit usque ad finem hic saluus erit Et esto
quod non deficiens Quale est autem ut cum peccatores cotidie in mal

operib9 augeantur nos in bono ope lassemur. Ergo dum
tempus habem9 operemur bonum ad omnes maxime autem
ad domesticos fidei. Temp9 semetis vt dixi 9pns est vita
no[a] qua currim9 In hac licet nobis qd volum9 seminare Cum ista vita
transierit operandi temp9 auferetur Vn et saluator ait
Operamini dum dies est Veniet nox qn iam nullus poterit operari
Ortus est nobis dei sermo sol verus. et congregate sunt bestie in
cubicula sua predam9 vt homines ad opus suum et vsque
ad vesperam laborem9 sicut mistice canit in psalmo Posuisti
tenebras et facta est nox in ipa ptransibunt bestie silue. catuli
leonum rugientes vt rapiant et querant a deo escam sibi Ortus
est sol et congregati sunt et in cubilib9 suis dormierunt Egredie
tur homo ad opus suum et ad operacionem suam vsque ad vesperam
mo[a] Siue egrotam9 siue sani sum9. humiles vel potentes paupe
res diuites. ignobiles honorati esurientes atque vescentes
omnia in nomine dni cum pacia et equanimitate faciam9. et ipsi
bitur in nobis illud qd scriptum est Diligentib9 autem dnm om
no cooperantur in bonum Ira ipa et libido et iniuria que desid
tat vlcionem. si me refrenem. si ppter deum taceam. si p singulos co
mocionis aculeos et intentiua viciorum. dei desup me videntis
recorder. fuit michi occasio triumphorum. Ne dicam9 in largien
do ille est amicus. hunc nescio. hic debet accipe hic conteptim Imite
mur prem nrm qui solem suum oriri facit sup bonos et ma
no los. et pluit sup iustos et iniustos Fons bonitatis omnib9 pa
tet Seruus et liber. plebeius et rex. diues et paup. et co
similiter bibunt. lucerna cum accensa fuerit in domo omnib9
lucet equaliter Et si in cunctos indifferenter liberalitatis
frena laxantur. quantomagis in domesticos fidei et in xpianos
qui eundem habent prem. et eiusdem magri appellacione censentur
Videtur michi locus iste posse et superiorib9 coherere vt
domesticos fidei magistros nominet. quib9 sup omnia que
putantur bona ab auditorib9 iusserit ministrari. Breue
no est vite istius curriculum. hoc ipm qd loquor. qd dicto. qd scribo

quod emendo. quod relego. de tempore meo aut crescit aut deperit
Tytus filius vespasiani. qui in vltione domini sanguis subuer
sis iherosolimis. roma victor ingressus est. tante dicitur fuisse bo
nitatis. vt cum quadam nocte sero recordaretur in cena quod nichil
boni die illa fecisset dixerit Amici hodie diem perdidi. Nos pu
tamus non perire nobis horam. diem. momentum. tempus. etates. cum oci
osum verbum loquimur pro quo reddituri sumus racionem in die iudi
cii. Et si hoc ille sine lege sine euangelio sine saluatoris et
apostolorum doctrina naturaliter et dixit et fecit. quid nos oportet
facere. in quorum condempnationem habet et iuno vniuiras. et vesta
virgines. et alia ydola colentes. Beatus iohannes euangelista
cum ephesi moraretur. vsque ad vltimam senectutem. et vix inter
discipulorum manus ad ecclesiam deferretur. nec posset in plura
voce verba contexere. nichil aliud per singulas solebat profer
re collectas nisi hoc Filioli diligite alterutrum Tandem disci
puli et fratres qui aderant tedio quod eadem semper audirent dixerunt
Magister quare hoc semper loqueris Qui respondit dignam iohanne
sentenciam Quia preceptum domini est. et si solum fiat sufficit. hoc propter
prius apostoli mandatum Operemur bonum ad omnes maxime autem ad
domesticos fidei Videte qualibus litteris scripsi vobis mea ma
nu. Quia hii qui circumcidi galathas volebant disseminauerant alium
paulum facere. alia predicare. et suum opere destruere sermonem
quod qui legem assereret abolitam ipse inueniretur in lege Hanc
opinionem quia non poterat paulus apud omnes presens ipse sub
uertere. prohibebatur quippe vinculis. que ob christi martirium
sustinebat. seipsum per litteras representat Et ne aliqua suppositi
te epistole suspicio nasceretur. ab hoc loco vsque ad finem manu
sua ipse subscripsit. ostendens superiora ab alio exarata Quod
autem sub nomine eius a falsis doctoribus epistole mitterentur. ad
thessalonicenses quoque demonstrat scribens Rogamus autem
vos fratres per aduentum domini nostri ihesu christi et nostre congregationis
omnis in ipsum vt non cito moueamini a vestro sensu. nec terrea
mini. neque per spiritum neque per epistolam tanquam per nos missam.

quasi instet dies dni. Ne quis vos seducat ullo modo. Et ut
totam eplam quam mittebat suspicione erueret falsitatis. manu
sua in fine subscripsit dicens. Salutatio mea manu pauli quod
est signum in omni epla. ita scribo. Gratia dni nri ihu xpi cum omnibus vobis.
Ad colosenses etiam quas dictauerat litteras manu sua similiter
subnotauit. Salutatio mea manu pauli. memores estote vincu-
lorum meorum. Et ubicumque sciebat falsos adesse doctores qui possent
per apli auctoritatem noua dogmata seminare eplam manu propria
subscribebat. Denique et ad chorinthios scribens in quibus erant
scismata et hereses unoquoque dicente. Ego sum pauli et ego apol-
lo ego autem cephe. eplam suam tali annotatione signauit. Salutatio
mea manu pauli. Si quis non amat dnm ihm xpm sit ana-
thema maranatha et cetera. Preterea igitur volens omnem occasi-
onem falsis auferre doctoribus qui et galathas a veritate euan-
gelii deprauauerant fine eple manus sue annotatione compleuit
dicens. Videte qualibus litteris scripsi vobis. Non quo grandes littere
fuerint. hoc quippe in greco sonat pelycois. sed quod sue manus ca-
rent nota vestigia ut dum litterarum apices recognoscunt ipsum se
putarent videre qui scripserat. In hoc loco vir adprime in scri-
pturis eruditus miror quomodo rem ridiculam locutus sit. Paulus
inquit hebreus erat et grecas litteras nesciebat. Et quia necessitas
~~exigebat~~ expetebat ut manu sua eplam subscriberet contra
consuetudinem curuos tramites litterarum vix apicibus magnis
exprimebat. etiam in hoc suo ad galathas indicia caritatis
ostendens ut propter illos id quoque quod non poterat facere cona-
retur. Grandibus ergo paulus litteris scripsit eplam quia sensus
erat grandis in litteris et spiritu dei viui non atramento nec ca-
lamo fuerant exarate. Quod autem apposuit mea manu. opus
intelligamus in manibus. Qua ob causam crebro et in prophetis dicitur.
Sermo dei qui factus est in manu iheremie siue aggei vt ad
hanc similitudinem in manu quoque pauli factum dei sciamus esse
sermonem. Grandes paulus litteras non solum tunc ad galathas sed
etiam hodie scribit ad cunctos et quamuis parui sint apices quibus

eius eplē conscribuntur tm̄ magne sīt lr̄e qz magn9 ē sensꝰ in
litteris. Quicūqz volūt placere in carne hij cogunt vos circū
cidi tm̄ vt crucis cristi psecucione nō paciantur. Super 9ostendit
ex quo loco sua scripserit manu. nūc quid scripserit re
plicat. Gaius cesar et octauian9 augustꝰ et tyberius succes
sor augusti leges pmulgauerint vt iudei qui erāt in toto ro
mani imperij orbe dispsi ppio ritu viuerent et patrijs ceri
monijs deseruirent. Quicūqz igit̄ circūcisꝰ erāt licet i xpm̄
crederet quasi iude9 habebat̄ a gentib9. Qui vero absqz cir
cūcisione se nō esse iudeū ppūcio pferebat psecucioib9 tā gen
tiliū q̄ᵐ iudeoꝝ fiebat obnoxius. Hij igit̄ psecucioes hij qui
galathas deprauauit declinare cupiētes circūcisionē pro defen
sione discipulis psuadebat quā nūc aplus confidēciā i carne
vocat. qꝛ scilicꝫ tā gentilibꝫ quos timebat q̄ᵐ iudeis quib9 vole
bant placere circūcisionē in psecucioē pponeret. Nam nec iu
dei psequi eos poterāt nec gentiles quos videbat et pselitos
circūcidere et ipos legis pcepta seruare. Neqꝫ eni qui cir
cūcisi sūt hij legē custodiūt s; volūt vos circūcidi vt in car
ne vrā glorientur. ppter ifirmitatē mqꝫ carnis lex implen
nō potest. vn̄ et iudei pcepta magis hoim̄ et doctrīas q̄ᵐ dei
mādata custodiūt neqꝫ corporalē facietes legē impossibile quip
pe est neqꝫ spualē quā nō itelligūt. Vn̄ hoc ē omē qđ studet
qđ agūt qđ mtuitur. vt apud iudeos de vrē carnis iniuria
glorientur et iactitet suo getes magisterio circūcisas. hoc
aute totū faciūt vt iudeis placeāt et expugnate legis iuidia
conquiescat. Michi autē absit gloriari nisi in cruce dm̄i
nr̄i thesu cristi per quē michi mūdus crucifixus est et
ego mūdo. Solus pt̄ in cruce xpi gloriari qui tollit ea
et sequit̄ saluatorē. Qui crucifigit carnē suā cū vicijs et
cōcupiscēcijs qui mortu9 ē mūdo et nō cōteplat̄ ea q̄ viden
tur. s; que nō videntur vides mūdū crucifixū et trāseūte fi
guram ei9. Crucifigit̄ autē iste mūd9 ille de quo saluator nō
ait. Ego vici mūdū. Et nolite diligē mūdū. Et nō accepistis iste

spiritum mundi. Crucifixus est mundo ille. cui mundus emortuus est
Venit quippe ei mundi consummacio. et dignus effectus novo celo et
nova terra. et novo testamento. cantat canticum novum. et accipit
nomen novum scriptum in celo quod nemo novit nisi qui accipit
illud. Queritur quomodo nunc Paulus dicat. Michi autem absit glo
riari nisi in cruce domini nostri Ihesu Christi. Cum in alio loco de aliis glo
rietur ut ibi. Cotidie morior per vestram gloriam quam habeo in
Christo Ihesu. Et iterum libenter gloriabor in infirmitatibus meis ut
inhabitet in me virtus Christi. Et in alio loco. Bonum autem michi est
magis mori quam ut gloriam meam quis evacuet. et cetera que in hunc
modum scripta sunt. Unde sciendum quod omnis illa gloriacio de cruce
relata gloria crucis sit et quicquid dignum in virtutibus perpetratur
hoc fieri ob domini passionem. Neque enim circumcisio aliquid potest
neque preputium sed nova creatura. Quomodo fidelis et infidelis
cum unus sit per substantiam in duos dividitur iuxta intelligencie diversitatem
apostolo dicente. Spoliantes vos veterem hominem cum operibus eius
et induentes novum qui renovatur in agnicione iuxta ymaginem
creatoris. Sic et mundus cum secundum substantiam unus sit secundum sensum alius
atque alius efficitur. Peccatori mundus vetus est. sancto novus. Cui enim
sancto mundus fuerit crucifixus nequaquam est ei circumcisio et preputium
non iudeus neque gentilis sed nova creatura in qua transfiguratur
corpus humilitatis nostre conforme corpori glorie Christi. Vetera
quippe transierunt ecce facta sunt omnia nova. Et quomodo alia est
gloria solis alia lune alia stellarum. stella quippe a stella dif
fert in claritate sic et resurrectio mortuorum. De qua et Dani
el pari voce concordat dicens. Plurimi dormiencium de terre pul
vere resurgent hii in vitam eternam et hii in obprobrium et confusi
onem eternam et intelligentes fulgebunt sicut splendor firmamen
ti et de iustis multis sicut stelle in sempiternum. Neque enim in sole
et luna firmamento et stellis circumcisio aliquid valet aut prepu
tium sed est nova condicio sine hiis partibus corporum que possiden
tur. Ita igitur et nobis qui diligimus deum et preparata sunt nobis
que nec oculus vidit nec auris audivit nec in cor hominum

ascenderint cum de corpore humilitatis transformati fuerimus in
corpus glorie domini nostri ihesu christi illud habebimus corpus quod nec
iudeus possit inuadere nec cum preputio custodire gentilis. Pro quo
aliud nunc substantiam sit sed quo iuxta gloriam sit diuisum. Oportet
enim mortale hoc induere inmortalitatem et corruptum incorrupti
one vestiri. Hinc quoque simile et beatus iohannes euangelista sentiens est
locutus karissimi nunc filii dei sumus et necdum manifestum est quid fu
turi simus. Scimus quia si manifestum fuerit similes ei erimus
quoniam videbimus eum sicuti ipse est. Nimirum ergo necdum manifestum
illud corpus glorie ihesu christi quod et vestigia clauorum post resur
rectionem habuit et ianuis clausis est ingressum nos qui iam
in baptismate christo consurreximus in nouum renati hominem nec cir
cumcisionem nec preputio seruamus sed quod futuri sumus iam nunc nos
esse credimus. Et quicumque hanc regulam secuti fuerint pax super
illos et misericordia et super israhel dei. Id norma omnia dirigitur
et utrum praua recta ne sint cum regula apposita fuerit
arguitur. Ita et doctrina dei quedam quasi norma sermonibus est
que inter iusta iudicat et iniusta quam qui secuti fuerint ha
bebit pacem in semetipso que superat omnem sensum. Et post pa
cem misericordiam que preparata est in dei israhele. Dei vero israhel dicitur
ad distinctionem eius qui dei israhel esse cessauit. Dicunt enim se
esse iudeos et non sunt sed mentiuntur cum sint de synagoga sathanae.
Nec mireris si ad imitationem spiritualis israhel carnalis sit israhel
qui nec pacem habeat nec misericordiam de quo ad corinthios scribitur
Videte israhel secundum carnem. Cum ad imitationem quoque dei et domini
multi sint dii et multi domini siue in celo siue in terra. Pulchre
autem uno sermone ut epistolam inter propositione argumenti
finiuit israhel dei vocauit ut saluis omnia que supra dicta sunt
non extra causam sed ex causa disputata doceantur. De cetero
nemo michi molestus sit. Non quasi defecerit in docendo sed
quo et agricola hunc habeat laborem si que plantauerit
virgulta siccentur et pastor sollicitudinem si pecora que
congregauerit dissipata lamentetur. Helia in greco legitur

De cetero labores michi nemo exhibeat. ne cum sū saluꝫ in
vobis nccītate habeā laborandi· labore prestat ingrō qui
aliter et viuit et sentit. qͣ̄ ingͥ· et docuit et fecit. Potest
et contencione coꝝ si qui ꝯdicere deinceps voluerit preuenire
Vt ad chorinthios in velando mulierꝫ capite· et masculi
nō velando pꝰ multa ꝯplexus ē dicēs Si quis autē videtur
ꝯtenciosus eē. nos talē ꝯsuetudinē nō habemꝰ neqꝫ ecclā dei.
hoc ē. nos dixiꝰ [illegible] q̄ nobis honesta videbātur et iusta
Si quis autē nolēs acquiescere veritati. querit quid respon
deat et quibꝰ innitatur econtra. sciat se visione nō dignum
qui magis ꝯtendē patꝫ ē qͣ̄ doceri Ego enī stigmata
dnī mei ihū cristi in corpore meo porto Cum pꝰ aduentū
xpī in carne circūcidit nō portat stigmata dnī ihū. sꝫ ha
bet gloriā in ꝯfusioē sua Qui vero ī plagis supͣ modū· in
carceribꝰ frequēti· ter virgis cesus ē. semel lapidatꝰ et cetera
que ī cathalago scripta sūt gloriantͬ. hic stigmata dnī ihū
in corpore suo portat forte et is qui macerat corpꝰ suum
et subiīat seruituti ne alijs pdicās ipē reprobꝰ inueniatͬ. por
tat stigmata dnī ihū in corpore suo. letabātͬ et aplī qͣ̄ dig
ni fuerāt p noīe ihū ꝯtumeliā pati. Gratia dnī nrī ihesu
xpī cū spiritu vrō fratres amen Non dissensio. nō legis ser
uitꝰ. nō rixa nō iurgiū. sꝫ gra dnī nrī ihū xpī sit cū spiritu
vrō. nequaqͣ̄ cū carne. neqͣ̄ᵒ. ^ siue qꝫ spūales facti. caro et
anima eē desistitis. siue qꝫ in pͥncipali. etiā ea q̄ minora
sunt deprehēdātur Anima enī et caro subiecta sūt spūi de quo
ecclīastes loquitͬ Spūs reuertitͬ ad eū qui dedit illū Et pau
lus in alio loco Ipē spūs testimoniū phibet spūi nrō hec au
tē gra dnī ihū cū omībꝰ ē. sꝫ cū hijs qui fratres ab aplō
merentur vocari· fratres fideles· fratres qꝫ germani Est autem
verbū significati hebreū Amen enī lxx interptes. fiat·
Aquila Simachus et theodocion· fideliter siue vere inter
pretati sūt Et quoᵈ ī veteri testamēto quadā iurandi con
suetudine deus sua verba ꝯfirmat dicēs. viuo ego dicit

^ cū anima

nō

dns per scos quoque imitatur. vivit anima tua. Ita salvator meus in euangelio per verbum amen verum esse que loquatur ostendit. Nos autem amen consensum significet audientis et sit signaculum veritatis. Ad chorinthios quoque prima nos doceat epistola in qua paulus ait. Ceterum si benedixeris spiritu quis supplet locum ydiote. Quomodo dicet amen sup tua benedictione quandoquidem nescit quid dicas. Ex quo ostendit non posse ydiotam respondere verum esse quod dicatur. nisi intellexerit quod docetur..

Explicit liber tercius et ultimus explanacionum beati et gloriosi doctoris iheronimi. super epistolam pauli apostoli ad galathas. Scriptus ad laudem dei omnipotentis et eiusdem doctoris Romanis ...

O lapas ... o iubar singulare
doctor sapientie ... qui salutare
Inclite Iheronime o doctor deo care
In lacu miserie nos regere dignare

Incipit prefacio beati Iheronimi presbiteri: in explana
cione epistole bti pauli apostoli ad Tytum

Etsi non sint digni fide. qui fidē primā irrita fecerūt. Marci
onē loquor et basilidē. et oēs hereticos qui vetus laniant
testamētū. tamē eos aliq̄ ex pte ferrem⁹ si saltē i nouo
cōtinerēt manus suas. et nō auderēt xpi ut ipi iactitāt
boni dei filii vel ewāgelistas violare ul' aplos. Nūc vō cū et ewāgelia e⁹
dissipauerīt. et aploꝝ eplas. nō aploꝝ xpi fecerīt eē. s; ꝓprias. miror quō
sibi xpianoꝝ nomē audeāt vendicare. Vt eni de ceteris eplis taceā de qb⁹
qcquid cōtrariū suo dogmati viderāt eraserūt. nōnullas itegras repudia
das crediderūt. ad timotheū videlicet vtraq;. et ad hebreos. et ad tytū.
quā nūc conam' exponē. Et siquidē redderēt causas cur eas apli non
putarēt. teptarem⁹ aliq̄ rndē. et forsitan satisfacē lectori. Nūc vō cū heri
ca auctē ꝓnūcīet et dicat. Ista epla pauli ē. hec nō ē. ea auctē refelli se
ꝑ veritate itelligāt. q̄ ipi nō erubescūt falsa simulare. S; tacian⁹ cathari
caꝝ patriarches. q' et ipe nōnullas pauli eplas repudiauit. hāc ul' maxiē. hoc
ē ad tytū apli ꝓnūciāda credidit. ꝑuipēdēs marcionis et alioꝝ q' cum
eo i hac pte ꝯsentiūt asserciōez. Scribit igit' apls. o paula et eustochiū
de nichopoli q̄ in actiaco litore sita. nūc possessiōis nre ps ul' maxia ē.
Et scripsit ad tytū discipulū suū et i xpo filiū. q̄ crete ligrat ad ecclias.
ꝓcurādas ei. cū e duob⁹ arthemas seu tichicus creta fuerit appulsus.
ipē nichopoli veiāt. Iustū quippe erāt. ut ille qui dixerat. sollicitudo
mea om̄m ecciaꝝ. et qui ewāgeliū xpi usq; ad illiricū de iherusolimis
ꝓficiscēs fūdauerat. nō pateret' et suā et titi absenciā cretenses eē deser
tos. a qb⁹ ꝑimū ydolatrie semina pullulauerit. s; mitteret eis. p se et tyto
arthema ul' tichicū. quoꝝ doctrina et solacio confouerentur. Incip' explana° eple

Paulus seruus dei apls aūt xpi ihū. In epla ad romanos
ita orsus ē. Paulus seru⁹ ihū xpi. In hac aūt seruū dei
se dicat. aplm vō xpi ihū. Si eni pr et fili⁹ unū st'. et qui
credidit i filiū credit i patrē. seruitꝰ quoq; idifferēt apli pauli
ul' ad prem ē referēda ul' ad filiū. Hec aūt seruitꝰ nō ē illa de qua
apls ait. Nec eni accepistis spm̄ seruitutis iterū i timore s; acce
pistis spm̄ adopcōis in quo clamam⁹ abba pr. Verū nobilis ser

iritus de qua et dauid ad deum loquitur Ego seruus tuus et filius an
cille tue. Et bta maria ad angelum. Ecce ancilla dni fiat mi sedm ver
bu tuu Hanc seruitute habuit et moyses. de quo dns ad ihesum filium
naue. Moyses inquit famls meus mortuus e. et i alio loco. mortuus
est moyses famulus dni i tra moab p vbu dni. Absit quippe ut spiritu
seruitutis. moysen et mariam in tiore et non in dilcoe dei habuisse
credam9 Aler mirum quius scos hoies nobilit appellai tn dei seruos
cu p ysaiam pphaz pr loqr ad filiu Magnu tibi e hoc vocari puerum
meum qd grece d.

puer aut hoc e tiauc q pt scdz grecos et famulm et filium sign
ficate. in hebreo q͠suum9 et iuenim9 no filium meu scriptum ee. s seruu
meu id e abdi Vn et abdias ppha q interpretatur seruus dni ex frumla
tu dei nome accepit Moueat quepiam. dnm saluatore q vni
usitatis e conditor. seruu dei dici. no mouebit si ipm ad aplos
audiat loqnte. Qui voluerit ee maior sit omn seru9 Et fili9 hois
no venit ut ministret. s ut ministraret Qd ne doce tm ubis videret
minaiut exeplo. Assupto quippe lintheo accinxit se et aqua peluim
repleos discipulorum pedes lauit No est itaqz ipm crede eu q form
seruu acceperat. hec fecisse q seruu st. ut pene voluntati seruisse
dicatur cu seruus suis ipe seruierit Hec aut seruitus ministis e per
quam nobis iuice seruire pcipim Et ipe apls cu liber eet ex oi
bus omn se seruu fecit Et i alio loco. vester inquit seru9 ppter
xpm Seru9 dei ille e qui no e seru9 pcti. Ois q facit pctm ser
uus e pcti Apls igit q pcti no fuit seru9 rite dei pris seru9 vocat
et xpi Porro q ait. apls aut xpi ihu tale m videt. qle si dixisset
. pfectus ptor q augusti cesaris. mgr exercitus tiberij cesaris
ipatoris Vt eni iudices sli hui9. quo nobiliores ee videat ex re
gibus qb9 seruiut et ex dignitate q itumescut vocabula sortiu
. ita et apls grade int xpianos sibi vedicas dignitate. aplm
se xpi titulo pnotauit. ut ex ipa lecturos nois auute terreret
. indicas os q i xpo crederet debe sibi ee subiectos. nerno qd
paulo an scriptu posuim9 ad romos. seru9 ihu xpi. no differt
ab eo si dixisset. seru9 sapie. seru9 iusticie. seru9 scificacois

seruus redempcionis. xps qui pe factus est nobis a deo patre sapiencia. iusticia. sanctificacio. redempcio. Secundum fidem electorum dei et cognicionem veritatis que iuxta pietatem in spe vite eterne quam promisit non mendax deus ante secula eterna. manifestavit autem temporibus suis verbum suum in predicacione que credita est mihi secundum imperium salvatoris. tyto karissimo filio iuxta communem fidem gracia et pax a deo patre et ihesu salvatore nostro. Ac non iuxta humilitatem ut plerique estimant. sed vere dixerat etsi imperitus sermone non tamen sciencia. hebreus ex hebreis. iuxta legem phariseus. profundos sensus greco sermone non explicat. et quod cogitat in verba vix promit. Iuxta ordinem igitur sensuum et textum rerum ponimus quid vobis de singulis ut scripta sunt disseramus. Secundum fidem inquit electorum dei. Refert ad superiora quod intulit paulus servus dei. apostolus autem ihesu christi. secundum fidem electorum dei. id est eorum qui non tantum vocati sunt sed et electi. Electorum quoque ipsorum magna diversitas pro varietate operum sensuum atque sermonum. Alter statim qui electus dei est vel iuxta electionem possidet fidem. vel iuxta fidem habet scienciam veritatis. Dominus et salvator ad iudeos qui in eum crediderant est locutus. Si permanseritis in verbo meo cognoscetis veritatem et veritas liberabit vos. Et evangelista testatur quod hec credentibus quidem dixerit. sed nescientibus veritatem quam consequi possent si in sermone ipsius permanerent et liberi effecti servi esse desinerent. Queritur igitur quare ad id quod ait. secundum fidem electorum dei et cognicionem veritatis. intulerit. que iuxta pietatem. utrum nam sit aliqua veritas que non in pietate sit posita. et nunc ad distinctionem illius inferatur cognicio veritatis que iuxta pietatem est. Plane veritas est que non habet pietatem. si quis gramaticam artem noverit et dyaleticam ut racionem recte loquendi habeat. et inter falsa et vera diiudicet. geometria quoque et musica habet in sua sciencia veritatem. sed non est sciencia illa pietatis. Sciencia pietatis est nosse legem. intelligere prophetas. evangelio credere. apostolos non ignorare. Et econtrario multi sunt qui habent pietatis veram cognicionem sed non statim et ceterarum artium. et earum de quibus supra mencionem fecimus veritatem. Hec igitur veritas cuius cognicio iuxta pietatem est. in spe vite eterne posita est. quia statim eis qui se cognoverint premium tribuit immortalitatis. Absque pietate vero noticia veritatis delectat ad presens. sed eternam spem non habet premiorum. quam promisit non mendax deus ante secula

et manifestauit eā tpib9 suis ī xpo ihu Qui aūt an̄ pmisit ꝛ post
a fcīt ee pspicua nisi sapie sue q̄ erat ī ꝑ cū pre. cū letaret² orbe ꝑ
fecto. et gaudet sup filiis hom̄ ꝛ repmisit eos q̄cuqꝫ ī illa cred
turi eent habituros vitā etnā. anq̄ orbis iacēt fundamentū
anq̄ maria diffudēt. mōtes statueret. celū suspēdēt terram
deiecta mole solidaret. et pmisit ds ī quo medaciū nō ē. nō q̄
possit mētiri ꝛ nolit ī ūba prūpe. ꝫ q̄ꝛ q̄ pr sit vitatis nullū
ī se hēat medaciū. scdm illud. fiat aūt ds verax. oīs aūt hō men
dax. Ppter aūt nō medax dicit² deus et cū iureiurado q̄dā in
pphis pollicet². ut nos securiores effecti. magis speremꝰ futā ee
nō q̄ dcā st. ꝛ tō mēte credētes ad ꝯsequēda ea q̄ ventura st̄ ꝑparemur.
Sło absqꝫ re videt² breuit' pstrīge. cur ds solus verax ꝛ oīs homo
medax apli voce dicat². Et nisi fallor quo solus habē dicitur
īmortlitatē. cū ꝛ anglos ꝛ mltas rōnabiles fecit creatās. q̄bus
dedit īmortlitatē. ita et solus dicit² ee verax. nō quo ꝛ ceteri nō ī
mortales ꝛ vitatis sint amatores. ꝫ quo ille solus nālit' sit et
īmortlis ꝛ verꝰ. ceteri vō īmortlitatē ꝛ vitatē ex largicōe illius
ꝯsecpt². et aliud sit. verū ee ꝛ q̄d habere pmet alīud ī ꝑtute do
natis ee q̄d hēas. Sed nec hoc silēcio ptereūdū quo nō medax ds
an̄ etna scla. etnā sposponderit vitā. ex quo iuxª historiā genese
os fcūs est mundus. ꝛ ꝑ vices noctiū ꝛ dierꝝ. ꝛ mēsiū pit' ꝛ annorū
tpa ꝯstituta st' ī hoc circulo. ꝛ rota mūdi. tpa labūt² ꝛ veniūt
et aut futā st' aut fuert Vn̄ q̄dā philosophorꝝ. nō putāt ee pnē
tps ꝫ aut ptitū aut futm̄. q̄ꝛ oē q̄d loqm̄² agimꝰ cogitāꝰ aut
dū fit ptit aut si nōdū fcīm ē expectat². An̄ hec igit² mūdi
tpa. etnitatē q̄dā sclorꝝ fuisse credēdū ē q̄bꝰ sp cū filio ꝛ spū
scō fuit pr. ꝛ ut ita dicā. vnū tps dei ē. oīs etnitatis. pmo īnuā
bilia tpa st'. cū īfinito sit ipe qui an̄ tpa oē tps excedit. Sex
milia nec dū nrī orbis īplent² anni. ꝛ q̄tas pus etnitates. q̄nta
tpa. q̄tas sclorꝝ origīes fuisse arbitradū ē. in q̄bꝰ angli throni
ceteriqꝫ vtutes seruierīt deo ꝛ absqꝫ tpm vicibꝰ atqꝫ mēsuris deo
iubēte subsiterīt. An̄ hec itaqꝫ oīa tpa q̄ nec sermo loqui nec
mēs ꝯphēdē nec cogitacio tanta audet attingē. pmisit deus

pater sapie sue. verbū suū et sapiam suā et vitā eoꝝ qui credituri erat
mūdo ee venturā. Diligent' attendite et textū ⁊ ordinē lcōis. qm̄ vita
eterna quā nō mendax ds̄ añ sc̄la etnā pmisit nō alia sit absq; ūbo
Manifestauit eni inquit tpib⁹ suis ūbū suū. ergo quā pmiserat vi
tam etnā ipa est ūbū suū qd' in principio erat apud patrē. et deus
erat ūbū. et ūbū caro fcm̄ ē ⁊ habitauit in nobis. Qz aūt uerbū dei
hoc est xp̄s ipe sit vita. i alio loco testat' dicēs. Ego sum vita. uita
vero nō breuis. nō aliqb⁹ circūscripta tpib⁹. s; ppetua. s; etnā q̄ maifes
tata est in nouissis sc̄lis p p̄dicatoēz q̄ credita ē paulo doctori gentiū
et ingro. ut anūciaret' in mūdo ⁊ hoīb⁹ nota fiet iux' impiū saluato
ris dei qui nos saluos ee voluit id qd' pollicitꝰ fuerat iplēdo. Scribit'
aūt apl's. tyto kmō filio qd' grece d' genesio et latino ser
mone nō pt explicari. Genesio eni hoc potius sonat' cū q̄s fidelis et
ꝓprius. ⁊ ut ita dicā legitim⁹ siue german⁹ absq; ꝯparoē alti⁹ appel
latur. Ex quo ītelligim⁹ fuisse ⁊ ī filiis pauli plimā differētiā. qd' alios
habēt' genesiox .i. ꝯmanissimos sibi q; ꝯiūctos et de vero matrimonio ac
de libera procreatos. alios vō q̄i ex ancilla ⁊ ex agar qui nō possent he
reditatē accipe cū filio libere ysaac. Sermo quippe ⁊ sapiā ⁊ doctina q̄
tytus xp̄i ecclās instruebat. efficiebāt ei ꝓpriū apl'i filiū ⁊ ab oī alioꝝ
ꝯsorcio sepatū. Videa⁹ p⁹ hec qd' seqt'. Scd'm ꝯem fidē. Vtrū nā oīm q'
ī xp̄o credebāt. ꝯem dixcit fidē. an ꝯem suā tm̄ ⁊ tyti. qd' q̄dē michi
meli⁹ videt' apl'i pauli ⁊ tyti fidē fuisse ꝯez q̄ oīm credentiū in quib⁹
ꝓ varietate merītū fides ꝯs q̄is ee nō potiit s; diuisa. Ad extremū p̄fa
no eple ⁊ salutacio p̄facoīs apl'i ad tytū tali fine ꝯplet'. Grā ⁊ pax
a deo p̄re et xp̄o ihu saluatore nr̄o. siue q ⁊ grā et pax tā a deo p̄re
sit q̄ a xp̄o ihu et vtrūq; ab vtroq; datū possit ītelligi. siue q grā
ad p̄rem et pax referat' ad filiū. nō absq; scrupulo trāseudū ē q q̄
busdā apl'is impcat' ut eis grā ⁊ pax mlt'iplicet'. Nūc vō ad tytū pax
et grā sine mlt'iplicacoē sint posite. Noe vir iustus ⁊ naufrago solus
orbe seruat⁹. nō d' pl'es grās s; vnā graz inuenire ī ꝯspcu dn̄i. Et moy
ses ad dn̄m. Si īuenī inqt graz apud te. Et sicubi alibi. in p̄sona scōꝝ
grā posita q̄re ⁊ īuenies nō eos grās īuenisse s; grām. Mercator
ille de euāgelio q' pl'es habuit margaritas ad extremū vnā p̄ciosā

reppit quã de multis margaritis solã emit . Pastorum quippe ē una
nõ margaritã . et unū thesaurū oībꝯ margaritis et totꝯ sibe sue emi
comercio . inæpiētiū uō et adhuc in itine positorum necdū unã et solã
habē ſ; plēs . Huiꝰ rei gr̃a reliqui te crete ut ea q̃ deerãt corri
geres . Aplice dignitatis ē eccīe iacere fūdamētū . qđ nēo p̄t ponē
nisi architectus . Fūdamētū aūt nō est aliud p̄ter xp̄m ihm . Q͞ue infe
riores artifices sūt . hii p̄nt edes sup fundamēta ꝯstruere . Paulꝰ
itaq; ut sapiēs architectꝰ . et hoc oī labore ꝯtendēs . ne ī ꝑatis
ꝯlaret . ſ; ubi necdū xp̄s fuerat anūciatꝰ . postq̄ꝫ dura cretensiū
ad xp̄i fidē corda mollierat . et tā sermōe q̄ꝫ signis edomuerat
. eos nō in uernaculū iouē . ſ; in deū p̄rem et xp̄m credē . reliquit
tytū discipulū crete ut rudimēta nascētis eccīe cōfirmaret . et si
qđ uidebatur deesse corrigēt ipē p̄gēs ad alias naciōes ut rursū in
eis xp̄i iacēt fundamētū . Q͞uod aūt eis apl̄s ut ea q̄ deerãt corrigēs
. ondit necdū eos ad plenã uenisse sciam ueritatis . et licet ab
apl̄o correcti fuerīt tñ adhuc indigē correctiōe . Q͞ue aūt qđ corri
git ipfectū ē . Sla et ī greco ꝑposiciōis adiectio qua scribitur epidio
reosin nō idipm sonat qđ dioreosin . i . corrigeres . ſ; ita dem supcor
rigēs ut s ea q̄ a me correcta sūt et necdū ad plenã ueri lineam
sūt retracta a te corrigãt et normã equalitatis accipiãt . Et
cōstituas p ciuitates p̄b̄ros sicut ego tibi disposui . Audiant
epi qui habēt ꝯstituēdi p̄b̄ros p urbes singulas p̄tatē . sb̄ q̄li
lege eccīastice ꝯstituciōis ordo teneat . nec putēt apl̄i uba ēē
ſ; xp̄i qui ad discipl̄os ait . qui uos spnit me spnit . qui aūt
me spnit . spernit eū q̄ misit me . sic et qui uos audit me audit .
qui aūt me audit . audit eū q̄ me misit . Ex quo manifestū est illos
eos qui apl̄i lege ꝯtēpta eccīasticū gradū nō mīto uoluerint ali
cui deferre ſ; gr̃a . cont xp̄m facē . qui q̄lis ī eccīa p̄sbiter ꝯsti
tuēdus ē ordinauit . Moyses amicus dei cui facie ad faciē deus
locutꝰ ē potuit utiq; successores p̄ncipatꝰ filios suos facē . et
posteris ꝓpriam relinqre dignitatē . ſ; extraneos de alia tribu
nõ elegit dēs . ut sciremꝰ p̄ncipatū in ꝑpl̄os nō sanguini deferē
dū ēē ſ; uite . At nūc cernimꝰ plimos hãc rē . bn̄ficiū facē ut

non querant eos qui possunt ecclesie plus prodesse in ecclesia erigere columpnas sed
quos vel ipsi amant vel quorum sunt obsequiis deliniti vel pro quibus maiorum
quispiam rogaverit, ut deteriora taceam, qui ut clerici fierent muneribus
impetrarunt. Diligenter apostoli attendamus verba dicentis: ut constituas per
civitates presbiteros, sicut ego tibi disposui. Qui qualis presbiter debeat
ordinari in consequentibus ipse disserens: si quis est sine crimine unius uxoris vir
et cetera, postea intulit: Oportet episcopum sine crimine esse tamquam dei dispensato-
rem. Idem est ergo presbiter qui et episcopus. Antequam diaboli instinctu studia in re-
ligione fierent et diceretur in populis: ego sum Pauli, ego autem Cephe, communi presbite-
rorum consilio ecclesie gubernabantur. Postquam vero unusquisque eos quos baptizaverat
suos esse putabat non Christi, in toto orbe decretum est ut unus de presbiteris
electus superponeretur ceteris, ad quem omnis cura ecclesie pertineret et scismatum semina
tollerentur. Putet aliquis non scripturarum sed nostram esse sententiam episcopum et presbiterum
unum esse, et aliud etatis aliud esse nomen officii, relegat apostoli ad
Philippenses verba dicentis: Paulus et Thimotheus servi Christi Jhesu omnibus
omnibus sanctis in Christo Jhesu qui sunt Philippis cum episcopis et diaconibus. Philippis
una est urbs Macedonie. Et certe in una civitate plures ut nun-
cupantur episcopi esse non poterant. Sed quia eosdem episcopos illo tempore quos et presbiteros ap-
pellabant, propterea indifferenter de episcopis quasi de presbiteris est locutus. Adhuc ali-
cui hoc videtur ambiguum nisi altero testimonio comprobetur. In acti-
bus videlicet apostolorum scriptum est quod cum Paulus venisset Miletum, misit Ephesum
et vocavit presbiteros eiusdem ecclesie, quibus postea inter cetera sic locutus est: Atten-
dite vobis et omni gregi in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos pascere ecclesiam
domini quam acquisivit per sanguinem suum. Et hic diligentius observate
quomodo unius civitatis presbiteros vocans postea eosdem episcopos dixerit. Si
quis vult recipere eam epistolam que sub nomine Pauli ad Hebreos scripta est,
et ibi equaliter inter plures ecclesie cura dividitur. Siquidem ad plebem scribit: Pare-
te principibus vestris et subiecti estote, ipsi enim vigilant pro animabus vestris
quasi rationem reddentes, ne suspirantes hoc faciant. Siquidem hoc utile non vo-
bis est. Et Petrus qui ex fidei firmitate nomen accepit in epistola sua lo-
quitur dicens: Presbiteros ergo in vobis obsecro conpresbiter et testis Christi passionum
qui et eius glorie que in futurum revelanda est socius sum, pascite qui
in vobis est gregem domini non quasi cum necessitate sed voluntarie. Hec propterea

ut ostenderet apud veteres eosdē fuisse pbros q̄s epos paulati vō ut
dissensionū plantaria evellerent ad unū oēm sollicitudinē esse
delatā Sicut ergo pbri sciunt se ex ecclie ɔsuetudine ei qui sibi ppositus
fuit ee subiectos ita epi noverint se magis ɔsuetudine q̄ dispositionis
dnice veritatis pbris ee maiores et in cōe debē eciam regere imitan
tes moysen qui cū habēt i ptate solus pesse ppl'o isrl' septuaginta
elegit cū q̄bus ppl'm iudicaret Videam⁹ igit̄ qlis pbr siue eps ordi
nādus sit Si q̄s ē sine crimie vni⁹ uxoris vir filios habēs fideles
nō in accusacōe luxurie aut i subditos Oportet eni epm sine
crimie ee taq̄ dei dispensatorē non sꝑbū non iracundū nō vi
nolentū non percussorē nō turpis lucri appetitorē Primū itaqꝫ
sine crimie sit qd' puto alio v'bo ad thimotheū irrepchēsibile no
minatū nō quo eo tpe quo ordinād⁹ ē sine vllo sit crimie s; ꝓt⁹
maculas noua ɔuersacōe deleuerit ꝫ ex eo tpe quo i xp̄m rena
tus ē nll'a pcti ɔsciā mordeat Quō eni pt ecclie malū aufferre
de medio e⁹ qui in delictū silē corruerit aut q̄ libertate corripere
peccantē cū tacitus sibi ipē rndeat eadē admisisse q̄ corripit
Itaqꝫ q' epatū desiderat bonū opus desiderat Opus inquit nō
honorē non gl'iā Oportet aut illū et testioniū habē boni ab hiis
qui foris st̄ ut nō in obprobriū incidat et in laqueū dyaboli
Q aut ait vni⁹ uxoris vir sic itellige debē ut nō oēm mono
gamū digamo putem⁹ ee meliorē ꝫ quo is possit ad monoga
miā cohortari qui suū exēplū pferat in docendo Esto quippe
aliqꝫ adolescētulū ɔiugē pdidisse et carnis necitate supatum
accepisse scd'am quā statī amiserit et deinceps vixerit ɔtinēter
alium vō usqꝫ ad senectā habuisse mrimoniū et uxoris usū ut
pleriqꝫ estimāt feliciatē nūq̄ a carnis ope cessasse Q̄s vobis
e duob⁹ videt̄ ee melior pudicior ɔtinencior Utiqꝫ ille q̄ i felici
etiā in scd'o mrimonio fuit et postea pudice et sce ɔuersatus est
Nō sibi g° applaudat q̄uīqꝫ q̄ monogam⁹ eligit̄ q̄ oī digami
mo sit melior cū in eo magis sit electa felicitas q̄ voluntas
Quidā de hoc loco ita senciunt Iudaice ꝓqũnt ɔsuetudinis fuit
ul' binas uxores habē ul' plēs qd' etiā in veteri lege de abra

tiam legimus. Et hoc nunc esse preceptum ne is qui episcopus eligendus est uno
tempore duas habeat uxores. Alii superstitiosius magis quam verius etiam
eos qui cum gentiles fuerint una uxore habuerint, qua amissa
post baptismum Christi alteram duxerint, putant in sacerdotum non legen-
dos. Cum utique si hoc observandum magis illi ab episcopatu arceri debe-
ant qui vagantur per meretrices ante exercentes libidinem quam
regenerati uxorem acceperint et multo detestabilius sit fornicatum
esse cum pluribus quam digamum repperiri, quia in alio infelicitas matrimonii est,
in alio ad peccandum prona lascivia. Montanus et qui Novati
scisma sectantes nomen sibi mundicie presumpsere putant non secunda ma-
trimonia ab ecclesie communione prohibenda, cum apostolus de presbiteris et episcopis hoc
preciperet, utique in ceteris relaxaverit, non quo hortetur ad secunda matrimo-
nia sed quo necessitati carnis indulgeat. Scribit et Tertullianus
librum hereticum de monogamia quem apostolo contrarie nemo qui
apostolum legerit ignorat. Equidem esse sine crimine episcopum sive presbiterum
unam uxorem habere in nostra est potestate. Ceterum illud quod sequitur, habere
filios fideles non in accusatione luxurie aut non subditos extra
nostram est voluntatem. Esto quippe parentes bene instituisse liberos suos
et a puerili etate sub divinis erudisse preceptis. Nam si postea luxurie
se dederint et superati viciis libidinum frena permiserint, numquid culpa
ad parentes redundabit et sanctitatem patris filii peccata maculabunt? Si
quis bene erudivit filios suos, in his puto fuisse Ysaac, qui utique
Esau filium suum bene instituisse credendus est. Verum Esau fornica-
rius et prophanus pro una esca vendidit primogenita sua. Samuel
quoque qui talis fuit ut invocaret dominum et dominus exaudiret eum et in
tempore messis pluviam hyemis impetraret, habuit filios qui decli-
naverunt post avariciam et accipiebant munera, et tales iu-
dices extiterunt ut populus nequaquam ferens regem sibi in similitudinem
ceterarum gentium postularet. Ergo si electio fieret sacerdotum,
et Ysaac propter Esau et Samuel propter filios suos indigni sacer-
docio putarentur. Sed et cum peccata parentum filiis non imputentur et
nequaquam iam illa vigente sententia, parentes uvam acerbam man-
ducaverunt et dentes filiorum obstupuerunt. Filiorum vicia pa-

tibus p̄iudicabūt. P̄mū itaqȝ dicēdū est ꝙ tā nomē sit sacer
docii ut nobis eciā q̄ extra nos st̄ posita reputet̄. nō quo
ꝓpter vicia nr̄a ep̄i nō fiam⁹. s̄ quo ꝓpt̄ filioꝝ incōtinēciā ab
hoc gradu arcendi simus. Qua eni libertate possum⁹ alienos
filios corripe ⁊ doce q̄ r̄ea st̄ cū nobis statim possit qui fuit
correptus ingere. ante doce filios tuos. Aut qua fronte ep̄s meū
corripio fornicatē cū m̄ in ꝯsciā mea ipa rideat. exhereda g°
filiū fornicatē doce filios tuos viciis seruiētes. ~~Cū aūt neqȝ fili~~
Cū aūt neqȝ fili⁹ in vna tecū cōmuniat domo. tu audes de al
terius oculo festucā detrahe in tuo trabē non vides. Nō ita
ꝗ iustus polluit ex viciis filioꝝ s̄ libertas ab ap̄lo eccl̄ie pri
ncipi reseruat. ut talis fiat qui nō timeat ꝓpt̄ vicia liberorū
extraneos repꝛehende. Deinde eciā illud ē inferēdū aduis9 eos
qui de ep̄atu itumescūt et putāt se nō dispēsacōez xp̄i sed
iperiū ꝯsecutos. q. nō stati oībus hīis meliores sint quicūqȝ
ep̄i nō fuerit ordinati. ut ex eo ꝙ ep̄i electi st̄ se magis existi
mēt ꝯprobatos. Sȝ intelligūt quosdā ꝓptea a sacerdocio re
motos q. eos liberoꝝ vicia ipedierit. Si at̄ pctā filioꝝ ab
ep̄atu iustū ꝓhibēt q̄tomagis se vnusqsqȝ ꝯsiderās ⁊ sciens q.
potētes potēter tormēta paciūtur. retrahet se ab hoc nō tam
honore ꝙ onere. ⁊ locū alioꝝ qui magis digni sūt nō ambiet
occupare. Ad extremū hoc dicēdū ē in scripturis filios
id est cogitacōes. filias vō id est
opa intelligi et eū nūc pcipi ep̄m fieri qui cogitacōes ⁊ opa
in sua habeat ptāte. ⁊ vē credat in xp̄o ⁊ nllā subrepēciū
vicioꝝ labe maculet. Oportet eni ep̄m sine crimine esse
tāqȝ dei dispēsatorē. Querit g° inter dispēsatoēs ut fidelis
quis inueniat. et nō comedēs et bibēs cū ebriosis pauciat ser
uos aut ancillas sed incertū dn̄i expectet aduētū et det cō
seruis i tp̄e cibaria. Inter vilicū at̄ ⁊ familiā hec sola
distancia ē ꝙ cōseru9 ꝓpositus ē ꝯseruis suis. Sciat itaqȝ
et ep̄us et pb̄r sibi ꝑlin ꝯseruū eē nō seruū. Cetā que
sequūt̄ in nobis posita st̄. Non ꝑcuciū id ē nō tumētē

nō

aut placente sibi qd eps sit. s quasi bonu iudicat id e regrete
qd pluib psit. No iracundu. Iracundus e qui sp irascitur
et ad leue tristicis auram atqz pru . qi a vento foliu cmo
uetur. Et reuera nichil est fedius preceptore furioso qui cu deat
esse mansuetus. et scdz illud qd scriptu est. seruu at dni no opor
tet litigari s mitem ee ad oes. doctore paciete in mansuetudie
erudiete eos qui contradicunt. ille e diuiso. toruo uultu. trementib9
labiis. rugata fronte. effrenatis conuiciis. facie int pallore ru
boreqz uariata. clamore pstrepat. et errantes no tm ad bonu
retrahat qz ad malu sua uesania precipitet. In est qz salo
mon ait. Ira pdit etia sapietes. Et ira uiri iusticia dei non
opat. Neqz uo qui aliqn irascit iracundus e. s ille d iracundus
qui crebro hac passione supat. Phibet qz epm ee uinole
tu. de quo ad thimotheu scribit. no mlto uino deditu. Qua
le est at epm uideri uinolentu. ut sensu occupato ul exal
tet risu qt grauitatis decore. z labiis dissolutis cachinnet
ul si paululu tristis cuiusda rei fuit recordatus int pocu
la in singultus prupat z lacmas. longu e ire p singula
et infamias qs ebrietas suggerit explicare. Videas alios
pocula i tela uertentes. sciphu in facie iacere cc. alium
scissis uestib9 i uulnera aliena pruere. alios clamare. ali
os dormitare. qui plus bibeit fortior cputat. accusatois
occasio est. adiuratu p rege frequenus no bibisse. uomunt
ut bibat. bibunt ut uomat. digestio uetris z guttur uino
occupato officio. Hoc nuc dixisse sufficiat qd scdz aplm i
uino luxuria e. Et ubicuqz saturitas atqz ebrietas fuerit
ibi libido dominet. Specta uentre z genitalia p qualitate
uicioz ordo mebroz. Nuqm ebriu castu putabo. Qui etsi
uino csopitus dormierit tn potuit peccare p uinu. Mira
mur at aplm i epis sine pbris dapnasse uinolencia. cu
in ueteri qz lege preceptu sit. sacdotes cu ingrediut teplu
ministrare deo. uinu csino no bibe. et nazareu qz diu sciam
coma nutriat nil cotaminatu. nil mortale respice. z a ui

no abstinere. ꝛ uua passa et delicatiori que solet uinaciis
fieri potione. oīqꝫ fuerit q̄ mente ab integra sanitate pri
tit. Dicat q̄sqꝫ qđ volet ego loquor iux̄ ꝯsciēcia meā. Sacio mi
Nō abstinēciā ꝛ nocuisse intinissam. et pfuisse repetita post
vinolenciā eciā hoc papit. ne paussor sit. qđ qđe ꝛ simpliciat
intellcm̄ edificat audiente. ne facile manū porrigat ad cedem
dū ne i os alti⁹ uberādū insan⁹ erūpat. Melius at ē ut nō
prussore illū ee dicā. qui mansuet⁹ ꝛ paciēs. sit i tpe q̄ loquēdū
sit. quid tacendū. nec sermone iutili ꝯsciēcia pcutit infirmorum
Nō enī aplūs eciā e pncipe formas vetat ee pugilē ꝛ pancra
ciasten q̄ eciā i plebeio ꝛ quoquo gentili si fuit rephēditur
Sꝫ hoc ut dixi ne ꝯtumeliosus ꝛ garrulus pdat eū q̄ potuit mo
destia ꝛ lenitate corrigē. Turpis qꝫ lucri appetitus. ab eo q̄
epūs futūs ē debet ee alien⁹. Sunt enī mlti docētes q̄ nō oportet
turpis lucri ḡra. qui totus domos subuertiit et putant
questū ee pietate. Melior at est iux̄ salomone modica ac
cepcio cū iusticia q̄ mlta genimina cū iniquitate. ꝛ magis
eligendū in paupertate nomē bonū q̄ in diuiciis nomē pessi
mū. Epūs qui imitator apli ee cupit hn̄s victū ꝛ vestitum
hiis tm̄ debet ee ꝯtent⁹. Qui altario deseruiut. de altario
viuunt. viuunt inquit et nō diuites fiūt. Vnde ꝛ ees nobis exerti
tur ē zona. et vna tm̄ tunica induim². nec de crastino cogitam⁹
Turpis lucri adepcio ē plus q̄ pnt̄ib⁹ cogitare. Hucusqꝫ qđ nō
deat habē epūs siue pbr apli sermone pceptū ē. Nunc ecōtrario
q̄ habē deat explicat². Sꝫ hospitale. bonorum amatore. castum
iustū scm̄ ꝯtinēte. abstinente. obtinente eū qui scdm̄ doctrinā
ē fidelē sermone ut potēs sit exhortari in doctrina sana et
ꝯtradicētes arguere. An oīa hospitalitas futō epō denūciat
Si enī oēs illud de euāgelio audire desiderat. hospes fui et
suscepistis me. q̄to magis epūs cui⁹ dom⁹ oīm ꝯe ee debet
hospiciū. laicus enī vnū aut duos. aut duos aut paucos reci
piens iplevit hospitalitatis officiū. Epūs nisi oēs receperit
inhūan⁹ ē. Sꝫ vereor ne quo regina austri veniēs a finib⁹ terre

audire sapientiam salomonis. iudicaturam est homines temporis sui. et viri nini
uite acta penitentia ad predicationem ione condempnabunt eos qui maiorem
iona saluatorem audire contempserint. Sicut plurimi in templis episcopos iudi
cent subtrahentes se ab ecclesiastico gradu et ea que de episcopo quem
unt exercentes. de quibus puto ad gaium et iohannem scribere. Karissime fideliter
facis quicquid operaris in fratribus et hoc peregrinis qui testimonium dederunt
dilectioni tue coram ecclesia. quos optime facis si premiseris deo digne
pro nomine enim eius exierunt nichil accipientes a gentilibus. et vere spiritu
sancto in se loquente quod futurum erat in ecclesiis iam tunc reprehendit
dicens Scripsi enim ecclesie sed primatum agere cupit eorum diotrepes
non recipit nos. propterea cum venero commonebo eius opera que facit ma
lis verbis detrahens de nobis. et non sufficiat ei quod ipse non recipit
fratres. sed et volentes prohibet et de ecclesia eiciat. Vere nunc est cernere
quod predictum est. in plerisque urbibus episcopos siue presbiteros si laicos vide
rit hospitales. amatores bonorum. inuidere. fremere. excogitare. de ec
clesia expellere. quasi non liceat facere quod episcopus non faciat et tales
esse laicos dampnatio sacerdotum sit. Grauces itaque eos habet et
quasi ceruicibus suis impositos et ut a bono abducant opere variis
persecutionibus inquietant. Sit autem episcopus pudicus quem greci sofrona
vocant. et latinus interpres verbi ambiguitate deceptus, pro pudi
co prudentem transtulit. Si autem laicis imperatur ut, propter orationem absti
neant se ab uxorum coitu, quid de episcopo sentiendum sit qui cotidie
pro suis populique peccatis illibatas deo oblaturus est victimas Rele
gamus regnorum libros et inueniemus abimelech de panibus propo
sitionis noluisse prius dare dauid et pueris suis. nisi interroga
ret utrum mundi essent pueri a muliere, non utique aliena sed coniu
ge. et nisi audisset ab heri et nudiustercius vacasse ab opere
coniugali. nunquam panes quos prius negauerat concessisset Tantum
interest inter propositionis panes et christi corpus. Quanta differentia
inter umbram et corpus. inter ymaginem et veritatem. inter exempla
ria futurorum et ea ipsa que per exemplaria figurabantur. Quomodo itaque
mansuetudo paciencia sobrietas abstinentia lucri hospitalitas
quoque et benignitas precipue esse debent in episcopo. et inter laicos eminere

na. sit et castitas xpiana et ut ita dixerim pudicitia sacerdotalis ut
non solum ab opere se inmundo abstineat. sed etiam a iactu oculi et cogi
tacionis errore mens xpi corpus confectura sit libera. Iustus quoque
epus esse debet et sanctus. ut iusticiam in populis quibus preest exerceat. reddens
unicuique quod meretur. nec accipiens personam in iudicio. Inter laici autem
et epi iusticiam hoc interest. quod laicus potest apparere iustus in paucis. epus
vero in tot exercere iusticiam quot et subditos habet. Sanctus autem quod greco
osiou dicitur magis significat. cum ipsa sanctitas que est mixta pietati. et ad
deum refertur. Quem enim nos sanctum. greci agyon vocant. quem autem illi
osion. nos pium in deum possumus appellare. Sit quoque epus et absti
nens. non tamen ut quidam putant a libidine ab uxoris amplexu
. sed ab omnibus animi perturbationibus. ne ad iracundiam concitetur. ne illum
tristicia deiciat. ne leticia inmoderata sustollat. Abstinentia
autem in fructibus spiritus numerata est ab apostolo. Et si exigitur ab omnibus continen
cia ab epo. qui patiens et mansuetus debet vicia ferre peccantium. consola
ri pusillanimes sustentare infirmos. nulli malum pro malo red
dere. sed vincere in bono malum. Ad extremum obtineat eum qui secundum
doctrinam. fidelem sermonem ut quo sermo dei fidelis est et omni accep
cione dignus. sic et ille talem se prebeat ut omne quod loquitur fide dignum
existimetur. et verba ipsius sint regula veritatis. Potens quoque sit eos
qui seculi istius turbinibus agitantur consolari. et per suam doctrinam
infirma precepta destruere. Sana autem doctrina dicitur ad distinctionem
languide infirmeque doctrine. Talis quoque sit. ut contradicentes
arguat. hereticos sive iudeos et seculi istius sapientes. Et superiora
quidem que in epi virtutibus posuit. ad vitam pertinent. Hoc vero quod ait
ut potens sit consolari in doctrina sana et contradicentes arguere refer
endum est ad scientiam. quia si epi tantum sancta sit vita. sibi potest prodesse sic vi
vens. Porro si et doctrina et sermone fuit eruditus. potest ceteros in
struere. et non solum instruere et docere suos sed et adversarios repercu
tere. qui nisi refutati fuerint atque convicti facile queunt simplicium
corda pervertere. Hic locus adversus eos facit qui inertie se et ocio
nota so sompno dantes putant peccatum esse si scripturas legerint. et eos qui
in lege domini meditantur die ac nocte quasi garrulos inutiles quoque

contempnit. no aiaduertetes aplm post cathalogu quersatio
nis epi etia doctrina simpliciter precepisse. Sut eni multi et no
subditi vaniloqui et mentiu deceptores maxie qui de circumcisioe
sut quib9 oportet silentiu indici qui vniuersas domos subuertut.
docetes q no oportet turpis lucri gra. Qui ecclie futur9 e prin
ceps habeat eloquentia cu vite itegritate sociata. ne opa absq3
sermone sint tacita. et dicta factis deficientib9 erubescant
maxime cu sint no pauci. s3 plures. nec subditi s3 proterui qui
non curent illud psalmiste dicere. Nonne deo subiecta e aia
mea. s3 bona mentiu semente q naturalit habet noticia
dei inani psuasioe putant. et hoc quippe paulus videtur
mi sensisse phrenapatai. no ut simpliciter latin9 interpres
transtulit deceptores s3 mentiu deceptores. Equide sn scripturaru
auctoritate garrulitas non habet fide. nisi videretur puersam
doctrina etia diuinis testionis roborare. Hii st de circucisione
iudei. qui tuc tpis nascente xpi eccliaz subuertere nitebatur et itro
ducere precepta legalia. De quib9 ad romanos et ad galathas ple
nius paulus exequutur. et nos an paucos menses tria volumina
in epl'e ad galathas explanacoe dictauim9. Tales hoies doc
tor ecclie cu aie periculo credite st. scripturaru debet roe supare
et silentiu illis testioniorum pondere iponere. qui no vna a paucas
domos s3 vniuersas cu dominis familijs q3 subuertut. docentes
de cibor differencijs. de sabbati olim abolicoe. de circucisiois
iniuria. Atq3 vtina hoc ipsum zelo fidei faceret. ex pte aliqua
posset ignosci dicente aplo Confiteor zelu dei habet s3 non
scdm sciam. Ve eor q ds est venter eor. turpis lucri gra
ut putem9 aplm qi vbo vsum quo oes hetici cu puersa
docet se hoim solet asserere lucratores. cu no lucru sit sed
pdicio aias interficere deceptor. Contra qui errante fratrem
iuxta euangeliu corripuerit si fuit ille quersus lucratus est
fratrem suu. Quid eni maius lucru pt ee aut q pciosius no
q si huana aiam qs lucretur. Qis igitur doctor ecclie qui
ad xpi fide roe tra psuadet honestos lucratus e. et omis

hereticus qui qbusda prestigiis hoies fallit et fallit loquit q
que non oportet turpis lucri gra est. Dixit quida ex illis
ppius eor ppha Cretenses sp mendaces male bestie ventris
pigri Testioniu hoc veru e Ob qua cam increpa illos ut sa
ni sint in fide no attendentes iudaicis fabulis et mandatis hoim
aversantiu se a veritate Quantu ad textu sermois et ad gtine
ntia loci ptinet hoc qd ait Dixit quida ex illis ppius eor ppha
videtur ad eos referri de quib e supius locutus maxie qui de cir
cumcisioe st qs oportet refrenari qui univsas domos subvertut
docentes q non oportet turpis lucri gracia ut sequitur dixit qda
ex illis ppius eor ppha q vo i illo ppha eor qui apud iudea vatici
nati st hic exameter versicul9 repitur videtur in duplici legen
du ut hoc qd ait dixit qda ex illis ppius eor ppha cu superiorib9
copulet huius rei gra reliqui te crete ut ea q deerant corrigas
et sequat Dixit qda ex illis ppius eor ppha id e cretensium
Sz q mlta i medio st et hoc absurdu videt et forte nco recipiat
ppterea cu superiorib9 q magis vicina st aliter aptandu e ut le
gam9 Sut eni mlti et no subditi vaniloqui et mentiu deceptores
maxie atqui de circucisioe st qs mltos et no subditos vaniloquos
et mentiu deceptores cu his qui de circucisioe st oportet refre
nari qui univsas domos subvertut docentes q no oportet
dixit qda ex illis ppius eor ppha ut id qd ait ppius eor ppheta
no specialit ad iudeos et eos q maxie de circucisioe st s ad mul
tos referat qui no subditi st et vaniloqui et mentiu deceptores
qui utiqz q i creta erat cretenses fuisse credendi st Dicit aut
iste versiculus in epimenidis cretensis poete oraculis repiri
que i pnciar sive alludes ppham vocavit q s tales xpiani
tales mereatur habe pphetas quo et pphe erat baal et pphe
cfusiois et quoscuqz viciosos pphas scriptura commemorat sive q
de oraculis scripserit atqz responsis q et ipa futura pnunciet et ea
que ventura st mlto ante pdicat Denique ipe liber oraculor
tytulo pnotat que q videbat divinu aliqd repmittere
ppterea aplm arbitror inspexisse ut videt q gentiliu divinatio

polliceretur. et in tempore abusum esse versiculo ad titum qui erat cre-
tensium falsos cretensium doctores ipso insule auctore argueret. Hoc
autem paulus non solum in hoc loco sed etiam in aliis fecisse deprehen-
ditur. In actibus quippe apostolorum cum concionaretur ad populum et in ario
pago qui est curia atheniensium disputaret inter cetera ait. Sicut et
quidam de vestris poetis dixerunt. Ipsius enim et genus sumus. quod ex-
ordium in fenomenis arati legitur. quod cicero in latinum ser-
monem transtulit. et germanicus cesar. et nuper avienus et
multi quos enumerare perlongum est. Ad thorinthios quoque qui et ipsi
attica facundia expoliti et propter locorum vicinitatem atheniensium
sapore conditi sunt. de meandri comedia versum sumpsit iambicum.
Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Nec mirum si pro
opportunitate temporis gentilium poetarum versibus abutatur. cum
etiam de inscriptione are aliqua commutans ad athenienses locu-
tus sit. Pertransiens et contemplans scripturas vestras inveni et aram
in qua scriptum est. ignoto deo. Quod itaque ignorantes colitis
hoc ego annuncio vobis. Inscriptio autem are non ita erat ut
paulus asseruit. ignoto deo. sed ita diis asie et europe et
affrice. diis ignotis et peregrinis. Verum quia paulus non
pluribus diis indigebat ignotis sed uno tantum ignoto deo.
singulari verbo usus est. ut doceret illum suum esse deum quem
athenienses in are titulo prenotassent. et recte eum scientes
colere deberent. quem ignorantes venerabantur et scire non pote-
rant. Hoc autem paulus faciebat raro. et ut locus potius quam
ostentationis opportunitas exigebat. in more apium que de diversis
floribus solent mella componere. et favorum cellulas coaptare.
Dicit quod putet hunc versum de callimacho cirenensi poeta
sumptum. et aliquid ex parte non errat. Siquidem et ipse in laudibus
iovis adversus cretenses disputans qui sepulchrum eius se
ostendere gloriabantur ait. cretenses semper mendaces qui et sepulchrum
eius sacrilega mente fabricati sunt. Verum ut supra diximus inte-
ger versus de epimenide poeta ab apostolo sumptus est. et eius
callimachus in suo poemate usus est exordio. Sive vulgare

puerbiū quo cretenses fallaces appellabātur. sine furto
alieni opis in metrū retulit. Putat quidā aplm reprehē
dendū q iprudēter lapsus sit. et dū falsos doctores argu
it illū versū gprobet q ppterea cretēses dicūt ee fallaces
q iouis sepulchrū in ante gstruxerūt. Si enim iquiunt epime
nides siue callimachus, ppterea cretenses fallaces et malas
bestias arguit q diuina nō senciat. et iouē q regnet in
celo in sua insula fingant sepultū. et hoc qd illi dixerunt
verū esse apli sentencia coprobat. sequitur iouē nō mortu
um esse sz viuū. Impite igitur paulus ydolatrie destru
tor dū adūsū puersos doctores agit deos qs ipugnabat
asserunt. Quib breuit rndendū est. sicut in eo qd ait
corrūpunt mores bonos mala colloquia. et ipi gen et gen
sum nō statim totā meandri comediā. et aratri librū
pbauit. sz oportunitate versiculi abusus ē. ita et i pnti
loco nō totum opus callimachi. siue epimenidis. quorū
alter iouis laudes canit. alter de oraculis scriptitat
p vnū versiculū gprobauit. sz cretēses tm mendaces
vicio gentis increpuit. nō ob illā opinionē quā sunt ar
guti a poetis. sz ob ingenitam menciendi facilitatem
de ppo eis gentis autore gsutās. Cum at putat totū librū
debē sequi eū qui libri pte vsus sit. videntur mi et apo
criphū enoch. de quo apls iudas i epla sua testioniū
posuit. int ecclie scripturās recipē. et multa alia q aplus
paulus de recondditis ē locutus. Possū eni hoc argu
meto dicē q apud athenienses ignotū deū colē se dix
it. que illi i ara ānotauerat. debē paulū et cetra q i ara
scripta fuerat sequi. et ea q athenienses faciebat fac
q cū atheniensibus in cultura ignoti dei ex pte gsense
rat. Absit ut argumetū et scolastica elegancia in
calūpnia trahā. Nemo ē tā sicarius. tā parricida
tā venefious. qui nō aliquid boni aliqn fecerit. Ergo
si vnū bonū illius iudens pbauero et in ceteris mi

inrubit uritas q multa fuerit approbandi Si inimicus ad
uersu nos iurgat et clamitat. nonne int verba simulta
tis et rixe aliquid loquit vitatis. qd et a nobis qz adusu
qs loquit no usqz quaqz rephedit. Ita qz et callimarchus
et epimenides. non ideo va dixerut ioue deu esse. qr cretēses
fallaces st. s in eo tm mo veru locuti st. qr ingenitu viciu
cretensiu expressere. Rur qr fallaces st no stati & veru
no aliqn dixerut. Nec em iupiter deus idcirco no esset
si cretenses va loqret. s eaā illis tacentibus qui mortuus eat
dei vocabulu non habet. Denicz ut sciam9 aplm no for
tuitu et ut libet trasitorie ut illi arbitratur. s circuspec
te et ex omi pte se ptegetem adusus cretenses locutum.
testimoniu inquit hoc veru e. no totu carmen de quo testi
moniu sumptu est. non vniuersu opus. s tm hoc testimoni
um. hic versiculus quo mendaces vocantur. ut vticz qui
in vna tm pte poematis gsensit tota gfutasse credēd9 sit
Quod aut ul cretēses mendaces. et stulti galathe. vel
dura ceruice isrl. ul vnaqueqz puicia, pprio vicio de
notetur. in epla pauli ad galathas disseruim9. Esto
qz nichil aplius est qd hic afferre possim9. illo contenti
sim9. Quobre increpa aut illos acriter. medaces qppe
sut et male bestie & ventris pigri. qui falsa psuadet
qui ferarū ritu sanguinez sitiut deceptoru. et no cum
silencio opantes suu pane maducant. quor de9 vet
est. et gla i gfusione eor. et increpa ut sani sint in
fide. De qua fidei sanitate & i gsceptib9 loquit. senes
sobrios esse. honestos. pudicos. sanos in fide & caritate
et pacia. Ad quā fidei silitudine doctine qz sanitas ap
pellatur. Erit em tps qn sane doctrine no acqescent
Sut et sermones sanitatis de qb9 ad thimotheu i pa
loquit. Si qs aliter docet et no acquiesat sanis sermo
nibus dni nri ihu xpi et q est sedm pietate doctrine
Et in scda exeplu habes sanoru verboru q a me au

disti Qui hanc habet fidei et doctrine sanitate atq
verboru. no attendet iudaicis fabulis et madatis ho
minu auersantiu se a vitate. Aliquantum paulisp iudeis
et coru qui apud eos sapietes vocant parent inep
tias audiam. et tuc intelligim q sut iudaice fabule.
sine aucte scripture. sine ulla asseracoe vitatis anilia
queda et fabulosa fingeriu. De qb psapas ppha ppho
tic labiis me honorat cor at coru longe est a me. Sine
causa aut colut me docentes doctrinas et madata homi pre
tulisse. Deus quippe ait Honora patre et mrez. illi no
tradiderut. qc quicq dixerit patri. munus quodcuq e ex me ti
bi pderit. et no honorificauit patrem suu et mrez. Si qs
post aductu xpi circucidit et no circucidit. iudaicis seruit
fabulis et madatis hoim auersantiu a veritate. Non
eni qui i manifesto iudeus est. Sz qui in occulto. et circu
cisio cordis in spu no lra. Si qs pascha agit no i azi
mis sinceritatis et vitatis. ut ex aia sua oe vetus ferme
ti malicie et nequicie expurget. iste attedit fabu
las et verba sequit vitate neglecta. Si qs no resurgens
cu xpo nec qrens ea q sursu st. dicat. ne tetigeris. ne gu
staueris. ne tractaueris. q st in corrupcoe ipo usu scdm
pcepta et doctrinas hoim. iste sequit iusticias no bonas
et pcepta non bona. Ubi at est vitas et lex spualis ibi iusti
ficacoes bone et pcepta st optima q qui fecerit viuet i eis.
Oia munda mudis. coiqnatis at et ifidelib nichil mudu.
Sz polluta e eoz et mes et csciencia. Quia supius dixerat
sut eni multi et no subditi vaniloqui et deceptores maxie
qui de circucisioe st. et de hiis q ab eis decepti fuerat scrip
sit increpa illos acriter ut sani sint i fide. no intedentes
iudaicis fabulis et madatis hoim auersantiu veritate
et quo ad galathas et ad romanos plenissime disputatur
putabat inter cibos ee distinccionem cu alia munda aliqua
imunda viderent. pptea nuc infero omia munda mundis

hijs videlicet qui in xpo credut et sciut oem creaturam
bona esse. et nichil abiciedu q cu graru actioe pcipit
coinqnatis aut et infidelib9 nichil mudu qr polluta est
eo4 mes et gsciia. Pptea etia q muda st p natura eis
imuda fiut. no quo ul mudu fit aliqd ul imudu. s
p qualitate vescentiu. et mudu mudis. et imudu gtamia
tis fiat. Aliogn et infideles atq pollutos etia panis bn
dictiois et calix dnicus no iuuat. qa qui indigne comede
rit de pane illo et calice biberit iudiciu sibi maducat
et bibit. Sz gsideradu ne ista ctitates occasione illi he
resi dem9 q iuxta apocalipsim putat de ydolatriis et
hijs q imolant demonib9 disputare. s adusu iudeos q scdz
legis abolite disciplina qda muda qda arbitrat imuda
Non eni inquit possu9 mense xpi pticipari et mense demonio
ru. nec valem9 sil bibe calice dni et calice demonior. In
nobis itaq e. vl muda comede ul imuda. Si eni mudi su9
muda nobis e creatura. si aut imudi et isideles fuit nob
vniusa gra siue p ihabitate in nobis heresim siue per
gsciam delictor. Porro si gscia nra nos no rephenderit
et habuerim9 pietate ad dnm. orabim9 spu. orabim9 et
mente. psalle9 spu. psalle9 et mete. et ptulerim9 ab hijs
de quib9 nuc scribit. polluta e eo4 et mes et ~~cogitatio~~
gscia. Deu gfitetur se nosse. factis aut negat. execrabiles
et iobedietes et ad oe opus bonu reprobi. Hi quoru
polluta e et mes et gscia deu nosse se gfitent. factis aut
negat. scdz illud qd i ysaia d. ppls labiis me honorat
cor aut eoru longe e a me. Quo igit labiis qs honorat
et corde ppul recedit. ita deu sermoe qs gfites opib9 ne
gat. Negas aut opib9 deu gfessioe simulata re execra
bilis et pfan9 e. et nlla vitatis roe psuasus iobedies et in
credulus appellat. Vn euenit ut ad oe opus bonu rep
bus sit quo scilicet etia ea q naturali bonitate supatus
bona fecerat no sint bo. du mentis puersitate sit rep

A Negatur p insipienciā sapiencia. p iniquitatē iusticia. p mendaciū veritas. p turpitudinē sc̄itas. p imbecillitatē animi fortitudo.

ba Estimat quidā in eo tm̄ deū negari. si ī psecucoē q̄s
a gentib⁹ ꝯphēsus se tenuerit xp̄ianū. Ecce apl's. oīb⁹
q̄ pura st̄ factis. deū asserit denegari. xp̄s sapiā ē. iusti/
No^a ticia veritas. sc̄itas fortitudo. Et quociescumqꝫ vincim^r uiciis
atqꝫ pctis tociēs deū negam⁹. Et q̄ciēs bn̄ q̄d agim⁹. d̄m
ꝯfitem^r. Nec arbitrandū ē in die iudicii illos tm̄ a dei
filio denegandos qui ī martirio xp̄m negauerit. ꝫ p oīa
opa. sermones cogitacoēs. xp̄s ul' negatus negat
ul' ꝯfessus ꝯfitet^r. De hac puto ꝯfessioē et discipulis
precepit dicens Eritis m̄ testes ī ih'rlm et oī iudea ⁊ sa
maria ⁊ usqꝫ ad extremū t̄re. ut ab oīb⁹ opib⁹ atqꝫ
sermonib⁹ meis xp̄ꝫ ꝯfiteat^r. Est et q̄dā laudanda ne
gatio. de qua ⁊ ipe apl's ait. ut abnegantes īpietatē
et secularia desideria caste ⁊ iuste ⁊ pie viua⁹ ī p̄nti
sc'lo. expectantes btām spem et aduētū saluatoris nr̄i
dei. Qua negacoēꝫ q̄ negauerit. et sequi voluerit
saluatore loq̄nte. q̄cūqꝫ voluit venire ad me abneget
seipm̄. exutus vetere hoīez cū opib⁹ e⁹ et indut⁹ nouū
seq̄t^r deū suū. Quō aūt q̄s se abneget ꝯteplandū ē. pu
dicus fornicatore q̄d' p⁹s fuerat negat. sapiēs īprudē
tem. iustus iniustū. fortis īfirmū. ⁊ ut ī ꝯe de oīb⁹ loq̄r
No^a totiēs nos nobis nega⁹ quotiēs uicia p'ora calcantes
desinim⁹ eē q̄d' fuim⁹ et incipim⁹ eē q̄d' añ nō fuim⁹

Cap ii Tu vō loq̄re q̄ decet sanā doctrinā. Aliud ē sanā doctrinā
loq' aliud ea q̄ sane ꝯueniūt docē doctrine. qꝫ ī altero sim
plex īstitutio est tm̄. in altero cū eo q̄d' doceas uite
correctio. Qui eni soluerit vnū de mādatis minimis et
docuerit sic hoīes mīm⁹ vocabit^r ī regno celoꝝ. salua
tore p̄cipiēte discipulis nō solū ī meditacoē scripturāꝝ
eos laborare debē. ut q̄ scripta st̄ repleat ⁊ condant ī me
morie thesauro. ꝫ p⁹s faciat q̄ p̄cepta st̄. Quicūqꝫ vō
fecerit et docuerit magn⁹ vocabit^r ī regno celoꝝ. Nisi eni
supgressa fuit nr̄a iusticia scribaꝝ iusticiā ⁊ phariseoꝝ

non possum⁹ ingredi regnum celoꝝ. qui sup̄ moysi ca
thedra sedētes dicūt et nō faciūt. et alligāt onera ĩpor
tabilia q̄ ceruicib⁹ hoīm ĩponāt et ipi nimio digito ea
nolūt gtingē. Hoc igit͛ nūc apl's titū filiū ĩ xp̄o et dis
cipulū suū docet ut ea loq̄tur q̄ sane queniāt doctrine
q͛ tūc doctrine fit sanitas cū doctoris doctrina p͛it͛ ⁊ vita
gsentiūt. Senes sobrios ēē honestos pudicos sanos
in fide et caritate ⁊ paciā. Gnalit͛ tito an̄ p͛ripiēs qd'
ipe loqui debēt ad cūctos in eo q͛ ait. tu vō loq̄re q̄ dec͛
sanā doctrinā. nūc p singulas sp̄es qd vnaq̄q͛ etatem
doceat exponit p͛mū senib⁹ viris quemētia deinde
anus quid deceat. tercio q̄ adolescētib⁹ apta sint. tā ma
ribus videlicet q͛ viris. licet ĩ p͛cepto mlieꝝ vetularū
de adolescētib⁹ feminis mādata subiecerit. ut nō tā ipe
doceāt adolescētulas. q͛ qd a vetulis doceret͛ exponet
extrema de seruis et p singulas etates ⁊ gdicōes sic
decent p͛cepta gstituit. ut sermo eius vite moru͛ q͛
sit regula. Senes igit͛ sobrios ēē siue vigilātes q͛
falioi apud grecos vtrūq͛ sonat. Honestos ut etiāi
grauitate moꝝ gūctus doceāt. pudicos. ne ĩ aliena
etate luxuriet. ne iā frigido ad libidīe͛ sanguine exē
plo sint adolescētib⁹ ad ruinā. Sanos ĩ fide. de q̄ fidei
sanitate sup͛dixim⁹. Sanos āt nō tm̄ ĩ fide. verū et ĩ
caritate ⁊ ĩ paciā. ut cū p͛ma fidei habuerit sanitatē
audiāt a saluatore fides tua te saluā fecit. Et alibi
Nec ĩ isrl' tātā fidē ĩueni. et p͛pt' eād fidei sanitatē
fiat filii abrahā de quo sc͛ptū ē Credidit abraham
deo et reputatū ē ei ad iusticiā. Et abacuch de hac fi
dei sanitate gmemorās ait. Justus āt ex fide viuit. Re
lege ad hebreos eplām pauli apli. siue cuiusc͛q͛ alti⁹
eam putas. q͛ iā int͛ ecclasticas ē recepta. et totū illū
cathalogū fidei enumerā ĩ quo sc͛ptū ē. fide maius
sacrificiū abel a caym obtulit deo. et enoch trāslat⁹
ē ne videt morte. et noe de hiis q̄ nendū videbat deo re

deus fabricatus ē artha. et abrahā in terrā quā nescie
bat ingressus ē. Et ne videt' scriptura nullū mlierib9 fidei
exemplū dare. in eadē ep̄la scribit'. q et sara accepit vir
tutē ad recipiēdū semen alieno iā etatis sue tpe. q fide
le eū qui repmiserat arbitrata ē. laudat' ibi fides ysaac
. et iacob. moysi q3 et raab. et ceteroꝝ q̄s melius pt' cognoscere
qui ipsam ep̄lam legerit. Quo igit' est fidei sanitas ita ca
de z in caritate est. Qui aūt sanitatē possidet caritatis. n'
qui p̄mū deū dilexerit ex tota aīa sua et ex toto corde suo
et ex totis virib9. Dein xpi p̄ceptū audiēs i. p̄ximū dilexe
rit caritatē. q i hijs duob9 mādatis pendet oīs lex z p̄phe'.
Qui habet sanitatē caritatis. nō emulatur. nō inflat'.
non agit p̄perā. nō i'honeste. nō ad iracūdiā irritat'. non
gaudet sup iniq̄tate. congaudet aūt veritati. Oīa sustinet
omnia sp̄at. oīa credit. oīa p̄tolat'. Et q caritas nunq̄ exci
dit. qui i caritatis ē sanitate nunq̄ et ipse corruit. Siquidem
nec tribulatio eū. nec angustia. nec fames. nec p̄secutio
nec nuditas. nec p̄iculū. nec gladius separare potit a sa
nitate caritatis quā habuerit i xpo ihu. Qd de gladio et
ceteris morib9 loq̄r q nō pnt eū dividere qui sanitatis pos
sidet caritatē. cū nec mors nec vita. nec angeli nec principa
tus. nec p̄ntia neq3 futa'. nec fortitudo nec altitudo. nec
p̄fundū. nec alia qlib3 creatura possit separe eū q' habet
caritatē sanitatis i xpo ihu. Si intellcā est a nob' caritas
sanitatis de scripturis aliqd' sumam9 exeplū eoꝝ q' i infir
mitate st' caritatis. Ait saluator de extremis tpib9. q
cū multiplicā fuit iniq̄tas. refrigescet caritas mltoꝝ.
Calida quippe est caritas in hijs qui feruet spū. frigescit
at z glacialis et gelida i hijs q' flat9 aq̄lonis durissi
mos suscepere. Ab aq̄lone exardescet mala sup omnes
i'habitātes t'rā. De hoc frigore caritatis et amoris i soro
re sua thamar obriguerat. Timendū g° ne forte et
nos hac i'firmitate caritatis aliqn superem'. Flōniq̄

cui euenit ut primum a nobis in virgine siue in pluribus feriam
sit sancta dilectio. et cum mollita mens fuerit in affectu pau
latim sanitas caritatis languore pallescat et infirmari
incipiat. ut ad extremam mortem diligentem ferat. Unde et
apostolus caute et diligenter prudenter thimotheo precipit ut exhor
tetur adolescentulas in omni castitate. Omnis autem castitas
in carne spiritu et anima est. ne scandalizetur oculus. ne in
pulchritudinem vultus herentes pedeant. ne inutilia audire
verba delectet. ne ad simulatos sermones mens prius dura
marcescat. Caveat igitur tam iuvenes quam senes adolescen
tule quam vetule. et omni custodia servet cor suum ne per sanc
tate dilectionis. morbus caritatis introeat. et per amorem sanctum
fiat non sancta dilectio que illos pertrahat ad gehenna. Cum sanus
est in fide. qui sanus in caritate. sanus quoque sit in pacientia que max
ime in temptationibus comprobatur. quod nichil prodest habuisse
que supra memorauimus nisi os diuinae et inamovia quibus omnis
ta nauis est in tempestate seruetur. et procellis hinc inde
ventis absque naufragio ea que bene parata sunt libenter. Cum
eni perseuerauit usque in finem hic saluus erit. Anus
similiter in habitu sancto. non criminatrices non vino multo
servientes. bene docentes ut ad castitatem erudiant adoles
centulas ut ament filios. pudicas castas. habentes domus
diligentia benignas subditas viris suis ut verbum dei non
blasphemetur. Iam et si apostolus petrus precipit ut viri uxoribus
suis tamquam infirmiori vasculo honorem deferant. non tamen arbitran
dum est quod uxor que corporeum habet vasculum. habeat infirmum
statim et animo. Unde et nunc precipit eis ut in ipsis quoque illud
apostoli compleatur. Virtus in infirmitate perficitur. Et dicitur ut omnia ha
beat que senibus viris sunt precepta. Qui in eos sequitur. Anus simili
ter est ut viri senes. sobrie honeste pudice. sane in fide et ca
ritate et pacientia. et pro sexu suo hoc habeant, primum ut sint in ha
bitu sancto. siue ut melius legitur in greco fenkarme themanie
ropepeis. ut ipse quoque earum incessus et motus vultus sermo silen

nū quādā sacri decoris pferat dignitatē. Et q hoc gen9
mulierculaꝝ solet ee garrulum. iuxta illud. sil' aut
et ociose discut̄ circuire domos. nō solū at ociose s; 7 vbo
se. et curiose loqntes q nō oportet. pptea volt eas esse
nō criminatrices. i. nō accusatrices. nō tales q alijs placeāt
alijs detrahat. aut certe q ipe adolescētia iā trāsgsse
st. de adolescētulaꝝ etatib9 disputet 7 dicat. Illa sic
ornat illa sic comit. illa sic predit. amat illū ama
tur ab illo. nū etiā si hec vā sint. nō tn̄ apud ceteros
debet accusare. q ipaꝝ xpi caritate corripe. et magis do
cere ne ~~volent~~ faciat. q i publico accusare qd' fecerit.
Solet hee etates q corpis refrixere luxurie. licet sint
plūme q nec canos suos erubescūt. 7 an grege nepotū
tremētes v'gīnale cōponat. vino se dedere. p libidīne
et cū int' pocula sibi prudētes wse fuerit et facūde. ma
iore q auctoritate assume loqntes hoc qd' sibi videntur
esse. 7 nō recordātes illud qd' fuert. Et a vini q° minio
potu anus. p'hibeat. qm qd' in adolescentib9 libido. h°
i senib9 ebrietas e. Aut quō pt doce an9 adolescētulas
castitate. cū si ebrietate vetule mlieris adolescētula
fuerit imitata. pudica ee nō possit. Signant' at et ex
presse ait. nō multo vino seruiētes. Seruit9 em̄ qdā
est et extrema cōdicio. vino sensus hoīs occupari. 7 nō
suū ee s; vini. Nā igit' docuit q̄les pmo an9 ee de
beret. et p9 illa q cū senib9 virīs habet cōia. etiā ppa
caꝝ exposuit. ut honesto et scō habitu et oī decore
sint plene. nec accusatrices nec alijs detrahētes. nec
vino senib9 occupatis. nūc cōsequent' doctrine eis frena
pmittit. ut cū tales fuerit docendi habeat libtatem
ut scilicet doceat ea q bō st'. Licet enī alio loco dixit
doce at mlierib9 nō pmitto. sic intelligēdū e ut i viros
illis sit doctrina ~~illata~~ sblata. cetes f adolescētulas
doceat q filias suas pmū castitate q'a adulsus

hac maioris etate florenti pugnat inimicus. Et virtus eius omnis contra feminas in umbilico ventris est. Deinde ut ament viros suos, diligant filios. Que doctrina ut amare viros cum hoc non in eloquio docentis sed in corde amantis sit constitutum, vult eas amare viros suos caste. Iuvat inter virum et mulierem esse pudicam dilectionem, ut cum pudore et verecundia et quasi necessitate sexus reddat potius debitum viro quam ipsa exigat ab eo, et opera liberorum ante oculos dei et angelorum perpetrare se credat, ita ut illa erubescat etiam secretum cubile, noctis tenebras et clausum cubiculum suum, cum omnia patere dei oculos cogitet. Filios autem ita diligunt, si eos in dei erudiunt disciplina. Ceterum nolle eos contristare docendo que bona sunt et libertatem tribuere peccandi, non est amare filios sed odisse. Erudiantur quoque adolescentule ut domus habeat diligentiam. Et quia poterat evenire ut diligentia domus austeritate regeretur et per hoc apostoli preceptum severior matrona fieret in servulos, ideo copulavit benignas, ut tunc se crederet mariti domum bene regere, si hoc benignitate impetraret a servulis non terrore. Necnon subditas viris suis, ne forte divitijs et nobilitate prelate dei sententiae non meminerit per quam subiecte sunt viris. Ait quippe ad mulierem: Et ad virum tuum conversatio tua et ipse tui dominabitur. In quo sancte scripture consideranda prudencia est, quia non viro hoc dominus fuit locutus et dixerit: Dominaberis uxori tue, sed ipsi mulieri, ut illi primum reliqueret obsequium dum in potestate eius est, si dei velit obedire preceptis, servire viro et marito esse subiecta, ut quodammodo esset libera servitus et dilectione plena, ideo serviens viro dum eum metuit offendere. Etenim non est creatus vir propter mulierem sed mulier propter virum. Et cum caput mulieris vir sit, caput autem viri Christus, quecumque uxor non subicitur viro hoc est capiti suo, eiusdem criminis rea est cuius et vir, si non subiciatur Christo capiti suo. Verbum autem domini blasphematur, vel contempnitur dei prima sententia et pro nichilo ducitur, vel Christi infamatur evangelium, dum contra legem fidemque nature ea que christiana est et ex dei lege subiecta viro imperare desiderat, cum etiam gentiles femine viris suis servi

ant roi lege nature. Juuenes silr exhortare ut pudici sint in
oibus. teipm exemplu pbes bonoꝝ opm. in doctna. i integ
tate et castitate in sermone sano et irrephesibili ut q ex
aduso e vereat nichil habes de nobis dice mali. Sicut in
eo qd sup peepat dices. Anus silr in habitu sco. silitudie
anuu dixera ad senes ee referedu. ita nuc in eo qd intulit
iuuenes silr hortare ut pudici sint. silitudiez iuuenu ad
anus. et p anus ad senes arbitram aptada. ut senum
habeat sobrietate. et honesti sint et pudici. et sani i fide
et caritate. et pacia. Anui at. in habitu scitate. no sint
accusatores no vino multo seruietes et cetera. Prui aut
adolescetuloꝝ hor posuit ut pudici sint in omib. Itm non
qz corpe. tm ope qz cogitacoe. ut nlla sit in adolescete sus
picao turpitudis. Et licet quida de latinis ita estiment
legedu. Juuenes silr exhortare ut pudici sint. et postea
inferat. in oib9 teipm forma pbes bonoꝝ opm. tn sciam9
i oib9 ad supiora ee referedu. id est hortare ut pudici sint
in omib9. Sciedu qz hor qz qtinecia no solu i carnis ope
et i aimi qcupiscecia. sz et in oib9 rebus ncca sit. ne ho
nores indebitos appetam9. ne attendam auaricia. ne ulla
passioe supem. Teipm inqt forma pbes bonoꝝ opm.
Nichil. podest aliq exercitatu ee in dicendo. et ad loquedu
triuisse lingua. nisi plus exeplo docuerit qz verbo. Deni
qz qui ipudicus est qpuis disertus sit. si ad castitatem
audietes cohortet. sermo e9 infirm9 e. et autoritatem
no habet cohortadi. Et eqtro qpuis sit rustican9 et tard9
ad loqdu. si castus fuit. exeplo suo pt hoies ad vite sili
tudine impelle. Qz at ait. i corrupcoe sit accipiedu qz
incorrupcio. qpe vginitate sonet. Deniqz et volgo q vgines
st. incorrupti nomant. et dicim9 illa q quoda fuit virgo
corrupta est. Vn et titu estimo pius qz carnis ope occupa
ret. ewagelio credete accepisse baptisma. et vgine pmansisse.
et nuc ab aplo ut i incorrupcoe forma sui pbeat qmoneri.
Cuia quide incorrupcoem i thimotheo no uidem9. Flam

rum ei diceret. nemo adolescentiam tuam contempnat. sed forma esto
fidelium in sermone in caritate in conversatione in fide in castita
te. de incorruptione tacuit et tamen posuit castitatem. Castitas
autem et in celibatu absque virginitate intelligi potest. Nisi forte
castitatem accipiamus in mente. incorruptionem vero in corpore
iuxta illud quod alibi in virginibus definitione scribitur. ut sit sancta et
corpore et spiritu. Et nunc consequenter adiecit. in doctrina in incor
ruptione in pudicicia. possumus et incorruptionem pudicicia
in doctrine integritate interpretari. nisi quod specialiter sequitur
sermone sano et irreprehensibili. proprium habet super doctrine
institutione preceptum. Quod autem ait sermone irreprehensibili non
quod ullus tante facundie et prudentie sit. ut a nemine reprehen
datur. reprehenduntur quippe apostoli et evangeliste ab hereticis
et gentibus. Sed quod nichil dignum reprehensione dicat aut faciat
licet adversarii sint ad reprehendendum parati. Et quia sunt multi
non subditi. vaniloqui et mentium deceptores qui oderunt
in portis arguentem et sermonem sanctum abhominantur. Propterea
exemplum nos in omnibus prebeamus. in doctrina. in integritate
in pudicicia. in sermone sano et irreprehensibili. ut adver
sarii vite et doctrine nostre sanitate perterriti. non audeant accu
sare. hoc est nichil verisimile in accusatione confingere. Et re
vera usque hodie videmus nonnullos in ecclesiis. quibus tam rara
virtus sit. tante continentie continenteque esse ut etiam ab adversa
riis habeant testimonium. et dicitur. magnus vir ille. et sanc
tissimus et pro his moribus nisi esset hereticus. Fleo enim
tam immoderate imprudentie ut solis radios possit accu
sare tenebrosos et clarum lumen caligine noctis offundere.
Unde et apostolus tam eadem praviores ait ut auferat occasionem
Potest autem is qui ex adverso est et dyabolus intelligi qui accusator
est fratrum nostrorum. ut iohannes evangelista predicat qui tamen nichil ha
buerit mali quod nobis obiciat. erubescet et criminator non
poterit criminari. Dyabolus enim in latina lingua criminator
sonat. Servum dominis suis subditi sint in omnibus ut sint pla

centes. non contradicentes non furantes sed omnem fidem ostendentes bonam ut doctrinam salvatoris nostri dei ornent in omnibus. Cum dominus et salvator noster qui in evangelio ait. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos. nullam condicionem et aetatem sexum a beatitudine arbitratur alienam, propterea nunc apostolus et servis praecepta constituit. scilicet ut pari etiam membris sint corporis Christi Et quo supra senes. anus. adolescentulas. iuvenes. quid titus erudire deberet edocuit, ita nunc servis apta praecepta construit. Primum ut subditi sint dominis suis in omnibus In his autem omnibus que non sunt contraria deo. ut si dominus ea iubet que non sunt adversa scripturis sanctis subiciatur servus domino. sin vero contraria praecipit magis obediat spiritus quam corporis domino. Diligenter attendite quo congrua personis praecepta decernat Servi inquit dominis suis subditi sint in omnibus. In alio loco de filiis disputans ait filii obedite parentibus vestris. filios quippe decet parentibus obedire. servos vero imperanti domino esse subiectos Nec illud putemus esse contrarium quod in alia epistola ait. mulieres subiecte sint viris et in hac subiectas viris suis asserit uxores. quia eodem verbo et in servis et in uxoribus usus sit Quodammodo enim maritus uxoris est dominus Ipse inquit dominabitur tui Erat et salvator subiectus parentibus suis. sed cum adhuc duodecim esset annorum et nichil differret a servo dominus omnium Verum enim ad perfectam viri etatem quia posset hereditatem capere pervenerat Sed et alibi de eo scriptum est quod cum subiecta ei fuerint omnia. tunc et ipse filius subicietur ei qui sibi subiecerit omnia ut sit deus omnia in omnibus Subiecit autem ei omnia. cum dixit dominus domino meo sede a dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. In subiectis servus domino subditur Et quomodo pro nobis dictus est maledictum cum non sit maledictum sed vera benedictio. ita pro nobis vel subiectus scribitur vel non subiectus. si aut subditi fuerimus deo aut non subditi Quidam huius loci ita leguntur Servi dominis suis subditi sint Et post quam hucusque distinxerit ipse tut in omnibus placeant. cum in ceteris alius sit ordo lectio

id est. serui dnis suis subditi sint in omib; ut sequat
euariston semai qd nos licet no plene tn ex pte aliq
interptari possum; aut gplaceat sibi. ne videlicet si
gdicoe sua videat eis dei iniq sententia. sz quo pauper
iuxta mesura sua saluari pt. et mulier in sexus infir
mitate a regno dei no excluditur. et ois gdicio sdm or
dine suu beatitudine cape pt. ita et serui gplaceant
sibi qp serui sut. & no idcirco putet deo se seruire no pos
se. qr subiecti sint hoib; sz in eo magis place volutati dei
etsi dnis suis subditi fuerit in omibus et coplacuerit
sibi in gdicoe sua. et qp deinceps apls pcipit exeqtur
ut no sint gtradicetes non furates. qr maximu ser
uoru viciu est dnis gtradicere. et cu aliqd iusserit inusi
tate. Itaq titu gmonet ut p doctrina sua ab hijs qui
xpiani serui sut istiusmodi occasione auferat. Si
enim q dns imperat ncce habet seru9 imple. cur no hor
ipm no cu bona faciat volutate. Sz et dnm offendat
et tamen faciet qd iubetur. maxie cu et deus ad aqua
gtradictiois offensus sit. et in alio loco de imurate
ppl'o loqtur. desinat a me murmuratio eoz et no mo
rietur. Post gtradictioez et aliud seruoz viciu doctina
xpi corrigit ne fures sint. fur at no solu in maiorib9
sz et i minorib9 iudicat. No eni qd furto ablatu est
sed mens furatis attenditur. Quo in fornicatoe et
adulterio no idcirco diuisa sit fornicatio et adulteriu
si pulchra ul deformis diues aut paup sit metrix
ul adultera. sz qlisciuq illa fuerit vna est fornicatio
et adulteriu. ita et in furto qtucuq seru9 abstulerit
furti crimine incurrit. Vn et in moysi lege fures no
nuqp septuplu. nonuqp quadruplu redde gpelluntur
et interdu obtruncat. interdu vendit fur ipe p furto
de quib9 nup vobis in leuitico exposuisse me memi
Si at hor phibet in seruo qtomagis in libero. ne aut

iudex rapiat. aut miles nequaquam contentus stipendiis suis rem
aliena devastet. Pulchre quidam vir ad prime cum eius re
et cuiusdam iudicis laudaret integritatis et diceret de eo ille
qui laudabat. non est fur. respondit. Optimum servum faceret
si nec fugitivus esset. In tantum furti suspicio ab omni libero
debet esse aliena. Sint itaque servi subditi dominis suis
. sint complacentes condicioni sue. ut non ferant aspere servitutem
. non contradicant dominis. non furentur. et per hec in omnibus fidem
bonam ostendant ut doctrinam salvatoris nostri dei ornent
in omnibus. Si enim apud carnales dominos in minimo fide
les fuerint. incipient eis apud deum maiora committi. Or
nat autem doctrinam domini qui ea que condicioni sue apta sunt
facit. Et e diverso confundit eam qui non est subiectus, cui
cum condicio sua displicet. qui contradictor atque frauda
tor in nullo fidem bonam ostendit. Quo enim pacto fidelis
esse in substantia dei. qui carnali domino fidem exhibere non potuit

Hec epistola in natiuitate domini ad primam missam

C. Illuxit enim gratia dei salvatoris nostri omnibus hominibus erudiens
nos ut abnegantes omnem impietatem et secularia desideria
pudice et iuste et pie vivamus in hoc seculo. expectantes
beatam spem et adventum glorie magni dei et salvatoris
nostri Christi Ihesu. qui dedit semetipsum pro nobis ut redimeret
nos ab omni iniquitate. et mundaret sibi populum egregium
emulatorem bonorum operum. Post cathalogum doctrine ad
titum quid senes. quid anus. quid adolescentulas et iuve
nes. quid ad extremum servos erudire debeat. recte nunc
intulit. Illuxit enim gratia dei salvatoris omnibus hominibus.
Non est enim aliqua differentia liberi et servi. greci et bar
bari. circumcisi et habentis preputium. mulieris et viri. sed omnes
in Christo unum sumus. universi ad dei regnum vocamur. omnes
post offensam patri nostro reconciliati sumus. non pro meritis nostris
sed per gratiam salvatoris. vel quia dei patris vivens et subsistens
gratia ipse sit Christus. vel quia Christi dei salvatoris hec sit gratia et non
nostro merito salvati sumus. secundum illud quod in alio loco dicitur

p nichilo saluabis eos. Que gra omnib9 ideo illuxit ut
erudiret nos. abnegantes impietate et sclaria desi
deria. pudice z iuste et pie viue in hoc sclo. Qd sit at
abnegare impietate et sclaria desideria. ex eo qd
sup expositum9 deu qfitent se nosse. factis at ne
gant. intelligi posse qfido. et p contrie dissertia qt
ria. Secularia igit desideria st q a mudi hui9 pri
ncpe suggerut. et cu sint scli. cu scli hui9 nube per
transeut. Nos at cu pudice et iuste nec corpe saluz
nec mete pecantes. vixerim9 in xpo. pie qz viuemus
in hoc sclo. q pietas expectat btam spem et aductu
glie magni dei. reformidat aductu ita secura de
ope suo z de fide illa pietas pstolat. Ubi est serpes
arrius. ubi eunomius coluber. Magn9 deus ihesus
xps saluator nr dicat. no pmogenit9 ois creature
no uerbu dei et sapia. s ihs xps q vocabula assupti
hois sint. Neqz vo aliu ihm xpm. aliu ubu dicim9
ut noua heresis calupniat. s eude z an scla et post
scla. et an maria z p9 maria. ymo ex maria mag
nu deu appellam9. saluatore nrm ihm xpm. q dedit
seipm. p nobis ut pcioso sanguine suo nos redimeret
ab oi iniqtate. et mudaret sibi pplin tiepipaon ita
quippe habet in greco z bonor opm facet emulato
re. Sepe mecu qsideras q sibi vellet verbu tiepiop
non et sapietes scli hui9 introgas. si forte alicubi
legissent. nuq inuenire potui q mi qd significaret expo
neret. Quobre copulsus su ad vetq instrumetu recure
unde arbitrabar et aplin sumpsisse qd dixerat. Hebreis
ex hebreis et scdm lege phariseus. utiqz id posuit i epla
sua qd i veteri testameto legisse se nouerat. in deutero
nomio ita repperi. qm pplo scs tu dno deo z i te eligit
dns deus tuus ut ees ei in pplin tiepiopaon ex oib9 pplis
qui st sup facie tre. Et in centesimo tricesimo qrto
psalmo. ubi nos habe9 psallite nomi eius qm suaue

sicut em i pietas magis dei

qm iacob elegit dns isrl' in possessione sibi. p eo qd' est i pos
sessioez in greco scriptu est eis periousiat non qd quidem
aquila 7 qnta edicio eis periousion expresserut. Septua
ginta vo' 7 theodocion periousiat. Mopr trasferentes
comutacoez sillabe fecerut no sensus. Simmachus vero
p eo qd e in greco periousion in hebreo sogolla expssit
exepeton id est egregiu ul' ppriu. p quo vbo in alio
volumine latino sermone vtes peculiare interptatus e.
Xre igit xps ihs magn9 ds nr atq3 saluator redemit
nos sanguine suo ut sibi xpianu ppl'm peculiare faceret
qui peculiaris ee tunc posset si bonor7 opm emulator
existet. Vn et illud qd' in ewagelio scdm latinos interpre
tes scriptu est. panem nrm cotidianu da nob' hodie.
melius habet in greco panem nrm epiousion id est
ppriu egregiu peculiare eu videlicet qui de celo de
scendes ait. Ego su panis qui de celo descendi. Absit
quippe ut nos qui in crastinu cogitare, phibemur de pa
ne isto qui p9 paululu gsequdus 7 abiciedus e i secessu
ner in pre dnica rogare iubeamr. Nec multu differt
epiousion 7 periousion. ppositio eni tm mo e mutata
no verbu. Quida epiousion estimat in oroe dominica
pane dictu qd' sup usias sit hoc e sr vniusas sbas.
Q si accipitur non mltu ab eo sensu differt qd exposuim9.
Q qd eni egregiu est atq3 ppriu ext omia e 7 sup
omia. Hec loqre 7 exhortare 7 increpa cu oi ipio
Tria posuit. loqre. exhortare. increpa. Et ynde in eo
qd ait. loqre. ad doctrina videtr ee referedu. Q no intelli
exhortare. id e parakalei aliud quidda in greco
sonat qd in latino parakalein quippe magis gsola
tioez qd exhortacoem sonat. Hoc vo et supius de ado
lescentib9 est locut9. Iuuenes silit' gsolare pudicos ee
in omib9 de quo nos suo loco itu ut i latino legitur
scriptu esse expssim9. Consolat' igit audiete qui d'r

Rogam9 p xpo recociliamini deo. et seipm humiliat & sub
iat ut lucrifaciat qd 9solat. Cx vo tn e increpa. co
solacoi m videt ee 9trariu ut quiqz 9solacoez 9tep
serit increpacoe sit dign9 et meat audire. 9bliti estis
9solacois. q nobis ut filius loqt ad thimotheu qz altiz
consolacoem et increpacoem altam legim9 ducte aplo
Insta oportune iportue argue increpa 9solare.
Et ibi quide increpacio an assumit et postea 9solacoe
seueitas tepetat. Hic vo an wlt discipulos 9solari
etsi no pferrerit 9solado. tuc corripi. & corripi cu omi
iperio. Hic eni intelligo hoc qd dcm e increpa cu oi
imperio ut specialit ad increpacoez & no ad duo su
piora i 9e referat. Neqz eni 9uenit dice. cosolare
cu oi impio & loqre cu oi ipio s3 tmmo increpa cum
oi impio. Nemo eni te 9tepnat. Estimet aliqs hoc ip3
nuc ad titu scribi qd ad thimotheu dcm e. nemo ado
lescecia tua 9tepnat. Nos vo iux grecu sermonis
differecia aliud puta9 significare tepi oportit. eo
qd hic scribit. et aliud katafronit eo qd ad thiotheu
dcm est et ppositoes tepi kata sensu facere diusu
Quat no fortuitu & utlibz paulus apls no solu noib9
et verbis vtin ecia ppositoib9 diusis vtat p varietate
causaz psperitati fieri potuit et ex eo qd ait. mulier
eni ex viro vir vo p mliere. et alibi. qm ex eo & p eum
et in ipo oia. Ne no et illud paul9 apls. No ab hoib9
neqz p hoiez. Estiam9 itaqz katafronun ad 9teptu
ipe ptine. velut cu qs int eculeu laminas qz distetu
9tepnit dolore et nec iudicis 9minacoez nec cruscia
tis ipli fremutu ptimescit. s3 p 9fessioe mrii vniusa
supplicia 9tepnit et despicat. Et 9tratio at e et i alus
9tepty de quo et abbacuch spu sco i se loqte testat
Videte 9teptores & amiramini et dispicite mirabilia
et disperdimi. Iux qd ad thiotheu qz sriptu diximus

Nemo adolescentiam tuam contempnat id est nolo te talem exhibeas ut possis ab aliquo merito contempni. tierpi oponerit at sonitu illud sicut stoici tamen asserunt qui distinguunt inter verba sub tilit tamen quod considers sibi se alio esse meliorem despiciat enim quem inferiorem putat et super id est plus sapiens humiliorem estimat dignum esse contemptu Tale quod intumescentes superbie vanitate et celum ipsum solem quod despicientes apud grecos quendam dixisse deludit
quod nos latine possumus dicere scando per aerem et pluribus me novi esse quod solem
quod nunc ad titum ponit illum sensum habet Nemo eorum qui in ecclesia sunt te secundum ...niter agente sit innat ut se putet esse meliorem Qualis enim edificatio erit discipuli si intelligat magistrum se esse maiorem Unde non solum episcopi presbiteri et dyacones debent magnopere providere ut cetum populi cui presidet conversatione et sermone precedat. Verum et inferior gradus exorciste lectores editui et omnes omnino qui domum dei serviunt quod vehementer ecclesiam dei destruit meliores laicos esse quam clericos ::

Cap. iii.

Ammone illos principibus et potestatibus subditos esse obedire ad omne opus bonum paratos esse. neminem blasphemare non esse litigiosos sed esse modestos omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines Tale quod et ad romanos scribitur Omnis anima potestatibus superioribus subdita sit Non est enim potestas nisi a deo Cui quidem preceptum et hic et ibi propterea puto editum quod iudee gaulonitei per illud tempus dogma adhuc vigebat et habebat plurimos sectatores cuius et in actibus apostolorum fit mentio scriptura referente an hos enim dies surrexit theodas dicens quendam esse se magnum cui appositi sunt viri tria milia Et post hunc surrexit in diebus census iudas galileus qui inter ceterum hoc quam probabile proferebat ex lege. Nullum debere dominum nisi solum deum vocari et eos qui ad templum decimas deferrent cesari tributa non reddere Que heresis in tantum crevit ut etiam phariseorum et multam partem populi conturbaret. ita ut ad dominum quod in in referat hi questio

licet cesari dare tributu an no. Quib) dns prudeter
autem vndes ait Reddite q̄ st cesaris cesari. et q̄ sut
dei deo. Cui rnsioni paulus apls ygruens docet principa
tib⁹ et ptatib⁹ ee subiectos quippe q̄ legitur i
greco magis principatus q̄ princeps sonat. et ipaz signi
ficat ptate. no eos q̄ i ptate st homes. sz q̄ diceat. amo
ne illos principatib⁹ et ptatib⁹ subditos ee. potcat hys
q̄ tormeta formidat occasio ad negadu dari du iuxta
apli dictu se assereret principatib⁹ et ptatib⁹ ee sbiectos
et facere qd iuberet. ppterea sbicat ad ome opus bonum
Si bonu e qd precipit imperator et preses. iubetis obseqre volu
tati. Sin vo malu et qd deu sapit. vnde et illud de ac
tib⁹ aplorum. Oportet obedire deo magis q̄ hoib⁹. Hoc
ipm et de seruis itelligim⁹ apud dnos. et de vxorib⁹ apud
viros. et de filys apud parentes. q̄ in illis tm debeat dnis.
viris parentib⁹. esse subiecti q̄ ctra dei mādata no veni
unt. Qd vo seqr. paratos esse duplicat legendu. ut
ul subaudiatur ad ome opus bonu paratos ee. ul certe
cu superiorib⁹ copulato hoc qd dicat ait. obedire ad ome
opus bonu. et huiusq3 finito. q̄ aliud, ppriu et spale
preceptu sit. paratos ee. iuxta illud qd in leuitico scriptu est
hircu qui emittitur maledicta ppli sustinere tradi in
man⁹ hois parati. Qui g. parat⁹ e ut apopompeu teat
et educat cu in desertu et ibi eu dispdat. et q̄tu i se
est sorte maledictionis extimnet. Is cu obedierit oi opi
bono. etia paratus erit. Pt nt et aliter accipi: paratos ee.
ut oia q̄cuq3 euenire pnt sibi in aio pfiguret. et cu
acciderit nichil q̄ nouu sustineat. sz eis parata sit oia.
Nemine q̄ blasphemare no simpliat accipiendu. Nec
eni ait nemine hoiem blasphemare. sz absolute nemine
no angelu no aliq̄ creatura dei. Oia quippe q̄ a deo facta
st valde bona. Cu michael archangelus cu dyabolo
disputabat de moysi corpe no fuit ausus inferre in

dictum blasphemiae sed dixit: Imperet tibi deus. Si igitur
michael non fuit ausus dyabolo et certe maledictione
dignissimo iudicium inferre blasphemiae, quanto magis
nos ab omni maledicto puri esse debemus. Merebatur dyabolus
maledictum, sed per os archangeli blasphemia exire non
debuit. Relege veteres libros et vide quae tribus in monte
garizim constitutae sint ut benedicerent populo, et quae in monte
altero ut maledicerent. Ruben qui maculaverat thorum
patris et zabulon novissimus filius lyae et ancillarum
liberi in monte ebal positi sunt ut maledicerent eis qui ma-
ledictione sunt digni. Longum est si nunc enumerare voluero
iacob qui ad benedictionem vocaverat filios dicens ut
benedicam vobis, postea quasi in benedictione consonet: male-
dictus furor eorum quia pertinax, et ipse dominus loquatur in gene-
si: maledicta terra in operibus tuis. Hoc nunc tantum dixisse
sufficiat quod blasphemare christi discipulos non oportet.
Nec quod additur esse litigiosos. Si enim sumus filii pacis et
volumus super nos pacem requiescere et accessimus ad iherusalem
celestem quae ex pace nomen accepit, cum hiis qui oderunt
pacem habeamus pacem et quantum in nobis est cum omnibus hominibus
nota pacati simus, non solum cum modestis sed etiam cum rixosis. Quia
nulla virtus est ferre mansuetos. Longius demus ire
ostendentes mansuetudinem ad omnes homines, non quo vane
glorie desiderio nos esse mansuetos omnibus hominibus ostendamus,
sed non omnes ferimus et iniurie vices non rependimus, ipsa opera
notiora universis fiant. Potest aliquis ob iactantiam et opinionem
vulgi auram popularem simulare apud quosdam mansuetudi-
nem et fingere bonitatem. Sed ubi non est vera et germana et solida
mansuetudo nescio an cum esse mansuetum possit omnibus praestare.
Fuimus enim aliquando et nos stulti inobedientes errantes
servientes desideriis et voluptatibus variis, in malicia
et in invidia agentes, odiosi, odientes alterutrum. Cum autem
bonitas et humanitas illuxit salvatoris nostri dei, non ex

opibus iustitie que nos fecim⁹ sed sc̄d̄m suā miam
saluauit nos p lauacrū regnatois ꝛ renouatois
spūs sc̄i quē effudit sup nos opulente p ih̄m xp̄m
saluatorē nr̄m ut iustificati illius grā heredes effi
ciam̄ sc̄d̄m spem vite eterne Querat aliq̄s quō
paulus fuit stultus errās incredulus ꝛ seruiens
varijs desiderijs ꝛ voluptatib⁹ in malicia ꝛ inuidia
odiosus ꝛ odiēs anq̄ꝫ bonitas saluatoris nr̄i atq̄ꝫ
clemencia p lauacrū sc̄e gnatois eū saluū facerēt
nō ex iustitie opib⁹ que fecerat ſꝫ ex sua mia effu
so habūdant̄ spū sc̄o ut hereditatē grē ɔsecuti spem
vite in ꝑpetuū possideret. et certe legim⁹ eū sc̄d̄m
iustitiam q̄ ex lege est sine q̄rela fuisse circūcisū
octaua die hebreū ex hebreis sc̄d̄m legē phariseū
de tribu beniamin eruditū ad pedes gamalielis
et ab infancia sacris lr̄is institutū Ad q̄d r̄ndet̄
iudeos qui an̄ aduētū saluatoris et passionē et
resurrectiōez ei⁹ in lege versati st̄ licet nō plenā
attamē aliq̄ ex pte habuisse iustitiā sicut syme
on q̄ꝫ ꝛ anna ꝓphetes in tēplo dei seruiēs ē repta
postq̄ꝫ vō pp̄ls ɔclamauit crucifige eū nō habe⁹
regē nisi cesarē et sanguis ei⁹ sr̄ nos ꝛ sr̄ filios
nr̄os ablatū est ab eis regnū dei ꝛ traditū genti
facienti fructus eius ex eo tp̄e qui in xp̄m nō credi
dit fuit stultus errabūd⁹ incredulus ꝛ seruiēs
varijs voluptatib⁹ An nō vobis videt̄ paulus
fuisse stultꝰ qn̄ tenebat zelū dei ſꝫ nō sc̄d̄m sciētiā
et psequebat̄ eciam ꝛ lapidātiū stephanū vestime
ta seruabat cū in tm̄ odij ɔtr̄ saluatorē instigatꝰ
exarserat ut lr̄as a sacerdotib⁹ acciperet ꝑgēs da
mascū ad eos q̄ in xp̄m crediderāt vinciendos :·
Aut ullas potāt habē virtutes sine v̄tute dei ꝛ xp̄o
ih̄u aut estuātē flāmā restrīgē voluptatū nisi
nō esset templū dei Que āt maior pt̄ eē malitia

et inuidia q̄ contra absentes ep̄las sumere ⁊ ubiqz
xp̄i vastare discipl'os nolle ip̄m saluū fieri ⁊ ceteris
qui saluu ee poterat inuide. odisse xp̄ianos et q̄se
qter ab omib⁹ odiū p̄mereri Quis aut maior
error et inobediencie vecordia q̄ postq̄ aspirauit
dies et p̄terierat umbre. lege abolitā velle seruare
et dice ne attrectaueris ne qtigeris ne gustaueris
et apparēte solido et viridi abo infancie aīpe lacte
potari Diligencius attenda⁹ et inuemem⁹ in p̄nti
capitulo manifestissima trinitate Benignitas
quippe atqz clemencia saluatoris nr̄i dei nō alti⁹
q̄ dei p̄ris p lauacrū regn̄acois ⁊ renouacois sp̄s
sc̄i que effudit s' nos habūdāter p ihm xp̄m sal
uatore nr̄m iustificauit nos in vitā eternā Salua
credētiū. misteriū trinitatis est Alij hūc locū ita
intelligūt ut nō de paulo et ap̄lis ʒ sub ap̄lorū
p̄sona de alijs dr̄m putent ut quo sub p̄sona sua
et appollo ⁊ cephe de dissensioē ⁊ scismate q̄d' argu
ebat in corinthijs est locut⁹ ita eciā in p̄nti loco
se ⁊ ap̄los nominās oīs q̄ i xp̄o crediderat q̄les
fuerit an regn̄acoēz lauacri vitalis ondit Simul
at et humilitas e⁹ est āmirāda q̄ qui oem utilitate
iusticiaqz legis q̄i quisquilias ⁊ purgamēta qtēp
sit vīte se sine xp̄o vicijs omib⁹ seruisse memorarit
Fidelis sermo ⁊ de hijs uolo te q̄firmare ut curā
habeat bonis opib⁹ p̄esse qui credūt deo. hec bona
s' ⁊ utilia hoīb⁹. hoc q̄d' ait. fidelis sermo ad supio
ra iugendū est in quib⁹ p̄miserat ut iustificati
ip̄i⁹ grā hēdes efficiam' sc̄dm spem vite eterne
Dign⁹ eni fide sup hereditate dei sermo ⁊ sup spe
vite eterne Vn̄ opoztet de hijs nō dubiū nō timere
et ip̄m crede et ut credāt ceteri q̄firmare Nō solum
at hoc ʒ et hoc cū ceteris hijs q' voluerit q̄firmare

credendū est. Quapp̄t' ait et de hys volo te ↄfirmare
Qui aūt ista vā esse crediderit nāc est ut curā hēant
bonoꝝ opm ꝑ que hēditas dei et spes vite ꝑpat' et ne
Et pulchre ut maiore fide faceret nō dixit qui credūt
hoībus ſꝫ qui credūt deo. Necce est enī ut curā bonoꝝ
opm habeat q̄ adimpleta et oī studio ꝑpetrata bo
sūt utilia qꝫ credētib9 Stultas aūt ↄstiōes et genealo
gias deuita et ↄtēciones ⁊ pugnas q̄ veniūt ex le
ge. Sūt quippe inutiles et vane. Qm̄ multiplices ⁊ diūse
st ↄstiōes. ꝓptea salomon de hys qui qreret deū locut9
est dicēs. hec aūt qretes eū inuenēt pacē. Qui igit' deū
nō rte qrūt pacē inuenire nō pnt. plima exēpla sūt
ꝯtrarii nō rte deū. Judei pue qrūt deū. spantes se eū
inuenire posse sn̄ xp̄o. Hētici vano sermonū stre
pitu ↄtrepātes qrūt q inuenire nō possūt. philoso
phi qꝫ ⁊ barbari de deo varia senactes ↄsierūt deum
ſꝫ qr nō rte ↄsierūt fuert eoꝝ fatue ↄstiōes putātū
deū huanis sensib9 posse ↄphendi. Ab hys igit' pau
lus nos reuocat questionib9. Ceteꝝ ad sapietes ⁊ q̄
aute st' fulte magis cohortat' et ꝓuocat p̄ceptorū
nō nescius saluatoris in qb9 ait. Querite et inuenie
tis. pulsate ⁊ apiet' vob'. petite ⁊ dabit' vobis. Omis
enī qui qrit inueniet et qui petit accipiet ⁊ q' pulsat
apiet' ei. Quodo nō sit corpus nr̄m subditū pccis et igre
diet' i nos sapia. Exerceat' sensus. mes cotidie diuā
lcōe pascat'. et ↄstiōes nr̄e stulte ↄstiōes nō erūt. Qz
aūt genealogias et ↄtēciōes ⁊ rixas q̄ veniūt ex lege
deuita. ꝓpe pulsat iudeos qui in eo se iactat ⁊ putāt
legis habē notitiā si nōia teneat singuloꝝ. Que qa
barba st' et ethimologias eoꝝ nō nouim9 plerūqꝫ cor
rupte ꝓferūt' a nob'. Et si forte errauerim9 i accentu
i extensiōe ⁊ breuitate sillabe ul' breuia ꝓducetes ul'
ꝓducta breuiātes solet irride nos impitie maxīe in
aspiracōib9 ⁊ qbusdā cū rasura gule lris ꝓferendis

Hoc aut euenit q lxx interpretes p q̄s in grecu sermonē
diuina lex trāslata ē spēnalit̄ heth lram et ain ₇ cetā
huiusmodi q̄ cū duplici aspiraciōe in grecā linguā
trāsferre nō poterāt. aliis lrīs additis expsserūt. ūbi
causa ut rahel rachel dicerēt ₇ iericho ₇ ihericho et he
bron ₇ chebron ₇ seor segor. In aliis vō sonat q̄ iste
defecit. Illa nos et greci vnā tm̄ lram s. habem⁹. illi
vō tres. sameth. sade. ₇ sin. q diūsos sonos possidet
psaac et syon p sade scribit̄. israhel p sin et tn̄
non sonat hoc qd̄ scribit̄ s; qd̄ nō scribit̄. Seon rex
amorreoꝝ p sameth lram et pnūciat̄ et scribitur
Si igit̄ a nobis hec nom̄ et lingue
videlicet ut barbā nō ita fuerit expssa ut exp̄mū
tur ab hebreis solet cachinnū attollē ₇ mirāe se
penit⁹ nescire qd̄ dicim⁹. Vn̄ ₇ nobis cure fuit oēs
vetis legis libros q̄s vir doct⁹ adamantius in
digesserat de cesariensi bibliotheca de
scriptos ex ipīs autēticis emēdaē in q̄b⁹ ₇ ipsa
hebrea ppriis s̄t caracterib⁹ ūba descripta et grecis
lrīs tramite expressa vicino. Aquila eciā symma
chus. septuaginta q̄s et theodocio suū ordinem
vertut. Nōnulli vō libri ₇ maxīe hij qui apud
hebreos versu cōpositi sut tres alias edicōes addi
tas habet q̄nquitā et sextā et septimā trāslacōem
vocāt autoritate s̄n noīb⁹ intptū ɔsecutas. hec im
mortale illud ingeniū suo nobis labore donauit. ut
nō magnope ptimescam⁹ supciliū iudeoꝝ solutis
labiis ₇ abtorta lingua et stridente saliua et rasa
fauce gaudenciū. Est illis et alia occasio supbie. Quō
nos qui latini sum⁹ latina noīa et origines de lin
gua nr̄a habencia facili⁹ memorie tradim⁹ ita
illi a pria etate vernacula sui sermōis vocabula
peritissimus sensib⁹ imbiberit et ab exordio adam

usque ad extremum zorobabel omnium generationes ita memori
ter velociterque percurrunt ut eos putes suum referre no
men. Nos qui aut alias litteras didicimus aut certe
sero credidimus in christum aut etiam si infantes sumus
ecclesie mancipati magis scripturarum sensum quam verba sec
tamur. si forte non ita novimus putant se in omnibus reveren
dos et in supputatione annorum et in nepotibus abnepo
tibus. avis, proavis atavis. doctores. Audivi ego
quendam de hebreis qui se rome in christo credidisse si
mulabat de genealogiis domini nostri ihesu christi que scripte
sunt in matheo et luca facere questionem quod videlicet a
salomone usque ad ioseph nec numero sibi nec vocabulo
rum equalitate consentiant. Qui cum corda simplicium
pervertisset quasi ex aditis et oraculo deferebat quasdam
ut sibi videbatur solutiones cum magis debuerit iusti
ciam et misericordiam et dilectionem dei querere et pro illa scire forte
de nominibus et numeris disputare. Satis forsitan de hebre
orum superbia et plus quam necesse fuit diximus sed occasio
nobis data est de genealogiis et contentione et rixis
que ex lege veniunt disserendi. Dyalecticam quorum aristo
tiles princeps est solet argumentationum rethia tendere
et vagam rethorice libertatem in silogismorum spineta
concludere. Hii ergo qui in eo totos dies et noctes terunt
ut vel interroget vel respondeat vel dent propositiones vel
accipiat assumat confirmet atque concludat. quosdam
contenciosos vocant qui utlibet non ratione sed stomacho
disputant litigantium. Si igitur hoc faciunt quorum proprie
ars contentio est quid debet facere christianus nisi omnino fugere
contentionem. Rixe quoque legales penitus respuende sunt. et
iudeorum stulticie relinquende. Sunt enim inutiles et vane
que tamen speciem sciencie habent ceterum nec dicentibus nec au
dientibus prosunt. Quid enim mihi prodest scire quot annos vix
erit matusale. quoto etatis sue anno salomon sor

titus sit quiugem ne forsitan roboam vndecimo eta
tis illius ano natus esse credat. et mlta istiusmodi
que aut difficile est inuenire ppt librorum varietate
et du paulatim de memedatis memendata scri
buntur errores inolutos. aut etiā si inuenerim9 in magno
studio et labore nichil pfutura gonouim9 Frequenter
accidit ut habea9 pugnas legis no ob desideriu vita
tis sz ob iactātiā glie du apud eos qui audiunt docti vo
lum9 estimari. aut certe ex hoc rumusculo qria secta
mur lucra Qd eni pdest spumātib9 labijs et latratu
garrire canu cu simplex et moderata vnsio aut pos
sit te placare si vera e aut si falsa leniter a te et placa
biliter emedari Hereticu hoiez post vna correptione
deuita. sciens q subuersus est eiusmodi et delinquit
ppo iudicio dapnatus Non hereseos et in epla ad cho
rinthios ponit. oportet eni et hereses in nobis ee ut
pbati quiqz manifesti fiant. et ad galathas int' ceta
opa nuātur Manifesta at st opa carnis q st fornica
cio inmudicia luxuria ydoloru seruitus veneficia ini
micicie otēcioes emulacoes ire rixe dissencioes heses
inuidie ebrietates comessacoes et ceta hijs silia que
pdico vobis sicut pdixi qm qui talia agunt regnum
dei no possidebut In quib9 diligenter est obseruādu
q quo ceta vicia q inter carnis opa nuāta st exclu
dut nos a regno dei. ita etiā heses nobis auferant
regnu dei Et no interest quo qs du tm excludatur
a regno Qz at magis miru sit etiā illud de actib9
aplorum videt ee relegendu fide nram in xpo eccias
ta disciplinā iā tuc a puersis hoib9 heresim nuncupa
tam Nos eni inquiunt iudei ad aplm paulu neqz
lras accepim9 de te a iudea neqz veniens qs de fribus
annūciauit nobis aut locutus est aliqs de te in malu.
petim9 at ut a te audiam9 qd sencias De hesi eni
ista notu est nobis q ubiqz ei otradicit Et licet no

men hereseon mileti que non dicatur a paulo tamen opa nomi-
natur loquens ad presbiteros ecclesie Ego scio quia veniet post discessum
meum lupi graues in vos non parcentes gregi et ex vobismet
ipsis consurgent viri loquentes peruersa ut abducant discipulos
post se. Aliter in transitu dictum sit ubi et alibi heresis appelle-
tur nunc ipsum nomen videtur plenissime ventilandum Heresis
grece ab electione dicitur quod scilicet unusquisque id sibi eligat
quod ei melius esse videatur philosophi quoque stoici peripatetici
achademici et epycurei illius vel illius hereseos appellan-
tur Superfluum est ire per singula et marcionem valentinum ap-
pellem hebionem montanum et manicheum cum suis enumerare
dogmatibus cum perfacile sit unicuique cognoscere quibus sin-
guli dicantur erroribus Aetius et eunomius et nouelle auctor
hereseos ultima tamen noti non essent nisi forsitan plurimos
decepissent. Hereticum igitur hominem post unam correptionem
siue ut in greco melius habetur

aut commonitionem magis et doctrinam absque increpa-
tione significat Legitur in latinis codicibus quod vero papa
quoque athanasius approbat post unam et alteram correptionem. quod
scilicet non sufficiat tantum semel eum corripi vel commoneri qui
aliquo sit depravatus errore sed et secunda ei sit adhibenda
doctrina ut in ore duorum aut trium testium stet omne verbum
Quare autem post primam et secundam correptionem devitandus
sit reddit causam dicens quod subversus est eiusmodi et pec-
cat cum sit a semetipso dampnatus Qui enim semel bisque cor-
reptus audito errore suo non vult corrigi errare esti-
mat corrigentem et econtrario se ad pugnas et iurgia
verborum parans eum vult lucrifacere a quo docetur. Propterea
vero a semetipso dicitur esse dampnatus quia fornicator adulter
homicida et cetera vicia per sacerdotes de ecclesia propelluntur. heretici
autem in semetipsos sententiam ferunt suo arbitrio de ecclesia recede-
ntes que recessio propria conscientie videtur esse dampnatio Inter heresim
et scisma hoc esse arbitramur quod heresis peruersum dogma
habeat. scisma propter episcopalem dissensionem ab ecclesia

separetur Ex quide in principio aliqua ex pte intelligi
pt ceter nullu scisma non sibi aliqd gfingit heresim
ut rite ab ecclia recessisse videat Cu misero ad te
artheman ul tithicu festina ad me venire nicopo
lim ibi eni statui hyemare Legimus in exordio h
eple hui rei gra reliqui te crete ut ea q deerant
corrigas et gstituas p civitates pbros sicut ego tibi
disposui ut qa cretenses nup crediderat recedente
paulo et ad alias ecclias trāseunte no diteret orpha
ni s3 haberet aplicu viru qui ea q videbat deesse
corrigeret Qa g° p9 fudametu aliar ecciar neces
sarius erat titus qui edificiu supstrueret scribit ei
ut cu artheman ul tithicu unu scilicet e duobus
qui secu fuerat creta misisset impleturus locu e9
ipe nicopolim veniret ibi se hyematurr ee gtestas
Ex quo patet pauli in cretēses affectu Necessariu
habet titu in ewangelii misteriu tn no cu tn ad
se volt venire nisi in locu ei9 arthemas ul tithicus
successor advenerit Nicopolis ipa e q ob victoria
augusti ep ibi anthoniu cleopatra q3 superarit no
men accepit Zena legis doctore et appollo sollici
te pmittite ut nichil illis desit Iste e appollo de quo
et ad corinthios scribit Unusqsq3 vrm dicat Ego
sum pauli et ego su appollo et ego cephe Fuit at
vir alexadrin9 ex iudeis valde eloqs et pfectus i lege
eps corinthior que ppt dissenciones q in corinthio erat
ad vicina insula creta cu zena legis doctore puta
du est trāsfretasse et pauli epl'a dissensionib9 que
corinthi orte fuerat seperatis rursu corinthu re
uertisse Zena vo legis doctore de alio scripture loco
qui fuit no possu9 dicere nisi hoc tm q et ipe aplicus
vir id opis qd apollo exercebat habuerit xpi ecclias
extruendi precepit itaq3 tito ut qm de creta ad
grecia navigaturi erat no eos faciat sistaritis

indigere ꝫ habere ea que ad victū nccīa ſt' Diſ
cant at ꝛ nri bonis opib⁹ pesse in necciis vsib⁹ ut nō
infructuosi sint Supdixerat zenā legis ꝛ apollo
solliate pmitte ut nichil illis desit Cera q° poterat
suborri occulta irrisio. ut nō tu titus qi quicqꝫ eplē
lector hoc diceret. ꝛ vn tito ut viaticū nō habentib⁹
largiret solvit hac qstioez et qi nichil sibi oppōt
elidit dicēdo Discat at et nri bonis opib⁹ pesse
in necciis vsib⁹ ut nō infructuosi sint Nostros su
os vocat qui in xpo crediderat. qui qz xpi recte
et pauli et titi appellari mebātur Habes inqt
in discipulis ptate. docē eos nō ee ifructuosos ꝫ
ewāgelistis ꝛ aplicis viris qui bōis opib⁹ seruiunt
ministrare Et ministrare nō qbuscūqꝫ causis ꝫ i neccijs
vsib⁹ Dintes qppe victu ꝛ vestitu hijs qtenti sim⁹
et qui altario seruiūt de altario vivunt. et qui
pricipes spualiū moꝝ facti st' debet nobis sua
pticipare carnalia Et ne forsitan ul' eplam pauli
ul' pceptū titi facile qtepneret. infructuosos vo
cat quicqꝫ ewāgelistis nō ministrauerit Dicit ꝛ sa
lomon in puerbijs. fructus vō elemosina. et ipe
paulus pmū spe fructū caritate vocat. cuius at
in qmunicatōe ꝛ i misteio ul' maxie qprobat Vt
nō inqt ifructuosi sint Omis eni arbor q̄ nō facit
fructū excidet ꝛ in igne mittet Hoc aut dico.
qui pce seminat pce ꝛ metet Aplicis viris et ewan
gelizatorib⁹ xpi i neccijs vsib⁹ nolle tribue steri
litatis scripm e qdepnae Salutat te q̄ mecū sut
oes. vl' solita qsuetudie vsus ē ut titū ab oib⁹ qui
secū erat diceret salutari. ul' cte. pppu iudicium
qd talis esset amore coꝝ oim qui cū paulo erat
mereret. Magna vō laus titi p paulū ab omib⁹
salutari Saluta eos qui nos amat in fide. Si oes

qui amat/amaret/ in fide ⁊ non essent alij q' absq;
fide diligeret/ nunq̄ paulus ad amorē fide apposuis
set/ Amat/ quippe ⁊ matres filios ita ut p eis et appe
tere sint parate s; nō amant in fide Et/ uxores mari
tos quib9 frequentissime commoriuntur s; amor ille non
in fide est/ Sola scōꝝ dilectio in fide diligit in tm̄ ut
etiā si ille qui diligitur infidelis sit tn̄ scūs in fide
eū diligat/ scdm illud. omīa vr̄a in fide fiat Et alibi
diligite inimicos vr̄os Diligit scūs inimicos suos ⁊ ideo
in fide diligit qr credit in eū qui pollicitus ē se exple
tione mādati retributurū esse mercede Gra dni nri
cū omib9 uob' Sciendū qd in grecis codicib9 ita scriptu
est. gra cū omib9 vobis. ut nec dm̄ nec nr̄i ī libris
ferat². auctoritas ¶ In hoc itaq; scūs atq; credētib9
tito ⁊ cetis qui cū eo erant imprecatur graām Et quo
ysaac patriarcha benedixit filiū suū iacob et ipse iacob
duodecim patriarchas. apli qz ingredientes domū dice
bant pax huic domui. et si digna erat dom9 req
escebat pax eoꝝ sup eā. si vero se exhibebat īdigna
reuertebat² ad eos qui eam fuerat imprecati. Ita et
nūc in fine eple sue. apls graām credētib9 imprecat
no^a que cū voto habebat effectū. et erat in ptāte crede
tiū. si talem se benedictus qualem benedicens pbere
voluisset Explicit explanacio bti iheronimi pbri
sup eplam pauli ad titū. v... bonitu scripta p fr̄ Henricū
de xliij

¶ O gloriose iheronime doctor xp̄i eximie
qui in terris adhuc positus gloria dei es imbutus
nam sepe angelorum choris interfuisti
nil feruens de corporalibus sicut tu scripsisti
Ergo per scissure qua tanta meruisti tenere
precamur te supplices perduc nos illuc feliciter Amen

Incipit prefacio beati Sheronimi presbiteri: In explanatione epistole beati pauli apostoli ad philemonem

Qui nolūt inter eplās pauli eā recipe. que ad phile
monē scribit. aiūt. nō semp aplm nec oīa xpo in se
loquente dixisse. q nec hūana inbecillitas vnū
tenorē sci spūs ferre potuisset. neq hꝰ corpusculi
necitates sub pñcia sp dm̄ coplerent. velut dispone prandiū. cibū
cape. esurire. saturari. indigesta digere. exhausta coplere. Taceo
de ceteris q exquisite et coacte replicant. ut affirment fuisse a
liqd tēpus ī quo paulus nō dice auderet. Viuo iā nō ego viuit
aūt in me xpc. Et illud. An experimentū qritis eius qui in me
loquit xpc. Quale inquiunt experimentū xpi est audire. penulā
quā reliqui troade apud carpū. veniens tecū affer. Et illud ad
galathas. Vtinā abscidant q vos conturbant. Et in hac ipā eplā.
Simul aūt et para mi hospiciū. Et nō solū aplis sꝫ pphis qꝫ simi
accidisse. Dn̄ sepius scriptū ferat. Factū est vbū dn̄i ad eze
chiel siue ad qlibet aliū pphetarū. q post expletū vaticiniū
sensū in semet reuertens. hō cōis fiet ex ppha. et excepto dn̄o
nr̄o ihū xpo. in nullo scm̄ spm̄ pmāsisse. Cui signū et baptista
iohēs accepat. ut sup quē vidisset spm̄ scm̄ descendētē. et manētē
in eo ipsū ēē cognosceret. Ex quo ondi sup multos quidē spm̄ scm̄
descendere. hoc ēē saluatoris insigne q pmaneat in eo. Hiis et ceteris
eiusmodi. volūt. aut eplam nō ēē pauli q ad philemonē
scribat. aut si etiā pauli sit. nichil habē qd edificare nos possit
et a plerisqꝫ veteribus rpudiatā. dū comendandi tm̄ scribit
officio. nō docendi. At econtrario q genuine auctis eā ēē defen
dūt. dicūt nunqꝫ in toto orbe a cūctis ecclīis fuisse susceptā. ni
pauli apli credēt. Et hac lege. nec secūdā quidē ad thimotheū
et ad galathas eos debē suscipe. De quibus et ipi hūane ībecil
litatis exēpla ptulerūt. penulā quā reliqui troade apud carpū
veniens tecū defer. Et vtinā abscidant q vos conturbant. Inueniri
plura et ad romanos et ad ceteris ecclīas maximeqꝫ ad corinthios
remissius et cotidiano pene sermone dictata. In quibus aplus

loquatur. ceteris ergo ego dico non dominus. Quas et ipsas qui aliquid tale ha-
bent aut Pauli epistolas non putandas. aut si iste recipiuntur recipiendam
esse et ad philemonem ex preiudicio similium recipiendam. Valde autem
simpliciter errare si putent cibum emere. hospicium preparare. vestimenta
comparare esse peccatum. et asserere fugari spiritum sanctum si corpusculi pau-
lisper necessitatibus serviamus. Nolite inquit apostolus contristare spiritum
sanctum in quo signati estis in diem redemptionis. Quibus operibus spiritus sanctus
contristetur ipse commemorat. multis in ordine viciis percensitis et
gestis ad extremum inferens. In omnibus istis contristabas me. Alioquin
calicem aque frigide porrigere. pedes lavare. immolare vitulum. prandium
preparare peccatum sit. cum etiam ex hiis rebus in dei quosdam filios
adoptari. Non est huius temporis ad omnia respondere. quia nec omnia que proponi
illi solent intulimus. Quod si non putant eorum esse opera quorum et
magna sunt. alterum conditorem iuxta valentinum. martionem et
appellem formice locustarum vermium culicum. alterum celi terre
maris et angelorum debent introducere. Denique convincitur eiusdem potencie
esse ingenium quod in maioribus excuciens etiam minoribus non negare.
Et quidem martionis ferme mentione pauli esse ad philemonem
epistolam saltem martione auctore ducuntur. qui cum ceteras epistolas eius non
susceperit. vel quedam in hiis mutaverit atque correxerit. in hanc solam
manus non ausus est mittere. quia sua illam brevitas defendebat. Sed
mihi videntur. dum epistolam simplicitatis arguunt suam imperitiam prodere. non
intelligentes quid in singulis sermonibus virtutis et sapiencie lateat. Sine
orantibus vobis et ipso nobis sancto spiritu suggerente que scripta sunt singulis
locis explanare conabimur. Si autem brevitas habetur contemptui
contemnatur abdias naum sophonias et alii duodecim prophete
in quibus tam mira tam grandia sunt que feruntur. ut nescias utrum
brevitatem sermonum in illis admirari debeas. an magnitu-
dinem sensuum. Quod si intelligerent hii qui epistolam ad philemonem
repudiant. numquam brevitatem despicerent que pro lacrimosis le-
gis oneribus angelico decore conscripta est. dum breviatum
consummatumque sermonem facit dominus super terram. Sed iam ipsa apostoli ver-
ba ponenda sunt que ita incipiunt. Incipit explanatio epistole

Paulus vinctus Ihesu Christi et Timotheus frater Philemoni
dilecto et cooperatori nostro et Appie sorori et Archippo
commilitoni nostro et ecclesie que in domo tua est. Gratia
vobis et pax a deo patre nostro et domino Ihesu Christo.
Postero ordine atque preposito in epistolas Pauli dictum
a me vobis placuit. Nam cum id crebro o Paula et Eustochium
peteretis ut facerem et ego obnixe ne facerem recusarem, saltem primam
et que vobis ut minus versum iri sensu quam ordine videbatur epistolam
ut dissererem coegistis. Rem itaque principii in fine tractabo et quod
alius in exordio statim apostoli quereret, quare a quo tempore vel quo cognomi an
te e Saulo Paulus nomen acceperit, hoc ego nunc facere compellor, ne
minimum quidem ut dixi ante hanc diem in ea facere ausus. Neque vero
putandum est ut a simplicioribus latinis legitur, Saulum ante dictum esse
quod Saul rex et de tribu Beniamin erat, quia hoc nomen familiarius
habebatur. Siquidem et ille Saul rex Iudee persecutor David de tribu
Beniamin fuit. Cum autem Saulus a nobis dicitur, non mirum est hebrea nomina
ad similitudinem grecorum romanorum casuum declinari, ut sicut pro
Ioseph Iosephus, pro Iacob Iacobus, ita pro Saul quoque Saulus in
nostra lingua ac sermone dicatur. Queritur igitur cur aut quo in tempore
antiquum nomen amiserit. Ut ex Abram Abraham diceretur dei iussione
perfectum est, ut ex Sarai Sare vocabulum fieret eque dei imperium fuit.
Et ut ad novum instrumentum veniam, ut Simon Petri nomen
acciperet et filii Zebedei Boanerges, hoc est filii tonitrui vocarentur
domini nostri Ihesu Christi voce preceptum est. Quare autem e Saulo
Paulus dictus sit, nulla scriptura commemorat. Audacter itaque
faciam. Si forte vos de actibus apostolorum suspiciones affirmavis
meas. Legimus in eis quod spiritus sanctus Antiochie dixit: Segregate
mihi Barnabam et Saulum in opus quo assumpsi eos. Tunc ieiunantes
et orantes imponentesque eis manus dimiserunt illos. Cumque
Seleuciam Syrie navigassent et navigantes ad Salaminam
Cypri, que nunc Constantia dicitur, pervenissent, invento secum in
ministerio Iohanne Christi, quem postea edificatorium esse insignium
concitatum est, et omni insula peragrata Paphum usque venissent, invenerunt

quendam magum pseudo prophetam, nomine bariheu. cum proconsule sergio
paulo viro prudente Qui accitis barnabo et saulo desiderabat
dei ab eis audire sermonem Resistente itaque mago. et a fide
eum sergium depravante. saulus aut scriptum qui et paulus. repletus
spiritu sancto intuens in eum dixit O plene omni dolo et omni fallacia
. fili diaboli inimice omnis iusticie non desinis subvertere vias domini
rectas Et nunc ecce manus domini super te et eris ~~eris~~ cecus
non videns solem usque ad tempus Confestimque cecidit in eum
caligo et tenebre et circuiens querebat qui ei manus daret Tunc
proconsul cum vidisset factum credidit admirans super doctrina domini
Et cum a papho navigassent paulus et qui cum eo erant pre
tes venerunt pergen pamphylie Diligenter attende quod hic primo
pauli nomen acceperit Ut enim scipio subiecta affrica. affricani
sibi nomen assumpsit. et metellus creta insula subiugata
. insigne cretici. sue familie reportavit. et imperatores nunc
usque romani ex subiectis gentibus. adiabenici. parthici
sarmatici. nuncupantur. ita et saulus ad predicationem gentium
missus. a primo ecclesie spolio. proconsule sergio paulo. vic
torie sue trophea retulit. erexitque vexillum ut paulus diceretur
e saulo Si autem in interpretatione nominis queritur. paulus in hebreo mira
bilem sonat Revera mirum. ut post saul qui interpretatur expetitus
eo quod ad vexandam ecclesiam fuisset a dyabolo postulatus. de perse
cutore fieret vas electionis Plus forsitan quam oportuit super nomine
disputatum est Quod autem sequitur vinctus ihesu xpisti. in nulla epistola
hoc cognomine usus est. licet in corpore epistolarum ad ephesios et
. et philippenses. et colossenses. esse se in vinculis pro confessione
testetur Maioris autem mihi videtur supercilii. vinctum ihesu xpisti se dicere
quam apostolum Gloriabantur autem apostoli quod digni fuerant pro nomine ihesu xpisti con
tumeliam pati. sed necessaria auctoritas vinculorum Rogaturus pro one
simo talis intercedere debuit qui posset impetrare quod posceret
Nota Felix ignominia que non in sapientia. non in divitiis. non in eloquentia
et potentia seculari. sed in xpisti passionibus gloriatur. Talis et ad ga
lathas epistolam sermone concludens. De cetero nemo michi

molestus sit. ego enim stigmata domini nostri ihesu christi in corpore
meo porto Non omnis autem qui victus est vinctus est christi. quicumque
pro christi nomine et pro eius confessione vincitur ille vere vinctus dicitur
ihesu christi. Ut sanguis effusus is tantum martirem facit qui pro
christi nomine funditur. Scribit igitur ad philemonem a rome victus
in carcere. quo tempore in videtur ad philippenses colosenses et ephe-
sios epistole esse dictate Ad philippenses illa de causa quoniam quod
cum solo thimotheo scribit. quod et in hac epistola facit. Dehinc
quod vincula sua manifesta dicit fratribus pro christo in omni pretorio Quid
sit autem pretorium ipsius epistole fine significat Salutant vos omnes
sancti maxime autem qui de cesaris domo sunt A cesare missus in car-
cere notior familie eius fratribus persecutoris dominum christi facit
ecclesiam Deinde ait Quidam autem contentione christum annunciant
non sincere existimantes pressuram se suscitare vinculis meis Por-
ro et ad colosenses principium simile Paulus apostolus christi ihesu
per voluntatem dei et thimotheus frater Et in sequentibus Cuius frater
sum ego paulus minister qui nunc gaudeo in passionibus pro
vobis. et adimpleo ea que desunt passionum christi in carne mea pro
corpore eius quod est ecclesia Et in fine Salutacio mea manu
pauli memores estote vinculorum meorum. hoc ideo ut sciamus
has quoque epistolas de carcere et inter vincula fuisse dictatas Illud autem
proprie habet ad colosenses. quod honesimus qui nunc philemoni comme-
datur etiam portator eiusdem sermonis fuit Denique ait Que circa me
sunt omnia nota faciet tithicus karissimus frater et fidelis minister et
conservus in domino. quem misi ad vos ad hoc ut cognoscatis que
circa nos sunt et consoletur corda vestra cum honesimo karissimo et fideli
fratre qui est ex vobis Si autem philemon ad quem hec epistola scribitur
honesimi dominus est immo frater esse cepit ex domino et ad colosenses infertur
quod honesimus ex eis sit. racio nos temporum et ordo deducit quod et phile-
mon colosensis sit. et eo tempore eodem ad eandem ecclesiam honesimus epistolas
tulerit quo privatas et sui commendatrices ad dominum litteras susceperat
fecerat Est et aliud indicium quod in hac eadem epistola et archippus
notatur cui hic cum philemone scribitur Dicite inquit archippo

Vide ministerium quod accepisti in domino ut illud impleas. Quod et mi
nisterium quod archippus accepit a domino ad philemonem legimus. Et
Et archippo commilitoni meo et ecclesie que in domo tua est. Ex
quo puto aut episcopum eum fuisse ecclesie colosensis cum amonetur studi
ose diligentius preesse. aut evangelii predicatorem. aut si ita non est
illud in presenciarum sufficit. quod et philemon et archippus
et honesimus ipse qui litteras preferebat fuerint colosenses et eodem
tempore quatuor ut ante diximus epistole scripte sunt. Ad ephesios
vero illam ob causam quod pro christo et hic vinctum se esse dicit. et eadem
que ad colosenses iusserat in huius quoque epistole fine precipiat. ut uxores
subiciantur viris et viri uxores diligant ut filii obediant paren
tibus ut patres non provocent ad iracundiam filios suos ut servi
obediant dominis carnalibus, ut domini servientibus iuxta ea servitutis que
iusta sunt prebeant et ad colosenses epistolam suam hoc fine concludat
Que circa me sunt omnia vobis faciet tithicus karissimus et fidelis
minister in domino quem misi ad vos in hoc ipsum ut cognoscatis
que circa me sunt et consoletur corda vestra. Tithicus autem is est qui et
ad colosenses cum honesimo mittitur et eo tempore honesimum
habuit comitem quo honesimus ad philemonem litteras preferebat
Et thimotheus frater. In aliis epistolis sostenes et siluanum vel eundem
et thimotheum assumit. in quatuor tantum thimotheum quod vel eodem
in tempore vel pariter thimotheo ceteris[?] dictate sunt. Quod ergo duplex
ex eum fratrem puto. ut et epistola maiorem haberet auctoritatem quam non ab
uno scribebatur. et quod nulla emulacio erat inter apostolos si quid
forte paulo dictante alius spiritu sanctus suggessisset absque
illa tristicia addebat paulus in litteris quas dictabat. secundum quod
tempore corinthiis precipit ut si alio prophetante alii fuerit reve
latum taceat ille qui prius prophetabat. Ita tempore quoque preceptum simul
opere complebat et per paucum quam alio addidicerat suggerente
ut suam ita alterius quoque epistolam perscribebat. Vel ita ut sua
ita alterius quoque nomine epistolam perscribebat. Philemoni inquit
dilecto. Non habetur in greco quod dilectus dicitur
sed idest diligibile. Inter dilectum autem et diligibile hoc

mitest qꝛ dilc̄t᷒ appellari pt̄ ⁊ ille q̄ dilc̄oꝛ nō merito dilig
bilis vō is tm̄ q̄ merito diligitᷓ Denīqꝫ ⁊ inimicos nr̄os dilige
ꝑcipimᷓ q̄ sunt s; nō diligibiles Amam᷒ quippe illos nō qꝛ
amari merētᷓ s; qꝛ ꝑcipit eos odio nō hr̄e̅ debe̅. Illud qͦq; qd in
q̄dragesimo qͥnto psalmo titulo ꝑnotatᷓ p dilc̄o. melius hr̄et
in greco qꝛ diligibili. q̄ locus manifestissime de xp̄o intelligitᷓ
licet eni iudei. ididia. hoc ē amatū dei salomonē dici putēt
qꝛ ei a deo sit ob sapiam nomē īpositū. tn̄ amatus dei quis
magis dici pt̄ nisi is de qͦ in euuan(gelio) pr̄ loquitᷓ. Hic ē filius
meus dilc̄tus ī quo m̄ cōplacui hūc audite. Denīqꝫ ⁊ in
ysaia ita sc̄ptū ħt Cantabo dilc̄o canticū diligibilis vinee
mee. Vinea facta est dilc̄o. Et hoc eius cōclusio de ppl̄o iuda
ico accipiendū putans īpegit in lapide offensionis et
petrā scandali. nō ī cogitans vineā que de egipto trāslata
ē eē domū isrl'. ⁊ xp̄m hic dici vel diligibilē vel dilectū
dū ⁊ ipse diligi meretur a sc̄is. et sc̄i eū diligūt offerentes ei
magis caritatē q̄ ulla caritatis p̄mia postulātes. Scribit
igitᷓ paulus ⁊ timotheus philemoni kmo et cooꝑatori.
Cum ideo karissimus dicit est qꝛ in eodē xp̄i ope versetᷓ
Apphie qͦq; sorori nō hn̄ti in se falsē aliq̄ ⁊ ficte ɡ̄manitatis
Et archippo commilitoni. quē arbitror cū paulo ⁊ timo
theo cont̄ adūsarios p noīe dimicantē extitisse victorē
et ꝓpterea nūc cōmilitonē dici qꝛ in eodē c̄tamine belloqꝫ
sꝑauerat. Scribitᷓ etiā ecclie q̄ in domo eius ē. Verū hoc
ambiguū vtrū ecclie q̄ in domo archippi sit an ei q̄ in
domo philemonis ⁊ ad eius referendū sit ꝑsonā cui ipsa
qͦq; epl̄a deputatᷓ. Nā licet paulus ⁊ timotheus pit' scribūt
ad philemonē appiā archippū et ecclesiā. tn̄ in sequentibus
cōꝓbatᷓ paulū tantummō ad philemonē scribē ⁊ vnū cū
vno sermocinari. Gratias ago deo meo sēꝑ memoriā tui fa
ciens. Hunc aūt morē scribendi ī nōnullis eplis eius inuenire
poteritis. qꝛ cū plures ⁊ ad plures in p̄fatione ponatᷓ postea
ꝑ totū corpus ecclie vnus disputās inducatᷓ. Illud qd'

ad galathas scribens ait in xpi fide nichil inferre gentilis sit aliquis an iudeus. vir an mulier. servus an liber etiam in hoc loco perspicuum sit inter duos quippe viros et apostolos inter cooperatorem pauli et commilitonem eius medium apphie nomen inserit ut tali ex utroque latere fulta comitatu non videatur ordinem sexus habere sed meriti Gratia autem ait. gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino ihesu xpo. adhuc a duobus ad plures scribit et in omnibus pene epistolis equale principium ut gratiam eius et pacem a deo patre et a xpo domino imprecetur Ex quo ostenditur una filii patrisque esse natura cum id possit filius prestare quod pater. Gratia autem est qua nullo merito nec opere salvamur. Pax qua reconciliati sumus deo per xpm ut ibi obsecramus pro xpo reconciliamini deo Sequitur Gratias ago deo meo semper memoriam tui faciens in orationibus meis audiens caritatem tuam et fidem quam habes in domino ihesu et in omnes sanctos eius ut communicatio fidei tue evidens fiat in agnitione omnis boni quod in nobis est in xpo Hec iam monuit paulus et timotheus philemoni et ceteris Sed ut solus paulus ad solum philemonem loquatur gratias inquiens ago memoriam tui faciens in orationibus meis Ambigue dictum. utrum gratias agat deo suo semper an memoriam eius faciat in orationibus suis semper. utrumque intelligendum est Quum enim precipit aliis ut in omnibus gratias agantur deo nullis angustiis poterit coartari ut gratias semper deo ipse non referat Ubi autem per scribus et melioribus quibus semper paulus semper orabat. scribat et philemon est tantam habens in se fidem et caritatem ut non solum auditu ei verum etiam nosceretur pro philemone paulum semper orasse credibile est quo scilicet fides et caritas quam habent in xpo et in omnes sanctos eius per communicationem fidei et operationem agnitionis quam habeat in omni bono xpi mira fuaret. Et de caritate quidem quam habeat in xpo ihesu et in omnes sanctos eius non difficilis interpretatio est quia post deum diligere iubemur et proximos Nunc hoc querit quo eandem fidem in xpo ihesu habere quis possit et in sanctos eius. eius et conponat caritatem quam habes in domino ihesu et in omnes sanctos eius et fidem quam habes in domino ihesu et in omnes sanctos eius ad exposicionem

huius loci de quodo sinnamus exemplū Credidit ꝑplō deo ⁊ mo
ysi seruo ei9 Vna atq3 eadē credulitas in moysen refert
et deū ut ꝑplō q credebat in dnm eque credidisse scribat
in seruū hoc aūt nō solū in moyse s3 et in oībus scīs eius
ut quicūq3 credit deo alit ei9 fidē recipe nō queat n credat
et in scōs ei9 Nō est em in deū ꝑfcā dilcīo ⁊ fides q in mi
nistros ei9 odio ⁊ īfidelitate teneat Ad' autē dico tale est
Credit quispiā in conditorē deū nō pt credē nisi p9 cre
dideīt de scīs ei9 vera ēē q scpta sūt Adā a deo plasmatū.
euā ex costa illi9 ⁊ latē fabricatā enoch tnslatū noe naufgo
orbe solū seruatū Ad' p'm9 abrahā de tra sua ⁊ cognacōe
iussus exire circūcisionē quā in signū futē plīs acceꝑat pos
teris deliquit Ut ysaac oblatus victima sit ⁊ p illo aries
imolatus cōnatusq3 sentibs passionē dnī deformarit Ut
moyses ⁊ aaron decē plagis egiptū afflixerit Ut ad ihesu
filij naue p̄ces stetit in gabaon sol et luna in valle ailon
longū ē vniusa iudicū gesta pcurrē ⁊ totā sampson fabulā
ad veri solis h9 qppe nō l'es sonat t'hē sacmentū. Ad regnoꝝ
libros veniā qm in tpē messis obsequēte samuele pluuie de
celo fluuia rpete manarūt. et dauid vnctus in regē est. et
nathan ⁊ gad ꝓphāuere misteria. cū helyas igneo raptus ē
curru et helizeus spū duplicato mortu9 mortuū susci
tauit. ⁊ hec et cetera q scpta de scīs sūt nisi qs vniusa credi
deīt in deū scōꝝ credē nō valebit. nec adduci ad fidē veteis
testamēti nisi qcūq3 de patriarchis ⁊ ꝓphis et alijs īsignibus
viris narrat histōia cōprobarit ut ex fide legis ad fidē veniat
euangelij ⁊ iusticia dei ī eo reuelat ex fide in fidē sicut scptū
est. iustus aūt ex fide viuit Pcipit et in alio loco Scī estote qm
ego scūs sū dicit dns vī. Eadē scītas seruus debet ⁊ dnō.
⁊ scīficans et scīficati ex vno oēs Nō putem9 leuē plyle
monis p̄dicatōem si eandē fidē habeat in scōs quā in deū
Qui credit deū scm ēē utiq3 nō errat Ut si qs hoiem qui
scūs nō est scm ēē crediderit ⁊ dei eū iūxerit societati

xpisti violat cuius corporis membra sumus. Qui dicit iniquum
iustum iniustum et iniustum iustum abhominabilis uterque apud deum.
Similiter qui scismaticum dicit esse non scismaticum et uice uersa non scismaticum asserit scismaticum
abhominabilis apud deum est. Omnes credentes secundum apostolum xpisti
corpus efficimur. Qui in xpisti corpore errat et labitur asserens
membrum eius uel scismaticum esse cum non sit, vel non scismaticum esse cum scismaticus sit
uide qualis crimini obnoxius fiat. Ve autem ysaias qui
dicunt dulce amarum et amarum dulce. ponentes tenebras
lucem et lucem tenebras. Dulce puto symoniam. Amarum quod
symonie contrarium est. Eque lux symonia intelligi potest, te
nebre contrarie sanctitati. Quis putas e nobis probandi nisi
insinuatio callidus trapezeta non errabit in discretione
scorum. Qui cum in deum et in sanctos eius equalem caritatem habuerit
et fidem. proprius fidei communicationem debet habere non dispariter ut sicut
credit et diligit. ita dilectionem suam et fidem opere consummet. Vnde
ut euidens fiat in agnitione omnis boni sine ut in greco
melius habetur efficax   enim transferri potest efficax
sine operatione ut non solum fidem nobis et caritatem in deum et in sanctos
eius sufficere posse credamus sed id quod credimus opere compleamus.
Potest autem accidere ut quis habeat fidem et eam opere consummet verumtamen si
plicitate et uti non habens agnitionem neque scientiam eius iuxta illud
apostoli Confiteor. zelum dei habent sed non secundum scientiam. Sunt hodie quoque
plerique simpliciorum qui faciunt opera iusticie et non habent eorum que
ipsi operantur scientiam. Vnde addidit ut communicatio fidei tue euidens
operibus fiat in agnitione omnis boni. Certis gradibus quibusdam
processibus apostolus in altiora sermo se tendit. Potest quispiam
caritatem et fidem in deum et in sanctos eius sed forsitan non equali eam in
omnes lance communicet. Communicet forsitan in cunctos sed opere non
expleat voluntatem. Impleat aliquis et opere sed gestorum suorum
perfectam habere non potest notionem. Fit talis quis qui et opus
habeat et scientiam sed non habeat omne bonum. Multa enim iuste manserit. At
studioque pervenire incipit est suus in aliis preter virtutibus. At
non talis philemon. Habet quippe communicationem operantis fidei

ꝛ caritatis magnitudine omnibus bonis. Que cum in apostolis sit sed in eo tota
est quod xpisti est ut quicquid boni ꝛ in philemone laudatur ꝛ de apostolo
vel exemplo sumitur inde bonum sit quod et de fonte xpisti ducatur
Gaudium enim magnum habui in ꝛ consolationem in caritate tua
quia viscera sanctorum requieverunt per te frater. Plenius inculcat et
docet supra dixit. gratias ago deo meo semper memoriam tui faciens
in orationibus meis. dignum siquidem erat agere gratias deo super cari
tate philemonis. que tantum cordis affectum ꝛ profundos animi sensus
interius suscipiendo inferebat. Et hoc ydioma apostolicum est ut sensus
viscera vocet volens plenam mentis omnem caritatem esse. Plenius gaude
cum gaudentibus et cum hiis qui requieverunt in affectu verbo se exhib
uit ꝛ leticiam non transitoriam ꝛ levem que fortuitu possit accidere
sed magnam. ꝛ prout erat in philemone caritas eminentem
Quam augebat consolatio super philemonis caritate descendens
plena ea prius in mare ꝛ et deo totius consolationis. et propter quod
multam fiduciam habens in xpisto ihesu imperandi tibi quod pertinet.
propter caritatem magis obsecro cum sis talis ut paulus senex
nunc autem ꝛ vinctus ihesu xpisti. Cum multis in philemone laudibus
ante premissis cum res talis sit propter quam rogatur est quod et pertinenti
sit utilis ꝛ rogantium. potuit paulus magis imperare quam petere. Et
hoc ex fiducia illa venebat quod quia tanta ob xpistum opera perpetrat
utique imperare sibi in ceteris esse non potuit. Sed volt magis petere
quam iubere. grandi potentis autem posita per quam et apostolus obsecrat
et senex ꝛ vinctus ihesu xpisti. Totum autem pro eo rogat illud est
Honesimus servus philemonis fugam furto quondam
rei domine copulaverat. Hic pergens ad ytaliam. ne e promo
ntoribus posset apprehendi periculum, domini pro iniuria perdegat
hoc neque putet temere ꝛ utilibus a nobis fictum in sequentibus
distrat. Nunquam enim paulus diceret. si quid nocuit tibi aut debet
hoc michi imputa. ego paulus scripsi mea manu. ego reddam
nec spondere fieret rei ablate nisi esset id quod ablatum fuerat
dissipatum. Hic igitur cum ob confessionem xpisti paulus rome
esset in carcere credidit in dominum ihesum ꝛ ab eo baptizatus

digna penitentia maculas vite prioris abstersit in tantum ut ipse
apostolus conversionis eius testis fieret quem quondam petrum increpaverat non
recto pede in evangelii veritate gradientem. Quantum igitur ad pec
catum et ad fratrem meum pertinet quo dominum leserat veniam non meretur.
Quantum vero ad apostoli testimonium quem scit eum plene esse conversum
grandi pondere premitur quem rogatur ut qui e servo fugitivo atque inutili
minister apostoli fratribus erat. Quia autem aliud habebat apostolus ministerium
nisi evangelii christi. Unde iam non sit a domino sed qui a conservo et coe-
vangelista ignoscitur ei quem servus esset christi filius et minister. Ob-
secro te de meo filio quem genui in vinculis honesimo qui tibi
aliquando inutilis fuit nunc autem et mihi et tibi utilis est quem remisi
tibi. Tu autem illum ut mea viscera suscipe quem ego volueram
mecum detinere ut pro te mihi ministraret in vinculis evangelii. Pos-
sit impetrare quod postulat iam non pro servo philemonis sed pro filio suo
se asserit deprecari et illo filio quem genuerat in vinculis evan-
gelii hoc est qui pro christi evangelio sustinebat. Qui cum ante
inutilis tantum domino fuit nec pro eo quod servus erat fugitivus alteri
noceret nisi domino suo nunc e contrario utilitatis compensatione qua et
ipsi domino et paulo utilis est ceteris pro paulum plus caritatis
meretur quam odii ante meruerat. Unde ait quod tibi aliquando inutilis fuit.
Tibi inquit soli non ceteris. Nunc autem et mihi et tibi utilis. Utilis
domino meo quia posset paulo servire pro domino suo. Paulo vero
in eo utilis quia illo in carcere vinculisque detento posset ei in evan-
gelio. Sed autem admirandum de magnanimitate apostoli et in christum
mente fervente. Tenetur carcere vinculis stringitur squalore corporis
carcerum separatione pellibus febris cruciatur et non sentit iniuriam
non dolore cruciatur nihil novit aliud nisi de christi evangelio
cogitare. Sciebat servum sciebat fugitivum sciebat aliquando
raptorem ad christi fidem esse conversum. Grandis laboris est in
eo talem hominem pervenire quod cepit. Idcirco filium suum et filium
vinculorum ~~[illegible]~~ et ministrum evangelii in vinculis constitutum
renuntiat et replicat ut philemon ille prudens et dispensa-
tore tantum in parcitione laudatus non audeat negare ne sine

laudibus videtur indignus. Quod autem ait: Tu autem illum, id est mea viscera,
suscipe, hoc est quod paulo ante dixi. Viscera significant intimum cor-
dis affectum et plenam ex animo voluntatem, cum totum quicquid in nobis
est suscipitur a rogato. Alias autem omnes liberi viscera sunt parentum.
Sine autem consilio tuo nichil volui facere, ut non quasi ex necessitate
bonum tuum esset, sed voluntarium. Hoc quod a plerisque queritur
et plenissime retractatur, quare deus hominem faciens in eum bonum
rectumque condiderit, de presenti loco solvi potest. Si enim deus voluntate
et non ex necessitate bonus est, debuit hominem faciens ad suam
ymaginem et similitudinem facere, hoc est ut ipse voluntate et non
ex necessitate bonus esset. Qui autem asserunt ita eum debuisse fieri
ut malum recipere non posset, hoc dicunt: Talis debuit fieri qui
necessitate bonus esset et non voluntate. Quod si talis fuisset effectus,
quia bonum non voluntate sed necessitate perficeret, non esset deo similis, qui
ideo bonus est quia vult, non quia cogitur. Ex quo manifestum est rem eos
nimis se postulare contrariam. Nam ex eo quod dicunt debuit homo deo similis
fieri, illud petunt ut liberi fieret arbitrii, sicut deus ipse est. Ex
eo autem quod inferunt talis debuit fieri qui malum recipere non posset,
dum necessitatem ei boni inportant, illud volunt ut homo deo similis
non fieret. Potuit itaque et apostolus paulus absque voluntate phile-
monis honesimum sibi in ministerium retinere, sed si hoc sine
philemonis voluntate fecisset, bonum quidem erat, sed non
voluntarium. Quod autem non erat voluntarium, alio genere arguebatur
non esse bonum. Nichil quippe bonum dici potest nisi quod voluntarium est.
Ex quo apostoli consideranda prudentia, qui idcirco fugitivum servum
remittit ad dominum, ut prosit domino suo, qui prodesse non poterat si domino
teneretur absente. Superior quoque questio ita solvitur: Potuit deus
hominem sine voluntate eius facere bonum. Porro si hoc fecisset, non
erat bonum voluntarium sed necessitatis. Quod autem necessitate bonum est,
non est bonum, et alio genere malum arguitur. Igitur proprio arbitrio
nos relinquens magis ad suam ymaginem et similitudinem fecit.
Similem autem deo esse absolute bonum est. Forsitan enim ideo discessit
ad horam ut eternum illum reciperes, iam non sicut servum sed pro

seruo fratrem karissimum. Magnopere in quanto autem magis tibi et in carne
et in domino. Nonnumquam malarum occasio fit bonorum et hominum praua
consilia deus uertit ad rectum. Quod dico, manifestius exemplo
fiet. Joseph, fratres sui zeli studiis irritati hismahelitis uiginti
argenteis uendiderunt. Hoc initium et patri et fratribus et
toti egypto bonorum omnium fuit. Denique ipse postea ad fratres:
Vos inquit cogitastis de me in mala, deus uero cogitauit
de me in bona. Simile quid et in honesimo possumus intelligere
quod mala principia occasiones fuerunt rei bone. Si enim dominum
non fugisset numquam uenisset romam ubi erat paulus uinctus
in carcere. Si paulum in uinculis non uidisset fidem non recepisset
in christum. Si christi non haberet fidem numquam pauli effectus filius
in opus euangelii mitteretur. Ex quo paulatim et per gradus
suos in temperate sententia iste minister euangelii factus est honesimus
qui fugit a domino. Pulchre autem addens forsitan sententiam temperauit.
Occulta quippe sunt iudicia dei et temerarium est quod de eo
pronunciare quod dubium est. Forsitan inquit ideo discessit. Caute
timide trepidanter et non toto fixo gradu, ne si non posuisset
forsitan omnibus seruis fugiendum esset ut apostoli fierent. Quod
autem ad horam intulit, horam pro tempore debemus accipere. Ad comparationem
enim eternitatis omne tempus breue est. Vt eternum illum reciperes.
Nullus eternus dominus serui sui. Potestas quippe eius et utriusque
condicio morte finitur. Honesimus uero qui ex fide christi frater
eternus est et non philemonis qui in christum et ipse crediderat spiritu
libertatis accepto iam non seruus sed frater recipitur ut de seruo fi-
karissimus fieret eternus et non et ipsi apostolo dominoque suo cum honesi-
mus ut carnis autem condicio ita postea spiritus copulabat. Et
tunc quidem quando erat ei subiectus in carne non erat ei iunctus
in domino, nunc autem et in carne ei iunctus est et in domino. Ex quo
intelligimus seruum qui crediderit in christo dupliciter domino suo lege
constringi ut ei et carnis necessitate iungatur ad tempus et in
eternum spiritu copuletur. Si ergo habes me socium suscipe illum
sicut me. Philemon paulum socium habere cupiebat et in

xpm credens tales utique volebat ipsum perfectus ut pauli filius
fieret et ei ministraret in vinculis Considerandum quantum ipse laudet
honesimum quantum profecisse dicat cum ita recipiendus sit ut
apostolus et sic eo dignus ut pauli debeat desiderare consortium
Breviter quod dicit tale est Si me vis ipsum consortem habere et
honesimum quem ego consortem et filium et visceram meam habeo
Quem si non susceperis nec ipsum volueris et ipse intelligis quod
me ipsum non possis Si autem aliquid nocuit aut debet hoc
mihi imputa Imitator domini sui et christi in se loquentis ipse habens
ea iuxta vires suas debet facere que christus Si enim ille infir-
mitates nostras portavit et plaga nostra doluit iuste apostolus
pro honesimo se exponit et spondet quod ille debebat Ut autem
supradiximus totum illud est quod ablato furto et pro lucro iam
donato non poterat absolvi Ad philemon grandi pretio compen
sabat dominum pro servo fugitivo et pecunia perdita spiritualem lucrum
et fratrem et mihi inquit et pro eo sibi apostolum fieret debitorem
Ego paulus scripsi mea manu Ego reddam ut non dicam
tibi quia et teipsum mihi debes Quod dicit tale est quod honesimus
furto requirit ego spondeo me redditurum. In sponsionis
epistola et manus testis est propria. quam non soluto more dictatum
sed mea manu ipse conscripsi Crede igitur mihi pro honesimo
pollicenti hoc autem dico quasi ad commune loquens Ceterum si
ad ius meum redeam propter sermonem christi quem tibi evangelizavi
et pp̄riam effectus es teipsum mihi debes Quod si tu meus es
et tua omnia mea sunt Si autem tua omnia mea sunt honesimus
quoque qui tuus est meus est Propterea igitur eo uti potui ut meo.
sed voluntati tue relinquo ut mercedem habeas ignoscendo
Ita frater ego te fruar in domino refice viscera mea in christo
Proprietatem grecam latinus sermo non explicat Quod enim ait
quoddam quasi adiubium blandientis est Nos autem
interpretantes. ita frater. aquaticus et diluvius nescio quod magis
illud quam id quod est scriptum sonaremus Sicut enim cumma illud lx
bivarium pro quo simpliciter lxx interpretes o domine transtulerunt

in lingua sua significat deprecantis affectum. Unde nominis similitudinem
chius pro hoc est obsecro transtulit. ita et nos ea-
dem in greca lingua vim patimur quam greci sustinent in he-
brea. Ita autem ego te fruar in domino. aliud in illo intelligit quam
putatur. Apostolus non fruitur nisi eo qui multas habet in se continentes
virtutes. et totum quod christus dicitur pro varietate causarum sapientiam
videlicet iustitiam continentiam mansuetudinem temperantiam castitatem. Hunc
impetrat philemon ut dum huius habundanciam [illegible] eo perfruens
impleat. Et ne putes illam fruitionem dici qua nos sepe inter nos
nos [illegible] delectatione et fruimur. Addidit in domino. ut ex eo
quod domini nomen adiunctum est intelligeretur et alia esse fruitio que
absque domino perficiatur. Refice viscera mea in christo. Dicunt ipse
velit filium philemonem in domino ita viscera sua honesimum quem
et superius eodem nomine appellaverat refici vult per philemonem
Et ambigue dictum utrum viscera pauli per honesimum vel per
philemonem in christo reficienda sint. Si superius accipe volu-
eris. viscera pauli in christo dicentur viscera honesimus quem in vinculis
christo genuit. Si posterius in christo reficiendus est honesimus
et philemonem dum eius in christo sermonibus erudit. Confidens
de obedientia tua scripsi tibi sciens quoniam super id quod dico facies. Qui
presumit de eo quem rogaturus est, ipsa quodammodo presumptione
[illegible] ne ei negare liceat quod rogat. Porro si scit ille
qui postulat plusquam rogavit rogatum esse facturum, ideo minora
petit ut habeat rogatus voluntaria ex maiori [illegible]
mercedem. Si autem philemon hoc ad [illegible] preceptum faciat pro-
magis faciet ob dilectionem dei. Unde et merito apostoli voce laudatur
quod mandatum eius opere perficiat et possit dicere. Voluntaria oris
mei complaceant tibi domine. Plusque faciens quam preceptum est vincat
eos qui tantummodo imperata fecerunt et iubentur loqui. Servi
inutiles sumus quod debuimus facere fecimus. Virginitas quia preceptum
maiori premio coronatur quia preceptum domini non habet et ultra impe-
rata se tendit. Simul autem et para mihi hospicium. Non puto
tam diu [illegible] fuisse captum et tantis [illegible]

eget hospitio et nō una contentus cellula breue corporis sui spaciū ad edes amplissimas estimaret Sed ut dū eū expectat philemon ad se ēē venturū magis faciat qd rogatus ē Sed at hoc nō dispensatoie sz vē quis estimat imperatū ut sibi hospiciū preparet. aplō magis q̄ paulo hospitiū preparandū est Venturus ad nouā ciuitatē predicatum crucifixū et mādata dogmata dicturus. solebat ad se plurimos conuenire et inde erat primū ut domꝰ in celebri urbis loco ad q̄ facile veniret. Deinde ut ab oī importunitate vacua aut ampla q̄ plurimos caperet audienciū. ne ꝑpria spectaculorum locis. ne tempori vicinos detestabilis. postremo ut in planis potiꝰ eēt sita q̄ in cenaculo Quā ob causā eū estimo etiā rome in conducto mansisse biennio. nec pua ut reor eāt mansio ad quā iudeorū turbe cotidie confluebant Spero enim per oraciones vestras donari me vobis Filiū puī deus rogatus indulget. et fiū sepius fiūs oracione seruat. Aplus vō totiꝰ ecclesie fratribus concedit ob eorū q̄ eū audituri sūt vtilitatē Et hō domū nō tū in eū dicit ēē qui differt a martirio ad martiriū preparatus. q̄ in eos ad quos aplō mittit Q̄ at crebro paulꝰ in carcere fuit et de vinculis liberatus sit ipē in alio loco dicit In carceribus frequēt de q̄bus nomiq̄ dm aux illo. crebro ipīs ꝑsecutoribus nichil digni in eo morte inuenientibꝰ dimittebat Necdū enim sup nōie xpiano senatꝰ consulta ꝑtesserat. necdū xpianū sanguinē neronis gladiꝰ dedicauerat. sz ꝑ nouitate predicacōis siue a iudeis inuidentibus siue ab hijs q̄ sua videbāt ydola destrui. ad furorē ꝑplis concitatis. missi in carcerē turbe sū impetu et furore deposito laxabāt Et hoc ita ēē ut dicimꝰ aplōrū acta testant. in quibus et felix loquit ad agrippā potuisse dimitti paulū si nō appellasset ad cesarē. et q̄ nullā inueniret causā ꝑter q̄stiones quasdā de religione patria et de quodā ihesu quē paulꝰ viuē predicabat Ex q̄ ē aiaduertimꝰ et ceteris a iudicibꝰ simile eos potuisse dimitti. id agente dnō ut in toto orbe noua predicatio

disseminaret. Salutat te epaphras concaptiuus meus in christo
ihesu marcus aristarchus demas lucas cooperatores mei. Id
quod in principio dicebamus quia ad colosenses epistola eodem in tempore
et per eundem esset scripta baiulum litterarum quo ad philemonem quod
scriptum est. etiam eorum qui salutantes inducuntur nomina docent.
Nam et in ipsa ita subscribit. Salutat vos aristarchus
concaptiuus meus et marcus consobrinus barnabe. et epaphras
qui est ex uobis seruus christi. Et paulo inferius. Salutat
vos lucas medicus karissimus et demas. Et dicite ar-
chippo. Vide ministerium quod accepisti in domino ut illud
impleas et memores estote uinculorum meorum. Si autem
ex eo aliquis non putat pariter scriptas. quia ad colosenses
pauca sint nomina que hic non fuerint asscripta. sciat non esse
omnibus aut amicos esse aut notos. et aliud esse priuatam ad unum
hominem aliud publicam ad uniuersam ecclesiam fieri. Salutat te
ergo inquit epaphras concaptiuus meus in christo ihesu. Quis
sit epaphras concaptiuus pauli talem fabulam accepimus.
Aiunt parentes apostoli pauli de giscalis regione fuisse
iudee. et eos cum tota prouincia romana uastaretur manu. et
dispergerentur in orbe iudei in tharsum urbem cilicie fuisse
translatos. parentum conditionem adolescentulum paulum secutum
et sic posse stare illud quod de se ipse testatur. Hebrei sunt et
ego. Israhelite sunt et ego. Et rursum alibi. Hebreus ex
hebreis et cetera que illum magis iudeum indicant quam tharsensem.
Quod si ita est. possimus et epaphram illo tempore captum suspicari
quo captus est paulus. et cum parentibus suis in colosis urbe
asie collocatum christi postea recepisse sermonem. Vnde ad colosenses
ut supradiximus scribit. Salutat vos epaphras qui est ex uobis
et seruus christi semper sollicitus pro uobis in orationibus. Hoc si
se ita habet et aristarchus qui concaptiuus eius in eadem epistola
dicitur ad eandem explanationem deducitur. Nisi forte reconditum
aliquid et secretum ut quidam putant in uerbo captiuitatis
ostenditur. quod captiui pariter et uincti in valle hac adduc-

sunt lacrimarum. Quod si nec id recipit ex eo quod hic additum est
in christo ihesu. Possumus suspicari eadem cum rome vincula pro
christo sustinuisse quem paulum, et ut vinctum christi itaque captiuum
eius potuisse dici. aut certe ita quod nobilis et preclarus sit in
apostolis ut andronicus et iulia de quibus scribit ad romanos
Salutate andronicum et iuliam cognatos et concaptiuos
meos qui sunt nobiles in apostolis. qui et ante me fuerunt in
christo ihesu. Hec de epaphra. Ceterum cooperatores euangelii
et vinculorum suorum cum ad philemonem epistolam scribet
marcum ponit quem puto euangelii conditorem. et aristar-
chum eius sepe facimus mentionem. et demam de quo in alio
loco queritur Demas me dereliquit diligens presens seculum et
abiit in thessalonicam. Et lucam medicum qui euangelium et
actus apostolorum ecclesiis dereliquens quomodo apostoli de piscatori
bus piscium piscatores hominum facti sunt. ita et de medico
corporum in medicum est versus animarum. De quo et in alio loco
misi inquit cum illo fratrem cuius laus est in euangelio per
omnes ecclesias. Cuius liber quotienscumque legitur in ecclesiis
totiens eius medicina non cessat. Gratia domini nostri ihesu
christi cum spiritu vestro. Sicut a meliori hominis parte id est capite
nominat plus ipsi l' dicere scriptura Hec dixi capiens totum
ita in toto quidem homine et in omni parte sanctorum gratia est domini ihesu
christi sed a maiori et meliori parte id est spiritu de
toto homine dicitur gratia domini ihesu christi cum spiritu vestro. Cum autem in
spiritu gratia fuerit totum fit hominem spirituale. ut et caro spiritui
seruiat et tam non vincat a carne et redacta sit in seruitutem
spirituale adhereant domino quia qui adheret domino vnus spiritus est
Interpretantur autem in hebreos paulus admirabilis timotheus
beneficus philemon mire donatus siue os panis. ab
ore non ab osse. Appia continens aut libertas. Archippus
longitudo operis. honesimus respondens. epaphras frugifer
et videns siue fructificans. Marcus sublimis mandato
aristarchus mons operis apostolus. Demas silens. Lucas

ipse consurgens. Que nova si iuxta interpretationem suam volueris intelligere, non est difficile admirabile atque beneficium propius ad eum scribere cui vniuersa confessa sunt vicia ut ob eius pateat ad celestem panem. Deinde ad continentem et liberatem ad longitudinem quam nunquam a sancto labore desistamus oris. Nec ante pro eo quod non deceat testio suo. Nemo enim cum spiritualiter epistola dicat. salutari vbertate crescite. et eo quod scribitur est pro madiam sublimiorum. illorum quod pro maiora opera in montem usque fuerit. ab eo quod qui posuit custodiam ori suo et ostium circumitum labiis suis. qui idcirco forsitan tacuit quod ad madiam apostoli diligunt. et ad extremum ab eo quod propter ipse consurgens cotidie augeatur pressusque habeat. dum eius omnibus impletur. et totiens crescit quotiens auditur.

Explicit explanatio beati iheronimi presbiteri in epistolam pauli ad philemonem. Explicit iste liber pertinens ad domum nouae lucis prope traiectum ordinis carthusiensium

Iste epistole continentur in sequentibus

Epistola ad romanos
Ad Corinthios prima
Ad Corinthios secunda
Ad galathas
Ad Tytum
Ad phylemonem

Incipit epistola beati pauli apostoli: ad romanos

Paulus servus ihu xpi vocatus
apostolus segregatus in evangelium dei quod ante promiserat per
prophetas suos in scripturis sanctis de
filio suo qui factus est ei ex semine david
secundum carnem qui predestinatus est filius dei
in virtute secundum spiritum sanctificationis
ex resurrectione mortuorum ihu xpi domini nostri
per quem accepimus gratiam et apostolatum
ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro
nomine eius in quibus estis et vos vocati ihu
xpi. omnibus qui sunt rome dilectis dei
vocatis sanctis. Gratia vobis et pax a deo patre
nostro et domino ihu xpo.
Primum quidem gratias ago deo meo per ihm
xpm pro omnibus vobis quia fides
vestra annunciatur in universo mundo. Testis
enim michi est deus cui servio in spiritu meo in

Pro altercatione scribit romanis confutans nunc gentiles nunc iudeos docens eos humiliari ut omnia adtribuant gratie dei. Paulus hebraice quietus grece modicus latine [illegible] a saulo [illegible]. Commendat personam negocium auctorem negocii. In quibus agitur capere [illegible] nomen humilitatis ut ad eam provocet. Apostolus. Ecce de humili altus non a se sed a deo vocatus. Vel vocatus ab hominibus dicitur privilegio nominis. Segregatus a doctrina phariseorum hoc est mosi [illegible] ut ab aliis apostolis [illegible] segregatus in [illegible]. Evangelium bona annunciatio que ad salutem [illegible] est de eis que ad fidem et mores. Dei non ab homine inventum. Quod autem [illegible] non subitum. Unde non [illegible] novum est quia aliud est quis seminat et aliud qui metit [illegible] prophetas. Unde iheremias. Ecce dies veniunt et consummabo [illegible] novum. Id est aliquid factus et [illegible] tanta est [illegible] o utriusque nature ut [illegible] dicatur deus totum hoc [illegible] deus [illegible] homo [illegible] quod non in [illegible] hominis. Ex semine david quia maria de david. Facta est promissio [illegible] sed magis [illegible] david quod [illegible] nos non habitabit [illegible] non [illegible] de eo [illegible] ut ex rege secundum carnem sicut rex ex deo.

Qui predestinatus est filius dei. Ecce [illegible] est [illegible] deus sicut [illegible] deus homo ex [illegible] pro nobis [illegible] uno [illegible] et corpus [illegible]. Qui predestinatus est [illegible] manifestatur filius dei cum resurgit. Et dicit ex resurrectione est sed [illegible] mortuorum quia sua resurrectio [illegible] generalis fuit resurrectionis. Unde [illegible] mortem destruxisse ut nos [illegible] dominum nostrum vocat. Qui [illegible] gratiam dedit et fecit apostolum [illegible].

In omnibus gentibus non solis iudeis sed in quibus quia sine lege non debent sub lege agere.

Congaudet bono cepto eorum [illegible] quod [illegible] ostendit et hortatur ad profectum [illegible] omnia se agere dicit quia multis proficit. Quia fides non laudat fidem sed [illegible]. Testis [illegible] est [illegible] homines [illegible] utile est. Non est [illegible] bona [illegible] a malo [illegible] deum. Testis. In hiis [illegible] apostolus [illegible] pro [illegible] est a malo est. [illegible] dominus [illegible] pluribus locis [illegible] dominus et non [illegible]. [illegible] pluribus. Illis autem [illegible] humane [illegible] falsa asserere [illegible] futura [illegible] ignota [illegible] ne [illegible] pluribus [illegible] asserere. Hoc autem [illegible] utilitas in se [illegible] non iudicatur sed tamen a malo est quia ab incredulitate audientis. Illud quoque [illegible] a malo esse et abhominabile iudicatur. Iheronimus [illegible] iudicium et iustitiam [illegible] fuit [illegible] sed [illegible].

pdicando ñ i lege.
i. i aplatu. i. q. filii eius de filio.
euuāglio filii eius quod sine intermissione memori
habitus h. i hominis ad orand. q. p me et aliis.
vrā ds memor ē ē aut oblit ē cessat.
uri facio semper in orationibus meis obsecrans
desidia.
ex eā. pspt. adulo. hyeme t estate. ñ ñ ut puenia
si quomodo tandem aliquando prosperum iter habe
ñ ut mali i suo malo. qz tē utilis aduenit. ds obsec
in uoluntate dei ueniendi ad uos. Desidero e
pulse accipi psti. n uenire suadet. uos p̄ticipes facia. grām
ni uidere uos ut aliquid impertiar uobis gratie spirit
qz in carnali sapitis. h ergo desolat
qz eā ad bene.
ad confirmandos uos. id est simul consolari in uobis
ñ nouā. s; meā et uestram. q ē inuice. i. comuni
unis et eide fide sumus i xpo.
per eam que inuicem est fides uestra atque mea. Nolo au
phibit sū. qd nolo spiritualit. venari et aliquid vestri
et desidaui. non solū uolui.
uos ignorare fratres quia sepe proposui uenire ad uo
aliqb impedimtis de eo agente. venire ñ fecit
et prohibitus sum usque adhuc. ut aliquem fructum
hoc est puocat eos.
habeam in uobis sicut et in ceteris gentibus. Grecis ac
cor sū oib; gētiles. vñ nemo de utrisq; pp excludat. euuāglizare
barbaris sapientibus et insipientibus debitor
mūdanis
Sic aliis debeo et uob. et si ego adh pat alii culpa remanet
sum. Ita quod in me promptum est et uobis qui rome es
in me ē pmptū. nāg eos q ñ
tis euangelizare. Non enim erubesco euuāngeli
Sb ñ aliis vt ē qz signis firmat i credibil pdco
um. Virtus enim dei est in salutem omni credenti
credunt. gentib; omnib;. Quia ē i salute
iudeo primum et greco. Iusticia enim dei in eo
ostend i xpo. Ex fide iusticia et salus sic abacuc
reuelatur ex fide in fidem. sicut scriptum est. Iust
fide et i uiuit uita eterna. vera
autem ex fide uiuit. Reuelatur enim ira dei de ce
ñ ōs ipios. s; ōs ipietatis et iniuste gestis. q ex culpa
lo super omnem impietatem et iniusticiam homi
vera cogitone de deo. manet vel i malo ope
eorum qui ueritatem dei in iniusticia detinent. quia
nitia e sq de deo ñ scri ñ ptē. ut de mysterio redemptionis
quod notum est dei. manifestum est in illis. Deus enim

Nullus specialis debet h' p deo quam alius. debitor ē qz missus ad omnes. de iudeis tacuit quia magister gentium.

Non erubesco euuāglium sicut illi qui pdicant illa. ut qui crucem xpi putant ignominiam. vel modo erubescentie miracula facere ñ posse. Non erubesco qz uirtus dei ē. i. uirtute dei annunciat ñ i firmitate. vt hic ē cum per quam peccata dimittunt. et cum vel exigit miracula fiunt.

Eudem ponit cā p aliud ñ et hic indiget euuāglio. qd ē op e lege.
Fides e q credunt q ñ uident. e et fides. qui ñ uerb s; reb; pfecntib; credit. qd erit cum ds se uidend dedit. dicit ē ex fide uerbor qb; credim q no uidem. in fide rerum optinem.
Ex fide in fide. p omis pces fidi. Ex fide ueteris tis. ñ ii ds. in fide noui. ex fide primi aduent i fide sedi. ex fide prime resurrectois. in fidem sede. ex fide pmissiois. i fide redditois. ex fide pdicatoris fide
auditor. ex fide seminantem in fide metentem. Et ē iusticia q stulit de fide in fide et crescat uids. et quicq; alius de fide ueteris i fide noui. et de fide uerbor et spei. i fide rerum et spei. Sic scriptu ē. i abacuc i ē. Iustus aut i fide sua uiuit. ds. h et alia plura testioa q ponit ab hebraice uitans translatoe q nc uitm. uidnt discordare qz aliqn sumit. a lxx interpte aliqn sic loqns eod spu q pphe. sensu sumit tantum. suis utens ubi sua q; disponit.
Iusticia dei ē q gratis iustificat impium p fide sin opib; legis. quam reuelat euuāglium. dn dat fide hoīs p quam iustificat. q credit dum iustum et ueracē i pmissis. h ē iudeos q negant eum xpm eē quē pmisit ds. ex fide dei pmittentis. i fidem hominis qui crediderit.

Reuelat. mmdata pietate fidi quaē iustificam. grati eē debem. contrariu detestando subinfert qd inflati p se in idola conuert
Veritate dei detinent. qz h dei qd ē noscibile. In illis q in se hnt unde nosc ant. s. naturalem ronem. Manifestu
ma. no solū natal eo pfuit. s; et ds condit adiuuat ne sola natura sufficere uideret. Reuelat. Aggdit gentiles
pore statu. qui iactant bona natam. et crcuslant turpitudine p ignorancia. Cont aut apls dicit. et p' habuisse notici
disse p culpa et bona natam sibi ipsi adiudicatam in oia mala pcipitata. Ex fide iusticia et inde salus. qz ex ipietate
et inde ira. i. pena. et h iterum reuelat in euuāglio. ut reuelat de celo. qd accusat eos quia indicaui eis creatorem
Eorum q ueritate dei q. curcis ira de inpietate cum ñ cognouerit. Ad qd. potuit qde agnosce. s; sibi tollunt malentes in omni
ē in sua volupta

illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius a
creatura mundi, per ea que facta sunt intel
lecta conspiciuntur. Sempiterna quoque eius virtus
et divinitas, ita ut sint inexcusabiles. Quia
cum cognovissent deum, non sicut deum glorifi
caverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in
cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens
cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes stulti
facti sunt. Et mutaverunt gloriam incorrupti
bilis dei in similitudinem ymaginis corrup
tibilis hominis, et volucrum et quadrupedum et
serpentium. Propter quod tradidit illos deus in desi
deria cordis eorum in inmundiciam, ut contume
liis afficiant corpora sua in semetipsis. Qui
commutaverunt veritatem dei in mendacium,
et coluerunt et servierunt creature potius quam
creatori, qui est benedictus in secula amen. Propterea
tradidit illos in passiones ignominie. Nam
femine eorum inmutaverunt naturalem usum
in eum qui est contra naturam. Similiter autem et

Ostendit quod de deo scire potuerunt. Postea dicit quibus modis cognoscitur, scilicet quod eternus omnipotens et huiusmodi. Intellecta ipsa invisibilia per facta, quia per celum, terram et alias creaturas quas invisibiles et perpetuas esse intellexerunt, ipsum auctorem incomparabilem intellexerunt, eternum, inter conspexerunt.

Tumore superbie obnubilante et nebula errorum que ab eis credita est.

Ecce quomodo obscuratum est cor quod est insipiens. Sapientes et naturis rerum, stulti quantum in deo.

Hominis. Mos fuit romanis ab antiquo adorare simulacra hominum, ut romuli, iovis et aliorum, maxime ab eventu oncie in ytalia. Volucrum autem et quadrupedum et serpentium ex quo alexandria ab augusto victa est et rome subiugata est. Hic dampnat simulacra imaginum. Alii terram, alii solem et huiusmodi venerabantur. Augustinus.

Manifestum est deum operari in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit, sive ad bona pro sua misericordia, sive ad mala pro meritis eorum, iudicio aliquando suo aperto, aliquando occulto, semper autem iusto. Sequitur iram.

Huc usque contra deum per naturam deceptus contra ipsam non, quia per deo non sunt faciunt.

Tradidit, quia non absque eius permissione fit. Pro in desideria cordis, quod est eorum est ad delictum et per inmundiciam adiecta, ut corpora illi repugnancia quadam in applicarent et vicio apeciora facerent.

Sequitur lacius per partes culpam et penam ut comparet eas.

Commutaverunt. Ostendit per partes mutasse gloriam dei, scilicet quod deum invenerunt, quod non erant, et coluerunt et servierunt, et exequitur partes in inmundicie que femine in feminas, masculi in masculos in quibus apparet pena culpe, ut sic contra naturam peccaverunt in deum puniuntur. Unde concludit. Et incendit.

Et ne dicat non coluntur simulacra sed res earum ut solem, addit et coluerunt, sed dampnat que in simulacris intelligebant.

Nota multiplicationem idolatrie. Est enim quando colunt solem, ymagines cuiuslibet animantis. Est quando sub specie in statuis et non statue, sed per statuas colunt elementa ut creature alie ut iupiter, iuno, ceres, bachus. Quando et non elementa sed sub specie in elementis, ut ceres et bachus sit species que faciant unum et vinum esse, et iupiter et iuno presideant aeri et etheri.

Hoc est. Ecce tertio homine ostendit et exceptis lacius et culpam et penam. scilicet propter collationem pene cum culpa. Sed quia non deum receperunt. In alia cadunt per eandem culpam. propter sic. pena a peccato assimilatur. Ut sicut peccaverunt in sensu dei puniti sunt in sensu proprio. vel in corpore peccaverunt in eodem puniti sunt.

Omni iniquitate. Enumerat partes ut apertius accuset. Malicia est qua quis dampnum molitur alieno. Nequicia est remissitas. qua non audet quis neque vel repugnantia sui. Conversio est impugnatio veritatis. presidencia elatio mentis. Malignitas mala voluntas. cum aliter non potest. Fornicatio est quod extra legale connubium committitur.

Impositio corporis qualitatem mentis indicat. Ne putent hiis tantum penis affligi quibus delectantur addit ultima mortis etiam.

Cum puniantur hiis spiritualibus penis ulterius et punientur corporali pena in perpetuo et tamen non intelligunt. Hi quamvis iustum deum cognoscerent et hoc est ulterior cecitas in sensu.

Consentire est tacere cum possis arguere et errorem fovere.

cam

2m

Hoc continuit de gentibus et de iudeis. Iudeus iudicabat gentilem scilicet propter eorum flagicia. gentiles iudeum. utrique hoc non sepe. Et iudeus iudicat gentilem de ydolatria et ipsi ydolatre sunt. Si gentilis iudeum de prevaricatione legis et ipse prevaricator legis naturalis.

Qui iudicas. Sive iudeos et sine inde notam eos exprimit dicens qui in lege glorianter et legem quam dampnant et qui non de notam eos exprimit ideo dicit omnem animam. o . in . iudei et greci. et gloria omni operanti bonum iudeo et greco.

masculi relicto naturali usu femine exar-

runt in desideriis suis in invicem. masculi in

masculos turpitudinem operantes. et mercedem

quam oportuit erroris sui in semetipsis re-

cipientes. Et sicut non probaverunt deum habe-

re in notitia. tradidit illos deus in reprobum sensum

ut faciant ea que non conveniunt. Repletos omni

iniquitate. malicia. fornicatione. avaritia.

nequicia. plenos invidia. homicidio.

contentione. dolo. malignitate. susur-

rones. detractores. deo odibiles. contumeli-

osos. superbos. elatos. inventores malorum.

parentibus non obedientes. insipientes. incom-

positos. sine affectione. sine federe. absque misericordia.

Qui cum iusticiam dei cognovissent. non intellexerunt

quoniam qui talia agunt digni sunt morte. Non

solum qui faciunt ea. sed etiam qui consentiunt facien-

tibus. Propter quod inexcusabilis es o homo omnis

qui iudicas. In quo enim iudicas alterum te ipsum

condempnas. Eadem enim agis que iudicas.

Scimus enim quoniam iudicium dei est secundum veritatem in eos
qui talia agunt. Existimas autem hoc o homo qui
iudicas eos qui talia agunt et facies ea quia
tu effugies iudicium dei. An divicias bo
nitatis eius et paciencie et longanimitatis
contempnis. Ignoras quoniam benignitas dei
ad penitenciam te adducit. Secundum duriciam
autem tuam et cor impenitens thesaurizas tibi
iram in die ire et revelationis iusti iudicii
dei qui reddet unicuique secundum opera eius. Hiis quidem
qui secundum pacienciam boni operis gloriam et ho
norem et incorruptione querentibus vitam eternam.
Hiis autem qui sunt ex contencione et qui
non acquiescunt veritati credunt autem iniquitati
ira et indignacio. Tribulacio et angustia
in omnem animam hominis operantis malum iudei
primum et greci. Non est enim personarum acceptio
apud deum. Quicumque enim sine lege peccaverunt
sine lege peribunt. Et quicumque in lege peccaverunt
per legem iudicabuntur. Non enim auditores

Gloria autem et honor et pax omni operanti bonum iudeo
primum et greco.

Interlinear glosses: vos opinamini, sed nos scimus · secundum veritatem, id est non personam · Vos in scientia opinamini · condempnat · quia · h. e. · Cum tu non punitus, audi: copiosa bonitate · et pacientia et longanimitate · Certe nescis deum misericordem · quoniam misericors est · sed tu qui durus et in malo tuo · in corde penitens: sed est cui mala que agit displicent · qui omnia aperta et que revelabit que modo nesciunt · iusti · reddet · fulgebunt iusti sicut sol · qui pacientia dei bona operantur · sunt · tandem · passione · qui habebit permanebit · contendunt · in penitentie · cum eis deus · impunitatem · de futuro iudicio · in die iudicii · quod pertinet ad iram · quod pertinet ad indignationem · maxime quia · scientia vel gentes · vel iudei.

Opinando hoc peccas, sed quia cum contempnas bonitatem et misericordiam dei et pacienciam et longanimitatem.

Copiosa est bonitas que peccantibus multa bona ministrat blandiens ut ad penitentiam attrahat. Copiosa est pacientia que tot et tanta peccata sustinet nec cito punit, que non ad horam est sed longa, per multa expectans tempora. Hoc contempnit qui non sic utitur ad penitentiam ut deus intendit, sed ad impunitatem vertit. Deus loquitur quia mala mens non revocatur nisi timore, quamvis cum asperam correctionem reprehendat abbi.

Peccas dum est impunitate permittis, quia congruis bonum dei ignoras, contempnis, tantum hoc facis. In extrema compacio quod vitium est.

Cumulas est vindicta dei peccando. Hoc impenitentia blasphemia est et spiritum sanctum.

Pro quo quod reddat et est. Hoc per opera bona tantum ut ad bonum detrahat a malo.

Quia erant quidam inter eos qui dicebant iudeos digniores quidam gentiles.

Tribulatio et intima in anima sola ante iudicium post iudicium autem ira et indignatio. Indignatio ne videntur iuste est tamen iudicare. Unde tribulatio et angustia animam dicitur, quia de incredulo agitur et anima pro perfidia arctabitur spirituali pena. Quasi super indefinite sub uniuersali ut includat iudeum et gentilem. Primum tempore est quia melius instructus fuerit, melius operatur. quod super incorruptio.

Ambrosius. Iudeum semper ante ponit quia est dens pro habita sententia honorificencior est, diffidens peius et tardius. Quia promissa patribus refutant. Coequitur iudei et gentes et penam et gloriam, quia deus iudicat non secundum personas sed merita, quia utrique secundum modum peccati dampnatur. Non ergo sola lex salvat, non, quia non facit iustos et hoc est non est per auditores sed factores, quoque quod quidem est per gratiam.

Iudicabuntur, non ut quidem per ignem salvi fiant, ut quidam dicunt, sed pro liberi. Dicit enim Christus quod tolerabilius erit terre Sodome in iudicio quam iudeis. Excusationem non habent de peccato infidelitatis quia venit et locutus est eis, de quo hunc excusatione illi qui nec per se nec per suos locutus est, qui tamen non effugient dampnationem, quia qui sine lege peccaverunt sine lege peribunt.

Sed factores, id est qui credunt vel qui credunt et faciunt que lex promisit et cetera que sunt. Quod non est nisi per gratiam. Factores legis iustificabuntur, id est iusti reputabuntur vel iusti fiunt a deo ut sint factores, non quasi antea essent factores, ut si dicatur homines creabuntur, non quia non erant. Cum enim gentes. Dixerat gentilem dampnari si male operaretur, salvari si bene. Sed cum legem non habeat qui nesciat quid sit bonum, quid vel malum, videtur sibi nequaquam debere imputari. Contra apostolus. Et si non habet scriptam legem, habet naturalem qua intelligit et sibi conscius est quid sit bonum vel quid sit malum, et in credendo est vel bene vel male operari et in ipso salvari vel dampnari. Bene dicit operari et salvari, quod non est nisi per gratiam et fidem, que renovat naturalem ymaginem dei in homine sopitam, sine qua renovatione male operatur et dampnatur accusante eum conscientia. Opus legis est fides, quam ulterius habent in cordibus, id est in intimo affectu, ubi fides per dilectionem operatur.

et si apud homines, id est quia iustificat eos ut impleant legem qui non faciunt

legis iusti sunt apud deum sed factores legis

scriptam

iustificabuntur. Cum enim gentes que legem non habent

non ut dicunt faciunt ea ratione quod facit lex

naturaliter ea que legis sunt faciunt eius

scriptam. valent sibi legem.

modi legem non habentes ipsi sibi sunt lex. Qui

deus laudat et dampnat, firmiter scriptum.

ostendunt opus legis scriptum in cordibus

vel ipsi testes eorum vel boni vel mali. In secretis

suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum

non solum conscientia operum sed cogitationum malarum et bonarum

et inter se invicem cogitationum accusantium

Aut etiam defendentium. (vel de credentibus)

Iudicabit dominus quod predico fortasse

in die cum iudicabit dominus occulta hominum

Sequitur secundum naturalem legem

secundum evangelium meum per Iesum Christum. Si autem

tu iudeus cognominaris et requiescis in lege

Iudeos aggreditur fortius accusans de peccatis eorum que habent plura contra illa.

quia sunt lege, de cognitione dei, de redemptione

et gloriaris in deo et nosti voluntatem eius

De utilibus utiliora scilicet elige.

et probas utiliora instructus per legem confidis

non intelligentium et illuminaturum se

te ipsum esse ducem cecorum lumen eorum qui in tene

Cecos et in tenebris dicit gentiles qui et re et spe privati sunt et si quid sciunt tamen in tenebris sunt.

non proficientium iudeorum

bris sunt, eruditorem insipientium, magistrum

differentes sunt. perfectione scientie.

infantium habentem formam scientie et veri

Habentem formam: ut aliis esset scientie legis sic et veritatis, quia alii habent scientiam et veritatem alie libri et tenent sicut ipse auctor sensit. Non in hunc veritate qui nesciunt quomodo sit verum nec et esse verum. Sed iudeus iactat se habere sensum legis et scire verum esse illum sensum legis ita ut aliis habere volentibus sit exemplar.

tatis in lege. Qui ergo alium doces te ipsum non

sub uno legem

doces. Qui predicas non furandum furaris.

Qui dicis non mechandum mecharis. Qui abho

minaris ydola sacrilegium facis. Qui in le

ge gloriaris per prevaricationem legis deum inho

nos. Nomen enim dei per vos blasphema-
tur inter gentes. sicut scriptum est. Circumcisio
quidem prodest. si legem observes. Si autem prevari-
cator legis es. circumcisio tua preputium facta est.
Si igitur preputium iusticias legis custodiat.
nonne preputium illius in circumcisionem reputabitur?
et iudicabit quod ex natura est preputium legem consum-
mans te qui per litteram et circumcisionem prevari-
cator legis es. Non enim qui in manifesto iudeus
est neque que in manifesto in carne est circumci-
sio. sed qui in abscondito iudeus est. et circumcisio cor-
dis in spiritu non littera. cuius laus non ex hominibus
sed ex deo est. Quid ergo amplius iudeo est. aut que
utilitas circumcisionis? multum per omnem modum.
Primum quidem quia credita sunt illis eloquia dei.
Quid enim si quidam illorum non crediderunt? Num-
quid incredulitas illorum fidem dei evacuavit?
Absit. Est enim deus verax omnis autem homo
mendax. Sicut scriptum est. Ut iustificeris
in sermonibus tuis. et vincas cum iudicaris.

Arn enim interiecta remotione redit ad probationem quod iniq. si puniunt.
quasi si m glosior quod est nunc. non solum in futuro iudicor ut peccator quasi non sit.
et adhuc v per confusionem. per gratiam bona dedit indigno. Quasi enim ex meis
non erat glosior et si est deus. c. s. non faciemus mala ut veniant bona. sicut
imponit nobis haec sententia quod est blasphemia. et est praedicare occasionem
huius ubi abundavit delictum s. hic g. vel si enim per unus quando iudi
cabit si iniq. qui non recte. quoniam non iuste iudicaret me qui peccatorem
quasi non sit. q. d. si unum hominem per iudicare nec deum mundum.

Quia plus fecit iudeos in prosperiori statu et quod bona ei impleuit non eva
lingelio eorum est mirum quod praecellimus. vel cum omnis homo sit iudeus non praecellimus gen
tiles in hoc statu. quamvis praecellentiores in priori.

Sed declinaverunt a Christo et alios declinare fecerunt. ex operibus po
terant quaerere et invenire quod Christus erat deus.

Si autem iniquitas nostra iustitiam dei commendat quid
dicemus? Numquid iniquus est deus qui infert
cam. quia hoc quaestio est carnalium. vel sic iniquus quia hic est
iram? Secundum hominem dico. Absit. Alioquin quomodo
non potest esse iudex iniustus. iustitia
iudicabit deus hunc mundum? Si enim veritas dei
per meum peccatum. crevit in gloria
in meo mendacio habundavit in gloriam ipsius
vel infidelitate.
quid adhuc et ego tamquam peccator iudicor?
quod. quia non faciamus mala ut veniant bona. sic blasphemamur
Et non sicut blasphemamur et sicut aiunt
do imponunt nobis apostolis dixisse: faciamus ut veniant bona. vel ut veniant
quidam dicere: Faciamus mala ut veniant bo
gloria et veritas. sed non est credendum eis.
na. quorum damnatio iusta est.
in hac gratia
Quid ergo? praecellimus eos? Nequaquam. Causati enim
sumus iudeos et grecos omnes sub peccato esse sicut
scriptum est. Quia non est iustus quisquam. non est intelli
gens non est requirens deum. Omnes declinaverunt
simul inutiles facti sunt non est qui faciat bonum
usque ad unum. Sepulchrum patens est guttur
eorum linguis suis dolose agebant. venenum as
pidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione
et amaritudine plenum est. Veloces pedes eorum
ad effundendum sanguinem. Contritio et infeli
citas in viis eorum et viam pacis non cognoverunt

Non est timor dei ante oculos eorum. Scimus autem quoniam
quecumque lex loquitur his qui in lege sunt loquitur ut
omne os obstruatur et subditus fiat omnis mundus
deo. quia ex operibus legis non iustificabitur omnis
caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.
Nunc autem sine lege iusticia dei manifestata est
testificata a lege et prophetis. Iusticia autem dei est
per fidem ihesu christi super omnes qui credunt in eum. Non
enim est distinctio. Omnes enim peccaverunt et egent gloria
dei. Iustificati gratis per gratiam ipsius et per redemp-
tionem que est in christo ihesu. quem proposuit deus propiciatorem
per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem
iusticie sue. propter remissionem precedentium delic-
torum in sustentatione dei ad ostensionem ius-
ticie eius in hoc tempore ut sit ipse iustus et iustifi-
cans eum qui est ex fide ihesu christi. Ubi est gloriatio
tua? Exclusa est. Per quam legem? factorum? Non.
Sed per legem fidei. Arbitramur enim hominem
iustificari per fidem sine operibus legis. An iudeorum
deus tantum? Nonne et gentium? Immo et gentium.

Coram illo qui interna uidet uerum ex amore iusticie quod agunt ut timore pene quod non uident homines.

Per legem cognitio non quod nescirent sed quod non impune futurum aput deum peccata. Augustinus de gratia et libero arbitrio: per legem cognoscitur et non acquiritur [illegible].

Sine legis auxilio est ex deo et hoc probant ipsa miracula que faciunt apostoli et hoc predixerunt prophete.

Iusticia que est gloria dei quia per hoc gloriosus apparet gloria domini non sua.

Per fidem in sanguine vel fide passionis vel per fidem et per passionem. neutrum enim sine altero ualet.

Propter preteritos antiquos sustinuit ut in christo eorum misereretur.

Iustus vel uerax in impletione promissionum quod supra ad ostensionem iusticie sue propter et iustificans eum id est ut iustos faciat quod supra adiunxit ad ostensionem iusticie eius in hoc tempore.

Ita ex fide sine lege est iusticia ergo non potes gloriari o iudee. Exclusa est enim manifestum est in quo debes gloriari. sed non in lege factorum sed fidei [illegible] excludantur vel eiciantur qui probati sunt argento.

Hominem iustificari non quod credens per dilectionem debeat operari ut abraham filium immolare uoluit sed sola fide sine operibus precedentibus homo fit iustus. ut non magis sint iusti qui opera legis timore fecerunt et minus propter opera ad iusticiam fidei uenire in quo uidetur fides precedere bona opera que autem sine fide inania sunt.

Quod superius dixerat hominem iustificari per fidem ostendit per Habraham in quo omnes confidunt, qui et per fidem adeptus est iusticiam et promissiones et paternitatem.

Dicimus Habraham invenisse iusticiam secundum carnem, id est per circumcisionem, non sed per fidem. Ut dixi, quod si Abraham iustus esset ex littera apud homines reputaretur iustus, sed non apud Deum in omnibus. Si credat quod quamvis non precedant opera salvabitur ut Habraham. Ei autem qui non operatur.

Ei autem qui operatur, quia Habraham est iustus ex fide, sed ei qui operatur illa carnalia ut aliqua bona vel gloriam mereatur, si merces est ei, non est ex gratia sed ex debito meriti sui. Illi vero qui non facit hec carnalia sed tamen credit, fides sufficit ad iusticiam. Et id dixit aliquis quod dixit de Habraham, quod si est iustus ex operibus habet gloriam sed non apud Deum, ideo ex fide.

Ei non dabitur merces secundum gratiam tantum sed secundum debitum operationis sue, sed ei qui non habet tempus operandi si credit sola fides sufficit ad iusticiam et ad salutem secundum gratiam propositam omnibus ut dixi, quod Deus longe ante proposuit.

Secundum propositum. Incipit de gratia ut hoc ostendat fidem ex gratia et ex ea beatitudinem, id est remissionem peccatorum et salutem plenam per David.
Quasi impotenti accedere infert.

Sine opere et labore per baptismum.
Habraham in preputio paternitatem adeptus est per fidem et iusticiam et promissiones promeruit et pater per ex illustratione tamen qui ita est unde sequentibus fuit. Vel hic pater et utitur omnium iustorum pater factus quia et fidem gignit et iusticiam plantat. Si ergo omnes filii, et filii sunt habere per imitationem.

Vt autem hoc agitur in quo statu primum est deductus, an in ... sic
Dicimus enim quia reputata est Habrahe fides ad iusticiam.
id est quo statu
in aliquis credi poterit
cum esset.
Quomodo ergo reputata est? In circumcisione an in preputio?
Et signum. Circumcisio est ... tale signum quod sit signaculum ... similitudinem signata vel ut sic carne libidinis sic spolietur omnibus sordibus prime nativitatis, et quod ante dixerat est signum subdit iusticie que ex fide est. Vel sigillum, id est aliquod misterium quod celet inimicis, sicut amicis ad similitudinem sigilli, quod sic in octava die ... sic in viii post finem vii dierum auferetur omnis vetustas.

Quoniam quidem unus Deus qui iustificat circumcisionem ex fide et preputium per fidem. Legem ergo destruimus per fidem? Absit. Sed legem statuimus.
quem imitari debemus.
Quid ergo dicemus invenisse Habraham patrem nostrum secundum carnem? Si enim Habraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam sed non apud Deum. Quid enim scriptura dicit? Credidit Habraham Deo et reputatum est illi ad iusticiam. Ei autem qui operatur merces non imputatur
de operibus
secundum gratiam sed secundum debitum. Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iusticiam secundum propositum gratie Dei. Sicut et David dicit beatitudinem hominis cui Deus accepto fert iusticiam sine operibus: Beati quorum remisse sunt iniquitates et quorum tecta sunt peccata. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum. Beatitudo ergo hec in circumcisione tantum manet an etiam in preputio?
In circumcisione sed in preputio. Et signum accepit circumcisionis signaculum iusticie fidei que est in preputio ut sit pater omnium
credentium per preputium ... datum est ei tempore preputii. Si enim post circumcisionem diceret ex ea hoc accepisse.

circumcisionem per preputium ut reputetur illis ad iustitiam, auctore Christo ex fide. et sit pater circumcisionis non his tantum qui sunt ex circumcisione, sed et his qui sectantur vestigia que est in preputio fidei patris nostri Abrahe. Non enim per legem promissio Abrahe aut semini eius ut heres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Si enim qui ex lege heredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex, nec prevaricatio. Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, sed et ei qui ex fide est Abrahe, qui est pater omnium nostrum, sicut scriptum est: Quia patrem multarum gentium posui te, ante Deum cui credidisti, qui vivificat mortuos et vocat ea que non sunt tamquam ea que sunt. Qui contra spem in spem credidit ut fieret pater multarum gentium secundum quod dictum est...

Non enim per legem, etc. Abraham est heres mundi secundum exemplum, quia omnes filii eius per fidem. Christus est dominus mundi secundum patrem, per quem fit benedictio filiis Abrahe, cui pater dedit gentes. Aliter: Abrahe aliter Christi est promissio, quia Abrahe ad opus Christi. Abraham heres mundi per imitationem, Christus per patrem, et per quem alii filii Abrahe hereditatem habent. Vere per fidem, quia filii per fidem sunt, non per legem.

Si enim qui ex lege heredes, Abraham non est heres mundi per legem, quia non sunt filii eius per legem, quia filii eius heres quod ille habet possidentes. Nam si hi essent conveniencia secuntur, quod fides est ...; quia constat iustum fuisse Abraham, et promissio est completa ut nulli sint heredes. Lex non facit aliquos heredes, nam potius iram, scilicet nam prevaricationem. Lex enim est prevaricatio, nam sine ea non est. Ideo quia si ex lege essent, sequitur ex toto patet heres ex fide sunt, et sic firma est promissio.

Ubi lex non facit heredes, quia dampnandos, quia hi prevaricatores sunt ex lege prevaricatores omnes, quia sine ea nulla prevaricatio.

Ideo cum promissio non sit ex lege vel heres non sit ex ea, ideo ex fide sit.

Non est quod ex lege, quia hic tantum agitur ex tradicione, sed ex fide a lege recedendum est, ut sit firma promissio.

Incipit commendare fidem Abrahe ut mutentur per quam iustitiam et vitam promissione accepit.

Tamquam ea que sunt, tamquam ea que sunt predestinata, sic enim futura iam apud Deum sunt in quo sola apparet gratia.

Contra spem, scilicet contra naturam, quia non sperabatur filium nasci ex muliere non naturali, sed in contrarium illi sperabat, ut vetulus ex vetula et sterili generaret ex Dei potentia.

Isaac contra naturam humane generationis promissus fuit in signum, quia filius Dei contra naturam humanam et nove est homo nasciturus, filiosque hominum per spiritum regenerationis ex peccatoribus filios Dei, ex mortalibus immortales generandos.

Per stellas bonos filios ostendit, per harenam maris innumerabiles. Vel per stellas [illegible] et bonos carnales ex eo et spirituales, per harenam [illegible] et steriles et [illegible].

Iustitiam quia mundi Deum neglexerunt, ideo impossibilia Deus fecerit ut hic credentes salvarentur.

Promisit non perdere quia ipse facit.

Augustinus ad Ieronimum de origine anime. Certus sum animam nulla Dei culpa sed nulla Dei necessitate vel sua, sed propria voluntate in peccatum esse collapsam. Liberarique autem solum gratiam mediatoris et sacramento eius [illegible] corporis etate de corpore exierit [illegible] penam fugiam [illegible] ad penam [illegible] facit animas eius [illegible] possum respondere [illegible] ut flagellari.

Mors Christi initium veteris vite significat.

Mortuus et resurrexit propter delicta et propter iustificationem nostram. Utrumque per utrumque factum est, sed distinguit propter sacramentum, quia mors signat et efficit interire veterem hominem in nobis. Resurrectio vero eius novam signat resurrectionem et est efficiens causa. [illegible] Deum est.

Qua ex fide iustificatio sequitur pacem habere cum Deo quia dissensio

Spes autem non confundit quia est in Deo qui non fallit, non in homine mendace. Cuius pignus est spiritus. Legitur fons aque vive sit et purus, et nemo alienus communicet. Vel ipse est spiritus quem non possunt accipere mali [illegible] habere et mali esse non possunt. [illegible] habere et baptismum et corpus domini sumere et cetera sacramenta habere et mali esse possunt. Karitas proprium donum spiritus singulis fons.

est ei. Sic erit semen tuum sicut stelle
celi et harena maris. Et non infir-
matus est in fide nec consideravit corpus
suum iam emortuum cum fere esset centum
annorum et emortuam vulvam Sare. In repro-
missione etiam Dei non hesitavit diffiden-
tia, sed confortatus est in fide, dans gloriam Deo,
plenissime sciens quia quecumque promisit Deus
potens est et facere. Ideo reputatum est illi
ad iusticiam. Non est autem tantum scriptum propter
ipsum tantum quia reputatum est illi ad iusticiam,
sed et propter nos quibus reputabitur credenti-
bus in eum qui suscitavit Ihesum Christum dominum nostrum
a mortuis. Qui traditus est propter de-
licta nostra et resurrexit propter iustifi-
cationem nostram. Iustificati igitur ex fide
pacem habeamus ad Deum per dominum
nostrum Ihesum Christum, per quem accessum habe-
mus per fidem in gratiam istam in qua sta-
mus et gloriamur in spe filiorum Dei.

Non solum autem sed et gloriamur in tribu
lacionibus scientes quod tribulacio pacien
ciam operatur. paciencia autem probationem
probatio vero spem. Spes autem non confundit.
quia caritas dei diffusa est in cordibus
nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis.
Ut quid enim xpc cum adhuc infir
mi essemus secundum tempus pro impiis mor
tuus est. Vix enim pro iusto quis moritur.
Nam pro bono forsitan quis audeat
quis mori. Commendat autem suam ka
ritatem deus in nobis quoniam si cum adhuc
peccatores essemus secundum tempus: xpc
pro nobis mortuus est. Multo magis
nunc iustificati in sanguine ipsius
salvi erimus ab ira per ipsum. Si
enim cum inimici essemus reconcilia
ti sumus deo per mortem filii eius: mul
to magis reconciliati salvi erimus
in vita ipsius. Non solum autem sed et gloriam

Ad tribulatio non tollit paciencia[m] sed auget eam. que est donum spiritus.

Ut quid est etc. Cum deus nos diligeret et nos eum per spiritum spes impletur.
quia non in se sed cum fructum passus est xpc. et hoc est vero non ... pro impiis ... vel pro dilec
tione impiorum. et in re eorum pro impiis. non quod alii fuisset et non nunc.
sed cum eciam infirmi ... ne desperes de
eius potencia. cuius apparet in morte benivolencia.

Cum adhuc etc. ... amabat ... qui fecit
ante mundi constitutionem. dicens ... nos dilexit. ne desperemus.
et quales ne superbiremus. Fuit et alius modus possibilis deo ...
sed nullus nostre miserie sanande convenientior. quod enim nos ...
erigit. et a desperatione mortalitatis liberat: quantum ... nos
fecit. ut hic pro nobis moreretur. in sanguine: quia sic iusticia supra
diabolus non potencia. Iusticia quia in iustum occidit. Unde et alios
iure perdit. Non potencia. quia est diabolus amator potencie.
desertore iusticie. et quod magis homines eum imitantur. placuit
deo ut non potencia sed iusticia vincens eruerit hominem.
Ita quod hic eum imitaretur. post in resurrectione. ... secuta est
potencia.

Fuit est pro peccato mori et peccata tollere. quia
iustos ... cooperantes salvare.

[illegible]

Pecca. dr̄ p xp̄ee incia ꝛ mīta ꝛ q̄ ꝑ eū ee pstr̄ . p similitudine ꝛ minori pbare itendit . sic p adā pec̄ ꝛ mors.

Usq; ad legē . v q̄r n̄ lex potuit auferre pec̄. s; augeri siue natu siue scriptā . s; n̄ iputabat . v ignorabat . regnauit tn̄ usq; ad moysen . v legē . q̄r n̄ ipa potuit regnū mortis auferre q̄ regnat dū n̄ sinit venire ad uitā eternā uenire . s; ad gehennā trhit . h regnū sola gra xp̄i destruit . ꝛ ī antiqs . q̄ q̄s ꝛ eos regnauit . ꝛ ī eos q̄ n̄ sui pp̄a uoluntate peccauerūt . sicut adā . s; origi tenebant . usq; ad legē ł moysen ꝯcludit . q̄r tn̄ pec̄ ꝛ mors . ł dapnacio.

Usq; ad legē erat pec̄ . ī ꝯgitū . s; potuiss; cognosci . ꝑ effectū suū . ł morte . moriebant enī . p q̄d oīg pec̄ cognosci potuit . h ag.

Usq; ad legē . q̄ ia datū ē hoib; remediū q̄ poss; liberari . s; q̄ oēs fuerūt siles puaricatoni ade . ꝛ eos mors regnū s; lex ē data ī inicio docentē de uno deo ne mors regnaret . ꝛ cepit in iudea p m̄ destri regnū mortis . nc̄ usq;

Non om̄s . q̄r ꝛ an legē cū n̄ ē iudeī lege n̄ docente . ipu tabat̄ q̄d pec̄ ap̄ hoies . s; n̄ ap̄ dm̄ . ap̄ q̄ putabat ipune futurū . ē nescirent iudicaturū . s; n̄ lex data ē nouerūt dm̄ curare humana ꝛ iudicare . dū n̄ iputabat̄ . s; regnauit mors secte possidite hoies . ł vbit. p inpunitate editū . usq; ad moysen . p q̄ ꝛ reddit̄ cognitio unī dei . regnauit n̄ ī oēs . s; ī siles puaricatori ade . q̄ neglecto deo cultū suū sic ille loca dei diabolo ꝯsensit . tales erāt s; at usq; ad legē puarici ut habiā unū deū sciuerūt ꝛ eos n̄ regnauit mors . q̄ sub spe futuri sūt ī aduentu xp̄i liberandi . libri q̄ alit hnt . dē ab ill corrupti . q̄ dicit morte corpis ꝛ ī cultores unī dei regnasse usq; ad moysen . s; ē n̄ usq; ad finem.

Qui ē for futu. Adā ē for xp̄i . q̄r sic ille ē p̄ oīu p carne : sic xp̄s p fidē . ꝛ sic ex late ei formata ē eua . sic ex illi late pfluxerūt sacramēta p q̄ saluat ecc̄ . Usq; sic ille filius suis potuit ꝯmunicare pccm ꝛ morte sic iste h̄ eterna sua . ꝛ iustitiā ꝛ pl' bāi iste . q̄ ꝯfert q̄ ille mali . ꝛ hō magis p saluare q̄ ille p de. Ibi ē siles s; p radā . s; n̄ sic deq̄ ille p de. ibi ē siles s; p radā . s; n̄ sic de . ł n̄ sic ē . effecit pccm ade ad dāpnatonē ut gra xp̄i ad saluatonē . q̄ ē n̄ pares sūt ēe cop. nec pares effect cap . q̄ ibi . h̄ n̄ sic p unū . p. ea xp̄i ē gra habūdās ex q̄ oīa bona hāi s̄ ī q̄ nich h̄t bonū . Eā ade ē pec̄ ille ē uel s; os carnalr genita . Secta pccm ex se hnt multa . ꝛ sic ex illo orig ad pccand magis s; pnu . ꝛ bn̄ ē ea xp̄i oib; s; p de . q̄ sicut ade . ubi q̄ nocuit se ꝛ h p fuit suis . ꝛ h ē . s; ē ī uno d. m. ꝛ . effect ēe ade . ꝑ eius q̄ traxit ē n̄ oīs dāpnato . s; q̄ illo uno . s; ē ex nris additis alie dāpnationes.

iudeo . per dominum nostrum ihesum christum . per quem nunc reconciliacionem accepimus. Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit . et per peccatum mors : ita et in omnes homines mors pertransiit . in quo omnes peccauerunt. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo. Peccatum autem non imputabatur cum lex non esset. Sed regnauit mors ab adam usque ad moysen . etiam in eos qui non peccauerunt . in similitudinem preuaricationis ade qui est forma futuri. Sed non sicut delictum : ita et donum. Si enim unius delicto multi mortui sunt : multomagis gratia dei et donum in gratia unius hominis ihesu christi in plures habundauit. Et non sicut per unum peccatum ita et donum. Nam iudicium ex uno in condempnatione . gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Si enim in unius delicto mors regnauit

per unum: multo magis habundantiam
gratie et donationis et iusticie
accipientes: in vita regnabunt per
unum ihesum christum. Igitur sicut per unius
delictum in omnes homines in condempnationem:
sic et per unius iusticiam in
omnes homines in iustificationem
vite. Sicut enim per inobedienciam
unius hominis peccatores constituti sunt
multi: ita et per unius obedienciam
iusti constituentur multi. Lex autem
subintravit: ut habundaret delictum.
Ubi autem habundavit delictum
superhabundavit gratia: ut
sicut regnavit peccatum in mortem:
ita et gratia regnet per iusticiam in vitam
eternam per ihesum christum dominum
nostrum. Quid ergo dicemus? Permanebimus
in peccato ut gratia habundet?
Absit. Qui enim mortui sumus

Effectus donorum christi est remotis omnibus originalibus peccatis et actualibus omnibus iustificatio et vita eterna. et bene hoc sed per unum christum quia si illa per unum hominem scilicet adam fuit tunc et hoc potuit.

Si enim unius delicto. Mors regnavit non regnat. quia qui per legem iudicio dei noto timore eius habuerit sublati sunt de mortis imperio. Adam non in similes ade prevaricationis. et si in regnavit mors magis gratia regnare debet in plures et quam gratia confert. Ut predictum est omnes peccatores acceptis sic omnes ... Non est ... dampnato vel iustificato in omnes. unde et hic ait multi. Per unius regnavit. quia quos iniveniet in illo habuit in pastores creavit quia maria fuit [?].

Per unius iusticiam. Non omnes generati per adam regnant. sic sic nullus renatus generato non per adam. in quantum nullus non per christum. sicut cetera post adam generati et sicut post christum regnati non dicit omnes et omnes. sic autem nullus hic post generationem illa sic nullus est post illam. coll' ergo dicit multos.

Lex subintravit. Ostendit quod dimittit omnia peccata non tantum originalia quam actualia. hoc addit quia et a peccato lex liberat et prevaricatione. ut in dei magis christo sint obnoxii.

Ubi habundavit. Lex subintravit. dicit quia pueriti data lege. nunquam fecit caritatem in ad mortem naturalis ... usum sequitur plus peccavit diabolo ... legem bona in malum. contra quia deus omnia vincit.

Superhabundavit. quia et bonis perficit quos diabolus vincere non potuit. et peccatum ad tempus gratia in eternum.

vi

peccato: quom adhuc uiuemus in

illo? An ignoratis fratres q: quicu

q: baptizati sumus in xpo ihu: in

morte ipsius baptizati sumus? Conse

pulti enim sumus cu illo p baptism

in mortem: ut quom surrexit xps a mor

tuis p glam patris: ita et nos in nouita

te uite ambulemus. Si enim compla

tati facti sumus. similitudini m

ortis eius: simul et resurrectionis e

rim. Scientes qd uet homo nr si

mul crucifixus est: ut destruat co

pus pcci. ut ultra non seruiamus

pcco. Qui enim mortuus e: iustifi

catus e a pcco. Si au mortui sum cu

xpo: credim q simul etia uiuemus cu

illo. scientes q xps resurgens a mortu

is ia n morit: mors illi ult n dnabit.

Qd eni mortuus e pcco: mortuus e

semel. Qd aut uiuit: uiuit do.

et uos existimate uos mortuos quidem esse
peccato: uiuentes autem deo in christo ihesu
domino nostro. Non ergo regnet peccatum in
uestro mortali corpore: ut obediatis con
cupiscenciis eius. Sed neque exhibeatis
peccato menbra uestra arma iniquitati:
Sed exhibete uos deo tamquam ex mortu
is uiuentes: et menbra uestra arma iusticie
deo. Peccatum enim uobis non domina
bitur. Non enim sub lege estis: sed sub gra
cia. Quid ergo peccabimus quia non su
mus sub lege sed sub gratia. Absit. Ne
scitis quoniam cui exhibetis uos seruos ad
obediendum serui estis eius cui obedi
stis. siue peccati ad mortem. siue obe
ditionis ad iusticiam. Gratias autem
deo quod fuistis peccati serui. obedi
stis autem ex corde in eam formam do
ctrine in qua traditi estis. Liberati
autem a peccato serui facti estis iusticie.

Hactenus ostendit non esse peccandum. hic quod deinceps est agendum. de quo nullus posset se excusare. quia nullus est qui non possit bona opera facere illis. quod melius est per gratiam.

Dico quod nullus timor coegit sed propter peccati ductus est in delectatione iusticie adulte et sic non dum perfecte. unde dixit humanum est nec quia plus debet amari iusticia quam esse fuit iniquitas. nam per iusticia tollet dolores et ... omnia et mortem.

Tunc enim non esse serviendo iniquitati et esse serviendo iusticie probat diversis causis. sic primo de peccato hic in. cum enim servi ecce nunc propter preterita iusticia hic in. nunc autem liberati a peccato. hic rememoracio facit priora abhorrere et magis obnoxios gerere.

Liberi iusticie. id est non tenebamini operibus sed statim ad priorem consuetudinem peccandi redibant. quod dicit non perficiebat ut illa iusticia.

Mortem dixit stipendium id est retributionem peccati. sed vitam eternam non dico retributionem iusticie. sed est gratia dei quia etiam ipsa iusticia est gratia dei.

Finis illorum mors. quia mors est digna retributio pro peccato. sed vita eterna quae est finis iustorum sola gratia datur per Christum. quia merita ex gratia et reddetur gratia pro gratia.

Stipendia milicie diabolice debitum.

An ignoratis. hactenus de iii gratie. nunc quod lex ulterius non est tenenda. et quomodo incipit infirma fuit. dum fuit ... Dixit nos liberatos per gratiam et etiam bona producere per eam. quia per legem non. An ignoratis simili ordo. An ignoratis. hoc est quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit. quod non debetis ignorare. quia legem scitis et ego loquor scientibus legem. in quo quod dicto manifestatur.

Hic exemplo docet christianum a lege Moysi exutum esse. nam ab omni lege mulier a lege viri. non a lege nature non ulterius debet esse sub lege. sed cum lex ei vivit. adultera non deest ei christianum dicere.

Humanum dico propter infirmitatem carnis vestre. Sicut enim exhibuistis membra vestra servire inmundicie et iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra servire iusticie in sanctificationem. Cum enim servi essetis peccati: liberi fuistis iusticie. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis in quibus nunc erubescitis. Nam finis illorum mors est. Nunc autem liberati a peccato servi autem facti deo: habetis fructum vestrum in sanctificatione: finem vero vitam eternam. Stipendia enim peccati: mors. Gratia autem dei: vita eterna in Christo Ihesu domino nostro. An ignoratis fratres scientibus enim legem loquor quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit. Nam que sub viro est mulier: vivente viro alligata est legi. Si autem mortuus fuerit vir eius: soluta est a lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera: si fuerit cum alio viro. Si autem mortuus fuerit vir eius: liberata est

a lege uiri: ut non sit adultera si fuerit
cum alio uiro. Itaque fratres mei et uos mortifi
cati estis legi per corpus christi: ut sitis uos
alterius qui ex mortuis resurrexit: ut
fructificetis deo. Cum enim essemus in carne
passiones peccatorum que per legem erant opera
bantur in membris nostris: ut fructificarent
morti. Nunc autem soluti sumus a lege m
ortis in qua detinebamur: ita ut seruiamus
in nouitate spiritus et non in uetustate littere.
Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit.
Sed peccatum non cognoui: nisi
per legem. Nam concupiscentiam nesciebam:
nisi lex diceret non concupisces. Occasione
accepta peccatum per mandatum operatum
est in me omnem concupiscentiam. Sine
lege enim peccatum mortuum erat. Ego
autem uiuebam sine lege aliquando. Sed cum ue
nisset mandatum peccatum reuixit. Ego
autem mortuus sum: et inuentum est mihi

Per corpus christi quia per christi fuit impletio et umbras legalia uero figure et umbre fuerunt et corpus id est in christo impleta sunt.

Passiones peccatorum id est concupiscentie que sunt esse sensus et operationis que per legem nolentur ...

Quid ergo dicemus ...

mandatu͂ qđ erat ad uitam. hoc ee ad m
orte. Nam pc̃m occone accepta p ma
datu͂ seduxit me: et p illud occidit.
itaq; lex sc̃a et mandatu͂ sc̃m et iustu͂
ñ e ex ipa lege
et bonu͂. Quod g bonu͂: f̃cm est m
uicio hoīs. te pars qn fuit
mors? Absit. Sed pc̃m ut appareat p
ad assensu͂ et opatione. pc̃ ē mors
catu͂ p bonu͂ opatu͂ ē m morte. ut
p legem
p'gm aū. pcare faciens. fomes
fiat sup modu͂ peccans pc̃m p ma
spualens
datu͂. Scim' enī q lex spualis est.
ipotens resiste. et h culpa hoīs.
ego aū carnal' sū uenundatus sub p
se rogalio uendit.
cato. Quod enim opor ñ intelligo
l. bonū ego inicior. ñ concupisce.
Non enim qđ uolo hoc ago. set qđ
concupisco ex carne et hīn ñ assensu pbeo.
odio illud facio. Si autem qđ nolo
p exteriore. p lege bona
illud facio. consentio legi qm bo
Dixi facio s; ñ facio qn m p; q nolo. iriore.
na est. Nūc aūt iam ñ ego opor
l. ī carne mea. ī mea uoluntate.
illud: set qđ habitat in me pc̃m.
pcc habitat.
Scio enim q ñ inhabitat in me uelle m
ī sensuali hoīe.
me hoc ē in carne mea bonū. Na
uelle adiacet m. pficere aū bonu͂
pcc ē a do tīn. ñ inuenio
non inuenio. Non enī qđ uolo bon

Id est lex ipsa est sancta sane docens et mandatum quod per eam precipitur est sanctum in se et iustum uel iustificans peccatorem et bonum uel utile uitam acquirens. Uel sanctum et iustum et bonum quasi aliis uerbis docet et dicit et precipit: Sanctum ut mundet nos, ... ad presentem et bonum uel utile hominibus quod docendo cultum dei uitam acquirit eternam.

Sed peccatum. lex non operatur mortem sed peccatum uel fomes peccati ut appareat peccatum uel ueniens ad actum operatum est in morte bonum per legem que bona facit. Ut peccatum uel fomes fiat peccans uel faciat homines peccare ultra modum quia cum prius fomes esset sopitus: noto per legem peccatum stimulauit ad peccandum et diabolus per fomitem et addita est fuit preuaricatio.

Ego autem carnalis. hic usque legem excusauit quod non debet in eam refundi culpa sed quod non sit principale ... et in homines qui ex se uitiati sunt ut prius negat moribus resistere.

Quod enim operor. probat quod sub peccato quia operor exteriore dimittendo bona et faciendo mala: intelligo interiore non et comparando. Uel operor quod non intelligo quia dimitto bonum quod uolo et facio malum quod nolo dimittere. et facio sed prius et uolo et nolo effectum intelligo et hic est non est quod nolo. Naturaliter quidem uolo bonum sed uoluntas per carnem effectum uel gratiam dei suum amare dedit que ad effectum perduci.

Si autem quod nolo. Ostendit carnalem suum peccati ex quo est malum. hic alium uel bona non in ... carnem consentit legi et malum non facit. Quod non ago quod uolo et ago quod nolo. sic autem hic est uel sic nolo dimittere tamen dimitto. legem id est precipientem. et quod nolo facere tamen facio. legem illud id est prohibentem consentio legi que quod nolo prohibet et quod uolo precipit consentio legi et testis sum que bona est.

Perficere. non autem facere sed perficere quia non ... agere bonum quia concupiscentie non consentit. sed non perficit in omni non concupiscat. Sic et hostis agit malum dum mouet desiderium sed non perficit quia non perduxit ad malum.

hoc ago: sed qd nolo malum hoc fa
cio. Si aut qd nolo facio illud n̄
ego opor illud: s; qd habitat i me
pccm. Invenio g̃ legem volenti fa
cere in facere bonum. qm m ma
lu adiacet. Condelector enī legi
dei scdm interiorem hoiem. Video
aut aliam legem in menbris me
is repugnante legi mentis mee
et captivantem me in lege peccati
que ē in menbris meis. Infelix e
go homo: quis me liberabit de cor
pore mortis huius? Gra di p ihm xp̄
dnm nrm. Igit ego ipe mente
servio legi dei carne aut legi pec
cati. Nich g̃ nunc dampnatonis
ē hiis. qui sunt in xp̄o ihu: qui non
scdm carnem ambulant. lex enī
spc vite in xpo ihu: liberavit me
a lege peccati et mortis. Nam qd

Dicit aug. Aliqn̄ c̄ visū fuisse ī h' simone aplī descb'i [illegible] sb lege. s; ut ait ... q delectat lege di ... sentit. ... malū ... ignorat ... ei mors dapnatonis est.

Reipugnante. ... carne. ex pte. qi mens repugnat ... delectat legi di ... apto. Mens n̄ co sentit ... Infelix n̄ ... liberab' ... mortale ... carne. l. p. ocupiscenda.

Igr̄ ē ipe. ... gr̄am liberm ostendit ... servire n̄ ... fiducia ... ostend' ... fomes ... repugn; ... adiuvante. Nich ē ... dapnatonis ... sub gra ... possit.

8

Lex spc. ... liberavit. ... filii dei. ... Mittens ... diabolo ... dapnavit ... carne ... Vt iustificatio legis ... lex ... vistificatione ...

dapnare pec̃. s. naturali sapie. i. intrinsece splendi. i. carnalis

impossibile erat legi in quo infirmabatur per

obseruancias. consubale. non i carne peccati

carnem: deus filium suum mittens in si

s. i. solom per passibilitatem et morte. v. de eo quod fecit hostia pro

militudine carnis peccati: et de peccato dap

i. dapnat pec̃ non intra quod lex promisit consumeret. lex scripta et spiritus

nauit peccatum in carne. ut iustificatio legis im

pleretur in nobis qui non secundum carnem sed se

ymagine dei. actibus

cundum spiritum ambulamus. Qui enim secundum

terreni et carnalibus. carnalibus. abusive

carne sunt que carnis sunt sapiunt. Qui uo

cum studiose agit spiritualia

secundum spiritum: que spiritus sunt senciunt. Nam prudem

nis sit et natura seq. eterna. et studiose agit spiritualia

cia carnis mors est. prudencia autem spiritus uita

cum pace. quod a deo carnalibus

et pax. Quoniam sapientia carnis: inimica est deo.

bonis et uirtutibus non obedit.

legi enim dei non est subiecta. nec enim

quod per concupiscencias eunt.

potest. Qui autem in carne sunt: deo placere

non faciunt opera carnis

non possunt. Vos autem in carne non estis sed

quod in suade ... dei. spiritum

in spiritu si tamen spiritus dei habitat in uobis.

consensu carnis

Si quis autem spiritum christi non habet: hic non est eius.

quod de eius spiritu

Si autem in uobis christus non est corpus quidem mor

i. propter peccatum omni pec̃

tuum est propter peccatum. spiritus uero uiuit propter iustifi

quod sanabit quod et christum suscitauit

cationem. Quod si spiritus eius qui suscitauit

quod si ponitur

ihesum christum a mortuis habitat in uobis

qui suscitauit ihesum christum a mortuis uiuifica

Ambulans secundum carnem non est idem quod esse in carne quod secundum est non. quod sapit quod car nis sit quod repugnat iusticie. quod uero sapit non est idem. nam prudencia car nis mors est.

Spiritu rectum. absque quod non idem perfecte fidei sed spes est perficiendi. An pec corpus animale quod non necesse esset mori in mortuum quod necesse est mori animale idest quod mortale.

bit et mortalia uestra corpora propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Ergo fratres debitores sumus non carni ut secundum carnem uiuamus. Si enim secundum carnem uixeritis moriemini. Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis uiuetis. Quicumque enim spiritu dei aguntur hii filii sunt dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro: quod sumus filii dei. Si autem filii: et heredes. Heredes quidem dei: coheredes autem christi. Si tamen compatimur ut simul et glorificemur. Existimo enim quod non sunt condigne passiones huius temporis: ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. Nam expectatio creature: reuelationem filiorum dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non uolens: sed propter eum qui subiecit eam in spe. Quia et ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem glorie filiorum dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc.

Viuificet et mortalia. In prima aetate ante legem nulla pugna erat cum uoluptatibus secuti. In secunda sub lege pugnamus sed uincimur. In tercia pugnamus et uincimus. In quarta non pugna est sed pax eterna. Et sub dicit nobis ... quod non subdebuit quod superior est nobis ... est corpus nostrum mortuum sit et spe uiuat. Si spiritum nostrum sicut debitores ... spe sumus.

Sed spiritu uero qui non est agente dei gratia spiritu.

Facta carnis nemo mortificare potest nisi qui erit uita sua manifesta cui nota est pacta.

... alta ... ipsa est de ... que cum compatiens est ostendit non debere desperare ... passionis ex humana fragilitate ...

Omnis creatura id est homo ... corporalis ... spiritualis ... in homine ... ut angeli.

Ambrosius. Omnis creatura. Omnia elementa sua ... officia ... cum ... nobis ... diligentes nos pareamus.

Non solum autem illa sed et nos ipsi primicias spiritus habentes et
ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum dei exspectan-
tes redemptionem corporis nostri. Spe enim salui facti sumus.
Spes autem quae uidetur non est spes. Nam quod uidet quis quid sperat.
Si autem quod non uidemus speramus per paciam exspectamus.
Similiter et spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Nam quid
oremus sicut oportet nescimus sed ipse spiritus postulat pro no-
bis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda
scit quid desideret spiritus quia secundum deum pro sanctis postulat. Sci-
mus autem quoniam diligentibus omnia cooperantur in bonum his
qui secundum propositum uocati sunt sancti. Nam quos
presciuit et predestinauit conformes fieri ymaginis
filii sui. ut ipse sit primogenitus in multis fratribus. Quos
autem predestinauit: hos et uocauit. et quos uocauit hos
et iustificauit. Quos autem iustificauit illos et magnificauit.
Quid ergo dicemus ad haec. Si deus pro nobis: quis contra nos.
Qui eciam proprio filio suo non pepercit: sed pro nobis omnibus tradi-
dit illum. Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit. Quis ac-
cusabit aduersus electos dei. Deus qui iustificat quis est qui
condempnet. Xpistus ihesus qui mortuus est imo qui et resur-
rexit. qui est ad dexteram dei qui et interpellat pro nobis.
Quis nos separabit a caritate xpisti. tribulatio an ang[ustia]

[Marginal and interlinear glosses:]

Non solum autem illa i. non solum [illegible] dolet ex difficultatibus corporis [illegible] adoptionem [illegible] filii dei sint.

[illegible] a mortalitate [illegible]

Si predestinauit [illegible] conformes fieri filii [illegible] ymago [illegible]

Predestinatio [illegible] effectus

Vocacio [illegible] cogitatione de fide [illegible] uocatio electorum [illegible] predicatores [illegible] multi uocati pauci electi.

[illegible] diaboli accusatio [illegible] Iob accusauit [illegible] potencia [illegible] diabolus [illegible] accusatores

[illegible] habuit erga nos qui mortuus est pro nobis amabit nos [illegible] ad eum [illegible] fecit pro nobis.

tia. an fames. an nuditas. an persecu
tio. an periculum. an gladius? Sicut scriptum
est. Quia propter te mortificamur tota
die. estimati sumus ut oues occisionis.
Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit
nos. Certus sum enim quia neque mors. neque uita.
neque angeli. neque principatus. neque uirtutes.
neque futura. neque fortitudo. neque altitudo.
neque profundum. neque creatura alia poterit
nos separare a caritate dei. que est in christo ihesu
domino nostro. Veritatem dico in christo et non mentior
testimonium perhibente mihi conscientia mea
in spiritu sancto: quoniam tristicia est mihi magna et
continuus dolor cordi meo. Optabam enim
ego ipse anathema esse a christo pro fratribus meis
qui sunt cognati mei secundum carnem. qui sunt israelite.
quorum adoptio est filiorum et gloria et testamentum
et legislatio. et obsequium et promissa. quorum pa
tres. et ex quibus est christus secundum carnem. qui est super omnia
deus benedictus in secula amen. Non autem quod exciderit
uerbum dei. non enim omnes qui sunt ex israel hii sunt
israelite. neque qui semen sunt abrahe omnes

sunt filii habrahe. sed in ysaac vocabitur tibi semen

id est non qui filii carnis hii filii dei. sed qui filii sunt

promissionis estimantur in semine. promissionis

verbum hoc est. Secundum hoc tempus veniam et erit

sare filius. non solum autem illa. sed et rebecca ex uno

concubitu habens ysaac patris nostri. Cum enim nondum

nati fuissent. aut aliquid egissent boni aut ma

li. ut secundum electionem propositum dei maneret. non ex

operibus sed ex vocante dictum est ei quia maior serviet

minori. sicut scriptum est. Iacob dilexi. esau autem

odio habui. Quid ergo dicemus. numquid iniquitas

apud deum. Absit. Moysi enim dicit. Misere

bor cui misereor et misericordiam prestabo cui mise

rebor. Igitur non volentis neque currentis. sed miseren

tis dei est. Dicit enim scriptura pharaoni. Quia in hoc

ipsum excitavi te. ut ostendam in te virtutem meam.

et ut annuncietur nomen meum in universa terra. Ergo cui

vult miseretur et quem vult indurat. Dicis itaque

mihi. Quid adhuc queritur. voluntati enim eius quis resistit. O

homo tu quis es qui respondeas deo. Numquid dicit

figmentum ei qui se finxit. quid me fecisti sic. An

non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere. ali

Iacob dilexi. sicut ex vocante dictum est maior serviet minori. id est hoc ex vocante. vel quia dei gratia dictum est [illegible] iudicio. non ex vocatione bonus est et bonum operatur quia opera eius coronavit. [illegible] vocatione coronat.

Iacob nil invenit diligendum nisi munere suo datum. Esau nil odit nisi originale peccatum. [illegible] recte cum nil egisset quia revelatum est stupenda [illegible] obiciat. Quid ergo dicemus. ex natura est velle et currere. quia apparet in aliis ex eadem massa cum debita est perditio. ut est scriptum pharaoni.

Misericordia nostra est misericordia obduratoris est peccatum totius masse dampnate. non obdurat impertiendo maliciam. sed non impertiendo misericordiam. sic non digni sunt. quia fiat equitate occulta et ab humanis sensibus remota. quod aperit apostolus sed mirator. O altitudo divitiarum sapientie et scientie dei.

Ambrosius. In hoc ipsum suscitavit eum [illegible] ut sicut apud deum mortuum esset iudicium recepit. ut in eo omnes gentes virtute dei addiscerent.

non probi dicere quia

ud quidem uas in honorem: aliud uero in contumeliam. Quod si deus uo
lens ostendere iram et notam facere potentiam suam sustinuit
in multa patientia uasa ire apta in interitum ut osten
deret diuitias glorie sue in uasa misericordie que preparauit in
gloriam. et quos uocauit non solum non solum ex iudeis, sed et
ex gentibus sicut in osee dicit. Vocabo non plebem meam ple
bem meam. et non dilectam meam dilectam meam. et non misericordiam
consecutam misericordiam consecutam. Et erit in loco ubi dictum est eis. non plebs mea
uos ibi uocabuntur filii dei uiui. Ysayas autem clamat
pro israel. Si fuerit numerus israel tanquam harena maris: re
liquie salue fient. Verbum enim consummans et abbreuians
in equitate quia uerbum breuiatum faciet dominus super terram.
Et sicut predixit ysayas. nisi dominus sabaoth reliquisset no
bis semen: sicut sodoma facti essemus. et sicut gomorra similes
fuissemus. Quid ergo dicemus. quod gentes que non sectabantur iusti
ciam apprehenderunt iusticiam. iusticiam autem que ex fide est.
Israel uero sectando legem iusticie: in legem iusticie non
peruenit. Quare? quia non ex fide: sed quasi ex operibus. Offen
derunt enim in lapidem offensionis: sicut scriptum est. Ecce
in syon lapidem offensionis pono et petram scan
dali et omnis qui credit in eum non confundetur. Fratres uolun
tas quidem cordis mei et obsecratio ad deum fit pro illis

[illegible]

in salutem. Testimonium enim perhibeo illis quod emulationem
quidem dei habent sed non secundum scientiam. Ignorantes enim dei iusti-
ciam et suam querentes statuere iusticie dei non sunt subiecti.
Finis enim legis Christus: ad iusticiam omni credenti. Moyses enim
scripsit. Quoniam iusticiam que ex lege est qui fecerit homo vi-
vet in ea. Que autem ex fide est iusticia dicit sic. Ne dixe-
ris in corde tuo. Quis ascendet in celum? id est Christum deduce-
re. Aut quis descendet in abyssum? hoc est Christum a mortuis revo-
care. Sed quid dicit scriptura? Prope est verbum in ore tuo et in
corde tuo. hoc est verbum fidei quod predicamus. Quia si confite-
aris in ore tuo dominum ihesum et in corde tuo credide-
ris quod deus illum excitavit a mortuis: salvus eris.
Corde enim creditur ad iusticiam: ore autem confessio fit
ad salutem. Dicit enim scriptura. Omnis qui credit in illum non confun-
detur. Non enim distinctio iudei et greci. Nam idem dominus
omnium: dives in omnes qui invocant illum. Omnis enim quicumque
invocaverit nomen domini salvus erit. Quomodo ergo invo-
cabunt eum in quem non crediderunt? Aut quomodo credent
ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine predica-
nte? Quomodo vero predicabunt nisi mittantur? Sicut scriptum est.
Quam speciosi pedes evangelizancium pacem: evange-
lizancium bona. Sed non omnes obediunt evangelio.

Ysayas enim dicit. Domine quis credidit auditui nostro?
Ergo fides ex auditu. auditus autem per verbum Christi. Sed
dico. Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit
sonus eorum et in fines orbis terre verba eorum. Sed dico.
Numquid Israel non cognovit? Primus Moyses dicit. Ego
ad emulationem vos adducam in non gentem. in gentem insi-
pientem in iram vos mittam. Ysayas autem audet et dicit. In-
ventus sum a non querentibus me. palam apparui his
qui me non interrogabant. Ad Israel autem dicit. Tota die
expandi manus meas ad populum non credentem sed contradicentem.
Dico ergo. Numquid repulit Deus populum suum? Absit. Nam et XI
ego Israelita sum ex semine Abrahe de tribu Beniamin.
Non repulit Deus plebem suam quam prescivit. An nes-
citis in Helya quid dicit scriptura? Quemadmodum in-
terpellat Deum adversum Israel. Domine prophetas tuos occi-
derunt. altaria tua suffoderunt et ego relictus sum solus.
et querunt animam meam. Sed quid dicit illi divinum responsum?
Reliqui mihi vii milia virorum qui non curvaverunt genua
sua ante Baal. Sic [ergo] et in hoc tempore reliquie secundum electi-
onem gratie Dei salue [facte] sunt. Si autem gratia Dei
iam non ex operibus; alioquin gratia [iam non est gratia]. Quid ergo?
Quod querebat Israel non est consecutus [hoc] electio autem

ↄsecuta ē. Ceti ū excecati s̄t sic̄ sc̄ptū ē. Dedit ill' ds̄ sp̄m
punctionis. oc'los ut ṅ uideāt ⁊ aures ut ṅ audiat usq; in
hodiernū diē. ⁊ dd̄ dicit. fiat m̄sa eoꝝ corā ip̄is ī laq
ū ⁊ ī captione ⁊ ī scandalū ⁊ in retributōne ip̄is. Obscu
rent' oc'li eoꝝ ne uideāt ⁊ dorsū eoꝝ semꝑ incurua. Di
co ḡ. Nūqd sic offenderūt ut caderent. Absit. S; illoꝝ delic
to salꝰ gentib; ut illos emulent. Qd si delictū illoꝝ diuit
ie s̄t mūdi. ⁊ diminutio eoꝝ diuicie gētiū q̄nto magis
plenitudo eoꝝ. Vob̄ enī dico gentib;. Quā diu q̄de sū ge
tiū ap̄ls ministiū meū honorificabo. si q̄m ad emuland
puocē carnē meā. ⁊ saluos faciā ā's ex ill'. Si enī amissio
eoꝝ reciliato ē mūdi. q̄ assūpcio ṅ uita ex mortuis.
Qd si delibatio ē sc̄a ⁊ massa. ⁊ si radix sc̄a ⁊ rami. Qd
si aliq ex ramis fracti s̄t. tu au cū oleast' ēēs. insit' es
ī ill' ⁊ soci' radicis ⁊ pinguedinis oliue fc̄s es. noli glari
aduersū ramos. Qd si glaris ṅ tu radicē portas s; radix
te. Dicis ḡ. fracti s̄t rami. ut ego insar. Bn̄ ꝑ incredu
litatē fracti s̄t. tu au fide stas. Noli altū sap̄e s; time.
Si. n. ds̄ naturalib; ramis ṅ pepercit, ne forte nec t' par
cat. Vide ḡ bonitatē ⁊ seue ... ritatē di. I eos q̄de
q̄ ceciderūt seuitatē. in te ... au bonitatē si p̄mam
seris in bonitatē. Ali ... oq'n ⁊ tu excideris. Et illi si ñ

Contra naturam dicit quia est consuetudinem nature. ut surculus fructum indicis ferat. Deus tamen nichil contra naturam facit. quia deus naturam quam facit. Summa natura quod deus facit. quam nichil fit. sed est consuetam nobis naturam. Quod cecitas contingit in israel misterium est. vel occultum iudicium dei. et hoc nolo uos ignorare quia sic mysterium ingtundatis in sapia uelit sic ut discuteretis uelitis.

pmanserint i incredulitate inserent. Potens e. n. ds. iteru inserere
illos. Na si tu ex naturali excisus es oleastro et c natam in bona oliua insertus es
quanto mag hii q scdm natam inserent sue oliue. Nolo aut uos igno
rare frs misteriu hoc ut n uos ipis sapientes sitis q cecitas ex parte
contingit in isrl. don plenitudo gentiu intraret. et sic ois isrl sal
uus fieret. Sic scriptu e. ueniet ex syon q eripiat. et auertat impie
tate iacob. Et hoc illis a me testamtu. cu abstulero pcta eor. Scdm
euuangeliu qde inimici ppt uos. scdm electione aut karissimi ppt patres.
Sine pnia enim st dona. et uocatio dei. Sic enim aliqn et uos n credidi
stis deo. nc aut miam osecuti estis ppt incredulitate illor. et isti
n crediderut nc in ura miam. ut et ipi miam osequant. Con
clusit enim ds oia in incredulitate. ut oium misereat. O altitudo di
uiciar sapie et scie dei qm inophensibilia sut iudicia ei et in
uestigabiles uie ei. Qs enim cognouit sensum dni aut quis
osiliari ei fuit. Aut qs prior dedit illi et retribuet ei. Qm ex
ipo et p ipm et in ipo sut omia. ipi honor et gla in secula
amen. Obsecro uos itaq frs mei p miam dei ut exhibe 12
atis corpora ura hostia uiuente. scam deo placente. rona
bile obsequiu urm. Et nolite oformari huic selo. sed refor
mamini in nouitate sensus uri. ut pbetis que sit uolun
tas di bona. et bn placens et pfecta. Dico enim p gram que
data e m oib; q sut int uos. n plus sape qm opt sapere.

sed sapere ad sobrietatem. et unicuique sicut diuisit deus men-
suram fidei. Sicut enim in uno corpore multa menbra habemus,
omnia autem menbra eundem actum non habent: ita multi unum cor-
pus sumus in christo. Singuli autem: alter alterius menbra. Habentes au-
tem donationes secundum gratiam que data est nobis differentes. Siue
prophetiam: secundum racionem fidei. Siue ministerium: in mi-
nistrando. Siue qui docet: in doctrina. Qui exhortatur in
exhortando. Qui tribuit in simplicitate. Qui preest in
sollicitudine. Qui miseretur in hylaritate. Dilectio: sine
simulatione. Odientes malum: adherentes bono. Ka-
ritatem fraternitatis inuicem diligentes: honore
inuicem preuenientes. Sollicitudine non pigri.
Spiritu feruentes: domino seruientes. Spe gaudentes: in
tribulatione pacientes. Oracioni instantes: necessitatibus
sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes. Be-
nedicite persequentibus uos: benedicite et nolite maledice-
re. Gaudere cum gaudentibus: flere cum flentibus.
Idipsum inuicem sencientes. Non alta sapientes. sed hu-
milibus consencientes.

Sepes … oratio … custodia … doctrina … tribulatio … custodia … prelati … [illegible]

Lavat: Baptismus lavamine mundi … penitencia lavamine … elemosina … flagellum flagellis … [illegible]

Nolite prudentes esse apud vosmetipsos

nulli malum pro malo reddentes. providentes

bona non tantum coram deo sed coram omnibus hominibus.

Si fieri potest quod ex vobis est cum omnibus hominibus

pacem habentes. Non vosmetipsos defendentes karissimi

tes karissimi sed date locum ire. Scriptum est enim

Michi vindictam ego retribuam dicit dominus.

Sed si esurierit inimicus tuus ciba illum.

Si sitit potum da illi. Hoc enim faciens car

bones ignis congeres super caput eius. Noli

vinci a malo sed vince in bono malum.

13.

Omnis anima potestatibus sublimioribus sub

dita sit. Non est enim potestas nisi a deo. Que

autem a deo sunt ordinata sunt. Itaque qui resistit

potestati dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt

sibi dampnationem acquirunt. Nam principes non sunt

timori boni operis sed mali. Vis autem non ti

mere potestatem? Bonum fac et habebis laudem ex

illa. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem

Ut si fieri potest quod difficile est … cum omnibus … pacem habere … Non … volunt vindicari a deo … Sed … odium … vindicta … [illegible]

Bonitate ostende … illum … salubriter … ne sint duo mali.

Incipit de potestate quam romani existimabant non debere liberos a peccatis subiici potestati … Omnis anima … [illegible]

Potestas est a deo … ordinata … [illegible]

Principes … [illegible]

… sive malus sive bonus. Dei enim minister. Ideo dati sunt rectores ne malum fiat.

cogitatio · moyses · effundite coram deo corda vestra sicut aqua
verba · moyses · verba sicut aqua profunda ex ore viri
opus · vii · omnes morimur et sicut aqua dilabimur in terram
oratio · sicut aqua ignem ita elemosina extinguit peccatum
littera · spiritus sanctus · spirat ubi vult
populus · aque multe populi multi

Aqua designat: os, spiritum, demonia, legem, ecclesiam

timendo est sed ut malos puniat

malum feceris time · Non enim sine causa gladium portat ·

Dei enim minister est vindex in iram ei qui malum facit ·

Ideo necessitate subditi estote · Non solum propter iram sed et propter conscientiam ·

Ideo enim et tributa prestatis · Ministri enim dei sunt in hoc ipsum servientes · Reddite ergo omnibus

debita · Cui tributum tributum · cui vectigal vectigal ·

cui timorem timorem · cui honorem hono

rem · Nemini quicquam debeatis nisi ut invicem dili

gatis · Qui enim diligit proximum legem implevit ·

Nam non adulterabis · non occides · non furaberis non falsum

testimonium dices · non concupisces · et si quod est aliud mandatum in hoc verbo instauratur ·

Diliges proximum tuum tamquam te ipsum · Dilectio

proximi malum non operatur · Plenitudo ergo legis

est dilectio · Et hoc scientes tempus quia hora est

iam nos de sompno surgere · Nunc enim propior est nostra

salus quam cum credidimus · Nox precessit dies autem

appropinquavit · Abiciamus ergo opera tenebrarum et

induamur arma lucis · Sicut in die honeste am

bulemus · Non in comessationibus et ebrietatibus non

Vindex in iram dei · id est per iram dei iudicandam · ut vindex in iram dei ostendenda · quia hic punitio indicat potestates in malo gravius puniendos ·

Ideo necessitate · id est necessario ordinatori ·

Ideo et cetera · subditi esse debetis quia · id est per ostendendam subiectionem potestatis · qui redditis dum pugnant pro patria · ... ipsis tributa datis · Ideo propter hoc ... ministri dei sunt ... ut boni laudentur mali puniantur · illi servientes nobis propter hoc dum patriam defendunt ·

Quia caritas par ad omnia · dilectio ... Mencio hic fit de karitate que valet ad hanc militandam · Cum duo precepta caritatis · per utrumque unum ponit · ... dilectio proximi ... dilectio dei ... Ideo hanc specialius ponit ·

Alia commendacio caritatis malum non facit et oportunitatem parat bene operandi · Hoc scientes · ... Sic ... et nos scientes ... abiciamus opera tenebrarum ...

Propior · bonum operans ... baptismum ... Nox precessit ... dies eterna beatitudo ·

Opera mala ex tenebris ignorancie veniunt · tenebras amant · et ad tenebras ducunt ·

tributum quod datur ... vectigal quod ... redituum

dies · sol ...

terra · aqua · aer · ignis — Deus — concupiscencia · luxuria · vanis gloria · avaricia — fert hominem ad mortem

Suggestio diaboli ... delectatio carnis ... consensus ... — hic potuit fieri

Baptismus ... unde effundam super vos aquam mundam ...
martyrium ... in sanguine lavant ...
fides ... fide mundans corda ...
misericordia ... date elemosinam et omnia munda sunt vobis.
caritas. caritas operit multitudinem peccatorum.
oratio. et dimitte nobis debita ...

Putat aquam ... sic se manifestat.
Verbum divinum lex est ... vinum.

cubilibus et impudicitiis non in contentione et emulatione. Sed induimini dominum Iesum Christum et carnis curam ne feceritis in desideriis. Infirmum autem in fide assumite non in disceptationibus cogitationum. Alius enim credit manducare se omnia. Qui autem infirmus est olus manducet. Is qui manducat non manducantem non spernat, et qui non manducat manducantem non iudicet. Deus enim illum assumpsit. Tu quis es qui iudicas alienum servum? Suo domino stat aut cadit. Stabit autem. Potens est enim Deus statuere illum. Nam alius iudicat diem inter diem, alius iudicat omnem diem. Unusquisque in suo sensu habundet. Qui sapit diem domino sapit. Et qui manducat domino manducat, gratias agit Deo. Nemo enim nostrum sibi vivit et nemo sibi moritur. Sive enim vivimus domino vivimus, sive morimur domino morimur. In hoc enim Christus et mortuus est et resurrexit ut et vivorum et mortuorum dominetur. Tu autem quid iudicas fratrem tuum? ... Omnes enim stabimus ante tribunal Christi. Scriptum

Sive ergo vivimus sive morimur domini sumus.

Qui fuit mortuus sed in vivo et potencia quam ibi patet: quod in ... iudicaturus sit.

Reprehendamus ea que nescimus quo animo fiant, et apostolus in ut de sanitate desperemus. In hiis duobus temeritatum iudicium, superbia et vel inprudencia. Quod non dicit: Nolite iudicare.

Scio et confido. Non dico offendiculum ut scandalum, quis etiam sit in mundo quia scio per hoc quia fiducia est in Christo, quia per quem venit absolutio a lege. Commune ponit pro inmundo ...

Vult quod de hoc contristatur et perdit, ... bona ista comestio blasphemabit ...

Sed iustitia et pace ad proximum et caritate scandali ad proximum placet Deo ...

Noli ergo non debes quia destruere opus Dei ... bona que in eo operatur.

Offendit quia a fide recedit. Infirmatur quia non recepit sed dubitare incipit. Offenditur perturbatur nesciens quid teneat.

Tu autem fidem. Sed quod credis omnia que ad cibos pertinent sumenda.

Beatum dicit qui non ... facit ... quod utile probat ...

est enim. Vivo ego dicit dominus quoniam mihi flectet omne

genu. et omnis lingua confitebitur Deo. Itaque unusquisque

nostrum pro se rationem reddet Deo. Non ergo amplius invicem

iudicemus. Sed hoc iudicate magis ne ponatis offen

diculum fratri vel scandalum. Scio et confido in domino Iesu

quia nichil commune per ipsum. nisi ei qui existimat quid

commune esse illi commune est. Si enim propter cibum frater tuus contristatur

iam non secundum karitatem ambulas. Noli cibo tuo illum

perdere pro quo Christus mortuus est. Non ergo blasphemetur

bonum nostrum. Non est enim regnum Dei esca et potus.

sed iusticia et pax et gaudium in spiritu sancto. Qui enim

in hoc servit Christo placet Deo et probatus est hominibus. Itaque

que pacis sunt sectemur. et que edificationis sunt invicem

custodiamus. Noli propter escam destruere opus Dei. Omnia

quidem munda sunt. sed malum est homini qui per offendiculum

manducat. Bonum est non manducare car

nem et non bibere vinum. neque in quo frater tuus offenditur

aut scandalizatur aut infirmatur. Tu fidem habes

penes temet ipsum habe coram Deo. Beatus qui non

iudicat semet ipsum in eo quod probat. Qui autem

alios alios mundos aliis inmundos quia ipse iudicio est in ipsa
discernit si manducaverit dampnatus est quia non ex

in bonum / quod contra fidem ut credat malum esse / sed non
fide est. Omne autem quod non est ex fide peccatum est. De

infirmi si edere dampna... / cum illorum possit se ad nos erige.
unde debemus
bemus autem nos firmiores inbecillitates infir

pati et erige / non provocare non offendere / non ut voluntati obsequamur
morum sustinere et non nobis placere. Unusquisque vestrum proxi

karitati studens / quod valet
mo suo placeat in bonum ad edificationem. Et

sibi nobis / sed quod placet carnis sue / sed deo patri / Vita eici
enim Christus sibi non placuit: sed sicut scriptum est: Impro

de templo quod fecerunt speluncam / convertit ea oppressione / in morte
perantium tibi ceciderunt super me. Quecumque

in divinis libris dico scripta sunt / vel propterea scripta doceam pati pro Christo / exemplum... / accepit... / in eo consoletur
scripta sunt: ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per p

atientiam et consolationem scripturarum spem habeamus. Deus

scripta est ad doctrinam / et dator / indifferenter sapere
autem patientie et solatii det vobis idipsum sa

sentire alter alterius / non preter Christum / sed eo / eadem voluntate eadem
pere in alterutrum secundum Iesum Christum: ut unanimes u

voci confessione / quia creator / qui benivolus / Christum mittendo
no ore honorificetis Deum et patrem domini nostri Iesu

Christi. Propter quod suscipite invicem: sicut et Christus suscepit vos

infirmos quasi dando admonitionem / vos infirmos
ut faceret immortales / apostolum
in honorem Dei. Dico enim Christum Iesum ministrum fu

vel iudeorum ad quos circumcisio venit
isse circumcisionis propter veritatem Dei ad confirmandas

ut promissa patrum impleret / et gentes propter misericordiam suscepit / in Deo debet ... / fieri deus
promissiones patrum. Gentes autem super misericordia ho

in psalmo de gentibus de quibus misericordiam iudeis facit confitentes de gentibus
norare Deum: sicut scriptum est. Propterea confitebor tibi in gen

cum leticia laudantes / et nunc novum / ysaias / que
tibus domine et nomini tuo cantabo. Et iterum dicit. Le

assumpte / iudeis quia iam et eis / David
tamini gentes cum plebe eius. Et iterum. Lauda

quia auxit plebis sue numerum gentibus adiectis
te omnes gentes dominum: et magnificate eum omnes populi.

Fides nimium valet ut si id agat quod bene intelligit esse agendum et peccatum est quod aliter fit quam probatum est.

Bonum quod non est ex fide quia est origo omnium bonorum malum iudicatur cum non valeat ad vitam.

Omnis vita infidelium peccatum est et nichil bonum sine summo bono ubi deest agnitio eterne veritatis falsa virtus est etiam in optimis moribus.

Opera que videntur laudabilia preter fidem sic sunt ut magne vires et cursus celerrimus extra viam.

Non veni facere voluntatem meam sed voluntatem eius qui me misit. Improperia, id est non facere voluntatem tuam o Deus. Iudei dixerunt me peccare in te, quod possint non recipiendo me quem misisti, exprobuerunt te et ideo occiderunt. Sic peccata peccantium in deum ceciderunt super Christum quia innocens a peccatoribus occiditur qui blasphemus.

Scripta de Christo monent patientiam et preberi consolationem quia sicut patimur cum Christo regnabimus.

Nisi sic non id sapitis deum honorare non potestis.

Et deum honoretis quod erit si infirmos suscipitis.

Non iudeos et gentes. Iudeos ex iusticia gentes propter misericordiam quia iudeos ut esset minister eorum vel apostolus et predicator eorum et non ut verus esset in promissis et compleret promissiones. Illos repulit iudeos ab quibus pre veritas gentibus misericordia quod nulla promissio.

...supra fide peccatum esset non ...fide bonum est quia ...culpa non ...

...qui non ... iudicare ... tam agere

Sunt principalia vitia —
Superbia, de qua inobediencia, presumpcio, pertinacia, contenciones, hereses, arrogancia, indignatio, discordia.
Invidia, de qua odium, susurratio, detractio, exultacio in adversis proximi, afflictio in prosperis.
Ira, de qua tumor mentis, rixe, contumelie, clamor, indignatio, presumptio, blasphemie.
Tristicia, de qua malicia, rancor, amaritudo, desperatio, torpor, vagatio mentis, pusillanimitas.
Avaricia, de qua furta, invidie, homicidia, mendacia, periuria, blasphemie, inquietudo, violencia.
Ventris ingluvies, de qua scurrilitas, levitas animi, vaniloquium, immundicia corporis, instabilitas.
Luxuria, de qua cecitas mentis, inconstancia, precipitatio, amor immoderatus, affectus presentis seculi.

Iesse radix Christi arbor, qua ramus virga Maria ...

Hic fines de occultis iudiciis ... usque ... in omnis locum ... redarguisse ... quosdam ... superbos fuisse dissentionibus et altercationibus latenter ... tamen eos arguit quia non corrigunt infirmiores.

Certus sum autem. Ne videretur intelligere discordes et ad corrigendum insipientes, removet ... ut admoneat ... de correctione minorum ... exemplum ... de aliis ... ut illi faciant cum ipse aliis impeditur ad eos venire non possit.

Non timere scribit, quia apostolus gentium ...

Et rursus Ysayas ait: Erit radix Iesse et qui exurget regere gentes, in eum gentes sperabunt. Deus autem spei repleat vos omni gaudio et pace in credendo ut habundetis in spe et virtute spiritus sancti. Certus sum autem fratres mei ego ipse de vobis quoniam et ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere. Audacius autem scripsi vobis ex parte tanquam in memoriam vos reducens propter gratiam que data est mihi a deo ut sim minister Christi Iesu in gentibus sanctificans evangelium dei ut fiat oblatio gentium accepta et sanctificata in spiritu sancto. Habeo igitur gloriam in Christo Iesu ad deum. Non enim audeo aliquid loqui eorum que per me non efficit Christus in obedienciam gencium verbo et factis in virtute signorum et prodigiorum in virtute spiritus sancti, ita ut ab Iherusalem per circuitum usque ad Illiricum repleverim evangelium Christi. Sic autem predicavi evangelium hoc non ubi nominatus est Christus ne super alienum fundamentum edificarem, sed sicut scriptum est: Quibus non est annunciatum de eo videbunt, et qui non audierunt intelligent. Propter quod impediebar plurimum venire ad vos.

Ea faciebat pseudo ... falsa doctrina ...

Pseudo ... apostolos ... recipi ab omnibus ... et multa loca ... doctrina ... loca ... ad eos ...

Verum ... in verbo ...

Nunc uero ulterius non habens locum in his regionibus cupi
ditatem autem habens ueniendi ad uos ex multis
iam precedentibus annis. cum in hispaniam profi
cisci cepero spero quod preteriens uideam uos. et a uo
bis deducar illuc. si uobis ex parte primum fruitus
fuero. Nunc igitur proficiscar in ierusalem ministrare
sanctis. probauerunt enim macedonia et achaya col
lationem aliquam facere in pauperes sanctorum. qui sunt in ihe
rusalem. Placuit enim eis. et debitores sunt eorum. Nam
si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles. de
bent et in carnalibus ministrare eis. hoc igitur cum consum
mauero et assignauero eis fructum hunc. per uos proficis
car in hyspaniam. Scio autem quoniam ueniens ad
uos. in habundancia benedictionis christi ueniam.
Obsecro igitur uos fratres per dominum nostrum ihesum christum et per
caritatem sancti spiritus. ut adiuuetis me in orationibus
pro me ad dominum. ut liberer ab infidelibus qui sunt
in iudea. et obsequii mei oblatio accepta fiat
in therosolimam sanctis. ut ueniam ad uos in gau
dio per uoluntatem dei. et refrigerer uobiscum.

---

et ideo tardare licuit quia mecum ex me possum.

In totos se dederunt diuinis obsequiis ... dampnum ...

Non hic opera ... sed quia ...

debitum dicitur ab eo quod miam expectat. dominum iudicium ei qui misericordiam non fecit.

Multi minimi dum congregant unanimes fiunt magni. et multorum preces impossibile est ut non impetrent.

Accepta uel intellecta ...

Laudant ...

Ca. 16.

Phebe ditissima et nobilissima mulier fuit que ecclesiam in loco Cenchris sua substantia sustentabat. Ea pro suo negotio Romam profecta est, per quam Paulus hanc misit epistolam. Ammonet Romanos, promittens quod eam debeant honorare et in suis negotiis adiuvare.

Deus autem pacis sit cum omnibus vobis amen. Commendo autem
vobis Phebem sororem nostram in ministerio que est ecclesie Cenchris.
ut eam suscipiatis in domino digne sanctis. et assistatis
ei in quocumque negocio vestri indiguerit. Etenim ipsa quoque
astitit multis et mihi. Salutate Priscam et Aquilam ad
iutores meos in Christo Ihesu. qui pro anima mea suas cervices sup
posuerunt. Quibus non solus gratias ago. sed et cuncte ecc
lesie gentium et domesticam ecclesiam eorum. Salutate
Ephenetum dilectum mihi qui est primitivus Asie in Christo Ihesu.
Salutate Mariam que multum laboravit in vobis. Sa
lutate Andronicum et Iuliam cognatos et concaptivos
meos. qui sunt nobiles in apostolis. qui et ante me fuerunt in Christo.
Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in domino. Salutate Urbanum
adiutorem nostrum in Christo et Stachin dilectum meum. Salutate Appel
len probum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate He
rodionem cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi
domo qui sunt in domino. Salutate Tryphenam et Tryphosam que laborant
in domino. Salutate Persidam karissimam que multum laboravit in domino. Salutate
Rufum electum in domino et matrem eius et meam. Salutate Asincritum. Fle
gontam. Hermen. Patrobam. Hermam et qui cum eis sunt fratres. Sa

Aquila vir Priscille que coadiutores Pauli Romam ad confirmationem eorum venerunt. sic et omnes alii quos salutat.

Ecclesie gentium que bene laborabat ad profectum gentium exhortantes fidem Christi quia et pericula pati pro apostolo non recusaverit. unde Romani eis obedire debent.

Aristobolus et Narcissus absentes erant ideo eorum familiam salutat. vel etiam non ulli ipsorum fideles sed familia fidelis.

Narcissus presbyter fuisse qui predicando fratres confirmabat. quia presens non aderat suos salutat. qui non omnium illorum ... dicebat qui sunt in domino eos quos dignos indicat.

Simul salutat quos sciebat invictos in vana amicitia.

hii simul unanimes erant.
phylogu et iulia et nereu et sororē ei' et olipiadē
osculū pacē habent in pace xi. hoc loco
et oēs q̄ c̄ eis st̄ scōs. S. inuicē i osculo scō. St uos
qui in confidēt n̄i ca. hos salute. ut inuicem f. hos uitate. diuersis
oēs eccl̄ie x. Rogo aūt uos fr̄es ut obs̄uetis eos
i faciūt uos dissentire a uice. ētes. qr de lege
q̄ dissensiones et offendicula p̄t doctriā q̄ uos
pseudo aplos tang. qs i tota ep̄ uitandos monet.
didicistis faciūt et declinare ab ill. Hi eni x̄
dn̄o suūt s; uentri suo et p dulces s̄mones et
bn̄dictōes seduc̄t corda inocentiū. Ura ē obe
diencia i oēm locū diuulgata ē. Gaudeo g i
uob. S; uolo uos sapientes eē i bono et simpli
ces i malo. Ds aūt pacis cont̄at sathanā sub
pedib; urīs uelocit. Gra dn̄i nr̄i ihu x̄ uo
biscū. Salutat uos thymotheus adiutor meus
et luci' et iason et sosi pat cognati mei. Saluto
uos ē tci q̄ scpsi eplam i dn̄o. Salutat uos
gai' hospes meus et uniusa eccā. S. erast' archari' ci
uitatis et q̄rt' fr̄. Gra dn̄i nr̄i ihu x̄ c oib; uob
am. Ei aūt q̄ potēs ē uos ɔfirmare iux' eūglium
meū et p̄dicatōe ihu x̄ et s revelatōne ministii
tp̄ib; eternis taciti q̄ n̄c patefactū ē p scp̄tas p
phār. s pcept eterni di ad obeditōne fidi i cūctis

Jo moneo uitare qr uīa fides et obediencia ubiq;
laudat' qr estis i capite mundi. et sic exēplo urō ta
possēt corrūpi alii. Ut rogo uitare qr leuit' obedit
& bonū ē. et in gaudeo. S; uolo ut sitis sapientes i bono
discernendo et sine aliq̄ pte mali.

Uolo uos eē sap. qr ds ɔteret sathanā et fl̄os p̄dicato
res ut queūb; nobis adulsante.

Tot' tamen ɔ gaudi' cepto uiro.

Uldeo ei aūt q̄ potēs ē uos ɔ. v. v. et eta sit honor et glā
i scla. Et dico ē: ho. et g. p x̄. t ei sit honor et g. potens
e. v. usq p x̄ ihm. Cui i x̄po sit honor et glā i scla sec.
Sup dixat ōs eōs s; h dc ectm alt' p uincie un gai eiut.

Sed reuelatōe m. Ministu de icarnatōne x̄ et cetā
q etnis tp̄ib; erant abscondita. qr lz ga aliq̄ pter ann
ōs patrib; erāt cognita. plenit' tn aplis fuerit scita.
quib; suo tp̄e p ipm x̄ sunt relata. scp̄tis ph̄arū ab eo
reserans testimoniū dantib; h p̄dico. patefactū i cuctis
gentib; ad obed. i. ut obediant fidi bn oparido. taciti
aliis s; cogniti soli. s. do. qr si sit in p̄oib; reuelat' tn
soli do cognitū ē qr sol' nouit ē i factū ē i q reprimit
i q̄sitores q̄ q̄t. Cur ē distulit ds 4 ttēgs p ure p mis.

Q̄ ad dr̄ ōglā cū sufficēt ei glā · īusitata nr̄e līngue locutio ē · n̄ sens̄ abiguus · h̄ ē dicē ordīe īusitato u̇boꝝ ei glā p̄ ihm̄ x̄ ē glā q̄ ÷ usitato ordīe ei glā dm̄ p̄ ihm̄ x̄ glā · p̄ x̄ ē p̄ri glā · uclam ī laude noticia ꝗ p̄ eū īnotuit hoīb; d̄s trinitas q̄ ē misteriū.

C Corinthii s̄t achaici · hii ab ipo paulo audi s̄t · s̄ p̄ p̄ pseudo multifarie subusi ut de baptistis se iactarēt ꝯtemto aplō de sapientib; sectis s̄t a capitīs ī suis locis notanda de hi scbit eis apls̄ a scismatib; illos reuocans ad unitatē.

Apls̄ ihu x̄ h̄ n̄ suū se noiat · q̄ poci erat op aūc · ꝗ ꝯmdatōe ꝯ supbiā apd̄ eos uiluerat · p̄ uolūtatē n̄ ꝑ merit. — sic ī ep ad romanos

Ī fide ⁊ morib; lapsi s̄t · io de utrq; reuelandi sūt.

C H̄ eple sic ⁊ aliis salutōne ꝑscbit · ⁊ n̄ suū q̄ celebre erat oib; gentib; ꝑponit · ut magni nomine audito acqiescāt correctōi · ī q̄ eis uile erat dignitatis nomē ⁊ n̄ humilitatis ut seruus ⁊ cet.

gentib; cogniti soli sapienti deo p ihm̄ x̄ c ho-
nor ⁊ glā ī secla seculoꝝ amen. Expli͡c epl͡a ad romanos.

prologus.

Corinthii s̄t achaici · ⁊ hii silit ab aplō
audierūt u̇bū ueritatis · ⁊ subusi sunt
multifarie a falsis aplis · q̄dā a philosophye u̇-
bosa eloquentia · alii secta legis iudaice inducti.
Hos reuocat apls̄ ad ueram euāgelicā sapientiā
scribens eis ab epheso p̄ tymotheū discipulū
suum. Incip̄ epl͡a bı̄ pauli apl̄i ad corinth̄ p̄.

Paulus uocat apls̄ x̄ ihu p̄ uoluntatē dı̄ ⁊
sostenes fr̄ ecclie dı̄ q̄ ē corinthi · scificatis ī
x̄ ihu uocatis scīs · c̄ oib; q̄ īuocāt nomē dn̄i
nr̄i ihu x̄ ī oı̄ loco ipoꝝ ⁊ nr̄o. Gr̄a uob ⁊ pax
a dō p̄re nr̄o ⁊ dn̄o ihu x̄. Gr̄as ago dō meo sp̄
p̄ uob ī gr̄a dı̄ q̄ data ē uob ī x̄ ihu q̄ ī oib;
diuites facti estis ī illo ī oı̄ u̇bo ⁊ ī oı̄ scīa sic
testimoniū x̄ ꝯfirmatū ē ī uob. Ita ut nich de-
sit uob ī ulla gr̄a expectantib; reuelatōnē
dn̄i nr̄i ihu x̄ q̄ ⁊ ꝯfirmabit uos usq; ī fine
sine crimine ī die aduentꝰ dn̄i nr̄i ihu x̄. Fidel

Hoīs humilitatis · t iux̄ ꝑmittit q̄ corinthii eū ꝯtēpnebāt p̄ sapientia illoꝝ.

Q̄ dic̄ n̄ potestis m̄ opponē stat uerū n̄ nouisse q̄ sostenes q̄ de uob ē ꝯtra m̄ reuelaui n̄ odio uri s̄ fr̄na dilectōe ꝯmot · Nota q̄ sepi ī scripta dc̄ ī x̄ · p̄ x̄o ꝯ iactantes de ꝑdicatorib; ⁊ baptistis.

Ī oib; suppon̄ p̄tes aliqs̄ ī oı̄ u̇bo · ī oı̄ gnē linguꝝ · t ī omi m̄ p̄dicandi · minorib; mediocrib; ꝑfecti.

i · q̄ de x̄ testimonys p̄hāt p̄dicaui.
Sic testimoniū x̄ · ī u̇ba ⁊ sciam ꝯnectis sic ē ꝯfirmauit · t q̄ firmit fide tenetis · oib; donis repleti estis.

Ds p quē uocati estis i societatē filii ei ihu
xpi dni nri. Obsecro aūt uos fres p nomē dni nri
ihu xpi ut idipm dicatis oēs. et nō sint i uobis
scismata. Sitis aūt pfecti i eodē sensu et i eadē
sciencia. Significatū ē eni mi de uob fres mei ab his
q sūt cloes qr otentiones sunt int uos. Hoc aūt
dico qd unusquisq; urm dicit. Ego quidē sū pauli. ego aūt
apollo. ego u cephe. ego aūt xpi. Diuisus ē xps. Nūqd paul'
crucifixus ē p uob aut i noīe pauli baptizati estis.
Gras ago do qd neminē urm baptizaui nisi crispū
et gaium. neqs dicat qd i noīe meo baptizati es
tis. Baptizaui aūt et stephane domū. Ceterū nes
cio siquē aliū baptizauerim. Nō eni misit me
xps baptizare s; euangelizare. Nō i sapiā uerbi. ut
nō euacuetur crux xpi. Vbū eni crucis pereuntibus
stulticia ē. his aūt q salui fiūt i. nob uirtus di ē. Scriptū
ē eni. Pdam sapienciā sapientiū et prudē
ciā prudēciū reprobabo. Vbi sapiens. Vbi scriba.
Vbi conquisitor huius seculi. Nonne stultā fecit
ds sapienciā h mundi. Nā qr i dei sapiencia

n cognouit mundus per sapientiam deum: placuit deo per stulticiam predicationis saluos facere credentes. Quoniam et iudei signa petunt et greci sapientiam querunt. Nos autem predicamus Christum crucifixum: iudeis quidem scandalum, gentibus autem stulticiam: ipsis autem uocatis iudeis atque grecis Christum dei uirtutem et dei sapientiam. Quia quod stultum est dei sapientius est hominibus: et quod infirmum est dei fortius est hominibus. Videte enim uocationem uestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles. Sed que stulta sunt mundi elegit deus ut confundat sapientes. Et infirma mundi elegit deus ut confundat fortia. Et ignobilia mundi et contemptibilia elegit deus et ea que non sunt ut ea que sunt destrueret: ut non glorietur omnis caro in conspectu eius. Ex ipso autem uos estis in Christo Ihesu qui factus est nobis sapientia a deo et iusticia et sanctificatio et redemptio: ut quemadmodum scriptum est, qui gloriatur in domino glorietur.

Ca. 2

Et ego cum uenissem ad uos fratres ueni non in sublimitate sermonis aut sapientie annuncians uobis testimonium Christi. Non enim iudicaui me scire aliquid inter uos nisi Ihesum Christum et hunc crucifixum. Et ego in infir

anxietate animi · corporis

[infir]mitate et timore et tremore multo fui apud vos

quo predicavi · id est communi ·

et sermo meus et predicatio mea non in persuasibilibus huma-

· id est ostendi me habere spiritum sanctum et virtute in miraculis faciendis ·

ne sapientie verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis, ut fi-

ideo ita feci · non attribuat hominibus sed deo · in eius spiritu

des vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Sa-

de secretis dei · capaces quam · que humanis verbis

pientiam autem loquimur inter perfectos, sapientiam vero non huius se-

malignorum spirituum et phylosophorum · quorum sapientia destruitur · de redemptione

culi neque principum huius seculi qui destruuntur, sed loquimur

tote hominum · preparavit

Dei sapientiam in misterio que abscondita est, quam predesti-

ante quam mundus esset · quam ea predicamus · bene dico absconditam

navit Deus ante secula in gloriam nostram, quam nemo prin-

id est phylosophorum vel doctorum in lege vel demoniorum · non apparet · sicut suggerunt illum cognovisse

cipum huius seculi cognovit. Si enim cognovissent, numquam

facerent si dominum esse scirent · sed non cognoverunt · diabolus crucifigi per quos ? · per homines · in gloria

dominum glorie crucifixissent. Sed sicut scriptum est: Quod ocu-

non est color · non est sonus · visu corporeo et auditu non potest cognosci · non est tremendum · sed spirituale

lus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascen-

Sapientia dei · id est que diligentibus deum in premium est preparata

id est ipsum qui redemit

dit, que preparavit Deus his qui diligunt illum. Nobis

quod pseudo non · bene per eum quia

autem revelavit Deus per spiritum suum. Spiritus enim omnia

scrutari facit · ut de essentia dei · quia spiritus dei et non alius · quia secreta hominis alius non potest cognoscere nisi solus propria mens

scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim scit hominum

voluntates et secreta animi · ipsius et non alterius · et est vultus · occulta

que sunt hominis nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita et que Dei

que ad hominem · et est voluit revelare · spiritus dei nobis et eum nobis

sunt nemo cognovit nisi spiritus Dei. Nos autem non spiritum

qui docuit sapientiam mundi · sed qui de deo · id est habet quia scimus · per eum

huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus

que id est donata nobis loquimur · id est predicamus · que per eum · et est dona spiritus sancti · vel rethorum

que a Deo donata sunt nobis. Que et loquimur non in doc-

quia spiritus docet auditores · in modum

tis humane sapientie verbis, sed in doctrina spiritus, spiritua-

rethorum secundum singulorum capacitatem · nos scimus quia spirituales · sed animalis · id est sensualis · ut phylosophus · spiritum sapientie dei non intelligat

libus spiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit

Et sermo non in persuasibilibus verbis per humanam sapientiam ut pseudo ·

Perfectos non cognitores quibus opus non est sed auditores iam capaces ·

In misterio · sapientiam loquimur que latet in misterio · ut in creatione Ade significabatur constitutio ecclesie · Quam sapientiam deus paravit ad gloriam apostolorum quia cum aperte quod ab hiis ostensa est · glorificatur quia non cognoverit · quia prophetia dei non posse comprehendi aliquo sensu vel re humana · illa vide est quia dabit premium omnibus et que passus in cruce et ideo bene probatur quia deus solo spiritu dei cognoscit que non habuerit.

Augustinus dominum glorie · Ex forma sui crucifixus est et tamen dominus crucifixus est · erat enim etiam illa susceptio que deum hominem faceret et hominem deum · Quod enim proprie et quod secundum quid dicatur adiuvante deo prudens et diligens et pius lector intelliget · Ascendit · Res que ascendit in corde quam bene intellecta placet ·

Illi non noverunt sed nobis spiritibus non hominibus

Non ut quod nesciat inveniat · sed quia nichil omnino relinquit quod nesciat.

Non spiritum phitonicum quo solent orechtis quam mundi sunt divinare qui per sibillam locutus est · Augustinus · Spiritus huius mundi spiritus est anhelationis que qui habent superbi sunt et ingrati deo · ut intelligamus tamen ut grati simus.

Ut sciamus · multi habent dona dei et nesciendo a quo habeant propria vanitate iactantur · Nemo donis dei beatur qui dantur est ingratus · Et non habet vel nescit unum habet · vel quod habet auferret ab eo · plene habere est scire unde habeas.

Spiritualibus · Vel vos non estis et ideo altiora vobis non narro quod maiora non diximus.

[redacted]

Incipit ostendere quod non ipsi non pseudo possint eum iudicare cum non habeant spiritum sensum [illegible] que discernant. [illegible]

[illegible]

Intelligit utrum bene an male intelligat. ut reprehendat [illegible]

[illegible]

Redit ad iactanciam illorum de baptistis.

Arguit eos qui credebant se non audisse spiritualia.

[illegible]

[illegible]

Fundamentum [illegible]

[illegible]

ta que spiritus dei sunt. Stulticia enim est illi et non potest

intelligere quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem

iudicat omnia et ipse a nemine iudicatur. Quis enim

cognovit sensum domini. aut quis instruxit eum. Nos autem

sensum Christi habemus. Et ego fratres non potui vobis loqui

sicut spiritualibus sed quasi carnalibus. Tanquam parvulis in

Christo lac vobis potum dedi non escam. Nondum enim po-

teratis. Sed nec nunc quidem potestis. Adhuc enim carnales

estis. Cum enim sit inter vos zelus et contencio. nonne

carnales estis et secundum hominem ambulatis. Cum enim quis

dicit ego quidem sum pauli. alius autem ego sum apollo.

nonne homines estis. Quid igitur est apollo. Quid vero paulus.

Ministri eius cui credidistis. et unicuique sicut dominus

dedit. Ego plantavi apollo rigavit. sed deus in-

crementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid neque

qui rigat. sed qui incrementum dat deus. Qui plantat autem

et qui rigat. unum sunt. Unusquisque autem propriam merce-

dem accipiet secundum suum laborem. Dei enim sumus adiutores

dei agricultura estis dei edificatio estis. Secundum gratiam

que data est mihi ut sapiens architectus fundamentum

3

legibus bonis qui non consumuntur ab igne sed nichil ut parum senciunt. Ligna fenum stipulam edificat qui et si aliena non rapiunt rebus tamen concessis aliqua dilectione inherent qui sed suos amandi sed mores diuersi ut lignum uel minus ut fenum ut minimum ut stipulam. Ignem sustinebunt. Et quia hec deo non preponunt salui erunt per fundamentum. Qui uero hec deo preponunt ut crimina committunt non superedificant sed fundamentum destruunt.

posui. Alius autem superedificat. Unusquisque autem videat quomodo superedificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere preter id quod positum est quod est christus ihesus. Siquis autem superedificat super hoc fundamentum aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim domini declarabit quia in igne revelabitur, uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superedificavit mercedem accipiet. Si cuius opus arserit detrimentum patietur. Ipse autem salvus erit sic tamen quasi per ignem. Nescitis quia templum dei estis et spiritus dei habitat in vobis? Siquis autem templum dei violaverit, disperdet illum deus. Templum enim dei sanctum est quod estis vos. Nemo se seducat. Siquis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi stulticia est apud deum. Scriptum est enim: Comprehendam sapientes in astucia eorum. Et iterum: Dominus novit cogitationes sapientium quoniam vane sunt. Nemo itaque glorietur in hominibus. Omnia enim vestra sunt, sive paulus sive apollo sive cephas sive mundus sive vita

Dies est iudicium ut finis singulorum uel dies tribulationis que separat terrena amantes ab aliis qui deum amant. ... Dies domini sed dies est hominis ... Aug. de fide et operibus ... Nemo sapienciam suam decipiat ... Mundus est noster sicut est in dei voluntate ponimus ... Sive vita sive mors ... Vos autem ut sicut hec in nobis in nos subiciamus ... ad iniuriam christi de hominibus ...

Habentem de gloria pseudo hunc de suo contemptu.

Sic nos. Quia mihi de eo sentiebatur, sed sic homo de eo sentiat ut deus qui eum elegit. Misteria quidam erant occulta in revelando predicamus singulis pro capacitate. Vel ministeria ecclesiastica distribuimus pro posse singulorum. Hunc presbiterum, hunc ordinando subdiaconum.

Ita de nobis existimando. Sed hic inter nos quod non alibi iam in presenti non conspectandum esset donec deus iudicet.

Aut ab humano die. vel ab hominibus, dum sunt in suo et non est dies domini.

Ei suspicamini quod est humana temptatio saltem non iudicemus quia si exigitur in rebus ut recta sit in probatio viciorum virtutum que approbatio. profecto sic erit in hominibus venialis est humana temptatio.

Illuminabit. vel absconditam faciet aperta tenebris. Tunc laus bene agenti et cogitanti hic nescit quod sit laude dignus.

Infletur pro alio quam alius ab illo quod nullus est dictum ad se ut quantum ad ministerium. Quis enim te discernit a massa perditorum? nullus nisi deus. ut si baptizatus a petro quomodo discerneris ab eo qui a paulo. nichil ille nichil tu habes a baptista.

Quid autem habes. Aliud genus arrogancie amovere conatur. scilicet ne homo superbiat propter aliquid gratiarum a deo sibi datum. putans eam habere a se et a ministris.

Hoc autem contra illos qui eadem quam ab apostolo acceperant audientes de magistro pseudo a. gloriabantur qui per eloquentiam se commendantes gloriam in se non utebantur. tum apostolus se contempti bilem iudicem fecerat ut gloriam deo faceret.

Puto enim quod nullatenus putans est. Quid sunt ubi ergo per mala que patimur deus ostendit nos novissimos apostolos de quibus sicuti ceteri nunquam morti destinatos ad nulla utilitate sed ad mortem reservatos. sed hic ut qui spiritualiter qui ad nostram congregationem quam magis per eam amicicia vel ideo debemus vincere que puto esse sicut quam non sum novissimus sicut helie et enoch in tribulationibus.

quibus sustentari debent. sive quando sunt vel vita qui omnia que posse est.

Sive mors, sive presentia, sive futura, omnia enim vestra

Non homines et ideo non in hominibus gloriandum. Vos estis dei et vestri sunt non nimis non mihi de vobis arbitrium.

sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei. Sic nos existimet homo

quia non pseudo non domini. secundum modum cuique. vel misteriorum. vel sacramentorum.

ut ministros Christi et dispensatores ministeriorum Dei.

ordo quam inter dispensatores invenitur non sufficit tam possit credi ut bene dispensans. vel ante diem iudicii, vel qui tunc omnibus omnia patebunt occulta.

Hic iam queritur inter dispensatores ut fidelis quis inve-

sed quicquid alii faciant. quia non fidelis dispensator

niatur. Michi autem pro minimo est ut a vobis iudicer

que est dies domini quando iudicabit. vel iudicium humano quia non iudicatis occulta et falli potestis. quia melius me novit quam vos.

aut ab humano die. Sed neque me ipsum iudico,

sed non ideo me iustum puto quia potest esse quod nescio.

Nichil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.

neque est nequior quam novit omnia. iudicem et qui domini est. iudicium

Qui autem iudicat me dominus est. Itaque nolite ante tempus

aliter iniuria iudicaretur. et qui nunc omnia omnibus notum

iudicare quoadusque veniat dominus qui et illumina-

possunt de se et aliis iudicare. et bonas cogitationes

bit abscondita tenebrarum et manifestabit

temeritatis pro modo suo.

consilia cordium, et tunc laus erit unicuique a deo.

omnibus abhorreat sicut a nobis. divini gloriandi in hominibus, me et apollo proposui figura pro omnibus ut ab

Hec autem fratres transfiguravi in me et apollo propter vos, ut

hec scilicet quod maiores sumus. agendo ultra quam gloriando.

in nobis discatis ne supra quam scriptum est unus adversus

secundum vel per doctrine. a quo divisus non deus.

alterum infletur pro alio. Quis enim te discernit? Quid

a deo.

autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid

gloriaris per alios sed quod habes ab illo quod non a me et sicut a me quod gloriaris. inter se tumultus. vel tu scilicet divites

gloriaris quasi non acceperis? Iam saturati estis, iam divites

et alios saturare potestis. regnum vos et hic pie optamus. ut et

facti estis, sine nobis regnatis, et utinam regnetis ut et

vos sequimur et nos sequi dedignemini.

nos vobiscum regnaremus. Puto enim quod deus nos

et sic ad detrusionem helie tunc et non est apostolorum male. novissimos vel nos ut helias et enoch in quam a victoribus morti sunt habita ...

novissimos apostolos ostendit, tanquam morti destinatos.

. L .

Melius me novit quam vos et ita prejudicare vobis de ignotis iudicare. sed deus melius quam ego qui scit quod ignoro.

Melius novit dominus quam ego sed melius dominus quam ...

Pro alio esse sapientem, sed sapientiorem, sed ... et habitum ... nunc diceretur ... aliquis vel vita ut mea ...

Regnaretis ... di secundum ... de illis ... ne sim ubi quasi ... ultimus ... puto omnia ... sunt ... sed ... vel ... qui omnibus sunt deiectiores.

sicut illi, fuimus sunt. — Bonis ut confortet, malis ut illudant. — Angelis boni angeli et boni homines laudant, mali irrident, hi sunt devoti et similes, sed nec ista elevamur nec illa frangimur.

Q̄a spectaculum facti sumus mundo et angelis et hominibus.

increpatio cum ironia. — Ad totum e contrario est.

Nos stulti propter Christum, uos autem prudentes in Christo. Nos infir[mi]

afflicti. — securi parte. Reuerendi — despecti.

mi, uos autem fortes. Vos nobiles, nos autem ignobiles.

Propter crucem Christi, quem predicamus, quod videntes in Christo uidemini prudentes. Vitare predicantes quoniam non habent apud homines.

Libere sub adulatione ubi non inter predicantes, et gesta que uentre arguentes quoniam non habent apud homines.

Usque in hanc horam et esurimus et sitimus et nudi sumus et

per persecutionem mutamus loca. — fugamus ne

colaphis cedimur et instabiles sumus et laboramus op[erantes]

plures doceamus, qui nemo dat nobis necessaria. Exhortando ad bon[um].

antes manibus nostris. Maledicimur et benedicimus.

tormenta — patienter quod magis malefici — manentibus

Persecutionem patimur et sustinemus. Blasphemamur

omnibus illis et eos ne blasphement, de quibus mundus ignorat et arbitrans pergere

et obsecramus. Tanquam purgamenta huius mundi facti su[mus]

— reputati

purgamentum ferentes, propter omnes — et de eis — et erubesce[re]

mus, omnium peripsema usque adhuc. Non ut confundam uos hec

Per hec omnia probamur prudentes in Christo et fortes.

tibi faciam — per quibus tot passi sumus. filii nati de prepositis

scribo, sed ut filios meos karissimos moneo. Nam si

Non ut conscientia blandis mitigat ut salutaris.

dum pedagogos noiat pueros singulos et eruditos, quia non genuerunt.

decem milia pedagogorum habeatis in Christo, sed non mul[tos]

congenuisse in fide non in me — tantum

tos patres. Nam in Christo Ihesu per euangelium ego uos genui.

qua genui, ergo perdebito rogo, non pseudo.

Patrus est ipse deus non ut hoc nomen ceteris tollatur, sed ne gratiam dei qua in eternam uitam generamur nate ut potestati ut sanctitati cuiuscumque hominis tribuatur.

Rogo ergo uos, imitatores mei estote. Ideo misi ad

propter hanc causam misisse epistolam — in fide bona augendo et per

uos Thimotheum, qui est filius meus karissimus et fidelis in domino

dicationem domini. — institutiones meas ideo tenendo

qui uos commonefaciat uias meas que sunt in Christo, sicut ubi

tempore et ideo auctentice — opus erat mitti

que in omni ecclesia doceo. Tanquam non uenturus sim ad uos, sic

de philosophis. — post commonitionem promittit se ire non cul[pa]

inflati sunt quidam. Veniam ad uos cito si dominus uolu[erit].

pa ura impedierit — probabo non humane sapie[ntie]

erit, et cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed uir[tutem].

in bona operatione — causa regni — operatione

tutem. Non enim in sermone est regnum dei, sed in uirtute.

et ueniam, sed quod horum correctionis non et si de non uos karitas

Quid uultis? In uirga ueniam ad uos an in caritate — in manifesta dilectione ut bona suppleam

Ca. v

Arguit quidam de adulterio. de quo non est opus testibus quia notum erat loco uxoris tenebat. et dicit omnes principes criminis qui eum tolerabant sertu conventio.

Sed non iudicaui ut uos congregati in unum sine aliqua dissensione quibus mea auctoritas et uirtus christi cooperabitur. tradere sathane. Tradere sathane hanc potestatem dicitur apostolus habuisse ut cum aliquem a sua lingua amoueret diabolo eum uexandum traderet quousque penitentiam peracta a malo desisteret. vel tradere sathane ab ecclesia depellere. a communione ab illo suspendere liberum illum facere are in interitum carnis id facere sed hoc quasi eius experiretur caro in interitum illum ducens. non autem hoc amaritudine odii sed ea intentione ut expulsio haec ad reuocandum illum ualeat. In die domini i. si quando dominus eum illustrat uisitat. si quando illi dominus luceat in corde. Sic apostolus non crudeliter sed amabiliter sathane tradit. Sic et moyses in cultore idoli paucos quidem iudicauit. in presens trucidans. in posterum dispensans sanctiens. sic et helias et alii boni. quia sic et mecum aliquis in cutitur et ipsis peccatum minuitur. Vnde hoc exemplum helie non reprehendit christus in discipulis sed qui odio et non amore correctionis. Sic et petrus in anania et uxore eius. vel tradere ut spiritus sit quo contaminati mundantur. saluus sit non amissus in die iudicii.

Et et helias qui igne impetrato de celo quinquagenos occidit.

Conspersio est farina per aquam conglutinata sine fermento. inde est azima. uolo quod ut isti sint unum per dilectionem. puri a corruptione peccati. nouum hominem induti sicut in baptismo sunt facti azimi in sine corruptione fermentum. sinceritas noue uite et ueritas sine omni fraude.

Alia causa quare debeat abici.

v. Aug. de prima sententia nominatione uoluit intelligi quod fit in quaquam cum sententia iudiciario ordine atque integritate profertur. Ista si nominatio sufficit multa innocentes dampnandi quia sepe falso in quaquam crimine nominantur quibus ubi satis ostendit non temere et quomodolibet sed per iudicium auferendos esse malos ab ecclesie communione. aut si per iudicium auferri non possunt tollerent potius ne peruse malos euitando quisque ab ecclesia ipse discedens eos quos fugere uidetur uincat ad gehennam.

Alioquin. i. si commisceamini melius esset uobis mori.

ut patrem peccatis. — opus est uirga non corrigatis.

et spiritu mansuetudinis. Omnino auditur inter uos — ab omnibus

res infamis. — quam et abhorrerent gentes.

fornicatio et talis fornicatio qualis nec inter gentes ita ut

cum quo omnes estis inquinati.

uxorem patris sui aliquis habeat. Et uos inflammati estis et

quos magis faciendum dolorem pro peccato illo. — quod omnes estis participes

non magis luctum habuistis ut tollatur de medio uestrum

qui nullo modo tegi potuit. vos non tulistis qui presentes. — sollicitudine

qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore presens autem

mitis et prudens. — vel tanquam ac si presens essem. iudicaui in nomine

spiritu iam iudicaui ut presens eum qui sic operatus est in

i. in me eius. — vel iudicaui meo iudicio ubi gaudium

nomine domini nostri ihesu christi. congregatis uobis et meo spiritu cum

non proditio uiri sed cum hoc agendo tenuit. — ut corporaliter uexetur et

uirtute domini ihesu tradere huiusmodi sathane in interitum carnis

sic ille resipiscat. — iudicii vel uisitationis. Contra non bene

ut spiritus illius saluus sit in die domini nostri ihesu christi. Non bona est

inter uos et similiter aliis bonis. quia hec omnia perfecit. — consensus — participes

gloriatio uestra. Nescitis quia modicum fermentum totam

terrant diu patientes uestri. — quia corrumpit quod purgate uos abiciendo ipse

massam corrumpit. Expurgate uetus fermentum ut — abicite

vel illum qui corrumpit. quod est mihi uetus homo — sinceri et azimi

sitis noua conspersio sicut estis azimi. — in baptismo. — Etenim pascha

per quod transiuit homo de mundo ad promissam patriam. — corruptione

nostrum immolatus est christus. Itaque epulemur non in fermento ueteri

per preces — in alium. — in se. — sed in sinceritate

neque in fermento malicie et nequicie sed in azimis — a uiciis

significantur ne simul lateant in ueritate bonorum quod per azimos. Admoneo ab his purgare et sine hoc

sinceritatis et ueritatis. Scripsi uobis in epistola ne commis — in alia epistola scripsi

monitione debueratis facere. quia iam — sic isti post intellexerunt

ceamini fornicariis. Non utique fornicariis huius

gentilibus; — mundi. — hec in epistola prohibuerat quod mundi

mundi. aut auaris aut rapacibus aut ydolis seruientibus

habeo obseruare. Si precepisset gentilibus non commisceri necesse esset de mundo

entibus. alioquin debueratis de hoc mundo exisse

scilicet per commixtionem exire uos. Quia non de illis quod nec apparet. et si non sit.

se. Nunc autem scripsi uobis non commisceri. Si is qui frater nominatur

euangelica fratres. — in his omnibus notat eos.

inter uos est fornicator aut auarus aut ydolis seruiens

detractor· ꝑ usu ebrietat[is]
eus: aut maledic[us] aut ebrios· aut rapax cu[m] h[uius]m[odi]
ꝯ enim· est et[iam] his blandiend[um]:
n[on] cibu[m] sume[re]. Qu[i]d [enim] m[ihi] de his q[ui] foris s[un]t iudi
in his p[er]ficio· debetis iudicare·
care· N[on]ne de his q[ui] int[us] s[un]t iudicatis· Na[m] eos
n[on] nob[is] co[m]misit· g[e]ntes· ecc[lesiae] p[re]dictu[m] h[om]i[n]u[m]·
q[ui] foris su[n]t· d[eu]s iudicabit. Aufte malu[m] de
q[ui] n[on] i[n]q[ui]namini· et cu[m] debetis iudicare de his q[ui] int[us] s[un]t [et] actione[m]
uob[is] ip[s]is. Audet aliq[ui]s u[estru]m habens negociu[m]
fidelem· infideles· q[ui] iniq[ui]a s[un]t
adu[er]s[us] alteru[m] iudicare apud iniq[u]os [et] n[on] apud
uaite. deb[et] ne s[an]c[t]i de h[oc] iudicare q[ui] [con]tra m[un]d[um] iudicabu[n]t· [et] ne
s[an]c[t]os. An nescitis q[uonia]m s[an]c[t]i de h[oc] mundo iudica
dicat se ullu[m] s[an]c[tu]m h[abe]re d[icit] q[uia] a[li]q[ui]s s[an]c[t]os h[ab]etis i[n]t[er] uos·
bu[n]t. Et si i[n] uob[is] iudicab[itur] mund[us]· v[e]l h[om]i[n]es· indigni es
tis. De his potestis q[uia] [est] de a[n]g[e]lis mai[us] ꝑ aparato
tis q[ui] de minimis iudicetis. Nescitis q[uonia]m
non iudicabim[us]· q[ui] a dig[nitate] lapsi s[un]t [et] i[n] figura ꝯ[tra] q[uos] ip[s]i pugnant[es] uict[ores] s[un]t
a[n]gelos iudicabim[us]· q[ua]nto mag[is] secularia· de reb[us] s[e]c[u]l[i].
I[de]o debetis iudicare de reb[us] s[e]c[u]li· q[ui]a n[on] s[un]t h[uius]m[od]i· ꝑ s[e]c[u]lari[bu]s m[od]is
S[e]c[u]laria· (v[e]l p[ro]p[ri]a) ig[itur] iudicia si h[ab]u[er]itis ꝯtemptibi
fideles a[n]c[t]i recta ad a[li]q[ui]d· ꝑ dicendo ecc[lesi]a u[ene]r[ab]iles in q[ui]b[us] n[on] u[a]cabat· apl[u]s
les q[ui] su[n]t i[n] ecc[lesi]a illos ꝯstituite ad iudica[n]d[um].
q[uia] n[on] ip[s]os s[ed] memores n[on] uerecundemini· v[e]l a d[e]o
Ad uerecundia[m] u[est]ram dico sic n[on] [est] i[n]t[er] uos
i[n]t[er] fr[atr]em
sapiens q[ui]sq[ua]m q[ui] possit iudicare i[n]t[er] fr[atr]em
[et] fr[atr]em. h[oc] n[on] facitis q[uia] debetis s[ed] h[oc] facitis q[uia] n[on] debetis.
suu[m]. Sed fr[ate]r cu[m] fr[atr]e i[n] iudicio ꝯtendit· [et] hoc
ꝑ pec[catum]. C[um] [et] h[oc] solo q[uod] iudicia h[ab]etis· pala[m] o[mn]ib[us]
apud uos infideles. Iam q[ui]de[m] o[mn]i[n]o delic
lit[igare] peccatu[m] i[n] par ee debeat de h[oc]. i[de]o q[uia] n[on] dec[et]
tu[m] [est] i[n] uob[is] q[uo]d iudicia h[ab]etis i[n]t[er] uos. Q[ua]re
o[mn]i[n]o q[uia] n[on] pot[est] h[oc] ꝯtra uol[untatem] ea[m] patimi[ni]· q[ui]a h[ab]eatis
n[on] mag[is] i[n]iuria[m] accipitis. Q[ua]re n[on] mag[is] frau
ud[icia] ue[l] occulta· d[ic]u[n]t ꝯtenditis d[ic]u[n]t iudic[are]
de[m] patimini. Sed uos i[n]iuria[m] facitis [et] frau
co[m]mu[n]i p[er]dones· n[on] [est] sal[us] p[re]t[er] regnu[m]·
datis· [et] h[oc] fr[atr]ib[us]. An nescitis q[uia] iniq[u]i regnu[m]

¶ Nonne· Sed debetis de manifestis iudicare· v[e]l remoue[re] a co[m]mu
nione· ut sic peniteat. S[ed] q[ui]d ip[s]e sit de aliis fornicarios ap[osto]l[u]s de
beri[us] o[mn]i[n]o a co[m]munione n[on] remoue[re] donec resipiscat quia
ap[osto]l[u]s in[ter]p[re]tat[ur] g[e]n[er]ali[ter] fornicatores i[n] h[oc] t[ra]ctatu. I[n]tellig[it] ap[osto]l[u]s de o[mn]i
moda carnali fornicatione· siue co[n]cubinarios siue adult[er]os· siue in
cestuosos q[ui] co[n]sanguineas [et] affinium uxores h[abe]nt [et] c[etera] huiusmodi.

¶ Audet· a[li]q[ui]s occasione h[uius] iudicii i[n]c[i]p[i]t agere de iudiciis. I[n] t[em]p[o]r[e]: multis mo
dis ꝑturbant q[uia] ꝯtemptis fidelib[us] infideles iudices adibant [et] stultos
iudices ꝯstituebant [et] litigabant [et] fraudabant [et] alia huiusmodi.

Infideles iniqui sunt fidelib[us] q[uo]mq[ue] m[od]o possunt opprimere.
de hoc in errore est quia est ali[us] superior.
Q[ui]a exemplo fidei ꝑfidia dampnabit[ur] in die iudicii.

¶ Ex[em]pl[um] a moralib[us] [et] c[etera] xviii. Ꝯtemptibiles h[ic] [est] q[ui] minoris s[un]t
meriti [et] nullius magnorum donorum uirtutib[us] pollent. Ip[s]i de ter[re]
nis negotiis iudicent q[ui]n ꝑ q[uo]s magna nequiu[n]t bona mi
nora suppleant. [et] ꝯtemptibiles [et] in capitulis notat ge[neralite]r [et]
q[ui] sapiens.

Ve[l] stultos statuatis [et] h[ic] p[ro]p[ter] statuendi s[ed] q[ua]m ad infideles
eant si desunt sapientes.

lic[et]: meu[m] repete[re] h[oc] n[on] ꝯtende[re] p[er]mittit q[uia] si sit ꝯtendendu[m]
p[ro] eo m[od]o n[on] pecc[at] lic[et]; h[oc] si tunica[m] aufert dabit [et] palliu[m].

q̄ quasi iniuste debetis ⁊ sic regnum gentilis ⁊ pecus quia scientes.

Hi uino preciosi uentrem suum ingurgitas
⁊ naturæ modum per nimiam abundantiam excedis
quamuis laudes lingua deo offerat uita blasphemat

Nota repetitam coniunctionem non paruum pondus dare sen
Omnia mihi licent. quod dixit potius ferendum esse quam tentie.
causas male agere ne quis putet sua nullo modo esse repetenda
supponit tamen omnia mea licet mihi repetere. sed tamen non repetam quia non expe
diunt ad esum meum. sed impediunt. Item pro alia causa licita sunt. sed
non repetam quia cum sim liber nolo redigi sub potestate iudicis. uel nolo esse
sub dominio alicuius rei. ut causa eius fratrem offendam. ...
tamen esca debet uentri ... nota necessaria naturæ ⁊ ideo licet repeti sed
non multum pro his laborandum quia destruentur ⁊ ideo licet de his et iudi
cium ⁊ promittere. Omnia de his dicit quæ ad escam pertinent omnia licita sunt.
sed ego sub nullius redigar potestate ... qui in macellum ueniunt
manducare. sed non cum scandalo quia tunc non expediunt. ...
... licita quæ non expediunt libere caue
ant. Omnia mihi quæ ⁊ apostolis quæ lex ... non moysi ... pro ouri
cia ... prohibuit. sed dicit quia licebat eis sumptus accipere. unde per actus. sed
noluit quia non ... accipere. unde dicit. sed ego sub nullius
redigar potestate. pseudo autem quæ ... predicat nolit esse amari pro
caritate. Sub nullius potestate. cum mens accepta desideria sequitur sunt re
bus conuincitur quorum amore superatur. Aug. dicit licet quod prohibet ...
Ambro. unde ... licet ... uxore ... non licet panem filiorum
mittere ca. ... omnia mihi licent non de mat. uerum omnia mihi licent. i. pa
nat licet mihi ... sed quia non expediunt ... carnalia le
galia. Non est non esse ... corpus quod sanctificat uerus spiritus. quia corpus accep
⁊ corporis caput est. Tollens ergo ... dignitas ista.
... ut sit particeps beatitudinis eius. Fugite for ...
... Sed hanc fugite ne approximetis.
... In aliis licet ... ⁊ ... ⁊ alio ...
... sed non in fornicatione ... totus homo caro. Quia autem fornicatio ...
cum deus non adhærens deo adhæret mundo. Unde dicit amicus mundi
inimicus est dei. quia ... mundo longe est a deo ... corporalis concupiscentia in quamcumque ... animi ...

Quia sic de mea ... sic pseudo ... forte talia ...
dei non possidebunt. Nolite errare. Neque fornica
horum singula sufficiunt ad regnum tollendum.
rii neque ydolis seruientes neque adulteri neque mol
les. neque masculorum concubitores. neque fures.
... nota ... detractores.
neque auari. neque ebriosi. neque maledici. neque
tales.
rapaces regnum dei possidebunt. Et hec aliquando quidem
sed baptismo in christo ... redditis ...
fuistis. sed abluti estis. sed sanctificati estis. sed iusti
operando ... spiritu sancto sibi dato. operatores spe
ficati estis. in nomine domini nostri ihesu christi ⁊ in spiritu dei
sancti. ... legali doctrina ... libera potestate ... no
stri. Omnia mihi licent. sed non omnia expediunt. Omnia mihi
... debet
licent. sed ego sub nullius redigar potestate. Esca
... sic ...
uentri. uenter escis. Deus autem ⁊ hunc ⁊ has destruet.
non debet fornicationi. ... debet ...
Corpus autem non fornicationi sed domino ⁊ dominus corpori.
suscitabit ... christus ... suscitabit ...
Deus uero ⁊ dominum suscitauit. ⁊ nos suscitabit per uir
possibile. ... negantes ... redacta ... corpora ...
tutem suam. Nescitis quoniam corpora uestra membra christi sunt.
a seruicio ... non debet ...
Tollens ergo membra christi: faciam membra meretricis. Absit.
... meretricia
An nescitis quoniam qui adheret meretrici. unum corpus
... genesis ... de legitime ...
efficitur. Erunt enim inquit duo in carne una. Qui
quod meretrici unum cum ea est spiritu dominum ... dignitate ...
autem adheret domino: unus spiritus est. Fugite fornicationem.
Cetera peccata animam tantum maculant. ... corpus ... animam maculat.
Omne enim peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est. Qui autem
... sub corpore ... honore sui corporis. ... fugienda
fornicatur in corpus suum peccat. An nescitis quoniam membra
corpora ... spiritus sancti ... habitat ...
uestra templum sunt spiritus sancti qui in uobis est quem habetis

a deo et non estis vestri. Empti enim estis pretio magno. Glorificate et portate deum in corpore vestro. De quibus autem scripsistis mihi bonum est homini mulierem non tangere. Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat et unaquaeque suum virum habeat. Uxori vir debitum reddat similiter autem et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet sed mulier. Nolite fraudari invicem nisi forte ex consensu ad tempus ut vacetis orationi et iterum revertimini in idipsum ne temptet vos satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam non secundum imperium. Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum. Sed unusquisque proprium donum habet ex deo. Alius quidem sic alius autem sic. Dico autem non nuptis et viduis bonum est illis si sic permaneant sicut et ego. Quod si se non continent nubant. Melius est enim nubere quam uri. His autem qui matrimonio iuncti sunt precipio non ego sed dominus uxorem a viro non discedere. Quod si discesserit manere innuptam aut viro suo reconciliari et

sentiens carne potius quam ratione. Sed quia licet in mundo sit peccatum ... singularitate humana ignorando et negligendo ex corpore peccat ... humana temptatione quae facile ignoscitur ... Sed in fornicatione ... commiscet corpus ... cum diabolo ... commiscet corpus peccat quia in corpus suum contaminat. Portate deum per imaginem dei in rebus bonis gestis ostense. De quibus autem. Occasione fornicationis ... de nuptiis ... Secundum iudicium vel indulgentiam secundum preceptum. Cum pseudo ... castiores ... nuptias ... placuit ... hanc fornicationem respondet in hoc loco. Jeronimus. In coniugio posito quamvis fecit peccata ... uxorem propriam sed quod fornicatur cum alia maculat eam ut non sit licita sed quasi adultera. Deum in corpore si non parcis vel propter te vel propter deum qui te sibi fecit domum quia si omnis peccas in deum ... est. Aliud vero genus est peccare in homine.

Sed si non caste habeant alia quibus salvari possunt.

Dico autem non quod in hoc quisque ...

Quae est propter generationem ... nuptiarum malum ... venia ... nuptiarum bonum ... fides proles sacramentum ... religiose educetur ... ne coniugium separetur.

Ambrosius. Ideo non subdit de viro sicut de uxore ... alia ducere. Hoc tamen scriptum esse a falsatoribus dicit. Sed supplendum ... de uxore ...

[de viro]
Hic supplendum est quod de uxore premisit quod si dimiserit non ducat ut reconcilietur uxori. Non debet vir dimittere eam quia facit mechari eam. Quod si illa est adultera non facit sed adulteram dimittit. Causam quam excipit hic tacet quia notissima est scilicet fornicatio. Aliud est discedere aliud ex communi consensu continere.

Ydolatria et quelibet noxia superstitio fornicatio est et dominus causa fornicationis permisit quod uxorem dimittere sed non iussit et sic dedit locum apostolo monendi ut qui voluerit vir non dimittat infidelem que forsan fiet fidelis. Aug. Iusserat dominus per moysen ne quis uxorem duceret alienigenam. Ut ... quas duxerunt domino prohibente dimiserunt domino iubente. Cum vero cepisset gentibus evangelium predicari iam coniunctos gentiles gentiles apostolus invenit coniuges. Si fornicatio carnis detestanda in coniuge est quanto magis fornicatio mentis id est infidelitas. Iussit esdras uxores dimittere alienigenas propter quas ad deos ibant alienos. Non est spernendum matrimonium quod ex decreto dei est factum sed cum cognoscitur emendandum est. Alioquin si dimitteretis volentes cohabitare in vobis et aliis vobis copulatis adulteri essetis et filii vestri spurii id est immundi nec sancti quia de licitis coniugiis nati et sub creatoris veneratione nati. Nunc sancti id est sani sine vitio et parentibus auctore sine utroque. Non est inter coniugium quod sine deo est ideo non est peccatum dimisso propter deum si alii copulantur. Si ab eo crederetur per cognitionem dei firmatur coniugium. In pace non litigiorum cum discedente. Aug. Discessionem coniugis fidelis ab infideli non prohibet dominus quia coram illo non iniusticia est sed apostolus prohibet consilio eius quia infidelibus affert impedimentum salutis non solum quia scandalizantur offensi sed quia in coniugia non recedunt invenientibus eis a quibus ... adulterinis nexibus colligati difficillime dissolvuntur.

In pace. Mos est sed in pace manere oportet et hic probat quia in pace coniugii vocati est qui in quacumque ... vocari ... manere ut petrus in piscatura sed aliquis vocatur in eo non ... manere ut matheus non est reversus ad theloneum.

Nisi. Unde scis an proficias non in coniugio non in eo ambules quia nihil in suo statu scit an proficiat ... quisque ambulet in statu suo in negotio quod deus divisum sibi dederit et in quo potuit vocari et hoc doceo in omnibus ecclesiis scilicet quod quisque in suo statu maneat. Et probat hic per preceptum ... quis vocatur est. Unde scis. Hortatur sic propter ea que evenerint nunc quia eadem fieri possunt. Hec non lege sed consilio fiunt.

Tenendum est vobis quod omnes tenent. Gregorius. Quod si infidelis discedit ... propter religionis studium percipiendo ne ... relinquit coniugia sed si infidelis odio fidei discedit fidelis non erit reus dissoluti matrimonii. Maior est causa dei quam matrimonii. Non est servituti subiectus frater aut soror. Hoc est non est peccatum ei si dimittentem propter deum si alii se coniunxerit ... matrimonii circa eum qui relinquit ne accuset alii copulatum. Infidelis autem discedens et in deum peccat et in matrimonium, noluit esse sub dei devotione habere coniugium ... non est ei fides servanda coniugii ... discessit ne audiret deum ... coniugiorum.

[non causa fornicationis] [distinguit coniugalia ... preceptum ...]
vir uxorem non dimittat. Nam ceteris ego dico non dominus.
[fidelibus conjunctis ad fidem in coniugio. Aug. non precepit sed consulit non licet aliter]
Siquis frater uxorem habet infidelem et hec consentit ha-
[agat non sit consilium ... sic per de virginibus consulit ... lucrari]
bitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet
[est occasio cum possint licite relinquere sed non expedit]
virum infidelem et hic consentit habitare cum illa:
[Causa sepe contingit quod alter per alterum ad fidem convertitur]
[si nichil indicaverit] [vir infidelis ... conversus]
non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis
[non id est per eam quod conversus]
per mulierem fidelem. Et sanctificata est mulier infidelis
[si discederetis non est legale matrimonium]
per virum fidelem. Alioquin filii vestri immundi essent:
[sancti et legitimi] [vir vel mulier infidelis quia fidei ...]
nunc autem sancti sunt. Quod si infidelis discedit discedat.
[discedere sibi voluit cohabitare sed si non voluit fidelis discedat ...]
Non est enim servituti subiectus frater aut soror in hu-
[ideo non debemus esse causa discordie] [ubicumque statu esset fideles]
[si in eo potuerit vocari in eo manendum est]
In pace autem vocavit nos deus. Unde enim scis mu-
[forsan per te esse quod non horreret non ...] [fidelem] [fidelis]
lier si virum salvum facies? Aut unde scis vir si mu-
[infidelem] [id est scis non ambulet ... uxorem per te uxo-]
lierem salvam facies? Nisi unicuique sicut divisit do-
[rem subvenire ... non ambulet perseverans in suo statu per sic id est in eo statu quo ... vocavit ...]
minus, unumquemque sicut vocavit deus, ita ambulet,
[In eo statu permanere sic et in ceteris.] [Ostendit ... vocavit ... ad fidem]
et sic in omnibus ecclesiis doceo. Circumcisus aliquis vo-
[inter gentiles] [in gentilitate ...]
catus est, non adducat preputium. In preputio aliquis vocatus
[consuetudinem quam servavit non impedit ... monens nec talibus placeret cum ... per ...]
est, non circumcidatur. Circumcisio nichil est, et preputium
[sione in Iudeorum ... venerit. Unde dicit nichil ea esse.] [non adducat]
nichil est, sed observatio mandatorum dei. Unusquisque
[sed non aliquis conditione vocationis repugnante.] [sic]
in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Ser-
[qui vult hoc effugere.]
vus vocatus es? non sit tibi cure. Sed si potes liber
[servitute quia est cum humilitas ... quia ... dominus] [... fide ...]
fieri magis utere. Qui enim in domino vocatus est servus,

su[b] h[oc] honeste n[on] [illegible] a deo q. emi[t] ... p[ro] q[uo] p[rae]tiu[m]

libert[us] e[st] d[omi]ni. Similit[er] et q[ui] lib[er] uocat[us] e[st] seru[us] e[st] [Christi]. — Nec q[uasi] uite futuri p[ro]pt[er] q[uo]d q[uan]to q[ui]s p[ro] d[omi]no despectior e[st] in h[oc] seculo tanto mag[is] exaltab[itur] i[n] futuro. Lib[er]. excepto a[pos]t[o]l[u]s quos fecit n[on] seru[o]s ad [illegible] despiciat. n[on] lib[er] elat[us] [illegible] se ...

... q[ui] serui q[ui] sa[n]guine x[pist]i empti ...

e[st] x[pist]i. Precio empti estis: nolite fieri serui ho — Precio empti. Q[ui]a empti redditi uice ut sitis su[i] ... n[on] ho[minum] ... sicut serui hominu[m] qui humanis se subiciunt supstitio[n]i[bus]

putantes [illegible] bona ab ho[min]ib[us] ... — Fratres h[oc] ad [illegible] ... ne dicatis ego pauli ego apollo.

minu[m]. Unusquisq[ue] in quo uocat[us] e[st] frat[res].

p[er]manere. [illegible] ... De quib[us] p[rae]cept[um] d[omi]ni

in h[oc] p[er]maneat apud d[eu]m. De uirginib[us] au[tem]

... consiliu[m] ... non p[rae]cept[um] ...

p[rae]cept[um] d[omi]ni n[on] habeo. [con]siliu[m] au[tem] do. tanquam

... ostendit [con]siliu[m] suu[m] n[on] despiciendu[m]

m[isericordi]am [con]secut[us] a d[omi]no. ut sim fidel[is]. Existimo — Q[ui]a ap[osto]l[u]s fidel[is] e[st] ... [con]siliu[m] h[oc] do. q[uod] existimo h[oc] i[n] uirginitate manere. Necitate d[icit] penurias seculi q[uae] sepe patiunt[ur] [con]iugati. Infirmus infirmam rationem p[rae]tendit.

... uirginitate ... p[ro]p[ter] spe[m] uite et[er]ne ... existimo q[uod]

ergo h[oc] bonu[m] e[ss]e p[ro]p[ter] instante[m] n[e]c[ess]itate[m] q[uonia]m bonu[m]

... i[n] uirginitate ... si ista n[e]c[ess]itas

e[st] ho[m]i[ni] sic e[ss]e. Alligat[us] es uxori. noli q[uae]re[re] solu[tionem]

... si potes [con]tine[re] ...

ne[m]. Solut[us] es ab uxore. noli q[uae]re[re] uxore[m]. Si au[tem]

p[ro]pter ad morte[m]. Similit[er].

acceperis uxore[m] n[on] peccasti. Et si nupserit uirgo n[on]

... n[on] peccant ... sicut ... i[n] [con]iugio ... p[er] n[e]c[ess]itates

peccauit. Tribulatione[m] t[ame]n carnis habeb[unt] hui[us][modi]. ... [con]iugati

... e[st] ... [con]silio ... d[omi]n[u]s ... q[ui] ...

Ego au[tem] uob[is] parco. Hoc itaq[ue] dico fr[atr]es: temp[us] breue — Q[ui]a [con]iungemini ... si non sine peccato possit fi[eri] ... h[oc] [con]siliu[m] do uobis ne nimis secularia desideretis q[ui]a temp[us] breue e[st].

et q[uia] breue h[oc] solu[m] restat agendu[m] ... studendo d[e]i seruitio.

ue e[st]. reliqu[um] e[st] ut [et] q[ui] h[abe]nt uxores tanq[uam] n[on] ha[ben]-

... casib[us] [con]iugii n[on] doleat ... spe uite et[er]ne ...

tes sint. Et q[ui] flent tanq[uam] n[on] flentes. Et q[ui] gaud[ent]

... [pro]sp[er]itate seculi de uxore de filiis ... — Hoc h[oc] q[uae] si sint existimanda sunt. q[uia] p[ro]p[ter] ut nouis ... nouus mund[us] [con]ueniat ... igne purgabitur.

ent tanq[uam] n[on] gaudentes. Et q[ui] emunt tanq[uam] n[on] possi- — Tanq[uam] n[on] utant[ur] ... bonis ... bona ... n[on] mali ... ne putent mala bonis dari ... ut tollunt ... ne putent summa et mala dari ... q[ui] tollunt ut [illegible].

... filiis n[on] apponant ... ut uni[us] ... coliga.

dentes. Et q[ui] utunt[ur] h[oc] mundo tanq[uam] n[on] utant[ur].

... senescit forma ... n[on] ... si nubitis h[oc] s[ae]c[u]lo h[oc]

p[rae]t[er]it eni[m] figura hui[us] [mundi]. Uolo au[tem] uos si[ne] sollicitu-

magis uolo. Q[uia] ... e[ss]e ... de hiis [que] ...

dine e[ss]e. Q[ui] si[ne] uxore e[st] sollicit[us] e[st] q[uae] d[omi]ni s[un]t q[uo]

quo n[on] ... seruat ... de hiis

m[odo] placeat d[e]o. Q[ui] au[tem] cu[m] uxore e[st]. sollicit[us] e[st]

de domo regenda ... p[ro]pter ... mundo

q[uae] s[un]t mundi q[uo]m[odo] placeat uxori. [et] diuisus est.

Non ut laqueum: sed ad id tendens dico quod honestum ut hoc sit castitas corporis et animae, non quod turpe sit coniugium sed quod hoc honestius et facilitatem habeat.

Saepe enim diabolus bono consilio alicuius utitur pro laqueo quod sic per usum virginitatis faciat moechari et similia.

Et mulier innupta et virgo innupta cogitat quae Domini
sunt ut sit sancta corpore et spiritu. Quae autem nupta est cogitat
quae sunt mundi quomodo placeat viro. Porro hoc ad utilita-
tem vestram dico, non ut laqueum vobis iniciam, sed ad id quod
honestum est et quod facultatem praebeat sine impedimento
Dominum obsecrandi. Si quis autem turpem se videri existimat
super virgine sua quod sit superadulta et ita oportet fieri,
quod vult faciat; non peccat si nubat. Nam qui statuit
in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem
autem habens suae voluntatis, et hoc iudicavit in
corde suo servare virginem suam, bene facit. Igitur et qui
matrimonio iungit virginem suam bene facit, et qui
non iungit melius facit. Mulier alligata est le-
gi quanto tempore vir eius vivit; quod si dormierit
vir eius, liberata est a lege, cui vult nubat, tantum
in Domino. Beatior autem erit si sic permanserit secundum
meum consilium. Puto autem quod et ego spiritum Dei habeam.

De his autem quae idolis immolantur scimus quoniam omnes
scientiam habemus. Scientia inflat, caritas vero aedificat.
Si quis se existimat scire aliquid nondum

Ca. 8

cognovit quemadmodum oporteat eum scire.
Si quis autem diligit deum, hic cognitus est ab eo.
De escis autem que ydolis immolantur scimus quia nichil
est ydolum in mundo, et quod nullus deus nisi unus.
Nam et si sunt qui dicantur dii sive in celo sive
in terra, siquidem sunt dii multi et domini multi, no-
bis tamen unus deus pater ex quo omnia, et nos in illo, et unus
dominus Ihesus Christus per quem omnia, et nos per ipsum. Sed non in
omnibus scientia. Quidam autem cum conscientia ydoli usque nunc
quasi ydolothitum manducant, et conscientia ipsorum cum
sit infirma polluitur. Esca autem nos non commendat deo.
Neque enim si manducaverimus habundabimus,
neque si non manducaverimus deficiemus. Videte autem
ne forte hec licentia vestra offendiculum fiat in-
firmis. Si enim quis viderit eum qui habet scientiam in ydo-
lo recumbentem, nonne conscientia eius cum sit infirma e-
dificabitur ad manducandum ydolothyta? Et
peribit infirmus in tua scientia frater propter quem Christus mortuus
est. Sic autem peccantes in fratres et percutientes conscientiam
eorum infirmam in Christum peccatis. Quapropter si esca scandalizat

Si quis diligit deum quod est contra scientiam inutilem ... mortuus est.
De escis ydolorum ... quamvis non essent immunda ... quod ydolum nichil ... et ne dicat ipsum nichil esse ... putabant ... quia nemo deus est nisi ...

Ydolum nichil est in mundo, id est inter creaturas mundi ... quam deus formavit, sed stultitia hominum formam dedit ... que sunt ... forma hominis in ydolo non est, sed ... peccatum ... et nichil sunt homines cum peccant ... gentes neptunum et faunum in terra, et alios ... deos ... locis.
Nobis unus ... gentilibus ... demones qui volentes videri dii ... et alia ... homines ... facit ... angeli ... dii ne putarentur cole... ... nomine officii angeli ... deus deorum et rex magnus super omnes deos hoc non nisi de sanctis accipitur.

In Christum peccare est Christum negare in Christo in hiis que sunt Christi.

qui scandalizare fratrem meum pro quo Christus mortuus est: non solum immolata sed licita ...
lizat fratrem meum: non manducabo carnem in eternum
licet nobis sit, non comedam, non quia mala esca sit. Non sum liber, qui potestatem habeo accipere que apostoli accipiunt
ne fratrem meum scandalizem. Non sum liber? non sum
christum vidi in carne, et non minus quam ceteri apostoli. Quod vidit in templo ierosolimis. Est apostolus
apostolus? Nonne Christum Iesum dominum nostrum vidi? Nonne
quia vos opus apostolatus
in iudeis qui legem evacuabat
opus meum vos estis in domino? Et si aliis non sum apostolus,
qui estis meum opus, fecit ad similitudinem in nobis apparuit que est apostolo domini
sed tamen vobis sum. Nam signaculum apostolatus mei vos es-
ea propter me habetis quod alii per alios apostolos et ideo per vos apud alios quod dubitant mea defensio
tis in domino. Mea defensio ad eos qui me interro-
nos scilicet et quasi apostolus ego et mei. vivendi stipendia
gant, hec est. Numquid non habemus potestatem manducandi
et mei. ubi sumus non accipiamus.
et bibendi? Numquid non habemus potestatem mulierem so-
nobiscum non nobis ministrantem vel plebe credentem que per mulieres ...
rorem circumducendi sicut et ceteri apostoli et fratres domini
quasi precipue ... hoc reprehendo secundum eorum morem ... probat ... petrus
et cephas. Aut ego solus et barnabas non habemus po-
sed manuum.
probat per similitudines humanas id licere
testatem hoc operandi? Quis militat suis stipendiis
et super auctoritate legis scripture domini tandem.
umquam? Quis plantat vineam et de fructu eius non
id est qui hoc agunt necessaria vite inde capere possunt
edit? Quis pascit gregem et de lacte gregis non man-
humanam similitudinem probo. sine lex
ducat? Numquid secundum hominem hec dico? An et lex hec
moysi id probat
non propter boves
non dicit? Scriptum est enim in lege moysi: Non alli-
predicatores vivere de predicatione evangelii. Sed ne videatur hoc ad litteram
gabis os bovi trituranti. Numquid de bubus cura
sed de hoc in lege. Non propter boves quia propter nos est.
hoc propter nos quia hec alia
est deo? An propter nos hoc utique dicit? Nam propter nos
eos spiritualia ... vel predicatio ... non ... invenit ...
scripta sunt: quoniam debet in spe qui arat arare, et
agricola a palea discernit. qui corda aperit ad fidem. et spem
qui triturat in spe fructus percipiendi. Si nos
cum remuneratio ut que a spiritu sancto data sunt.
vobis spiritalia seminavimus, non magnum est si

Liber. licet: id est quod alii apostoli de evangelio vivere. Non sum liber. Incipit se pro-ponere in exemplum ut sicut ipse abstinet a licitis propter scandalum fratrum, ita et illi abstineant ab illicitis. Quasi ego habeo liberam potestatem accipiendi stipendia et tamen non accipio. Non sum liber. Sic inducitur: respondet eis se comprobare apostolum. quia occasione pseudo minus de eo senserunt, precipue ... quia hoc occasione inferior sit.

Dominus in comitatu mulieres habuit ne viderentur aliene a salute que et ministrabant ei sicut et apostoli. Sororem mulierem. Dominus et angeli ministrabant. Infirmis compaciens loculos habuit quibus mitteret pecunia a fidelibus data. Victum necessaria. Quod commendavit videat ut fideles qui sine possent vitare ... et certe tolerare. Et mulieres ministrantes sequi se voluit ostendens quod a plebibus debetur evangelistis. Potestas est non ... et fratres domini et cetera qui maiores. Iacobus et iudas. Accipere sumptus. Quia abstinet coapostolos reprehendisse videtur addit. Quis militat.

Non operandi ut cessandi de predicatione vel habentem non operandi vel cessandi a labore. Vel operandi honestis ... actionibus.

ad sustentationem seminavi · pseudo · ista potest

nos carnalia vestra metamus. Si alii potestatis vestre

sunt participes · non potius nos · Sed non usi sumus hac potestate

ostendat scandalum vitasse · quia pseudo libere accipiebant

ate · sed omnia sustinemus ne quod offendiculum demus e

Clamant eo hoc sit ut quis in vivat ubi laborat.

Offendiculum · forsan et hii avari crederent se licentia sumpsisse putarent et libertatem arguendi apostolis imminuerent.

vangelio Christi. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur que de

sacrario sunt edunt · et qui altario deserviunt altario participant · Ita et dominus ordinavit his qui evangelium an

nunciant · de evangelio vivere. Ego autem nullo horum

usus sum · non scripsi autem hec ut ita fiant in me. Bonum est enim

Abstinet a sumptibus ne sit forma pseudo apostolis rapacibus.

mihi magis mori quam ut gloriam meam quis evacuet. Nam

Etiam quod hic ... nam si evangelizavero non est mihi gloria · necessitas enim michi incumbit ... Non debemus evangelizare ut manducemus · sed ut manducemus evangelizare ... regnum Dei ... dispensatio ... dicitur.

si evangelizavero non est mihi gloria. Necessitas enim mihi incu

Si sine necessitate hoc facio non est gloria sed si

bit. Ve enim mihi si non evangelizavero. Si autem volens

hoc ago · mercedem habeo. Si autem invitus · dispensatio

mihi credita est. Que est ergo merces mea · ut evan

gelium predicans · sine sumptu ponam evan

gelium · ut non abutar potestate mea in evangelio.

Nam cum liber essem ex omnibus omnium me servum

feci ut plures lucrifacerem. Et factus sum iude

is tamquam iudeus · ut iudeos lucrarer. His qui

Factus iudeis iudeus. Dicit Ieronimus quod simulavit se tenere ritum iudeorum ne periret a fide ... Ieronimus ... dispensatione simulabat se iudeum.

sub lege sunt · tamquam sub lege essem cum ipse

non essem sub lege ut eos qui sub lege erant lucrifacerem

Ieronimus ad augustinum ... mea et tua sententia ... paulum timore fidelium iudeorum legis ... simulasse mandata ...

... simulata astucia ut se fingeret iudeum sicut quidam putant ... ne videret evangelium ... misericorditer medicando · alius agens que sibi fieri vellet si ipse esset · cogitat enim ut hoc si esset ...

ne et intemptaretis

gentilibus dum eis assentit ut prophetica verbi nuncio non esse fuerunt addo et his
his qui sine lege erant tamquam sine lege essem cum
qui non iustificabatur per eos. — non iudaeus
sine lege dei non essem. sed in lege essem xpi. ut lu
gentiles
crifacerem eos qui sine lege erant. Factus sum
in fide — abstinendo a licitis — vitans simulatione — Quod pro singulis
infirmis infirmus. ut infirmos lucrifacerem
qui omnium sectarum essem. — Quibus collegit non in religione excellit
Omnibus omnia factus sum. ut omnes facerem salvos.
Legem pro omnibus se contempsit ut essent ne fiat eis scandalum primis
Omnia autem facio propter evangelium. ut particeps
passionum et gloriae eius propter evangelio omnia quae in omnia facio et ab omnibus
eius efficiar. Nescitis quod hi qui in stadio currunt
abstinuo non habeo premium. Sic omnibus in xpo et quod post hanc corona
omnes quidem currunt. sed unus accipit bravium.
quia et si multi vocati tamen pauci electi ut ut ... pauci eligantur.
nos autem qui a omnibus ... accipit bravium
Sic currite ut comprehendatis. Omnis autem qui
Iste sic intendum quia et in minori non accipit. et nos ab
in agone contendit. ab omnibus se abstinet. et
offendiculis abstinent. quia res maior
illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant.
abstinere debemus. — legitime
nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro
cupiendo ... de premio contra hostes non ut ... non
non quasi in incertum. sic pugno non quasi aerem verberans.
... pro hoste ferit aerem. — tenus — in alio ...
Sed castigo corpus meum et in servitutem redigo.
suo timore ... agnosco ... — reprobatus
ne forte cum aliis praedicaverim ipse reprobus
Contra agendum — instruere
efficiar. Nolo enim vos ignorare fratres quoniam pa
sed ... bona quam mala. praeterire ... aegyptios. — nubem
tres nostri omnes sub nube fuerunt. et omnes ma
mutis hostibus — ducatu moysi
re transierunt. et omnes in moyse baptizati
purgati ab ignorantia — manna per significatur
sunt in nube et in mari. et omnes eandem
... credentibus ... aliis manducaverunt et ... moyses et alii boni
escam spiritalem manducaverunt. et omnes

De rebus non laudandis subiunguntur multae similitudines ...
quia indiscreta nolebat audire. et ... panes
commodare ... non ... agonis ...
Ita enim erat quod talia facit ut ... ex ... separe ...
separe.

Nolo enim vos ignorare. volenti comprehendere sic agendum non est
habitissima et ceteri sacramenta sufficiunt ut quidam putant. sic
nec iudaeis beneficia dei valuerunt cum postea peccaverunt.
Exemplo iudaeorum quod negligentia sua offenderunt sollicitos facit.
Sub nube. quia omnia in figura erant. Manna et aqua dicuntur spiritualia
quod non naturam sed virtute dei parata ... figura fuerunt
mistica. ... sequebatur quia ubi ... deficiebat sufficiebat
. Induratu moysi purgati ... ista signa ... ut sig
baptismi acciperent quod credentibus dei valuit.

Baptizati in nube et in mari. per amotionem ... et per ea mundati
ab ignorantia dei quam premebat ... ad accipiendam le
gem. Et baptizati dicuntur quia gerebant formam sacramenti. Moyses vero illu
des spiritum sanctum. Mare baptismum significat.
Spirituale ... spirituale ... significat ... spirituale ostendit spiritua
... omnibus ... unum exponit per ...
Aug. ... sacramentum a res sacramenti ... sacramenti.
Aug. in psalmo. Attendite ... cibus et potus illorum
et noster. ... significat ... res ... per signa ... manifestatur.

eundē potū spiritalē biberūt. Bibebant

ide sunt. Qua

aūt de spuali sequente eos petra. petra autē

i. sigt̄ ria credentibz hī oībz ubi sr̄ q ostenderet dm̄ uidere

erat xp̄s. Sz non in pluribz eoꝝ bn̄placi

Inde apparet.

tū est deo. Nam pstrati sunt in deserto. Hęc

Ne putes hoīes iā saluasse h. ne ī poenā ut ipsa

aūt in figura facta sunt nr̄i. ut n̄ simus

n̄ similis.

concupiscentes maloꝝ sicut 7 illi concupierūt.

ydolothyta. nā q̄nq̄ ipi bn̄ senciāt de carnis. tū cū aios

Neqꝫ ydolatre efficiamini sicut quidā illoꝝ

infirmoꝝ offendeṫ ī ydolatria pena ydolatrū puniendi sr̄.

i. ī exodo. ī uos in ydolo.

quēadmodū scriptum ē. Sedit pp̄s mandu

ut aliq̄ ī uob

care 7 bibere. 7 surrexerūt ludere. Neqꝫ forni

cū madianitis. io

cemus sicut quidā ex ipsis fornicati sūt. 7 ce

ut q̄ desperant de

ciderūt una die xx. iii. milia. Neqꝫ temptem⁹

resurrectōe uī ī sequitī disputat. ; Illud potū nisi paiz ī dstr. dicere

xp̄m sicut quidā ex ipsis temptauerūt. 7 a serpen

dn̄i sp̄es enē erecṫ. Ut q̄ me faciatis ī a memoria dona sr̄ sūnt.

tibz perierunt. Neqꝫ murmuraueritis sicut

contr̄ moysen. angelo

quidā eoꝝ murmurauerūt. 7 perierunt ab exter

ḡ etī murmul pmille īre pe sr̄ eos. s. scripta sr̄ pp̄ nos sr̄.

minatore. Hęc aūt omia in figura contingebāt

Aliter erit eis maior pena.

illis. Scripta sūt aūt ad correptionē nr̄am

nos. ui etas ī q̄ fini ī pletio oīū figraꝝ. q̄ n̄ sr̄ lex

in q̄s fines seculi deuenerūt. Itaqꝫ qui se

q̄ uenit q̄ pmittet. a dō star. a se n̄ cadit. peccādo t pec cando faciendo alio

i. bona opa.

existimat stare. uideat ne cadat. Temp

i. si fiat q̄ ē ad pbandos bonos 7 ad puniendos malos t̄ speciosi

tacio uos n̄ apphendat. n̄ humana. Fidelis

uidetur n̄ sequit. Qui pmissis uer. p se tribulatos

uos pp̄ xp̄m aū punabit. gr. f.

autē ds̄ ē qui n̄ patietur uos temptari sr̄

Rō ē mare t̄ exponit. Rs baptizati. Ii figā mare sr̄ ualuit ut pduceret pplm ad māna q̄nt̄ ualz baptismū. i. spualē eandem nā corpale alicnī. Illi manna nos aliud pais nr̄i n̄ illoꝝ spualē q̄m nos q̄ illi q̄ nos. s. spē uisibili q. tm̄ h̄ idē sigt̄ur uirtute spuali.

In signis diuersis eadē fides. s. illi uentū nos uenisse cdimꝰ. Ibi petr̄ x. nob q. ī altari sr̄ ē x. Sz spēm uisibilē attendis q̄ ē si intelligibilē sigtōnē eundē potū spualē biberūt.

Consequente eos. i. satisfaciente uolūtati eoꝝ. qz q̄ndo uenit aq̄ tum pariter secute sr̄. Sic x̄ ī deserto ipsis suos comitat. t. Consequente. i. sc̄ (b n̄ udi.) eudem uirtute sigt̄ante. Petra aūt. Sol; ut q̄ sigē noīe rei q̄m sigt̄ noiari. Erat uel n̄ p̄ substam s p̄ significatiōnem.

Vōl ē panis q̄ d. e. d. Sigt̄ q̄ ex ipso manducat n̄ morietur. Sz q. ptinet ad uirtutē sacramti. n̄ ad uisibile sacramtū. q̄ manducat intus n̄ foris. corde. n̄ q̄ pmit dente.

Sacramtū ē o q̄ uis q̄ intellic. V ē panis 7 uinū intellic corpꝰ x̄ 7 sanguis q. ē uel sacramtī ubi ē n̄ sacramti ē ipa opatio. q̄ saluant iuste accipie rel t dapnant iniuste sumentes. Sz n̄ in pluribz 7 si in aliq̄bz cōmunia oībz sacramta. Sz n̄ cōmunis grā. i. 7 nc baptismi cōmunis Sz n̄ uit̄ baptismi. h aū ī figā q̄nt pene. qz ille sigē eē pene mortis gehenna. Non pp̄ ipsos h̄ tm̄ fca sunt.

Idolatrę q̄ erant ī corinthis. ostendit q̄ q̄nt puniuntur ī uidis.

Ludere. i. adorare q. ē ludo pueroꝝ sic. t ludere ludos face uitulo uenatōe.

Aug ī xii. lib de trinitate. q̄ sit temptacio humana q. pōcm ext̄ corpꝰ. Cū q̄ bona uoluntate ad uiciora ac superiora pcipiendū. q̄ n̄ pn̄ati h cōmunit ab oībz q̄ talia diligit. sn̄ ulla agnata t īndia cāra p̄sidere aut āplecti t ō t aliis cōsiliis 7 si fallat ī aliq̄ p ignorancia de palū. qz 7 h spualz gerit 7 modū agendi n̄ teneat quē debeat. humana temptacio ē. n̄ magnū ē hec uita ī gerere q̄m uelut uia redeuntes capitis. ut temptacio uos n̄ apphendat n̄ humana. h ē pōcm ext̄ corpꝰ ē. Ille fornicatōi deputat ī ipsa facillime ignoscit. Cū n̄ pp̄ adipiscenda ea q̄ p corpꝰ senciunt pp̄ expiendi ul' exp' (oīt) eundi cupiditate ut ī his fine sui boni ponat ad agit. q'cq̄d agat tpit agit. 7 fornicat ī corpꝰ suū peans. 7 corporeaꝝ reꝝ fallacia simulac intus impiens 7 uana temptatōe cōphendens. ut ei n̄ diuinū ad n̄ tale uideat. p̄uati auam fedat erroribz 7 p̄uati pdiga iamet uerb.

Scripta sr̄ ecce ē ille liter recipiunt a nob. In figa. ecce ē figura q̄ illa n̄ obsruant. cū res manifesta. h aū oīa pp̄ sua pcca h eis cōtigerit quod pro similibus perueniemus.

Fines seclor. qi ī ultima etate sum⁹. 7 tot exemplis p̄ioꝝ mag corrigi debem⁹ t sclaritas ī nob finit 7 io tpus si peccamus.

Ut q̄ psumētes de scia scandalo fīm edūt ydolothita 7 de pseu do glantes aplm iudicat. Videat ne cadat. supbia āpurat ut n̄ p ea temptet sic iudi temptati sr̄. 7 perit qz detrahentes aplo dm̄ temptāt patri pp̄ x̄. humana temptacio ē p q. pficit apud deum.

Videat ne cadat. n̄ qz penit sn̄ casu. Sz temptatō. i. pcati delectatō n̄ apphendat. i. tenet ī cōsensu ducat. n̄ humana. i. n̄ de hīs sn̄ q̄bz ista uita n̄ agit.

Humana temptacio ē aliter sepe q̄m res se ht 7 cū bono aīo eē in aliq̄ labim cōsilio. Sz si n̄ ē ī nob pfecto angli n̄ sit p sup̄ stio diaboli. Paschasius. Tribz de causis n̄ apparet corpꝰ x̄pi. s. ut fides cōpbet. qz de uisis n̄ ē fides. Ne ē abhorreat qz nullꝰ psumeret suscipere 7 ne ab infidelibz irrideremꝰ. si nos uiderent sanguinem sumere.

Fugite. nemo assiduus in ydolatria. nil superdeo ut Saul ad ydolatriam rediit. Spiritus qui de ea. Calix benedictionis dictionis non solum a Christo in cena sed etiam nos sacerdotes benedicimus.

Propter quod karissimi. Quia sola temptatio non salvat, et quia qui cadit punitur, et quia auxilium dei non deest, fugite ab ydolorum cultura, et ne comedatis ydolothita cum offendiculo infirmorum quibus ydolatrie videntur, et ne ipsi infirmi ydolatre sint. Et ut fugiatis loquor alterum quod qui prudentibus et non diligentibus dixi iudicate. Et in loquar infirmis ut supra prudentibus. Calix benedictionis. Ideo fugienda est cultura ydolorum, quia comedens ut ydolothitum unum est cum demone, sic corpus Christi unum cum Christo. Calix, id est communicatio calicis, nonne communicatio sanguinis, id est nonne facit nos habere quandam communionem cum vita eius.

Quoniam unus panis. Exponit quomodo calix benedictionis et panis fiant accipienti sanguis et caro Christi per unitatem que panis et unitatem corporis carnem que intelligi, quia si desit iudicium sibi sumit quod sumit. Typice autem unus panis et unum corpus esse dicitur Christi, per eo quod sicut unus panis ex multis granis et unum corpus ex multis membris, sic ecclesia ex multis fidelibus caritate copulatis connectitur. Videte Israel. Similitudo est ad intelligendum quod sicut demonum sunt participes .s.a. Sic qui edunt carnem Christi et sanguinem eius bibunt participes eius sunt. Vel videte Israel, id est discite homines iudeos qui se habeant carnalia vel ydolothita.

Sicut enim nos de uno pane et calice participantes sumus conformes corporis Christi, sic qui edunt hostias sunt participes altaris, erroris vel demonis.

Non quod se posset aliquid ad nocendum vel ad iuvandum.

Ab regimine ydoli occultum misterium est unitatis.

Aug. Qui accipit misterium unitatis et non tenet vinculum pacis non misterium accipit pro se sed testimonium contra se. Nulli est aliquatenus ambigendum tunc unumquemque fidelium corporis ac sanguinis Christi participem fieri, quando in baptismate membrum Christi efficitur, nec alienari ab illius panis calicisque consortio etiam si antequam panem illum comedat et calicem bibat de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat.

Omnia secundum legem nature licent, quia omnia munda. De cibis quos licet vel nullo precepto domini prohibentur.

An emulamur zelo Cathanas ydolatria veniunt ut homines negando dominum ydolo serviant. Nonquam omnia liceant illicita sed que sunt possunt licere. Omnia libertate omnia potestate liberi arbitrii.

Quod proximi utilitati convenit non contempnenda est. Causa XXIIII.

Non potest esse immundum quod domini est.

id quod potestis sed faciet cum temptatione proventum ut possitis sustinere. Propter quod karissimi mihi fugite ab ydolorum cultura. Ut prudentibus loquor: vos ipsi iudicate quod dico. Calix benedictionis cui benedicimus nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus nonne participatio corporis Christi est? Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus. Nam omnes de uno pane et de uno calice participamus. Videte Israel secundum carnem: nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo dico quod ydolis immolatum sit aliquid aut quod ydolum sit aliquid? Sed que immolant gentes demoniis immolant et non deo. Nolo autem vos socios fieri demoniorum. Non potestis calicem domini bibere et calicem demoniorum. Non potestis mense domini participes esse et mense demoniorum. An emulamur dominum? Numquid fortiores illo sumus? Omnia michi licent, sed non omnia expediunt. Omnia licent, sed non omnia edificant. Nemo quod suum est querat sed quod alterius. Omne quod in macello venit manducate nichil int[errogantes]

rogantes propter conscientiam. Domini est terra et plenitudo eius.

Si quis autem infidelium vocat vos ad cenam et vultis i-

re, omne quod vobis apponitur manducate nichil interrog-

antes propter conscientiam. Si quis autem dixerit: hoc immolatum est

ydolis, nolite manducare propter illum qui indicavit

et propter conscientiam. Conscientiam autem dico non tuam sed alterius. Ut

quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? Si

ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod

gratias ago? Sive ergo manducatis sive bibitis

vel aliud quid facitis, omnia in gloria Dei facite. Sine

offensione estote Iudeis et gentibus et ecclesie Dei,

sicut ego per omnia omnibus placeo non querens quod mi-

chi utile est sed quod multis ut salvi fiant. Imitatores

mei estote sicut et ego Christi. Laudo autem vos fratres

quod per omnia mei memores estis, et sicut tradidi vo-

bis mea precepta tenetis. Volo autem vos scire

quod omnis viri caput Christus est, caput autem mulieris

vir, caput vero Christi Deus. Omnis vir orans aut pro-

phetans velato capite deturpat caput suum.

Omnis autem mulier orans aut prophetans

uitis. Et hoc per eminens quia se gerens in eo quod est eximium quod est ymago dei, et ideo non est cohibendus uelo ut se in imo teneat. Est preterea quod dicitur ad actionem temporalium que ex qua parte consulit uitate ymago dei est. et quod intendit ad inferiora agenda non est ymago dei. Illa uero in hiis preeclesia consilio est sub potestate super caput quod cohibeatur quod ad totum unum attinet ymago dei est. quod ad solam eam quia in adiutorium tribuitur non est ymago non quod inheret incommutabili ueritati.

Vir ymago et hoc est ymago dei et ad ymaginem quia non equalis sed quadam similitudine accedit.

Vir fecit ad ymaginem dei non mulier quia est ymago dei in uiro. uir unum fecit ut sic ex eo omnia sicut in christo omnes homines ut unum in uisibili unum inuisibili ymaginem gerat in terris ut unum in uno auctore unum principium conseruaret ad confusionem diaboli qui neglecto deo dominium usurpare uoluit.

Non habeat liberum propter sacerdotum reuerentiam ut sic animi iudicium in animo et ut uicarium sacerdote sit subdita uiro. uel ne sacerdotes eius faciem uident ad libidinem.

Verumptamen neque uir. Omnibus in principio non sit uir de femina sed eo ulo tamen in subsequenti generatione non est hoc in domino in operatione domini in quo alter sine altero non est. per quod singula dicuntur ut omnia deo uni principio subiceret. Addit omnia ex deo. ut neque mulier de subiectione doleat neque uir de exaltatione superbiat. uel uerumptamen neque uir. Vnum ita se non habent in domino ut amisso uiro mulier excludatur a salute neque amissa muliere uir excludatur. Reddit autem causam quia alter amisso alter non excludendus sit. Nam sicut mulier.

Vos ipsi quia ei talis non est sufficient quod eis sufficientis non ex commune auctoritatis suadet sed ex natura. Natura non docet quod uir si comam nutriat ideo gloria mulieri quia naturaliter habet quod per uelamen.

Coma enim indicium uelaminis est ut natura uoluntas addat. et ideo uir non naturaliter comatur qui non est uelandus. et lex prohibet uirum esse comatum propter ideo ne ut uincatur contentiosos. pone auctoritatem quia neque nos tradimus neque ecclesia uel moyses non est sic docuit

Incipit de dominica cena in qua multum peccabant.

sine gratia subditos quod debet uiro qui nichil sit medium ad deum
non uelato capite deturpat caput suum. Unum est enim
tamen deus ad spiritum deturpat. Si uelata decaluetur quia aut decaluabitur aut uelet eam nolit.
num acsi decaluetur. Nam si non uelatur mulier ton
decaluetur uel tondeatur sed si turpe est
deatur. Si uero turpe est mulieri tonderi aut decaluari.
quia maior sig subiectionis hic
uelet caput suum. Vir quidem non debet uelare caput suum.
quia non liber ad deum honor obstitur ne uelet. quia ex eo
quoniam ymago et gloria dei est. Mulier autem gloria uiri est.
non uero ei quia per deo eua eua adam gloria.
Non enim uir ex muliere est. sed mulier ex uiro. Etenim
gloria uiri uirago in adiutorium eue eua in adiutorium uiri.
non est creatus uir propter mulierem. sed mulier propter uirum.
uel ostendatur subdita et quia pro eam preuaricationem cepit uelamen.
Ideo debet mulier uelamen habere super caput suum propter
angelos id est sacerdotes et propter angelos scilicet angelis. sed quia est libera sensualitas
angelos. Verumptamen neque uir sine muliere. neque
ostendo cohibita. in domino quia est uir ex uno absque unum in
mulier sine uiro in domino. Nam sicut mulier de
et quia in uno in anima primum. Illa sic. et corpore et anima uniuersi
uiro: ita et uir per mulierem. Omnia autem ex deo.
uel ita nascuntur
et tunc hoc sunt.
uos ipsi iudicate. Decet mulierem non uelatam
coma sanitatem extra
orare deum. Nec ipsa natura docet uos. quod uir quidem
propter uelamen uenis restantur in uelamen capud eius deo
si comam nutriat ignominia est illi. Mulier uero
uel dea se cognoscit
si comam nutriat gloria est illi quoniam capilli pro ue
subdita dilectione non uolunt ut sed aue.
lamine ei dati sunt. Si quis autem uidetur contentiosus
apti
esse. nos talem consuetudinem non habemus neque ecclesia
quod deum de uelandis capitibus sed hic probans deceret
dei. Hoc autem precipio non laudans. quod non in melius sed in
ad dominicam cenam
quod deuotiones restitutionis per malum dissensio non certam conueniunt
deterius conuenitis. Primum quidem conuenientibus uobis
quia et unitate fidei taliter non conuenio quasi in ecclesia esse non in omnibus non bonos
in ecclesiam audio scissuras esse et ex parte credo. quia non sunt uelle bonos

fides non habet meritum cui humana ratio prebet experimentum

Nam oportet hereses esse ut et qui probati sunt manifesti fiant in vobis. Convenientibus ergo vobis in unum, iam non est dominicam cenam manducare. Unusquisque enim suam cenam presumit ad manducandum. Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? Aut ecclesiam dei contempnitis et confunditis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo. Ego enim accepi a domino quod et tradidi vobis. Quoniam dominus Ihesus in qua nocte tradebatur accepit panem et gratias agens fregit et dixit: Accipite et manducate: hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem postquam cenavit dicens: Hic calix novum testamentum est in sanguine meo. Hoc facite quotienscumque bibetis in meam commemorationem. Quotienscumque enim manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem domini annunciabitis.

Dominicam cenam dicit acceptionem eucharistie que non debet prius sumi et mistis suis misceri, ut hii quos apostolus arguit, sed ieiuni in honore tanti sacramenti. Licet Christus post cenam discipulis dederit, quod vehementius commendaret, volens hoc ultimum infigere cordibus et memorie eorum. Quo autem ordine postea sumeretur apostolis servavit docendum. Dominum oblationem vocat ipsum sic, quia in uno pane omnes significantur, sed et enim quod unum omnes de uno sumere oportet. Hos autem notat, quia in ecclesia non causa unitatis et misterii convenerunt. Suas oblationes cum dissensionis quam pseudo seminaverant sibi vendicabant, ut ceteri non sumentes confunderentur, et hii tamen cito ut supplementes sunt pudore, ebrii invenirentur, et dum sic domum potius hoc agenda esset, ut corrigeret formam quam Christus in hiis verbis data est iterum.

Ego enim accepi. Ostendit misterium eucharistie inter cenandum celebratum non cenam esse. Medicina enim spiritualis est et memoria redemptionis ut maiora consequamur, quia morte Christi liberati sumus. Hoc manducando et bibendo memores esse debemus. Novum testamentum id est hoc consecuti quod beneficio divini sanguinis testis est. Vinum ad tuitionem corporis et anime percipimus, quia caro Christi pro salute corporis et sanguis pro anima tuetur. Ideo quia non manducandum esse sanguinem predixerat lex.

Fregit. Unum omnibus dedit ut in unitate maneant et cum fregit spontaneam suam passionem ostendit.

Augustinus super Iohannem. Sicut obest malis qui, cum sit bonum, male accipiunt bonum et mala prosunt bonis ut Paulo angelus Sathane.

Indignum est qui aliter celebrat mysterium quam a Christo traditum est [illegible] in virtutem ducit. Digne sumit [illegible] penitet quem displicent venialia [illegible] nullum peccatum veniale [illegible] mortale [illegible] nullum indicat.

Qui non devota mente accedit ad eucharistiam [illegible]

[illegible] peccat [illegible] in celo regnantes [illegible]

[illegible] pena [illegible]

Ad capitulum

12 Scitis quoniam spiritualia [illegible] ymago [illegible]

Divisiones [illegible] in officiis ecclesie [illegible] ne minor despiciat ne maior superbiat [illegible]

domini ad iudicium. Sed commemoratio debet fieri.

donec veniat. Itaque quicumque manducaverit panem vel biberit calicem domini indigne, reus erit corporis et sanguinis domini. Probet autem se ipsum homo et sic de pane illo edat et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus domini. Ideo inter vos multi infirmi et inbecilles et dormiunt multi. Quod si nosmetipsos diiudicaremus, non utique iudicaremur. Dum iudicamur autem a domino corripimur, ut non cum hoc mundo dampnemur. Itaque fratres mei cum convenitis ad manducandum invicem expectate. Si quis esurit domi manducet, ut non in iudicium conveniatis. Cetera autem cum venero disponam. De spiritalibus autem nolo vos ignorare fratres. Scitis enim quoniam cum gentes essetis ad simulacra muta prout ducebamini euntes. Ideo notum vobis facio quod nemo in spiritu dei loquens dicit anathema Ihesu. Et nemo potest dicere dominus Ihesus nisi in spiritu sancto. Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem spiritus. Et divisiones mi 12

dat pro arbitrio suo
ministratorium sunt. idem autem dominus. Et divi
opera minora et maiora. pater deus dator
siones operacionum sunt. idem vero deus qui o
necia. i. gratiam per quam paret
peratur omnia in omnibus. Unicuique autem datur
quia non spiritus. pro minori prodest. sed per eas ostenditur ecclesie
manifestacio spiritus ad utilitatem. Alii quidem
dones.
non pro merito. non solum sapientia i. de divinis
per spiritum datur sermo sapientie. Alii autem sermo sci
intelligencia, scientia de humanis. sed et eam sermo non alius possit eloqui
encie. secundum eundem spiritum. Alteri fides in eodem
ostendenda. fides
et sine fundamento. tiramnos eorum omnibus miracula
spiritu. Alii gratia sanitatum in uno spiritu. Alii o
omnibus
predicere futura. videlicet discernat per auditum quod spiritu
peracio virtutum. alii prophetia. alii discrecio spirituum.
bono an a malo. sed que diabolus bona seduccione. divinas
illusiones
Alii genera linguarum. alii interpretacio sermonum.
ut Ioseph. Et si divisa et sub. et sub. mirabilis.
Hec autem omnia operatur unus atque idem spiritus.
non spiritus diversus. Et si divisa
dividens singulis prout vult. Sicut enim
humanum diversitas membrorum divisa
corpus unum est. et membra habet multa. omnia
quamvis tamen sub ministerio
autem membra corporis cum sint multa unum corpus
sunt. Ita et Christus. Etenim in uno spiritu omnes nos
ducti. natione diversi
in unum corpus baptizati sumus. sive iudei si
condicione
ve gentiles. sive servi sive liberi. Et omnes in u
bene omnes unum non consumi
no spiritu potati sumus. Nam et corpus non est unum
officium et donum. est ecce silicet. per quod spiritus dat omnia
membrum sed multa. Si dixerit pes. quoniam non sum
unusquisque
manus. non sum de corpore. non ideo non est de corpore. Et si
qui habet scientiam sit qui habet sermonem sapientie
dixerit auris quoniam non sum oculus non sum de corpore.

Spiritus dicit tres istas differentias gracias a deo datas. sicut fide spiritum et
hic. quia effectus sunt quam ad primos. sed ministraciones ad secundas
operaciones dicit. Spiritus dominus deus. eadem prorsus substancia intelligitur.
sed trinitas in personis. Duo effectus do norum. Operacio est a
spiritu sed ea operatur. ministracio cum primus servit per ea.

Si amas unitatem et habet quasi habet in illa ad. solus oculus
videt. sed non sibi soli. sed caritas est donum spiritus quod superat omnia
ut dicet. Omnia in omnibus. Non uni omnia sed in omnibus ut quod non
habet quis in se habeat in alio. et sic maneat caritas et humilitas.

Unicuique autem. divisa sunt dona. et non ad meritum dantur sed ad uti
litatem ecclesie edificande. Sapiencia est in contemplacione eterno
rum. Scientia in actione temporalium. Unde in Iob. ecce pietas. i. cultus
dei est sapiencia. Abstinere autem a malo est scientia. Mala autem temporali
bus sunt in quibus caute et prudenter utendum est. Tendat sapientia.
sol est. cui scientia luna in nocte seculi quibus cetera stelle quia et hec in no
cte necia.

Vel sermones sunt allegorice pronunciationes quas interpretes exponunt.

Que dixit supra esse operari hic spiritum. quia unius nature. quod unus
operatur. tres operantur. Unde et idem. ne tot putent esse opera
non quod sine patre et filio.

Ut vult quia solus novit quibus conveniat non ad meritum hominum
sed non superbiant maiores secundum se nec despiciant minores.

Unde spiritus facit omnia in membris sicut una anima
videt in oculo audit in aure et in actibus omnibus omnia facit.

Etenim in uno spiritu. Ostendit quomodo corpus sit unum. quia omnes in
uno spiritu abluti ducti sumus unus. ut per baptismum unum cor
pus. unanimes per illum unum spiritum. ut totum corpus una anima
vegetatur. Vel quia omnes potati sumus in acceptione diversorum do
norum spiritus sancti in uno spiritu qui omnia dona ad unum efficiendum
dirigit. et ideo nulla persona contempnenda. ut preferen
da. nec hominibus gloria dei danda quia unus et idem in omnibus

Manus de qua pes non est. non ideo non necessarius.

Quia non sum de corpore: non ideo non est de corpore. Si totum corpus oculus: ubi auditus? Et si totum auditus: ubi odoratus? Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit. Quod si essent omnia unum membrum: ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra: unum autem corpus. Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo. Aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarii. Sed multo magis quae videntur membra corporis infirmiora esse, necessaria sunt: et quae putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem habundanciorem circumdamus: et quae inhonesta sunt nostra, habundanciorem honestatem habent. Honesta autem nostra nullius egent: sed Deus temperavit corpus, ei cui deerat habundanciorem honorem tribuendo, ut non sit scisma in corpore, sed in id ipsum pro invicem sollicita sint membra. Et si quid patitur unum membrum, compaciuntur omnia membra: sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro. Et quosdam quidem posuit Deus in ecclesia primum apostolos

¶ Ita nunc dignius est honorato necessaria est quia illis aliquis honor detur ut fiant utiles. In honesti egestate habitu sunt aliquanti vite mundioris. -scilicet spirituales.

¶ Inhonesta. Absit ut in membris sanctorum aliqua sit turpitudo scilicet Domini membra inhonesta qui non habent speciem decoris quando ea quae ... legem membrorum quae de peccato venit ...

¶ Sollicita in ... sollicitudinis quae sit pro una indifferenter ut non magis pro alio quam pro se.

¶ Et quosdam quidem posuit Deus. Hic determinat de donis ... quae altiora et quae inferiora sunt qui de his putabant Corinthii quod magis esset maius et quae maius. Primum dignitate et tempore apostolos ... predicatores ... secundo prophetas ... scripturarum et futurum revelantes. Doctores ... ut qui pueros litteris imbuunt.

q(ui) f(uturum) adventu(m) x(risti) cu(m) p(ro)nuciaveru(n)t. q(ui) miracula faciu(n)t.
[S]ecu(n)do p(ro)ph(et)as. t(er)tio doctores. deinde u(ir)tutes. ex
q(ui) infirmos curant. q(ui) maiorib(us) fere(n)t op(em). u(t) n(on) apl(ic)o. u(e)l archidiaconi ep(iscop)o.
inde g(rati)as curationu(m). [O]pitulationes. gub
q(ui) plaudes u(e)l p(re)latu(ra). ut(ru)m q(ui) illi s(unt).
nationes. g(e)n(er)a linguaru(m). int(er)p(re)tationes ser
dividit ta(men). q(ui) n(on) o(mn)ib(us) o(mn)ia. q(uia) sic n(on) esset q(ui)b(us) offi
monu(m). [N]u(m)quid o(mn)es ap(osto)li. nu(m)q(ui)d o(mn)es p(ro)phe-
cia servire(n)t.
te. nu(m)q(ui)d o(mn)es doctores. [N]u(m)q(ui)d o(mn)es u(ir)tutes. nu(m)q(ui)d
o(mn)es g(rati)am h(abe)nt curationu(m). [N]u(m)q(ui)d o(mn)es lin
sc(i)l(ice)t diu(er)sis u(e)l linguis. q(ui)d ergo d(e)bo(?) adsi(?)
guis loqu(u)nt(ur). [N]u(m)q(ui)d o(mn)es int(er)p(re)tant(ur). [E]mu
(con)ten(?) meliora n(on) ligu(?) ut solet(is). (et) p(rae)t(er) p(re)dicta
lamini a(ute)m carismata meliora. (et) adhuc
ma(?) o(mn)ib(us) donu(m). eu(n)di ad d(eu)m. tractatu(m). q(ui) p(re)dicta n(on) (con)sequ(un)tur. ad honorem d(e)i ostendendum gentibus.
excellenciorem via(m) uob(is) demonst(ro). [S]i lin
u(er)ba(?) scienciu(m). p(er)fectoru(m) q(uia) p(er) caritate o(mn)ibus
guis loquar hominu(m) (et) angeloru(m) caritate(m) au(tem)
ligis loquis. q(ui) (?)alis (?) aliis sug(?). q(uasi) e(st) n(on) p(ro)de(st)
n(on) habea(m). fact(us) su(m) velut es sonans aut
alios delectat. nesciens su(?)toru(m)
cimbalu(m) tinniens. (et) si habuero p(ro)ph(et)iam
occulta ueteris (et) noui testame(n)ti. divina (et) h(uman)a
(et) novero mysteria o(mn)ia. (et) o(mn)em scienciam. (et) si ha
de (?) c(on)ferenda. i(d est) p(er)fecta(m). ad littera(m). ut
buero o(mn)em fidem. i(ta) ut montes tra(n)sferam. ca
demones a pacientib(us). (et) si i(n) mag(?). [C]autela o(mn)i(bu)s u(e)l mi(?)
ritatem a(ute)m n(on) habuero. nich(il) su(m). [E]t si distribuero i(n) cibos
a(?) (et) (?) n(on) i(n) divitu(m) q(ui) reddu(n)t.
paup(er)u(m) o(mn)es facultates meas. (et) si tradide
sic laurencius (et) iactat(us?) fu(it)
ro corp(us) meu(m) i(ta) ut ardea(m). ca(ritatem) a(ute)m n(on) habuero.
(?) digo(r) q(uia) (?) bona affert. larga ege
nichil m(ihi) p(ro)dest. [K]aritas paciens e(st) benig
nis.
na e(st). [C]aritas n(on) emulat(ur) non agit p(er)pe
q(ui) n(on) ea aliena felicitas (con)trist(?)at. q(ui)a alt(er)i bon(um) d(?)
gener(?). (?) succed(?). n(on) (?) (?). q(ui) n(on) (?)petit ablata.
ra(m). n(on) inflat(ur) non e(st) ambiciosa. n(on) q(ua)erit q(uae) sua s(un)t.

[G]ubnationes qui plebi documento sunt. [Q]ui h(abe)t ista n(on) h(abe)t
amet in aliis ea (et) in eis iam habet ea.

[H]ec linguis p(ro)bat q(uod) caritas e(st) excellencior q(uia) t(am)en alia s(un)t
ea n(on) ualent. (et) ip(s)a s(ine) istis. linguis hominu(m) mi(nu)s scienciu(m)
u(e)l angeloru(m) p(er)fectoru(m) u(e)l linguis omniu(m) hominu(m) (et) angeloru(m) q(ui)b(us)
p(er)posita minorib(us) q(uae) de d(e)i uoluntate senciu(n)t. p(er)m(?) significat
q(uo)d fit aliq(ui)b(us) nutib(us) u(e)l signis. ut q(ui)b(us) missi ad homines utu(n)t(ur).
[V]elut es au(tem) c(um) (?) sic (?) aliq(ui)d n(on) p(er) se resonat. sic loq(ui)t(ur) linguis
non p(er) se q(ui) nescit s(e)d utitur sup(er) p(ro)p(ter) ea q(ui)b(us) audientes mulceant.
[E]t si habuero p(ro)ph(et)iam ut (et) bala(am) (et) caiph(as) p(ro)ph(et)as (et) saul. mysteria ut
(et) iudas cu(m) ap(osto)lis. (et) diabol(us). q(ui) ut ezechiel d(icit). misteria divina
u(e)l celestia nouit. sciam ut scribe (et) pharisei. u(n)de uos h(abe)tis
claues sci(enci)e s(ed) n(on) intratis n(ec) alios intrare sinatis. h(abe)nt h(uius)mo(d)i dona s(ed)
mali. q(ui) (con)fitebu(n)t(ur) i(n) iudicio u(e)l n(on) audeb(un)t m(en)tiri. [Q]uib(us) q(uod) ip(s)i f(e)cer(un)t.
n(on) dicet(ur) n(on) habuistis s(ed) n(on) noui uos q(ui)a s(ine) ca(ritate) habueru(n)t.
i(n) luca n(on) (?) n(on) d(icitu)r filio p(ro)digo. [N]eo mi(?) si p(ro)(?) (?) q(ui) fer(?) in
d(?) cu(m) i(n) (?) (?) (?). (et) dice(n)t. i(n) no(min)e tuo demonia eiecim(us).

[I]mpar facultas multu(m) ut pau(?) danti. s(ed) n(on) impar ca(ritas)
(et) ideo tantu(m) est dare calice(m) aq(uae) q(uan)tu(m) fuit zacheo dare
dimidiu(m) patrimonii. [I]n caritate (?) seru(n)t discipli(?)
n(on) e(st) p(ro)ph(et)ia fide (et) aliis. que h(abe)nt (et) non discipuli.

Non inflatur quia ea sua felicitas non extollit. non querit sua non amat pecuniam.

Ne dicatur quod neque michi neque aliis in futuro solo fruetur. si opera ei deessent. [illegible]

Si credendo et sperando diligimus quod nondum videtur quanto magis cum videbit.

Pueri de rebus ubi quod per sensus percipiunt loquuntur. cogitant. sapiunt. [illegible]

Nunc ymagines per fidem videntur tunc res ipse. ut speculum est anima [illegible]

Tunc cognoscam id est videbo [illegible] ubi ipse est. ut sicut perfectus sum quod modo est secretum.

Caritas dulce [illegible] dives [illegible]

Maior autem est [illegible] fides et spes non possunt deesse. sed fides et spes sine caritate possunt esse. [illegible]

Lingua hic dicit ubi sunt significationes velut ymagines rerum que ut intelligantur indiget mente [illegible]

non provocatur ad iram. non odit. non nocet. non cogitat. sed dolet. [illegible]

Non irritatur non cogitat malum. non gaudet super iniquitate: congaudet autem veritati. Omnia suffert omnia credit omnia sperat omnia sustinet. Caritas numquam excidit. Sive prophetie evacuabuntur sive lingue cessabunt sive scientia destruetur.

Ex parte enim cognoscimus et ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est evacuabitur quod ex parte est. Cum essem parvulus loquebar ut parvulus sapiebam ut parvulus cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir evacuavi que erant parvuli. Videmus nunc per speculum in enigmate tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte tunc cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc autem manent fides spes karitas tria hec. maior autem horum est caritas. 14

Sectamini caritatem emulamini spiritualia. magis autem ut prophetetis. Qui enim loquitur lingua non hominibus loquitur sed deo. Nemo enim audit. spiritus autem loquitur mysteria. Qui autem prophetat hominibus loquitur ad edificationem et exhortationem et consolationem. Qui loquitur lingua semetipsum edificat. Qui autem prophetat ecclesiam dei

q. plus prodest. q. donum dei.
edificat. Volo autem vos omnes loqui linguis magis autem
q. plus est. dignior et utilior
ut prophetetis. nam maior est qui prophetat quam qui
q. raro est exponere valet q. d. Magis propheta est
loquitur linguis nisi forte interpretetur ut ecclesia edifica
quedam in spiritu signis vera intelligit mente ut daniel qui et scriptum regi significavit
tionem accipiat. Nunc autem fratres si venero ad vos
nichil nisi signum id est lingua accessit intellectui
linguis loquens quid vobis prodero nisi vobis loquar aut in
spiritu et in mente agatur.
revelatione aut in scientia aut in prophetia aut in
quod mihi lingua in naturali est. Ideo primo dico quod sine fruct.
doctrina. Tamen que sine anima sunt vocem dantia sive
id est inanimata ut patet distinctos et intelligibiles sonos
tibia sive cithara nisi distinctionem sonituum
tybia.
dederint quomodo scietur quod canitur aut quod cith
de illis nesciet q. non de tuba. id est bellum non signet nesciet
arizatur. Etenim si incertam vocem det tuba quis
q. nemo se parat. effectus dicatur loquentes
parabit se ad bellum. Ita et vos per linguam nisi
per interpretationem. q. debetis ad bellum contra demonem hortari.
manifestum sermonem dederitis quomodo scietur id quod
a vobis
dicitur.
non ad aures hominum. q.
Eritis enim in aera loquentes. Tam multa ut
generum multa. toto q. in unum q. non desig.
puta genera linguarum sunt in hoc mundo et nihil
quia alii sine interpretatione non intelligunt quod ero barbarus sine interpretatione est
sine voce est. Si ergo nesciero virtutem vocis
nomine significet
et propheta. q. instruere debeo. non intellect. instruit et audit.
ero ei cui loquor barbarus et is qui loquitur mihi bar
carens barbarus. Sic dico de me. q. desideratis dona spiritualia.
barus. Sic et vos quoniam emulatores estis spirituum
quod est per interpretationem.
ad edificationem ecclesie querite ut habundetis.
et q. edificare debetis. Id est et oret id est loquatur.
Et ideo qui loquitur lingua oret ut interpretetur.
ut interpretandi gratiam det.
Nam si orem lingua spiritus meus orat mens autem

Magis est propheta qui interpretatur quam alius ut dicit quam is qui vidit ut ioseph magis quam pharao. pharao vidit spiritu id est mente.

Nunc autem fratres si venero. dixi maior est qui prophetat quam qui loquitur linguis in me ipso autem videre potestis quod lingua non prodest. pro ecclesia prodest. nunc quam fideles quod tunc quam infideles aut in revelatione ut exponam revelationem. Revelatio est id est per figuram ostendit aliquam mysticam ut apocalypsis. aut in scientia ut exponam ea que ad scientiam pertinent. ea scilicet que fidem illuminant ut de natura deitatis. Aut in prophetia ut exponam scripturam que de figuris agit. Aut in doctrina ut exponam scripturas que mores informant. Vel revelatio est subita aliquarum rerum ostensio per spiritum dei per quod sicut cui sedenti etc. prophetia est ut ysaie et aliorum quam sine humana doctrina spiritus sanctus revelat paulatim. Scientia est eorum que proprio studio didicit. Doctrina eorum que alio docente.

Tam multa ut puta genera linguarum sunt in aera. q. tam multa ut sunt genera linguarum q. d. tantum valet hoc loqueris ac si omnibus linguis loqueremini quas nullus unquam intelligeret et de omnibus rebus in unaquaque lingua quantum ad res. Sine sua voce in unaquaque lingua. Vel tam multa ut sunt genera linguarum quam loquimini omnibus linguis et de omnibus rebus. Et nichil sine voce est quia omnes sunt lingue sed hinc patet signes vocum ut intelligantur.

Ut sub una distinctione sic id est propter hec nescitis barbari et vos ut ego querite ut habundetis.

Hoc per modo spiritus vocatur vis anime inferior mente. ubi corporalium rerum similitudines exprimuntur. Spiritus pharaonis informatus est ut videret ymagines mens ioseph illuminata est ut intelligeret.

Orabo spu. i. ut sig(nifica)t verbu(m) formaret i(n) spu r(ati)o (et) coz ittlls refulget in (me)nte.

sn itelligecia cor q(ui)d dico. (et) i(ta) n(on) instrui. voluntate t(ame)n p(ro)ferendam. tan dic

mea sn fructu e. Qd g(ite)r e. Orabo spu. orabo

itelligecia. melodia cant(us) qd mu(n)

(et) mte. psalla spu psalla (et) mte. Ceterum si bn

Psalla. consonacia uocu itelliga (et) libro (con)cordia i(n) menb(ris) ecclie ee debe.

diversis lingu p(er) spm data. n(on) sapiens. illiteratus. si alii. si a bos. h(ic) loc(us)

dixeris spu. qs supplet locu ydiothe. Am

ydiothe. (et) ml(tu)s intent(us) ut itelligat.

dicet am sup tua bndictone. Qm qd dicas

si dico bndne t(ame)n nouo q ydiotha h(ic) locu. na n(on) h(oc) agis ne uidear igitur...

nescit. na tu qde bn gras agis. s(ed) alt n(on) edifi

uti ub utriq(ue). q(uia) ipse n(on) habeo. q(ui) loq(ui)t(ur) ad utilitate(m).

cat. Gras ago do. qd omn ura(m) ling loqr.

Gracias ago deo. proponit se in exemplu qd non debent loq linguis n(on) ad edificationem. sicut ipse qui omnes nouit.

e ut(il)e ee debeo. pauca. n(on) intelliga.

Sz i eccle uolo qnq(ue) uba sensu meo loq ut a

de fide (et) moribus. i(n)structa uba. tantu(m) loquens.

lios instrua. qm dece milia ubor in lingua.

sic (et) uos agite. ut n(on) itelligat q(ui) dicit n(on) p(ro)ficit. p(ro)piciat ee uba cit(ra) me q(uod) n(on) intelligit.

Fres nolite pueri effici sensib(us). s(ed) malicia p(ar)

p(er) innoce(n)cia. i. sicut remota malicia in puuli studentis sed i(n)telligentia p(er)fecti

uuli estote. sensib(us) au pfecti sitis. In lege

q(uod) e p(er)fecto. Ss. scilicet ita(m) ut ling(uas). diuisa g(ra)cia ling(ua)s. aliq(ue) ut de signalib(us) i(n) ysaia.

eni sc(ri)ptu e. Qm in aliis lings (et) i labus alii

p(er) ap(osto)los. iudaico. h(oc) faciam t(ame)n i(n) audiet. (et) n(on) c(ur) (et) q(ui) no(n) ist.

is loqr pplo huic. (et) ni sic exaudiet me dicit

data i sig(num) i(n)fidelib(us). Vn subd(it). h(ec) lig(ua) q(uia) edt oia pl(ur)e du(m)

Ds. Itaq(ue) lingue in signu st n(on) fidelib(us) s(ed) i(n)

sensib(us) p(er)fecti. ne sem(per) dei cunib(us). ut edificent.

fidelib(us). Pphie au n(on) infidelib(us) s(ed) fidelibus.

i(n) edificent. s(unt).

Ro qr n(on) debeant qre ling(ua)s. q(uia) in signu sut infidelib(us). q(uia) ipi iam n(on) sunt (et) non ad edificationem que necessaria iam fidelib(us).

Aliq(ui) n(on) de labo (et) h(oc) s(ed) nouu t. ut non i reuelatoe q(ua)n(do) indig(et)

se. h(oc) i(n) p(ro)habet s(ed) eis euangeliu. Itaq(ue) in signu. i. sermone de incognita ling(ua) obscuri s(unt) ne uideant a p(er)fidis. ut cu audiu(n)t signu sunt. q(uia) p(er) p(er)fidia sua q(ue) ne audientes intelligant infidelib(us) qb(us) regimur sensus fideles n(on) (con)uenit. p(ro)phia non li(n)gua incognita.

fideles.

Sig conueniat uniusa ecc in unu. (et) os lings

Sig conueniat. at i(d) cur non debent loq linguis. q. q(uia) lig i sig sunt non ad edificationem. Si g conueniat.

Dis. In p(ri)stina tenebris querit. sicut pagani (et) ceci uanitatib(us) illudunt(ur). h(ic) nichil asture fidearu(m) e. q(uia) si nullus intelligeret posse(t) iudi seductio. q(ui) ling(ua)s caneret cum pudor eet reuelari.

sn i(n)terp(re)te.

loqnt. intret au idiothe aut infideles. nne

talis aliu n(on) itellig(i)t. q(ui) accep(er)int. (et) uiri expon(unt).

dicent qd insanitis. Si au os pphetent. int(ret)

de aliq(uo) suo errore.

au qs ifidel aut idiotha. (con)uincit ab oib(us).

dap(n)abit ostend(it). pecca sua q(ue) nesciebat ee peccata.

diiudicat ab oib(us). occulta cordis ei ma

expositoib(us) illo(rum) s(unt). humilians se.

nifesta fiunt. (et) ita cadens i facie adorabit

q le s̄ & uos nouificauit.
ore & sic corde
dm ꝑnuncians q̄ ue in nobis ds sit. Qd
fratres
hoc. h̄. ali⁹
ḡ ē fr̄s cū conuenitis unusquisq3 uestrum psal
laude dī de morib3 ali⁹ reuelatōne
mū h̄t. doctrinā h̄t. apocalipsim h̄t.
eog̃n. ali⁹ lingua uel scripturā ali⁹
linguā h̄t. inꝑ̄tacionē h̄t. omnia ad
certā suis modis fiat.
edificatōnē fiant. Siue ling̃ q̄s loq̄t̃ scd̄m
sit locutio. s; p singulos. i. duo t̄ cl loq̄t̃ t uni p aliū.
duos aut ut multū t̄s. 7 p partes ut un⁹ in
ꝑ̄fecte ꝑ̄ponat
as expon. ipsis. ligs loquis.
ꝑ̄ꝑ̄tet. Si aūt n̄ fuit interpres. taceat i ecc̄=
ꝗ n̄ ē edificatio, tacite oret. ꝗ ē. n̄ ē ꝑ̄ ples q̄ ligt.
sibi aūt loq̄t̃ 7 dō. ꝑꝑhete aūt duo aut
sigillatim. q̄ dicat. Da t̄ fion ꝗ sup ipsū.
t̄es dicant. 7 ceti diiudicent. Qd si ad
meliꝰ ad ꝑ spm̄. q̄ audieb. 7 d3 illi lo cū. lo tacent
reuelatū fūit sedenti. ꝑor taceat. Potes
n̄ simul ne ꝑ̄ bō fiat. 7 maiores.
tis enī oms ꝑ singlos ꝑꝑhare. ut oēs discāt
7 minores. dū sugger 7 bonos iuuat
ut oēs exhortent. 7 sp̄c ꝑꝑhar ꝑꝑhetis
conari. discordie. 7 iō alt
subiecti sunt. Non enī ē dissensionis
moralū.
ds. s; pacis. sicut in omnib; ecclesiis scōꝝ
7 si dixi ꝑ̄ius oms ꝑphare tn̄ omib; n̄ ꝑꝑheti
doceo. Mulieres in ecclesiis taceant. nō
ab aliq̄ aūc. 7 ecc̄. ꝑꝑ ꝗ uelu inutū
enim ꝑmittit̃ eis loq̄. s; subditas ee
in genes. sb uiri ꝑ̄te e. 7 ip̄e dn̄ab tui.
sicut 7 lex dicit. Siquid aūtē uolunt
discere. domi uiros suos interrogent
ꝑ ꝗ pccō ꝗ i dū sē deb; n̄ eruditū. ꝗ ia ꝗ dē disciplinam. 7
Turpe est enim mulieri loq̄ in ecclia. An
nob t uob. ia ꝗ aly tenēt tenere
a uob uerbum dī ꝑcessit. aut ad uos solos ꝑueni.

Qd ꝗ ē frē. Jā sup dēminare ꝗm̄ ling̃ s sit ... ātur ꝗ. ꝗ ꝗ3 eueniūt de locutōe linguaꝝ. ꝗ ꝗ de ... ē h̄ agen⁹. ad edificatōnē sit certa. Unusq3 ... exercitat ꝑ salmū. dī laude ꝑ cantū. doctrinā sensu spuale ꝑ ꝑ̄iꝰ ... ūm dī ꝑ salmos intelligt. ordo ē h̄t unus hoc alius illud.

Nō ꝑ ꝗm̄ si occupēt die 7 n̄ sit loc ꝑꝑ̄ h̄is. scptis disserendis.

ꝗ ꝑ loq̄ ꝗ ꝑpung̃ ex h̄is ꝗ dr̄. 7 dō ad honorē dī ꝗ laudat toiat. ꝑꝑ̄h̄e duo t t̄s. ꝗ sufficit sīno tot hoīū 7 in ore duoꝝ t t̄u. stat omē testimoniū.

7 sp̄c ꝑꝑhar. loq̄is debz cedē sedunt. ꝗ sp̄c q̄ un⁹ s; plr̄ ds ꝑ multos ꝑꝑhas q̄s repl̄. t̄ ꝑ eis dona pluī. subiē 7 ꝑ hibut qn̄ uolunt tacē possint. 7 qn̄ uolunt loq̄. 7 n̄ cogit eos ut phitonē clamare. ut aliq̄ subiue. Dn̄ si ꝑor n̄ ce dit uidet n̄ ee di sp̄s. Ne subiecē ꝗ alr̄ dissensiōs eēt 7 n̄ pacis. 7 h̄ uob duo sic t oib; n̄ ē nouū t singlare ideo firmiū tenete.

Hic se iactabāt q̄ beneficium dabant non acceperant. An a uob. Interpacio q̄ suis institutōib; dimissis aliqs nouas uellent inducere. qd non possunt quā ab eis non pcessit ūbum dī. nec soli receperunt. Item ido mā tenē debetis. ꝗ ꝗ scribo mandata dī sunt. 7 oportet ut ea cognoscat ea. Siqs t ꝑꝑheta ut spualis. alio ꝗn si couadit. nec ꝑꝑheta nec spualis. Sz spuales qui n̄ h̄nt noticia de futis. Siquis. a. i. s; siquis ig norat h̄. 7 n̄ uult crede mandata dī ee ignorabitur ut in euuangelio. Nescio uos. i. non noui esse meos uel int̄ ꝑdesti natos.

Innuit differentiam esse aliam spiritualem et aliam prophetam. ubi cognosci.

Si quis ignorat. Non dicit de hiis que non possunt discerni, ut inestabilem trinitatis unitatem, sed de predictis: ut linguis prophetiam preponat, ut non prohibere gerant, qui prophetie spiritum et indoctos loqui cogeret, ut mulieres taceant, ut omnia honeste et secundum ordinem fiant. Coheret ergo et ad pacificum ordinem revocat ceteros, tanto ad seditionem factiones, quanto se videbant spiritu excellere cum superbiendo emula contrarent. Siquis videtur quasi unusquisque non est quasi dicat ut iam cognoscet et qui hic ignorat ignorabitur vel improbabitur. Pusilli in cruce glorantes et si ignorant que subtilissime discernunt ad gloriam pervenient quia non perit unus de pusillis pro quibus Christus mortuus est.

tamquam pseudo qui non divina sed terrena per desideriis bonum docebunt
Siquis videtur propheta esse aut spiritualis cognoscat que
hec esse dicit.
scribo vobis quia domini sunt mandata. Siquis autem
a deo — qui in presenti edificare desiderate
ignorat ignorabitur. Itaque fratres mei emula
mini. — quia bonum est ne sit dissensio
mini prophetare et loqui linguis nolite prohibere.
ut hic post alia non publice cum pace. — predictum non ... spiritualibus
Omnia autem honeste et secundum ordinem fiant in vobis.
De resurrectione mortuorum de spiritualibus hic ubi supra sunt — non novum
Notum autem vobis facio fratres evangelium quod predica
dignum acceptione inducitis — stare dat ubi
vi vobis quod et accepistis in quo et statis per quod et
in credendo — salvabimini
salvamini. Si tenetis qua ratione predicaverim vobis
id est qua predicavimus ... credo
nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis
a spiritu sancto non fingo — non propria nostra
quod et accepi quoniam Christus mortuus est pro peccatis no
et hic dico veteris testamenti — probatur non mentior ...
stris secundum scripturas et quia sepultus est et quia resurrexit
non posse secundare — post alios visus ...
tertia die secundum scripturas et quia visus est Cephe et post hec
hic non in evangelio
undecim. Deinde visus est plus quam quingentis fratribus
qui testes sunt si queritis — ...
simul, ex quibus multi manent usque adhuc quidam
mortem permanentes. — non hic in evangelio — in ascensione
autem dormierunt. Deinde visus est Iacobo, deinde apostolis
post ascensionem. — ... abortivo ...
omnibus. Novissime autem omnium tamquam abortivo
... abortivum cogitur nasci ... consideratione ...
visus est et mihi. Ego enim sum minimus apostolorum qui non
... testimonium ...
sum dignus vocari apostolus quoniam persecutus sum ecclesiam
... a deo datur non ... — apostolus — apostolatus ...
dei. Gratia autem dei sum id quod sum et gratia eius in me
... non minor gratia in apostolatu — in aliis apostolis — singulari
vacua non fuit sed habundantius illis omnibus laboravi

·14·

Per quod et salvamini. Si tenetis illud evangelium vel resurrectionem mortuorum ea ratione qua confirmavi vobis, id est per resurrectionem Christi. Tenetis non frustra id est. Aut tenetis resurrectionem mortuorum aut incassum est fides que non accepit non spe resurrectionis nisi et non vanum sit quod predicavimus quod non est.

Christus mortuus et sepultus. Resurrexit ne dubitetis mortuos et sepultos surgere.

Tamquam abortivo quia sum minimus causa humilitatis vel tempore non dignitate. Abortivo ex tempore natus in Christo apostolatum accepit iam Christo assumpto.

Non dignus est quia apostolus. Gratia autem dei per meum sola gratia cum non precedit non merita mala sed post per gratiam incipiunt merita.

Laboravimus ego et alii apostoli quia in hac predicatione. Vel utrum per gratiam quia ego et illi sic vel per gratiam predicamus. Sed habundantius hic magis impletur quod de opere manuum nec evangelio vivens fecit.

Non ego autem sed gratia dei mecum. Sive enim ego sive
illi sic predicamus et sic credidistis. Si autem
predicatur quod Christus resurrexit a mortuis, quomodo quidam
dicunt in vobis quoniam resurrectio mortuorum non est?
Si autem resurrectio mortuorum non est, neque Christus resur-
rexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est predicatio
nostra, inanis est et fides vestra. Invenimur autem et falsi
testes dei, quoniam testimonium diximus adversus deum
quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit si mortui
non resurgunt. Nam si mortui non resurgunt, neque
Christus resurrexit. Quod si Christus non resurrexit, vana est fides
vestra. Adhuc enim estis in peccatis vestris. Ergo et
qui dormierunt in Christo perierunt. Si in hac vita
tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores su-
mus omnibus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit a mortu-
is primitie dormientium. Quoniam quidem per homi-
nem mors, et per hominem resurrectio mortuorum. Et
sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes
vivificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine,
primitie Christus. Deinde hii qui sunt Christi qui

Arguit illos quia et hec manifesta fides apostolorum omnes eos in de...

Hoc pseudo negant dicentes Christum non venisse in carne.

Invenimur autem et cetera. Alia ideo inferunt ut erubescant illi cum certo ... dampnat ne ... in errore remaneat.

Et qui vos estis in peccatis quia et mortui fuerint in peccato ideo perierunt verecundiam illis incutit.

Per Christum hominem potuerunt surgere quia per hominem quod ... minore venit mors.

Quia in Adam moriuntur omnes et in Christo vivificentur. quia nemo per se ad mortem nisi per illum, nemo ad vitam nisi per illum.

Ordines exponit ut de re certa in qua ostendit potenciam Christi et in vita per emendationem resurrectionis ut credat ... Deinde hii qui sunt Christi in adventu eius resurgent.

¶ Dein finis. hic ponit ad resurrectionis commendationem. Cum tradiderit regnum deo et patri, scilicet cum patre et spiritu sancto. et patri quod erit tunc notum vel quod nunc est unum in substantia aliud in persona. Cum evacuaverit. dum durat mundus angeli angelis presunt, demones demonibus, homines hominibus, hoc utilitate viventium vel ad deceptionem. sed omnibus collectis iam omnis prelatio cessabit quia necessaria non erit.

¶ Cum tradiderit. Cum contemplando deo tradiderit non quod ipse admittat, sed quia unus deus cum patre. Cum tradiderit, vel cum perduxerit ad speciem, id est quibus modo regnat deus per fidem, quia tunc revelabitur a filio pater. Unde: Nemo novit patrem nisi filius et cui voluerit filius revelare. id est et essentia filii cum patre videbitur, quod solis mundis cordibus dabitur, quod est summa beatitudo. Cum tradiderit vel quod seminavit cum venit minor patre ...

¶ Oportet illum, id est in regnum eius in tantum manifestari donec omnes inimici eum regnare fateantur. quod apostolus non erit manifestus et si apostolus dixerit ... nichil apostolus requirit. Novissima quia non erit quod destruetur, proprium hic mortis, id est immortalitate.

¶ Novissima. modo regnat et tunc regnabit. sed novissima, id est post omnia destruetur mors. quod apostolus non dissolvent sic hereticus arbitratur. Inimica est inimicitia ... ipsa nobis. Inter alia constat quod et patrem suscitandi habet.

¶ Cum subiecta. Non quod non erit subiectus ... sed quod scilicet est tunc in aliquo ... ab eo incipit agnosci, ut scilicet ... esse immortalem. Ita et cum tradiderit, vel cum patre regnare monstrabitur quod erit cum evacuabit omnem potestatem quia omnibus erit notum nichil potentius fuisse tirannos et celestes nisi a deo, quia tunc nulla spes in aliquo nisi a deo.

¶ Cum omnes adoraverint Christum ut deum, tunc et deum se ostendet. sed de deo ut unum principium summa auctoritas maneat. Ut sit deus omnia in omnibus. Cum dixerit et omnes caritate sua esse caput et caput deum non est in omnibus. et in confessione omnium unus erit deus. sed et omnia que ex ipso sunt. Ut sit deus omnia in omnibus. Ipse est finis quem superius concludens posuit. ponit in verbum explicans omnia, ut nemo cohereat ... cum sua voluntate et sic manifestum sit quod habeat quod non accepisti. Omnia quia deus erit, unum faciens omnia que honeste desiderant. Vita salus gloria pax finis desideriorum ... claritate erit par gaudium ut quod habebit singuli commune sit omnibus quia et gloria capitis omnium erit per unicam caritatem.

¶ Baptizantur pro mortuis, id est pro peccatis vel pro se mortuis faciendis ad similitudinem mortis Christi. quid facient cum non sint vitam habituri. Si omnino mortui non resurgunt, ut quid baptizantur cum non dimittantur sine surrectione. vel fuerunt quidam in primitiva ecclesia qui baptizabantur pro hiis qui inde hinc vita si non baptizati discesserant, putantes illis prodesse. Quid ait quid facient, vel quid illis prodest quod resurrectionem non credunt. et si omnino non resurgunt ut quid baptizantur et peccata non dimittantur ei. omnia fuit resurrectionis. quasi si stulti a deo ... de resurrectione vos non debetis dubitare.

¶ Per vestram gloriam. Vivere non est peccatum, sed non ideo in dubiis vivendum est et ... est non vivere quia consuetudine vivendi periculum. Non vivere ... est peccatum ... non est vivatio que non est a malo ... sed incredulitatem ... qui aliter non credere.

¶ Manducemus. hic ... quia non finis sit post mortem ubi est studet ut perversa dicentes. Nos in venire quibus de stulte si ... nec a ... decipiemini ... ut mortuo ... testimonium in celo testi ... testimonium ab angelis testi ab inferis.

in adventu eius crediderunt. Deinde finis cum tra-
diderit regnum deo et patri. cum evacuaverit
omnem principatum et potestatem et virtu-
tem. Oportet autem illum regnare donec
ponat omnes inimicos sub pedibus eius.

Novissime autem inimica destruetur mors.

Omnia enim subiecit sub pedibus eius.

Cum autem dicat omnia subiecta sunt
ei sine dubio preter eum qui subiecit ei
omnia. Cum autem subiecta fuerint illi omnia
tunc ipse subiectus erit illi qui sibi subiecit
omnia: ut sit deus omnia in omnibus. Alioquin quid
facient qui baptizantur pro mortuis si omni-
no mortui non resurgunt. Ut quid et baptizantur
pro illis? Ut quid et nos periclitamur omni hora? Co-
tidie morior per vestram gloriam fratres quam habeo in
Christo Ihesu domino nostro. Si secundum hominem ad bes-
tias pugnavi Ephesi quid mihi prodest si mor-
tui non resurgunt. Manducemus et biba-
mus, cras enim moriemur. Nolite seduci

n loq illi q colloq̃a 7 uitutes necat. dū faciut n spari ves̃ fide.

ci. Corrumpūt enī mores bonos. colloquia

ee illos. · q erigit īnitia di. 1. a initia di errat alienū si eis ɔsenseritis.

mala. Evigilate iusti. 7 nolite peccare. Ig

ut pseudo. 7 ut vos pudeat esse igitis.

norancia enim dī quidā hnt. ad reveren

vel aq̃esce ueamini. · qm p ee.

cia vobis loquor. Sz dicit aliqs. Quomō

q sā cunis. d. Jordani eos resge n ē ī a corpe

resurgent mortui. Aut qli in corpore veni

ē sic p̃sti de m̃ terra. · vegetat n accipia

ent. Insipiens tu qd seminas n vivificat

ē n adtendis q coridie uides

uiuore. puffiat. · ē culmo

n p̃us moriat. Et qd seminas n corp qd fu

7 arista

turum ē seminas. sz nudū granū ut puta tri

grno. 7 palea 7

ci. aut alicui ceteror. Ds aut dat illi corp sic

arista. · n oib; g̃nis id corp. · ut triico tritici

vult. 7 unicuiq; seminū ppium corp. Non

eis dignatis

omis caro eadē caro. sz alia hominū. alia

n solu

aut pecor. alia volucrū. alia pisciū. 7 cor

n a carn

terrestra differt ī se. s; 7 a celestibus · ut lignum.

q ois caro corp sz n eo

pora celestia 7 corpa terrestra. sz alia qdē ce

7 ipa celestia ī se dif

lesti ... u glā. alia aū terestiū. Alia claritas

feit. · 7 si uni nate diuse st claritati ī 7 hoies

... sol. alia claritas lune 7 alia

in resurrectoē. · Ab ill differt q rint se

claritas stellar. Stella enī ab stella differt

ī differēti corpe resget. · Seiat 7 sepelit

i claritate. ita 7 resurrectō mortuor. Semi

seminalia 7 tota uita usq; ad morte.

7 mgnificat · 7 mortale 7 passibile.

nat in corruptōe. surget in icorruptōe. Sei

mout 7 sepelit sn honore · glosu

nat in ignobilitate. surg; in glā. Seminat

sustentat

Infirmū ē qlib; nocear. · potencia ē n nocear. 7 p signa q cib

i infirmitate. surget in uirtute. Seminat

spe ut corp uitatur in spm ut quidā putant. sz n d̃nl palpate 7 ui.

alimentis egens ut fo aū peccm. Totum genus humanū sunt duo hoies pm 7 scds. ex illo nati. ex hoc renati.

Sz dicat as. Hactenus p enel pbauit m p ipam verū naturam posse fi ostendit. q p h pbat. h tm dt q p n fi n possit. Isi resurget qli corpe. q n potat a ee. qm m. v passibile 7 mortale Insipiens qd n adtendis qd cotidie uides.

Unicuiq; s. sem nob nra anīq. quē tribuit. tu ego ipe 7 n ali. sz erit dissimi in glā 7 dignitate. quemos de ead materia. sic n ois caro e eiusde digna tas. licz de eisde elementis. Cum sint impares claritatis ds ē omia ī oib; ut quia dr auritas ē p caritate fiet. ut qd hnt singli 7 munc sit omib;

corpora

Celestia sunt resurgencia terestra. anq̃m moriantur que ex adam.

Seiat. v. quus h org q cap usq; ad dissolutone sū ī corruptōe tan resurget ī icorruptoe. Seiat. Ve surgz corp spuale. q; si m ē aiale ē. v. ɔstat ee q; spuale. Sic ē aiales sumus q p nr animat fact ē ī aiam uiuente sic erim ī resurrectōe spuales. q p nr fcs ē spuat ī sua rese. ī spm uiuificante. q sic exponit sic scpt ē ī genesi. nos ēe aiales ab aiali pre pcatos ī aiam uiuente. v. potente uiuē p aliq sustenta. n uiuificante. 7 ī spū uiuificante. v. q ī corp uiuificaret n ulti n eget aliq sustentatōe n ēe solubile. 7 sic ē corp ē. q a relatiuus aiale ē s corp fuisse add aiale n sit a spuale ad ē dispatia dicat aiale. Corp aiale. i. q n h ab aia. n q seliscit p ea sic aliu. sgt. spuale ēusiec ī sim spe. q agile leue cibi n eges. Cu dr corp ēusitu ra ad icorrupcone corrupcionis mencionem facit ut ostenda tur maior dignitas resurrectionis. Surget corp s. Non dicit m q spe ea. 7 os. n h. sz spuale q spu plene. subdit n ia repugnabit nec

Scd̄o adam qui de ead̄ materia. Nouissim⁹ qr̄ p̄ eu n̄ succeder ho alt̄.

spm Sz n̄ p⁹. dixi corpa nr̄a futa spūalia. s; neqs dubitet aīale posse fi spūale pbat p simi .x. qui fact⁹ ē ī spm uiuificatē. s; n̄ p⁹ ī eo fuit illud q̄d ē spūale. s; qd ē aīale deīn spūale. sic 7 de nobis potest fieri.

P̄m⁹ ho. p̄mi ī aīa m. qr de t̄ra 7 io t̄ren⁹. i. aīat 7 passibit ex natura. Sc̄ds spūat qr de celo. i. qr diuina natā fuit humane unita. 7 io celestis. i. spūat ī resurrecōe 7 qr p̄m⁹ par fuit t̄reni tales s; oms

... de uiruirz mulieres
h aūt dr. Iudi credebāt futurā resurrectioñ. s; more hui⁹ uite ut ibi nubent 7 generarent. Vn̄ saducei respondē potant q̄s apls remouet dicens. Ne putares s; carnis futurā h dicit coruent. Io dixi ca n̄ pos. ē. qa corruptio mortalitatis q nōie carnis h ostendit. 7 q. d. qm caro erit 7 caro n̄ erit. exp. ecce mysteriū. Ca dix ī gl̄am resurrectoīs caro 7 sangs n̄ p. i. r. di. qm h distinguendum sit aperit.

.ocls.
Ra ī momento ē mora addit ī ictu. i. qm cito iecit uisa. t ictu palpebre. i. summa celeritate. In ictu. i. qm cito ocli radiz ad remota m̄. mot⁹ h̄ insuolat media 7 si sit ibi. 7 p⁹. m dr sunt. Tōms mortui resurgent n̄ om̄s uiui reppti īmutabunt s; soli sancti.
In nouissīa tuba. i. nouissimo signo. q̄d dabit ut ista ipleant. h tuba ē clamor un̄ dr. clamor f. ē ec. f. uenit. Tube nōie ad euidens 7 pclarū signū dr. q. uox archangli tuba di. ali dr ē ū. ī euuglio qm audient mortui 7 pcedet q bona fecerunt 7c.

Cū aū. Pbat p auc ppbie īmortales futos 7 ne male itelligat. i. de aīap resurrectōe dicit te ipleri hec p̄phiam.
Absorta. i. destruct ī uictoria .x. t i h q. i. mod uincendi excessit ē in. i. uadndo. t i h q. Verui di uinct oms psecutas carnis.
Vicit ī morientib; uicta ē ī surgentib; t mors ē delectatio peccandi. qr ex actu peccandi sit. Vbi ē m. y. t. uba p̄phet a pslierant 7 morti īsultant. īp resgatū. t. dciōs f resurrecio.

p̄ hec ia n̄ egent. Sup ē angl̄e
corp⁹ animale. surget corp⁹ spūale. Si ē aīale spūale. Qz aīale pbat p genesī. fact⁹ ē p̄m⁹ ho. Spūale p nouissim⁹
corp⁹. ē 7 spūale. Sicut scriptū ē. Fact⁹ ē p̄m⁹ h̄ exponit q̄d spūale corp⁹. bapt. scds 7 nouissim⁹
. i. potēte uiuis t alis.
ho adam in aīam uiuentē. nouissim⁹ adam
sci n̄ succederet q tollit corruptōe. ī r h uniq̄sq; corp⁹ sicut
spm uiuificantē. Sz n̄ p⁹ q̄d spūale ē qīng. materiale
ī resurr.
animale. deīn q̄d spūale ē. P̄m⁹ ho de t̄ra
celestis n̄ humano ritu s; diuino ... 7 nat ... diuinitate
t̄renus. scds ho de celo celestis. Q̄lis t̄ren⁹
. i. aīales. spūales
tales 7 t̄reni. 7 q̄lis celestis tales 7 celestes.
ut possim⁹ ēē celestes. sic exemplo ade t̄rena dilexim⁹ p ...
Igit sicut portauim⁹ ymaginē t̄reni. por
scīcia. i. uirtute. obediencia. Sz si n̄ portauim⁹ n erim⁹ celeste
tem⁹ 7 ymaginē celestis. H aū dico fr̄s
. i. dedi ... que de carne 7 sanguine ...
p carnē 7 san. ... libidine ... carnis ... tur.
qm caro 7 sangs regnū di possidē n̄ potest
q. ē effect⁹ carnis 7 sanguinis. s; imortale.
. i. regnū di.
neq; corruptio icorruptelā possidebit. Ecce
q. misti ē occultū. . apio. cū boni q mali ... 7 uiui ...
mysteriū uob dico. Om̄s quidē resurgem⁹
morient. s; boni tm̄ ut mirabilior sit resurrectio
imortalitate.
s; n̄ om̄s imutabim. In momto ī ictu ocu
... p tubā. i. uoce magnā t manifesta. ... n̄ erit alia
li. in nouissima tuba. Canet enī [illegible] tu
peccores t os ... sm̄ diuinu
ba 7 mortui resurgent icor[illegible]
tōe in ... boni imortalitate. imutab qr ...
rupti. 7 nos imutabim. Oportet enim
p eo q b̄n ... t q ... ē ... ut n̄ elucuar t aliquid
ut ornamtū
corruptibile h induere icorruptelā 7 mor
ledat ut ult n̄ dissoluat. Ve induet imortali
tale h induere imortalitatē. Cum aū mor
tur. qr tc fiet. i. iplebi 7 a q ... pleret. Neqs p ... 7
tale h induerit imortalitatē. tunc fiet
morte ... q. ca fem. Dissolutio t diabol⁹ corpis ī resurr.
sermo q scriptus ē. Absorta ē mors ī uicto

tia. Ubi est mors victoria tua. Ubi est mors sti-
mulus tuus. Ubi est mors aculeus tuus. Stim-
ulus autem mortis peccatum est. Virtus vero peccati lex. Deo autem
gratias qui dedit nobis victoriam per dominum nostrum
Jhesum Christum qui mortuus est pro nobis. Itaque fratres
mei dilecti stabiles estote et immobiles habun-
dantes in omni opere domini semper. Scientes quod labor
vester non est inanis in domino. De collectis autem
que fiunt in sanctos sicut ordinavi ecclesiis galatie
ita et vos facite. Per unam sabbati unusquisque vestrum a-
pud se reponat recondens quod ei bene placuerit ut non
cum venero tunc collecte fiant. Cum autem presens fuero
quos probaveritis per epistolas hos mittam perferre gratiam
vestram in Jherusalem. Quod si dignum fuerit ut et ego
eam mecum ibunt. Veniam autem ad vos cum macedoniam
pertransiero. Nam cum macedoniam pertransibo. Apud
vos forsitan manebo vel et hyemabo ut vos
me deducatis quocumque iero. Nolo enim vos modo in
transitu videre. Spero enim me aliquantum tempus
manere apud vos si dominus permiserit. Permanebo
autem ephesi

usque ad pentecosten. Ostium enim michi
apertum est magnum et evidens et adversarii
multi. Si autem venerit thymotheus vi-
dete ut sine timore sit apud vos. Opus enim
domini operatur sicut ego. Ne quis ergo illum
spernat. Deducite autem illum in pace ut veniat
ad me. Expecto enim illum cum fratribus.
De apollo autem fratre vobis notum
facio quoniam multum rogavi eum ut ve-
niret ad vos cum fratribus et utique non
fuit voluntas eius ut nunc veniret. Ve-
niet autem cum ei vacuum fuerit. Vi-
gilate et state in fide viriliter agite et
confortamini in domino et omnia vestra in
caritate fiant. Obsecro autem vos fra-
tres nostis domum stephane et fortu-
nati quoniam sunt primitie achaye et in
ministerium sanctorum ordinaverunt se
ipsos ut et vos subditi sitis eiusmodi
et omni cooperanti et laboranti. Gaudeo

ꝗ p̄sentes s̄t ap̄ uos eq̄b; ē uīb p̄fecē. t ap̄ m̄ y ub̄ uenerūt

autē in p̄sencia stephane ⁊ fortunati ⁊ acha

ministēe. ꝯ instruerīt m̄ ꝗ. uos n̄ fecistis.

ici. q̄m id qd̄ uob̄ deerat ipsi suppleuerunt.

que pauerīt. meū uitā uim ca. ꝗbi apl̄m sunerīt. bono

Refecerunt enī ⁊ meū sp̄m ⁊ uestrū. Cognos

cite. qd̄ ego scbo omīs ae

cite ḡ qd̄ eiusmodi sunt. Salutant uos om̄s

sidentē.

ecclie asye. Salutant uos in dn̄o multum

ap̄ uos hospitati.

aquila ⁊ p̄sca. cum domestica sua ecc̄. Salu

tant uos fr̄es om̄s. Salutate inuicem in

i signū pacis. uo corde. ut sciat ep̄m eī ēē.

osculo sc̄o. Salutacio mea manu pauli. Si

fideles saluto. s;

quis non amat dn̄m nr̄m ih̄m xp̄m sit a

don uenat dn̄s f. ī aduentu dn̄i. Maranatha. sal uest. ꝯp̄oz

nathema maranatha. Gr̄a dn̄i nr̄i ih̄u x

de syro y g̃co t mag̃ hebō ⁊ syro. Caꝛā uō ī uicē t dn̄i diligite

uobiscū. Karitas mea cū oīb; uob̄ in xp̄o

ꝗ ē uō t dn̄m diligo.

ih̄u dn̄o nr̄o amen. Explicit ad cor. p̄. Explicit

Post actā p̄niam ꝯsolatoriā scribit eis

a tiade p̄ titū ⁊ collaudans eos hortat̄ ad

meliora. ꝯtristatos q̄de eos s; emendatos

ostendens. Incip̄ ad Cor. sc̄a.

n̄ usurpatōne

Paulus ap̄s ih̄u xp̄i p uoluntate

n̄ hōiū. q̄ iuit cū p̄ma. ꝯ oīa renunciauit

dei ⁊ thymotheꝰ fr̄at ecclie dī. q̄ ē corint

sp̄e sā ḡ renati. p̄ fr̄is ē metp̄ol corinthus

hi cū om̄ib; sc̄is qui s̄t ī uniūsa achaia.

. sine quo pax uel b̄ dati

gr̄a uob̄ ⁊ pax a dō patre nr̄o ⁊ dn̄o ih̄u x̄.

ꝗ Sum qd̄ eram nec eram qd̄ sū. n̄c dicor utrinq; d̄s h̄. t ūgo matr̄

ꝗ Quibdam corinthior̄ p̄ p̄mam ep̄m correctis causa reliquor̄ scribit sc̄dam. repellens pseudo a p̄los ostendendo deceptōne p̄dconis eor̄ se mt̄ tis modis ꝯmendans. Hortat̄ ⁊ in elemosinis p̄ decos p̄ꝑ correctum fornicatorē recipi. quia ⁊ boni ibi tribulantur se eis exemplū p̄ponit.

ꝗ De ꝯmendatione ap̄li ⁊ de pseudo repulsione p̄cipua pars h̄ ep̄le agit. Ap̄li enī audita p̄ori ep̄la quidā exasp̄ati ap̄lm ap̄li ꝯtēp̄nentē pse udo extollebant.

Benedictus deus et pater domini nostri ihesu christi pater misericordiarum et deus totius
consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione
nostra, ut possimus et ipsi consolari eos qui in omni pressura
sunt, per exhortationem qua exhortamur et ipsi a deo.
Quoniam sicut habundant passiones christi in nobis ita
et per christum habundat consolatio nostra. Sive autem tribula
mur pro vestra exhortatione et salute. Sive consolamur pro
vestra consolatione. sive exhortamur pro vestra exhortatione
et salute, que operatur tollerantiam earundem passionum quas
et nos patimur, ut spes nostra firma sit pro vobis. Scien
tes quoniam sicut passionum socii estis, sic eritis et con
solationis. Non enim volumus vos ignorare fratres
de tribulatione nostra que facta est in asya, quoniam supra modum gra
vati sumus supra virtutem, ita ut tederet nos etiam vivere. Sed
ipsi in nobis metipsis responsum mortis habuimus,
ut non simus fidentes in nobis, sed in deo qui suscitat
mortuos, qui de tantis periculis eripuit nos et eruet
in quem speramus, quoniam adhuc et eripiet, adiuvantibus
et vobis in oratione pro nobis, ut ex multarum personis fa
ciem eius que in nobis est donationis per multos gratie

Benedictus. primum prefectus loquitur de tribulatione, proponens se exemplum pacientie et consolationis a deo accepte, ducens laudi quod alii ignominie, deus enim pater christi, per quod est nobis pater misericordiarum pacienter dans veniam peccatorum, bona opera, et in tribulatione constanciam, et deus dator perfecte consolationis quem deus dare his qui pro christo paciuntur. Qui deus consolationis, ex hoc patet quia consolatur.

Primum de sustinendis tribulationibus que evasipatur per potestatem eorum pseudo accitantibus bonis inferebant, proponit se ipsum pacientie exemplum dicens quod quecumque apostoli paciuntur ad instructionem eorum fieri, ut discant pati et cognoscant se solacium habituros in tribulatione. Exhortamur sic consolamur passive posuit. Qua exhortamur, id est deus a deo dedit non solum ut consolaretur nos, sed etiam exhortaret, et ita consolacio nostra valet exhortari alios.

Que salus operatur, id est intendit operari in vobis adeo ut spes.

Sed ipsi soli, non solum autem de nobis in nobis quia natura nichil nisi mitte promittebat ut defectum.

Et adhuc eruet ut ex personis multarum facierum. Ad deum pro eorum predicatione consulit gratie agant deo pro eorum predicatione per multos fructus ea ora tione fidei, quod in ipsis est, per multarum dictum facierum pueros et certos etates utriusque sexus. Adiuvantibus orando ut gratie agant pro nobis per multos fructus, gratie dico donationis eius que est in nobis, id est intendit tribulationibus et sed faciat ex personis, id est per multarum facierum, id est dilectionum ut servitutem conditionum, etatum, ut more illo uniusque idem agant. Ut in tuenti omnibus ut gratie agant pro nobis donationis eius que in nobis est pacie tribulationum, apostolatus et ceterorum, donationis dico per multos, id est que donacio nostra per multis. Agant gratie dico ex personis multarum facierum, id est dilectionum in virtutibus. Donationis, precedentibus ex personis, id est honestis viris ut nobis et aliis, multarum facierum, id est dilectionum, non facie iob, fuit pacientia david, humilitas moysi mansuetudo.

Consolatur quidem deus apostolum pro quibus patitur, et ideo id est vos eadem gratias deo referatur.

Modo gloria nostra est simplicitas et sinceritas dei non carnalis sapiencia ut pseudo et hoc testatur conscientia nostra

¶ Non in sapientia carnali que est voluptates diligere labores vitare ut fornicatores ... et non cum predicant ut pseudo sed in gratia dei ... quod sequentia gratulationis indicant. Nam g. id est non diffido de auxilio dei quia purum est conscientia.

¶ Sicut impiis magna pena est conscientia et prius gaudium ... sic sanctis habere gloria tribus sed deo totum dantibus. Perfice illos ceperat qui ceperant meliores effici cognito apostoli affectu ... se et gloriabantur in eo.

¶ Cognosceretis quia gloria id est per nos consequimini gloriam eternam debetis et nos per vos bonis instructoribus quod non esset si cum offendiculo a vobis acciperem.

¶ Ex parte non est ex toto quia et si scitis quod abstinui non tamen scitis quanta dilectione hoc feci.

¶ Hac confidencia qua quondam munda vita erat volui videre quos ante indignum erat videre. Sic et non vult propter alios est qui modo se purgant.

¶ Et hac f. propter mutuam illam gloriam. Volui prius quia in priori epistola promiserat se venturum et non venerat. Iudei et levis videbatur quod non crederent. Non enim hoc fecit nisi propter eorum culpa. Illud est iudicandum iudex ... quod putat verum quia quantum in ipso est non fallit ipse sed fallitur. Ille mentitur qui dicit verum quod putat falsum non est liber a mendacio quia ore nesciens verum loquitur sciens autem voluntate mentitur. Duo imponebant ei quod levis quod et levis erat et quod gratia maioris commodi hoc iter dimiserat.

¶ Est et non id est non aliquid cogito quantum scio ... quia utilitas preponenda est voluntati.

¶ Fidelis autem deus. In hoc non sum mentitus ... quia in illo animo sum mentitur vobis et hoc credi potest quia deus est fidelis qui per misit doctorem veritatis, vel deus verax est in hoc mihi testis et hoc est videtur apud me esse est et non. Sed deus fidelis est et promissis quia in illo nostro toto sermone quo apud vos fuit non est est et non id est mendacium. In nostro sermone non fuit est et non quia in illo dei filio id est in eius predicatione quod dei filius est predicatus per nos non fuit est et non. Sed est id est affirmatio veritatis tantum fuit in illo. Quod si mendaces essemus et ipse quem docuimus et predicavimus. Verax est dei filius quia promissiones dei in illo id est per illum sunt est id est veritas et completio. Non est credendum quod mendax sit per quem pater veritas apparuit. Quia per eum promissiones dei sunt implete ideo nos per ipsum deo amen id est veritatem esse et quod deus in christo sunt veritas est ad gloriam nostram quia per hoc probamus veram predicationem. Amen dico non et vobis et vobis sed qui confirmat deus est.

¶ Deus et fuit verax qui deus per mendaces promissa sua non implevit sed ea christe implevit.

¶ Vobiscum. Tunc si vos firmi estis in christo magis constat e nobis per quos vos firmati estis.

vos et alii debetis orare pro nobis et ideo omnes ponite vestram

agant pro nobis. Nam gloria nostra hec est testimonium

veritate quia hoc non gloriam cum honestum ... sed testis. Scientia non remordet sed testificatur que ...

conscientie nostre quod in simplicitate et sinceritate

sinceram veritatem de deo predicantes non et carnales observancias

dei et non in sapientia carnali sed in gratia dei conversati su-

ubi tot mala — quibus celestium de vite nostre — habundantius quia ...

mus in hoc mundo habundancius autem ad vos. Non

epistola precedenti — nec in hac — ne his dictis ad exigere ...

enim alia scribimus vobis quam que legistis et cognovistis

et sicut hic usque ... cognovistis

cia operum cognovistis. Spero autem quod usque in finem

me in eodem.

cognoscetis sicut et cognovistis nos ex parte quia

cum omnia aperta erunt

gloria vestra sumus sicut et vos in die domini nostri ihesu christi

habundancius ad vos ... propter spem ... glorificationis ...

Et hac confidencia volui prius venire ad vos

vestre in macedoniam — confirmatione quod prius fidem — vobis ductu

ut secundam gratiam haberetis, et per vos transire in ma-

ut multiplicius vos confirmarem.

cedoniam et iterum a macedonia venire ad vos et a

ut elias fecit — et non feci — ... non propter ...

vobis deduci in iudeam. Cum ergo hoc voluissem numquid levi-

sed impetu animi eadem levitate dimisi — ut per carnalis omnes

tate usus sum. Aut que cogito secundum carnem cogito

et postea non est dimiserit

do proposuerit ... pro ... apud me in corde meo affirmatio et negatio ...

ut sit apud me est et non. Fidelis autem deus quia sermo

fidelis deus verax est qui testis est mihi — quod est in pseudo ...

noster qui fuit apud vos non est in illo est et non. Dei

non est et non quia non fuit in christo quia id predicavimus quod nos ... in illo dei filio quod dei filius

enim filius dominus ihesus christus qui in vobis per nos predicatus est

predicatus per nos — ... voluntate ...

per me et silvanum et thymotheum non fuit in illo est

et non sed est in illo fuit. Quotquot enim promissiones

id est complete — confirm — apostolo

dei sunt in illo est. Ideo et per ipsum amen deo ad gloriam

per quod hoc manifestatur — ... in predicatione ...

nostram. Qui autem confirmat nos vobiscum in christo qui

unxit nos deus · et qui signavit nos et dedit pig-
nus spiritus in cordibus nostris. Ego autem testem deum invoco
in animam meam quod parcens vobis non veni ultra Corin-
thum · non quia dominamur fidei vestrae · sed adiutores sumus gau-
dii vestri nam fide statis. Statui autem hoc ipsum apud
me ne iterum in tristitiam venirem ad vos. Si
enim ego contristo vos · et quis est qui me laetificet nisi
qui contristatur ex me. Et hoc ipsum scripsi vobis ut non cum
venero tristitiam super tristitiam habeam de quibus oportuerat
me gaudere · confidens in omnibus vobis quia meum gau-
dium omnium vestrum est. Nam ex multa tribulatione et an-
gustia cordis · scripsi vobis per multas lacrimas
non ut contristemini sed ut sciatis quam caritatem
habeam in vobis habundantius. Si quis autem contristavit
me · non me contristavit sed ex parte ut non onerem omnes
vos. Sufficit illi qui eiusmodi est obiurgatio haec quae
fit a pluribus · ita ut e contrario magis donetis et console-
mini · ne forte habundantiori tristitia absorbea-
tur qui eiusmodi est. Propter quod obsecro vos ut confirmetis in
illo caritatem. Ideo enim et scripsi ut cognoscam

Ego dum te Rom. ... pro levitate vel terreno modo dimisi sed parcens vobis non veni ad vos. Sed quia ... dispositum non implevit quando providens aliquid meditatur nec levitas iudicatur. Non quia sic dominemur ... de dominio eo quod dixit parcens.

Vel si ne in de vobis esset tristitia sic fuit auditis eorum peccatis. Si enim ego contristando increpando quocumque modo vel per epistolam vel praesentia ... nos me ... contristatur ex me · id est mea volun- tatem ut peniteat.

videte ergo ne frustra quod meum gaudium.

Et non hoc affectu corripio contristatum insultare ... ex dolore fructus.

Scripsi fornicatione illum recipi qui correcte ... timere enim potuit per lacrimas suas quas praecipue monuerunt.

Si correctus in animo dolet mox habet fructum.

peccavi gemuit dominum mutat ei miserebor.

Ideo est cum ... eum recipiendum scripserim ... ut ... obedientie ... correctione cognoscam an in omnibus.

Id debemus condonare ne decipiamur a sathana per nimiam asperitatem quia si non per clementiam decipere decipit asperitate inmodica.

Cont. levitatem quam imponebant ei quasi si cum venit culpa non venit ad nos ita etiam per unum culpam isti non sunt conversi.

Cum autem ve. sicut culpa eorum fuit quod non venit corinthum sic quod non profecit in troade. dum apud eos impeditur moratur ut illi quo non potuit ibi proficere quia forsitan tytus longius eorum expellius [illegible] potuit.

Eo quod. quia solus non poterat instruere fideles et perstrepentibus incredulis repugnare.

Deo gratias. hactenus de tribulationibus et cur culpa non veniat. hic incipit se commendare et pseudo reprimere.

Odorem n. i. christi qui velut odor procedens a patre notificavit eum invisibilem. Bonus odor d. ut olim oscula ita modo predicacio vera. Odor christi in quorum vita et predicatione apparet ostenditur non blasphematur.
In his qui salvi fiunt sumus odor bo. o. quod odor christi. sed hominibus aliis bonus aliis malus. pro ipsi crediderint. Nam si credunt nos odorem vitae per vitam eis predicare. eis sumus vita. sed si mortis odorem credunt nos predicatio nostra est illis mors.
Odor mortis. unde non in predicatione procedat mors in incredulis morte eternam.
Bonus impleta est o. mundus bona fama. qui undique fame christi et pauli bono odore moritur. qui eam diligit vivit bono o. Ant non esset claritudo sed [illegible] in iudea non surgeret in priorum. sed si per sequendo frangitur ampulla unguenti odor amplius diffundit.
Unde iob. dies mei transierunt velut naves poma portantes.

Adulter non querit de uxore alicuius prolem sed voluptatem. ita et pseudo lucrum ut gloriam de predicatione.
Incipimus. quia sciebat eos sinistre accipere commendationem suam. et in prima epistola dixit suam gloriam quererent [illegible] secundum eorum opinionem.
Quasi diceret nos etiam ad laudem nostram descendisse. quia ita nos ad hanc predicationem. Ipse lo. Numquid enim excedimus ut qui de lege

Ob hoc
experimentum vestrum. an in omnibus obedientes sitis. Cui
donare debetis autem. per nimiam intercessionem donavi
autem aliquid donastis et ego. Nam et ego quod donavi
quia hi non tenuere eum et expulsi. Ad sic per christum donavi ne vestra invidia
si quid donavi: propter vos in persona christi. ut non circum
condonato que per amicos hi facere ne desperare. [illegible] decipere o
veniamur a sathana. non enim ignoramus cogita
seviendo. facere nimia asperitate. Profectus vobis non veni corinthum. predicando.
tiones eius. Cum venissem autem troade propter evangelium christi.
corda parata. operante domino. non potuit facere ibi
et hostium mihi apertum esset in domino non habui requiem
laetitiam meae. ibi sic adiuvarem. qui in eum veniret.
spiritui meo. eo quod non invenerim tytum fratrem meum
quem eum [illegible] in quibus hostium apertum. Ad non venit.
sed valefaciens eis profectus sum in macedoniam. Deo
ago. triumphare nos facit. in predicatione christi quos perversos tota
autem gratias qui semper triumphat nos in christo ihesu. et
vel eius predicatio
odorem noticie sue manifestat per nos in omni
modo. per nos. odor christi bonus et suavis deo. Unde in vobis. Bonus et honus christi quia est
loco. quia christi bonus odor sumus deo in his qui salvi
vivant. et hoc quod contra hereticos pereunt quia bona inter se faciunt. Ad bonum est hominibus
fiunt. et in his qui pereunt. Aliis quidem odor m
iudicio.
aliis videntur odor mortis. et aliis o. v. per ut ipsi. Nos sumus
ortis in mortem. aliis autem odor vitae in vitam. et
odor est per nos sed hoc operatur. et adeo. Ita ad ministeria vel per voluntatem
ad haec quis tam idoneus. Non enim sumus sicut plurimi
non per posse. sine intentione non per quod illu
pseudo
mi adulterantes verbum dei. sed ex sinceritate. sed
que nos docuit. Non tamen ab eo reprehendi non pseudo de fide quia
solum ut ei placeamus.
sicut ex deo coram deo in christo loquimur. Incipimus 3
Sed nos sumus. non de nobis. istis laudibus putatis longe quod
sic ipsi.
iterum nosmetipsos commendare. Aut numquid egemus
nulla ut commendat. missis ab aliis. ad alios.
sicut quidam commendaticiis epistulis ad vos. aut ex
non egemus quia in quibus scientia mea et vita mea et representant alios. ubi
vobis. Epistula nostra vos estis scripta in cordibus nostris
quia pro nobis est ita. quia vita docere nos invenitur adiacentibus vos omnibus
quae scitur et legitur ab omnibus hominibus. Manifestati

dñi ñ similes xpo.
principalis uos scripsit ñ e. q ñro ministerio operat ds.
ti q epla estis xi ministrata a nobis. 7 scripta
debilit. q nunq delebit uiuit. ñ iduri cordib; humilib; no
ñ atramto s; spu di uiui. Non i tabul lapi
deis s; i tabul cordis carnalib;. Fiducia aut
q̃ ñ uetel. p ñ nob h pal data. i pferedm aplice dignit
talē hem p x ad dm. Non qd sufficientes
simi cogitare ad a nob. q ex nob. s; suffici
encia nra a do ē. Q 7 idoneos nos fecit mi
testamti ministros. ñ littera s; spu. Littera eni
occidit. Spc aut uiuificat. Qd si ministratio
mortis littis deformata i lapidib; fuit in
gla. i ut ñ possent intende filii isrl i facie
moysi p glam uult ei q euacuat. qm non
mag ministracio spc erit i gla. Nā si mi
nistrato dapnatōis in gla ē. multo mag
habundat ministeriu iusticie i gla. Nā nec
glificatū ē qd claruit in hac pte. p excellē
te glam. Si eni euacuat qd p glam ē mt
to mag qd manet i gla ē. habentes g talē
spē. multa fiducia utim. 7 ñ sic moyses po
nebat uelam sup facie sua ut ñ intendent
filii isrl in facie sua qd euacuat. s; obtusi s.

Scripta ñ at. i. q estis representacio x. 7 mia. h ē firmit scriptū in cordib; nris. ñ delebit q atrāto scb. 7 ñ ut nos ut pseudo q heretes inseruīt.

Collib; q hnt effectū in splendidū sensū hntib; ñ lapideis s; tenu.

Fiducia dicit se non ege eplis, s; q non se amendat sed apstm. epla x. 7 nra estis. S; fiducia dicendi talia ñ a nob s; a dm refirm. 7 epla nra estis spu ñ atrāto scripta ut pseudo ut i lapidib; ut mo ysis. Sz fiducia hem s; ñ a nob 7 ñ egem cmdatone s; hac fiducia.

Qs fecit ds ministros noui 7 spm non p litteram. q littera occidit dū facit cognēe peccare. 7 addit puaricato ne 7 magis incitat pseruim pr aduentū xpi. Littera 7 spc. q alio m de lex 7 gra. lex q bona ē. S; cū gra ut cū caritate scla pcedit. ipa occidit cum sic inuit pcatū. Bone cū uiuis qd sit gra fieri ñ p. indicat hoi qd infirmū ē ut quat grām lex g ducit ad fidē. fides impetc spm. Spc q uoluntas non ē. ñ ē liba cū cupiditatib; uincat. In malo quidem ē liba ad bonum non nisi filius liberauerit.

Gla moysi euacuat p legem spc. cū nulli posit aspice glam di sicut petr. 7 alij in monte. Nec ē. q 7 in moyse statt ñsui nec modo in ministris ueteris legis est. Gra. q figurū ñ uitas. gla moysi q stelle in uespe x. q sol. q stellas oriens obscurat. Omnis ite dapn; s; mag ad laude pficit si indulgat.

Qd claruit scilicet moyses in hac predicta parte i. facie. 7 non est glosum in hac p. i. respectu huius nre partis.

Non dicit glam s; pter glam. q fuit confirmata lex.

Nota q ministri di nisi magna utant fiducia in dō peccant.

R. ratio eor hebes ē. ñ potest penetrare q̄m diu ñ credunt.

Aperta sunt prata et apparuerunt herbe uirentes.

Sed usque huc qui sunt in christo euacuatur, scilicet super corda eorum est uelamen uel cecitas de prauis mentis tenorem eorum, cum uel quoniam legitur uel exponitur eis moyses, et ita duo obstant eis ut non intelligant, scilicet uelamen uel obscuritas in lectione et cecitas super corda.

Dominus spiritus sanctus est dominus uel per operari quod uult, et per hoc quos uult illuminat, quos uult in tenebris deserit. Ubicumque autem est spiritus domini uel filii per quem datur, ibi libertas, et ideo iudei quia non habent spiritum non possunt libere intelligere ut nos. Uel dominus ad quem conuertuntur est spiritus qui eis facit spiritualiter intelligere.

Nos reuelata facie in qua iudeis est uelamen. In speculo non ut ymago cernitur, sed conamur ut per hanc ymaginem quod nos sumus uideamus ut eum ad quem facti sumus tamquam per speculum in ymaginem dei eandem quam specula[mur], quia eadem ymago dei est et gloria dei, sicut supra uir quod ymago est et gloria dei.

Speculantes a speculo non a specula, quod in greco non est ambiguum. In eandem quam speculamur quasi speramus ymaginem, ut simus glorie uel simus cernimus a gloria uel claritate moysi in gloriam [illegible] dare spiritum dei, tamquam a [illegible].

Transformamur, transimus de forma in formam, de obscura in lucidam, quia et ipsa obscura ymago dei est in qua homines [illegible], quia non excellens cum a deo iustificatur a deformi forma in formosam formam mutamur, et [...] uita non bona de gloria [...] in gloria iustificatoris uel de gloria fidei dei uel filii dei in gloriam speciei, ut ei similes a spiritu dei, quia hoc bonum a gratia dei, hec ymaginis [...] fiet perfectio, ad quam consequendam nos erudit, cum autem ad perfectum fuerit hec ymago renouata similes deo erimus.

Sed usque huc ... in lectione et cecitas super corda.

Ymitantes uel lucem lux coram hominibus, coram deo, non ut uideantur ab hominibus.

Deus huius seculi. Deus huius seculi uel quia non solum bonos regit sed et malos per nutum [...] dando eis quod uolunt uel ut non credant, adiuuat eum omnes ad hoc quod uolunt, uel deus seculi diabolus princeps mundi, qui secularibus principatur, uel deus seculi superbia in [illegible].

Non enim nosmetipsos predicamus, sed ihesum christum [...] coram deo in manifestatione ueritatis.

Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, et quod in [...] moyses credere, lucem quod [...] in quo perficientur hominis affectio [...] tenebre, nunc autem lux. Scientia glorie dei est qua sanctorum lumen esse quo tenebre nostre illuminantur.

[ip]sensus eorum. Usque ad hodiernum enim diem id ipsum uelamen in lectione ueteris testamenti manet non reuelatum, quoniam in christo euacuatur. Sed usque in hodiernum diem cum legitur moyses, uelamen est positum super cor eorum. Cum autem conuersus fuerit ad dominum, auferetur uelamen. Dominus autem spiritus est. Ubi autem spiritus domini, ibi libertas. Nos uero omnes reuelata facie gloriam domini speculantes, in eandem ymaginem transformamur a claritate in claritatem tamquam a domini spiritu. Ideo habentes hanc administrationem, iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus, sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes uerbum dei, sed in manifestatione ueritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram deo. Quod si et opertum est euangelium nostrum, in his qui pereunt est opertum, in quibus deus huius seculi excecauit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio euangelii glorie christi, qui est ymago dei. Non enim nosmetipsos predicamus, sed ihesum christum dominum nostrum, nos autem seruos uestros per ihesum. Quoniam deus qui dixit de tenebris splendescere die, ipse illuxit

lu[xit] in cordib[us] n[ost]ris ad illuminatio[n]e[m] sci[enti]e clari-
tatis d[e]i in facie [christ]i ih[es]u. Habem[us] au[tem] thesau-
ru[m] istu[m] i[n] uasis fictilib[us] ut sublimitas sit
uirtutis d[e]i [et] n[on] ex nob[is]. In o[mn]ib[us] tribulatione[m]
patim[ur] s[ed] n[on] angustiam[ur]. Aporiam[ur] s[ed] n[on] de-
stituim[ur]. p[er]secutione[m] patim[ur] s[ed] n[on] derelinquim[ur].
deicim[ur] s[ed] n[on] perim[us]. Semp[er] mortificatione[m]
ih[es]u in corpore n[ost]ro circu[m]ferentes ut et
uita ih[es]u in corporib[us] n[ost]ris manifestet[ur]. Semp[er]
eni[m] nos q[ui] uiuim[us] i[n] morte[m] tradim[ur] p[ro]p[ter] ih[esu]m ut [et]
uita ih[es]u manifestet[ur] i[n] carne n[ost]ra morta-
li. Ergo mors i[n] nob[is] op[er]at[ur] uita au[tem] i[n] uobis.
Habentes au[tem] eunde[m] sp[iritu]m fidei sic[ut] scriptu[m] e[st].
Credidi p[ro]p[ter] q[uo]d locut[us] su[m] [et] nos cred[i]m[us] p[ro]p[ter] q[uo]d
[et] loquim[ur]. Scientes q[uonia]m q[ui] suscitauit ih[esu]m [et]
nos cu[m] ih[es]u suscitabit [et] constituet uobiscu[m].
Omnia eni[m] p[ro]p[ter] uos ut gr[ati]a habundans p[er]
multos gr[ati]ar[um] actione habundet i[n] gl[ori]am d[e]i.
P[ro]p[ter] q[uo]d n[on] deficim[us] s[ed] lic[et] is q[ui] foris e[st] ho[mo] n[oste]r
corru[m]pit[ur] t[ame]n is q[ui] int[us] e[st] renouat[ur] de die i[n] die[m].

habeant de altitudine scientie hic de singularitate animi que est ad gl[ori]am [et] si n[on] uideant.

Thesauru[m] scientiu[m] d[e]i q[uo]s fidelib[us] erogam[us] p[er]fidis abscondim[us].

afflig[imu]r [...] humiliamur s[ed] n[on] confundi[mur] [illegible]

Ergo mors i[n] nob[is] op[er]at[ur] q[uia] p[er] morte[m] uita ih[es]u [con]seq[ui]m[ur]. [illegible]

Tempora uariata s[un]t non fides [...]

[illegible] nos nobiscu[m] [...] ut n[on] inferiores s[ed] pares nobis sitis [...] ad uos sp[e]ct[ant] ut gr[ati]a d[e]i habu[n]dans i[n] uob[is] [...] gr[ati]ar[um] actione ut uos [et] illi gr[ati]as agant habu[n]dant[er] i[n] gl[ori]a d[e]i [...]
Omnia eni[m] p[ro]p[ter] uos o[mn]ia sustin[em]us ut n[on] paucos ad d[eu]m [...] cat. cu[m] [con]tumelia est si ueniant pauci. f[...] e[st] aliene.

Id enim tribulationis nostre quod in presenti est momentaneum et leve. supra modum in sublimitate eternum glorie pondus operatur in nobis. Non contemplantibus nobis que videntur sed que non videntur. Que enim videntur temporalia sunt. Que autem non videntur eterna sunt. Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur quod edificationem ex deo habemus domum non manufactam sed eternam in celis. Nam et in hoc ingemiscimus habitationem nostram que de celo est superindui cupientes. si tamen vestiti non nudi inveniamur. Nam et qui sumus in hoc tabernaculo ingemiscimus gravati eo quod nolumus expoliari sed supervestiri. ut absorbeatur quod mortale est a vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum deus qui dedit nobis pignus spiritus. Audentes igitur semper et scientes quoniam dum sumus in corpore peregrinamur a domino. Per fidem enim ambulamus et non per speciem. Audemus autem et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore et presentes esse ad dominum. Et ideo contendimus sive absentes sive pre

Renovatur de die in diem. assidue purior efficitur per ignem tribulationis [illegible]

Scimus enim quod huius edificationis si corpus tribulatione dissolvatur [illegible] [illegible] Ingemiscimus [illegible] [illegible] Augustinus [illegible]

peregrinamur quia et si ubique deus non tamen hic videtur sicut in celis.

ł ut n̄ crediderit· q̄ reputat̄ eis ꝑ ope ut ꝑ omissione.

q̄n astabim̄ ei ꝯtendim̄ ut ꝓsentes

scientes placere illi. Omnis enī nos manife

ān uid̄te x̄. ad similitudinē meliorū

stari oport; an̄ tribunal xp̄i· ut recipiat u

bonū ł malū. q̄ nīls mēt n̄ du ē ī corpe· n̄ q̄d omīa gñnt corp̄e.

nusquisq; ꝑpa corpis. ꝓut gessit siue bonū

ł q̄ añ tribunal q̄m adstabim̄.

siue malū. Scientes ḡ timorē dn̄i· hōibus

ut timeant· nob̄ cr̄d̄e q̄ n̄ ꝓ seudo. sī ꝓbati.

suadem̄. deo autem manifesti sum̄. Spo

aūt ⁊ in ꝯscientiis uris manifestos nos ēē

sicut n̄ ꝓus. maniam.

Non itm nos ꝯmdam̄ uobis· s̄ occasionē

damꝰ uobis gl̄andi ꝓ nob· ut habeatis

ad eos qui in facie gl̄ant ⁊ non in corde.

ꝯtemplatōe diuīnꝰ. omīa tp̄oralia. ad honore dī cō

Siue enim m̄te excedim̄ d̄o· siue sobrij

descendo ad mīam utilitate.

sum̄· uobis. Caritas enim xp̄i urget

nos. Existimantes h̄ q̄m si unus ꝓ omībȝ

ui īn pecc̄o. m̄ p̄catis. ut ēent ꝓ eū ū

mortuus ē· ḡ oms mortui sunt· ⁊ ꝓ omībȝ

alio egent. Iā mortuis. ūiuūt ꝓ remissione

mortuus est xp̄c. ut ⁊ q̄ uiuunt iam n̄

sibi uiuant. s̄ ei q̄ ꝓ ipis mortuus ē· et

resurrexit. Itaq; nos ex hoc nemīnē no

uim̄ sedm carnem. Et si cognouim̄ sedm

carnē. sed nunc iam non nouim̄. Siqua ḡ

in xp̄o noua creatura ē· uetera transierunt.

Ecce f̄c̄a sunt noua omīa. Omīa aūt ex d̄o.

Aut uelit unusq̄sq; q̄ ꝑut· qui si n̄ ꝑ se ꝑ alios gesserūt· dū ꝑ eos ut crediderit ꝓ· q̄d indicat n̄ sedm q̄d gesturi erūt si diu uiuerent· d̄r eīn ꝑut gessit in corpe non ut gesturus e. ēēt si uiueret.

Ut si unꝰ ꝑ omībȝ· ł si x̄p̄ ꝑ omībȝ q̄. ad se ⁊ si n̄ ꝑ sua omībȝ ⁊ omīs hoīs debent mori ꝑ amore illius. ⁊ q̄ hoc ē nemīnē laudam̄ sedm carnē· ł sua querentē· n̄ q̄ tħn b̄ tp̄alia n̄ et nūq̄. Nec ħ debe fac̄e ꝗ ⁊ si ꝓ fuit īmortal sic ego pūmu ħm mī ē d̄ eīn insidet. iā ē īnortal ⁊ ł secūr de pmo. Siqs ḡ ī x̄ ē renat nouus· illa q̄ spe fuit mortalitas· ⁊ iā subit re· ⁊ dabit noua īmortalitas. ut ſiqs nouꝰ uet lex ꝑ sic illi ⁊ nouam ħt.

Suadem̄ ut cedāt ⁊ pudeat ē q̄ quomo ā ꝓuloq̄o dies dn̄i indubiū uenit. d̄o āu manifesti· q̄ ħ ꝑdicat q̄d ubiq̄.

ꝯ omīs enī sugbia uelut insania.

Siue enī m̄te exce· de nob potestis gl̄ari q̄ q̄cq̄s agim̄ ꝑ honorē dī ut utilitas ꝑxīmi. Siue excedim̄· ł si nos ꝯm dam̄· m̄q̄ putam̄ insensati ad honorē dī ē q̄ nos sic exaltet ut. si sobrij ut non de nobis alta dicam̄ q̄d ūrm utili tate. Si supbe putat locut q̄d ē ī isania dū se laudat ł dicens· dimictens ē ꝯo si n̄ iactant̄ s̄ ad gl̄am audi encū ꝯ honestis ꝑficit. ꝯ testis capere.

Si excedim̄· n̄ audit q̄ n̄ licet hōi loq̄· do ⁊ n̄ uob q̄ n̄ pa Karitas ē· q̄ ipē ꝑ ꝑ omībȝ mortuus ē. n̄ ꝯtat mortuꝰ fuisse in adā. q̄ ꝯtin ne tunt sit hoīb; ap̄ls ut eos alliciat ne ſe laudat. Caritas ē· ꝑ uob ⁊ toł. caritas enī urget ut oīa ꝑ uob faciam̄. ł eū descendo inuitor ł. q̄ se nūe ꝯ pacitati ꝯtepau. Ht incipit ꝑ ꝯmdatōe minist̄y sui ca. ł ḡrām ł ꝯmdare cui gr̄e ap̄ls sūt minist̄.

Ḡ oms mortui ł mortui erant ī pecc̄o q̄ ē moreret x̄ n̄ ꝑ mortuis suscitandis ut mortuus ē ut hoīes uicijs m̄ tificarē· ne uiuāt ł carne· ł in uicijs. q̄ omīs añ ħ ⁊ ꝑ in morte ł mortui sūt uicijs. nullꝰ iā morte ł mortꝰ pecc̄o libabit nisi ꝯ hūi diei. Ne uiuāt ḡ hoīes ē ł ꝑ sua ūo x̄ q̄ suscitauit eos· m· ut q̄ eos uicijs mactauit. ⁊ si mortꝰ ē ⁊ resurrex ꝑ oībȝ· ł uid̄o ⁊ ḡtilis ḡ nemīnē nouim̄ ł carnales o· nec ḡtiles ł carnis uoluptates n̄ ꝯnūit ł corrupcōne uetis hominis debent uiuere.

Q̄ uiuūt ī corpe n̄ ł s̄ ūo dī q̄. debꝫ· q̄ ⁊ si ē us; ad ē ēē fuit ꝑ omīa uiuat. iā ꝑ resur· n̄ ē· s; appar; q̄d n̄ ēē putabat. Vn̄ cū exaltauit sī· ħ ꝯ cognosceris q̄ ē su uiue ḡ ei reddant gl̄e do n̄ hoī solū ꝑ eis passo.

Nemīnē no· ł car· ꝯum futurū ī ēra spe tenꝫ. q̄ iā sit p̄sens q̄ ī ł surgente iā īpleta ē. q̄ si ꝯ ł carnē· n̄ q̄n in eadē substa carnis. s̄ n̄ ī eadē gl̄iate corruptōh. q̄ noīe car nis signat. ⁊ si nouim̄ x̄ ł carnē· ł carnis mortalitatē añ resurr̄. ħ iā ꝑ n̄ nouim̄ q̄ iā n̄ morit. ⁊ q̄ d̄s ī xp̄o spē· ⁊ si n̄ re· sic ḡ ī ł noua c̄ata· ł· t· inouatis fide t̄n sit spe mortalitas. ⁊ ad̄ꝫ nouitas resurrectionis.

Aug̃ sup io. Ad patrē uado ⁊ iā n̄ uidebitis me. ł ūg̃. capere ꝑim q̄m d̄ns sedm carnē me nolle ꝑsistitis. De ueterem ħm ꝑtinētia noua ueneut. ut. ⁊ oīa noua ł hoīs.

ululus ł· q̄d m̄ sū· ł. mortat. n̄ abiero pa· n̄ ue· ħ ē n̄ potestis

ł ut ertor ydolat̄e· ⁊ uital uni dī successit. ueta oīa· ł· ut. ⁊ oīa ad

ł n̄ n̄ sp̄ē u̇eller n̄ sublevare infirmū.

Qui reconciliavit nos sibi per Christum et dedit
nobis ministerium reconciliationis. Quoniam quidem deus
erat in Christo mundum reconcilians sibi non repu-
tans illis delicta ipsorum et posuit in nobis verbum
reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur
tanquam deo exhortante per nos. Obsecramus
pro Christo reconciliamini deo. Eum qui non noverat
peccatum pro nobis fecit deus pater ut nos efficeremur
iustitia dei in ipso. Adiuvantes autem et exhorta-
mur ne in vacuum gratiam dei recipiatis. Ait e-
nim: Tempore accepto exaudivi te et in die salu-
tis adiuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile ec-
ce nunc dies salutis. Neminem dantes ullam offen-
sionem ut non vituperetur ministerium nostrum. Sed in omnibus
exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros in
multa patientia in tribulationibus in necessitatibus
in angustiis in plagis in carceribus in seditionibus
in laboribus in vigiliis in ieiuniis in castitate in
scientia in longanimitate in suavitate in spiritu
sancto in caritate non ficta in verbo veritatis in virtute

Pro nobis peccatum fecit ... peccatum dicitur sacrificium pro peccatis vel peccatum id est similitudo carnis peccati ... et iterum mortuus est peccato id est similitudine ... maledictum pro morte quae de maledicto dei venit ... et in Christo qui pependit in ligno.

Iustitia dei quia Christus deus totum est omnium consummatio.

Gratiam dei est remissio peccatorum quam in vanum recipit qui postea non exercet se in bonis ut qui in legalibus confidit.

Nunc quod non in lege nunc non cras nunc non post annum.

Sicut dei ministri qui non adulantur ut pseudo studentes lucro ... et regales ...

In suavitate ... ut illi qui per dulces sermones seducunt corda ...

In verbo veritatis non ...

dei. per arma iusticie a dextris et a sinistris. Per glo-
riam et ignobilitatem. per infamiam et bonam famam.
ut seductores et veraces. Sicut qui ignoti et
cogniti. Quasi morientes et ecce vivimus. ut cas-
tigati et non mortificati. Quasi tristes semper au-
tem gaudentes. Sicut egentes: multos autem locu-
pletantes. tanquam nihil habentes et omnia
possidentes. Os nostrum patet ad vos o corinthii.
cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini
in nobis: angustiamini autem in visceribus ve-
stris. Eandem autem habentes remunerationem tanquam
filiis dico. Dilatamini et vos et nolite iugum
ducere cum infidelibus. Que enim participatio iusti-
cie cum iniquitate. Aut que societas luci ad te-
nebris. Que autem conventio christi ad belial. Aut que
pars fideli cum infidele. Qui autem consensus tem-
plo dei cum ydolis. Vos enim estis templum dei
vivi. sicut dicit deus. Quoniam inhabitabo in illis.
et inambulabo. et ero illorum deus. et ipsi erunt mihi populus.
Propter quod exite de medio eorum et separamini dicit

Per gloriam et ignobilitatem. Ita exhibeamus nos sicut ministros dei per gloriam. si glorificamur ab hominibus. vel ignobiles et despecti ut non in insolentiam non in fine cadamus ut doleamus. Et sic in infamiam de aliquo scelere vel bona fama habeamus de aliquo bono opere. Ita exhibeamus nos habiti ut seductores a putatis quod non sit et apud alios boni veraces sine [illegible] ut non bona existimatione superbiam nec mala doleamus.
Notum quidam sic tanquam qui hoc qui in scripturis insolentes [illegible] sine [illegible].
Quasi morientes. Inimici putabant eos non evadere minas iniquorum et ipsi ope dei tuti sunt a morte plenitudine et futura.
Ita apud alios habiti ut castigati [illegible] a predone [illegible] apud alios non castigati quod esset esse mortificatos. vel castigati passi et non permittit deus corporaliter occidi et si multi martyres occiduntur non morte esse sed adversus [illegible].
Ita apostoli sunt mendici omnino possidere sine sollicitudine esse et tamen vel quam dominos earum possidere quod omnia ad pedes eorum ponebant.

Os nostrum patet. Multa dixi de nobis sed hoc omnia ample et diffuse, etiam ad vos corrigendos o corinthii qui stulti [illegible] me dimisistis et non ad meam superbiam.
Cor nostrum non erubescit dicere quod in se habet et ideo sicut angustus [illegible] pro scientia et bonum opus habuit non est sed a vobis ut vos putatis quod psendo [illegible] sed quod dum corda habetis ad intelligendum et implendum.

Ut christi et belial non conveniunt sic fidelis et qualis infidelis. Item nihil habet templum dei cum ydolis et vos estis templum dei. hiis omnibus ostendit communionem pseudo esse vitandam.
Quoniam inhabitabo et inambulabo inter eos. [illegible]
Quod [illegible] sed non timere [illegible] pro pace non corporaliter ab eis recedens sed spiritualiter. [illegible] correctione malorum [illegible] pace displicere non tangere. Non est propheta qui hoc dicebat [illegible] dimiserit sed inter eos habitabat et increpabat. et unum templum cum eis intrabat. eadem sacramenta celebrabat. [illegible] non pacem [illegible] immundum non tangere voluntate non consentire [illegible] malum [illegible] bonorum [illegible] fugiunt [illegible] imputat de sua peccata qui non fecit. Aliena non qui non approbavit non negligentia qui non tacuit non superbia qui in unitate permansit.

Ut deus non habet. vel separamini. vel seorsum sitis patri [illegible] sicut [illegible] ad litteram dicitur habitantibus in babilone. [illegible] Ysayas [illegible] captivitate longe [illegible] ad quos [illegible] captivitate non [illegible] de medio babilonie [illegible] faciunt quod illi et separamini vel arguite eos si locus est. ne tetigeritis vel ne consentiatis [illegible] non facio non consentire quam arguere.

carnales obliti. ne tactu sit. v delectatio que e[st] p[ri]mus motus.
/d[omi]n[u]s. et inmundum ne tetigitis et ego recipiam
recepturus me ipsum dans. ad gloriam in
uos et ero uob[is] in patrem. et uos eritis m[ihi] in fi
filios. et debitores. et quia d[omi]n[u]s h[ec] p[ro]mittit ... promitt.
lios et filias. dicit d[omi]n[u]s omnipotens. Has ergo h[abe]n
quia carnalia uicia multa sunt.
tes p[ro]missiones k[arissimi] mundemus nos ab o[m]ni
ut e[st] luxuria. ut ira. bona operando et baptismo
inquinamento carnis et sp[iritu]s. perficientes scifica
ceptam. ut s[e]c[un]d[u]m uenam ... Ad h[oc] nos h[ec] ... ut illos. ...
/tione[m] in timore d[e]i. Capite nos neminem le
ut pseudo. Amputatione ferimus. ut pseudo ... nulla
simus neminem corrupimus. neminem circumue
de uenit. ut nos abicia[n]t ... preceptis. ...
nimus. Non ad condempnationem uestram di
/diligo enim uos. secundum eterna. ... mod
co. Predixi enim quod in cordibus n[ost]ris estis ad
... uideo ... uita ... moneo ...
conmoriendum et ad conuiuendum. Multa m[ihi] fidu
correcti ... uob[is] ... alios ... ne sit uana
cia e[st] apud uos multa m[ihi] gloriatio p[ro] uobis.
Audita uestra correctione ... faciebat multum. superat ... tribulatio
Repletus sum consolatione. superhabundo gau
quia partim ... p[ro] peccatis uestris. Memorat ... pati ...
dio in omni tribulatione n[ost]ra. Nam et cum veni
ut eos prouocet ad caritatem. ... sed animos ...
ssem macedoniam nullam requiem habuit caro
det. secundum corpus et s[ecundu]m animam ... ibi ... de ancilla ...
n[ost]ra. sed omnem tribulationem passi sumus. Foris
lationes ... ne ... deficerem ... deus.
aut pugne. intus timores. Set qui consolatur
spiritu tam afflictos. ... recepit.
humiles consolatus e[st] nos d[eu]s in aduentu titi. Non so
quia uidit ... consolatum ... uob[is] et e[st] consolatus ...
lum in aduentu ei[us]. sed etiam in consolatione qua consolatus e[st]
de uestra emendatione. ... me uisitari desiderabatis. de emendatione
me in uob[is]. Referens nobis u[est]r[u]m desiderium. u[est]r[u]m
/ ... dignitione quam pseudo ... mea defectione ... tribulatione
fletum. u[est]ram emulationem p[ro] me. ita ut magis gau

Ut ab omni inquinamento e[st] perficientes s[anctificationem] sp[iritu]s. que tunc fit si timore
/dei loquimini quia qui sic deo hoc agunt sancti mundi esse non di-
... ab inquinamento e[st] ... obseruationum perficientes sanctificationem
que est tantum sp[iritu]s s[an]c[t]i. capite nos.

Ut mecum paciamini mecum coronemini.

Repletus p[ro]p[ter] uestram correptionem inuitat alios ad correctionem. dum
uidet eos perfectos p[ro] quibus patitur gaudet.

Caro. que et in adultis. anima que in corpore patitur spe futuri quietem.

Foris. de aptis inimicis. intus de falsis fratribus quos difficile tolerauit.

gaudeo quia penitentes ... [illegible gloss]
dere. Quoniam et si contristavi vos in epistola, non me peni
[gloss: non indignati, non me penitet, sed gaudeo videns quod]
tet. Et si peniteret videns quod epistola illa et si ad
horam vos contristavit, nunc gaudeo. Non quia contrista
ti estis, sed quia contristati estis ad penitentiam. Con
tristati enim estis secundum deum, ut in nullo detrimentum
patiamini ex nobis. Que enim secundum deum tristicia
est, penitentiam in salutem stabilem operatur. Seculi autem
tristicia mortem operatur. Ecce enim hoc ipsum secundum deum
contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem,
sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desi
derium, sed emulationem, sed vindictam. In omnibus ex
hibuistis vos incontaminatos esse negocio.
Igitur et si scripsi vobis, non propter eum qui fecit iniuriam,
nec propter eum qui passus est, sed ad manifestandam sollici
tudinem nostram quam pro vobis habemus coram deo. Ideo
consolati sumus. In consolatione autem nostra habundantius
magis gavisi sumus super gaudio Titi, quia refec
tus est spiritus eius ab omnibus vobis. Et si quid apud illum de
vobis gloriatus sum, non sum confusus. Sed sicut omnia in veritate
vobis locuti sumus, ita et gloriatio nostra que fuit ad Titum.

Et si prius peniteret, sed dicit ne videatur humanum quod de aliorum tristicia gaudet; videns quod epistola illa ... non me penitet, sed gaudeo videns quod epistola ... ad horam vel per tempus ... bona spes est correctionis eorum ... iam non penitet sed gaudeo.

Contristati non cum ira qua peiores efficitur, sed cum pudore qui corrigit.

Satisfactio penitentie est causas peccatorum excidere et earum suggestionibus aditum non indulgere.

Seculi autem. Dum dolet peccator se detectum ... tristicia secundum deum facit penitentiam in salutem, quia ea que ducunt ad salutem vel sollicitudinem, defensionem etc.

Qui penitet sollicitus est ne denuo peccet, et non se excusat, sed fatetur quod est se defendere, et desiderat reformari, et habet zelum bonorum operum, et vindicat in se quod deliquit.

Ut exhibuistis vel ostendistis puniendo illum vos esse incontaminatos a negocio, id est a peccato illius qui uxorem patris habuit, consenciendo incontaminati eratis.

Qui fecit. Non ille qui incestum fecit, vel quod supra iniurias et fraudes fratribus fecisse dixit ... ostendit non magis culpa eorum qui peccaverunt scripsisse ... ecclesie.

Habundancius magis, quia de utroque, vel de correctione vestra et de gaudio Titi habundancius sumus gavisi, quam contristatum de tribulatione, sed magis habundancius de gaudio Titi.

... corripiendo vicia arguentes apparet ... arguitur se emendat.

per affectum in omni bono est.

ueritas facta est ⁊ uiscera eius in nobis habundancius sunt
reminiscentis omnium uestrum obedienciam. quomodo cum timore
⁊ tremore excepistis eum. Gaudeo quod in omnibus confido in

Non de correctis agit iam sed de collectis. que ab aliis non querit quibus suadere non presentis.

uobis. Notam autem facimus uobis fratres gratiam

. Ca . 8 .

dei que data est in ecclesiis macedonie. Quod in multo experi

Ut per tribulationem pauli et sile ibi facta non tristati sed gaudio acceperunt uerbum probati passionibus eorum

Tenues in substantia diuites in dando.

mento tribulationis. habundancia gaudii ipsorum ⁊ altis
sima paupertas eorum habundauit in diuicias simpli

Ultra uirtutem que facultatem excedit.

citatis eorum. Quia secundum uirtutem testimonium illis perhibeo
⁊ supra uirtutem uoluntarii fuerunt. Cum multa exhortatio
ne obsecrantes nos gratiam ⁊ communicationem minis
terii quod fit in sanctos. Et non sicut sperauimus sed semetip

Primum deo se emendantes. deinde fidelibus sua offerentes. alii non erant accipiendi quia munera excecant oculos ⁊ ut auctoritatis declinat. quia non dant ne arguantur fructum dandi non habent.

sos dederunt primum domino. deinde nobis per uoluntatem dei.
ita ut rogaremus tytum ut quemadmodum cepit ⁊

Et non solum rogauit sed ego ipse dico non imperans ut habundetis

perficiat in uobis etiam gratiam istam. Sed sicut in omni
bus habundatis fide ⁊ sermone ⁊ sciencia ⁊ omni sollici
tudine. insuper ⁊ caritate uestra in nos ut ⁊ in hac gratia
habundetis. Non quasi imperans dico sed per aliorum sollicitu

Uolo probare an caritas uestra sit cum discretione cum indiscreta non ualeat.

dinem etiam uestre caritatis ingenium bonum comprobans.
Scitis enim gratiam domini nostri ihesu christi. quoniam propter uos ege
nus factus est cum esset diues. ut illius inopia uos diuites

cetis et consilium in hoc do hoc enim utile est. Qui non
solum facere sed et velle cepistis ab anno priore. Nunc
vero et facto perficite ut quemadmodum promptus est ani
mus voluntatis ita sit et perficiendi ex eo quod habe
tis. Si enim voluntas prompta est secundum id quod habet
accepta est non secundum quod non habet. Non enim ut aliis
sit remissio vobis autem tribulatio sed ex equalitate in
presenti tempore vestra habundancia illorum inopiam
suppleat ut et illorum habundancia vestre inopie sit
supplementum ut fiat equalitas sicut scriptum est.
Qui multum habet non habundavit et qui modi
cum non minoravit. Gratias autem deo qui dedit eandem
sollicitudinem pro vobis in corde Titi. Quoniam exhortatio
nem quidem suscepit sed cum sollicitior esset sua vo
luntate profectus est ad vos. Misimus etiam fratrem cum
illo cuius laus est in evangelio per omnes ecclesias. Non
solum autem sed et ordinatus est ab ecclesiis comes peregrinati
onis nostre in hanc gratiam que ministratur a vobis
ad domini gloriam et destinatam voluntatem nostram. De
vitantes hoc ne quis nos vituperet in hac plenitudine

Penes voluntatem ... pauperi quam dare.

Ut quidam voluerunt quidam ceperunt nec perficiant.

sollicitudinis et mediocritatis.

Equalitas ista est pax ... ut opera mutua temporalia iungantur operibus predicationis spiritualibus et fiat pax dando et accipiendo. Ex equalitate non de paritate sed ut sustentent de vestris rebus sicut et vos illorum ... vestre inopie. Qui enim vivunt in seculo non habent nisi ad vitam eternam sufficientiam ... pauperes ... elemosinas et amicos et debitores ... ut ... fiat equalitas ... Qui multum scilicet collegit de manna ... non habundavit ... et qui modicum collegit ... non minoravit ... in exodo ...

Qui multum non habet. Sic dives qui multum dat et pauper qui parum si equa voluntas equalem habent mercedem. Qui multum. Plus habet ... sustentantur ...

In hanc gratiam ... destinatam ... et volo

Ad voluntatem explendam ... que est destinata et ordinata nobis a deo ... necessaria.

Devitantes ne quis ... si negligentius ageret et ideo ... in hac plenitudine ...

Coram deo. propter nos gloria nostra sufficit nobis. propter vos fama nostra non pollui sed pollere debet. in vobis due res sunt gloria et fama. gloria ad te fama proximo. Augustinus: Qui consciencie fidens negligit famam crudelis est. Coram deo dum facit in se quod deus videt; coram hominibus dum bonos imitatur quos proveniet non scandalum faciat.

que ministratur a nobis. Providentes enim bona non solum coram
deo: sed et coram hominibus. Misimus autem cum illis fratrem no-
strum quem probavimus in multis sepe sollicitum esse. nunc autem
multo solliciciorem. confidencia multa in vobis. Sive pro
Tyto qui est socius meus. et in vobis adiutor. sive fratres
nostri apostoli ecclesiarum gloria dei christi. Ostensionem ergo que est ca-
ritatis vestre et vestre glorie pro vobis in illos ostendite in fa-
ciem ecclesiarum. Nam de ministerio quod fit in sanctos ex habun-
danti est michi scribere vobis. Scio enim promptum animum
vestrum pro quo de vobis glorior apud macedonas. Quoniam et
achaya parata est ab anno preterito et vestra emulacio provo-
cavit plurimos. Misimus autem fratres ut ne quod gloriamur de
vobis evacuetur in hac parte. ut quemadmodum dixi parati
sitis. ne cum mecum venerint macedones. et invenerint
vos imparatos erubescamus nos ut non dicamus vos
in hac substancia. Necessarium ergo existimavi roga-
re fratres ut preveniant ad vos et preparent repromissam
benedictionem hanc paratam esse sic quasi benedictionem
non quasi avariciam. Hoc autem dico. Qui parce semi-
nat parce et metet. et qui seminat in benedictionibus

Ostensionem ergo. id est caritatis vestre quam ostendistis aliis et gloriam nostram quam similiter ostendistis esse veram. nunc ostendite istos recipiendo et sic facite ecclesiarum ut alii a vobis accipiant exemplum.

.9.

Parce non est amittere sed seminare ad tempus cadere ut plus habeatur.

quasi innuit non
de benedictionibus et metet. Unusquisque prout — prodest eis —
pro ordinatu consilio inius — et tristis et coactus scilicet leto animo
destinavit in corde suo non ex tristicia aut ex necessitate. Hi-
Quia ex voluntate bona — ego moneo — non solum hic sed
larem enim datorem diligit deus. Potens est autem deus omnem
hic et alibi vel alia dona — ipse scilicet — ita in omni statu vestro
gratiam habundare facere in vobis. ut in omnibus semper om-
habere reputantes — in dante sic in accipiente
nem sufficienciam habentes habundetis in omne opus bonum
est ne hoc bonum — in omnia — grates — sicut magis quam scilicet
Sicut scriptum est. Dispersit dedit pauperibus iusticia eius ma-
per seculum seculi — non solum dat in vita — vestrum etiam fiat
net in eternum. Qui autem administrat semen seminanti et
necessaria vite — non ad superfluitatem — vestrum — ratio hic timore nemo timeat dare
panem ad manducandum prestabit et multiplicabit se-
vestrum plures elias faciatis — voluntate dandi
men vestrum et augebit incrementa frugum iusticie vestre.
ut augebit vos et voluntate dandi ut in omni statu sed vestrum in reputacione locu
ut in omnibus locupletati habundetis in omnem simplici-
pletati largitione simplici animo — quod agitur gratias
tatem. que operatur per nos graciarum actionem deo. Quoniam mi-
quia multa in hoc bona
nisterium huius officii non solum supplet ea que desunt sanctis. sed et
quia vobis agere gratias in operatione deum quae eas movent ad agendas gratias. Illi scilicet quia laudant hic
habundat per multas graciarum actiones in domino. per probaci-
ministratione factam vestrum quia in illos datis non solum de vestra largitate sed et in accepta occasione
onem ministerii huius glorificantes deum in obedi-
de fide et omni bono. Ecce confessio scilicet — vel fide — quia simplici animo dantes vestrum est
encia confessionis vestre in ewangelio Christi. et simplicitate
quia vestra omnia reputantis — sanctis — Illi multum glorificant et Christus per spiritum sanctum obsecrantur
communicationis in illos. et in omnes. et in ipsorum obsecratione
vobis
vos videre et etiam beatitudine vestri — ea que exsuperat omnia dona spiritus sancti non sunt gratia
pro vobis desiderancium vos propter eminentem graciam dei
alio super in causa — in tot bona gratias ago deo ea que non potest enarrari quia est
in vobis. Gracias deo super inenarrabili dono eius. Ipse
quibus vos quia rebus vestrum tamen humilis et lenis sic sunt qui docent nos est in pu
autem ego paulus obsecro vos per mansuetudinem et mode-
blica — ut dicitis — essem
stiam christi. Qui in facie quidem humilis inter vos absens
— dum presens non timeo

Qui innuit dat propter presentem pudorem non hilariter sed mercedem. Qui dat ut careat tedio interpellantis non ut reficiat miseria indigentis et temporale meritum perdit.

Qui solam sufficienciam eligit potius inde in opere habundare.

Iustus est qui bona mundi communia reputat. sine tempore primus

Iusticia est sanctitas et bona vita vestrum frugalis vel etiam remuneracio. Incrementa eius per quibus hic virtutes et sic gloria augetur in futuro.

De alterio supplemento. hic de rebus carnalibus in illos. hic autem de spiritualibus in illos. tamquam plenus gaudiis exclamat dominus. Ipse. De incorreptis qui pseudo sequuntur revertens putabat a correctis ad alias invito. Vos autem alios obsecro et per vestrum humili super his ipse et ad alias alios invito. moneo autem vobis qui dicit.

aut confido in vobis. Rogo autem ne presens audeam
per eam confidenciam qua existimor audere in quosdam
qui arbitrantur nos tanquam secundum carnem ambulemus. In carne
enim ambulantes non secundum carnem militamus. Nam arma mi-
licie nostre non carnalia set potencia deo ad destructio-
nem municionum consilia destruentes et omnem alti-
tudinem extollentem se adversus scienciam dei et in cap-
tivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium
Christi. Et in promptu habentes ulcisci omnem in-
obedienciam cum impleta fuerit vestra obediencia.
A Que secundum faciem sunt videte. Siquis confidit se
Christi se esse hoc cogitet iterum apud se quia sicut ipse Christi
est ita et nos. Nam et si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate
nostra quam nobis dedit dominus in edificacionem et non in de-
structionem vestram non erubescam. Ut autem non existi-
mer tanquam terrere vos per epistolas. Quoniam quidem epistole inquiunt
graves sunt et fortes. Presencia autem corporis in-
firma et sermo contemptibilis. Hoc cogitet qui eiusmodi
est quia quales sumus verbo per epistolas absentes tales et
presentes in facto. Non enim audemus inserere aut com-

parare nos quibusdam qui se ipsos commendant. Sed ipsi
in nobis nosmetipsos metientes et comparantes nos
metipsos nobis. Nos autem non in immensum glo-
riabimur, sed secundum mensuram regule quam mensus est nobis
deus mensuram pertingendi ad uos. Non enim quasi non
pertingentes ad uos superextendimus nos. Usque ad uos
enim peruenimus in euangelio Christi. Non in immensum glori-
antes in alienis laboribus, spem autem habentes crescen-
tis fidei uestre in uobis magnificari secundum regulam no-
stram in habundantia, et in illa que ultra uos sunt euangeliza-
re, non in aliena regula gloriari in his que preparata sunt.
Qui autem gloriatur in domino glorietur. Non enim qui seipsum
commendat ille probatus est, sed quem deus commendat. Uti-
nam sustineretis modicum quid insipientie mee,
sed et supportate me. Emulor enim uos dei emu-
latione. Despondi enim uos uni uiro uirginem
castam exhibere Christo. Timeo autem ne sicut ser-
pens Euam seduxit astucia sua, ita corrumpantur
sensus uestri et excidant a simplicitate que est in Christo.
Nam si is qui uenit alium Christum predicat quem non

similes pseudo qui usurpant sibi patriam et uicia palpant. Et hoc est non illum nos quibusdam id est pseudo qui commendant se usurpantes patriam, quod est non ponimus nos in medio eorum ut patriam usurpemus, sed a deo accepimus. Aut non comparamus nos illis, ut sicut illi adulemur uobis et uicia uestra palpemus, quod possent et recte sibi facere. Hoc non facimus quia non audemus ne sicut illi peccemus. Illi sed sed metimur nos, non quasi in immensum est usurpando, et comparamus nos nobis quia secundum quod officium nostrum exigit facimus, sed agentes non in immensum gloriabimur. Nos autem non quasi illi qui usurpando gloriantur ultra mensuram.

Non in alienis laboribus, quod esset ultra mensuram gloriari, sed spem habentes in uobis, id est per uos magnificari apud alios et euangelizare secundum regulam nostram, sed hoc a deo inductum est, non habentes spem gloriari in aliena regula.

Ego non gloriabor in aliena regula. Sed autem qui gloriatur, id est patrare uult exercere in domino, id est in mensura a deo data.

Gloria de regimine quod uidetur insipiencia, sed utilis sustinens, et insipiam dicit secundum carnem, ne in eo uideatur ille inferior, quam non ipse eum sed pro se commendans.

Emulatio est per alienum statum motus mentis, uel in bonum uel in malum. Hic amoris est non liuoris.

Despondi anulo fidei uni uiro, quia sum amicus sponsi.
Uirginitas cordis fides incorrupta. Mulier est
Eua, que per mulierem cepit. Omnis prima uirgo
per unitatem uirgo quia ab opere in malo intaminata, casta
quia non habet estum male uoluntatis.
Isti siles ... pseudo serpenti.

excellenciorem quam ego quod esse non potest.

... non debetis eos pati quia non ... quam ego ... dedistis
cur ergo nos inferiores illis.

predicamus. aut alium spiritum accipitis quem non accepistis. aut ali-
ud evangelium quod non recepistis. recte pateremini. Existimo enim
me nichil minus fecisse a magnis apostolis. Nam et si im-
peritus sum sermone sed non sciencia. In omnibus autem
manifestus sum vobis. Aut numquid peccatum feci me
ipsum humilians ut vos exaltemini. quoniam gratis evan-
gelium dei evangelizavi vobis. Alias ecclesias expoliavi ac-
cipiens stipendium ad ministerium vestrum. Et cum essem apud
vos et egerem. nulli onerosus fui. Nam quod michi deerat
suppleverunt fratres qui venerunt a macedonia. Et in
omnibus sine onere me vobis servavi et servabo. Est
veritas christi in me. Quoniam hec gloriacio non infringetur in
me in regionibus achaye. Quare? Quia non diligo
vos? Deus scit. Quod autem facio et faciam ut amputem
occasionem eorum qui volunt occasionem. ut in quo
gloriantur tales inveniantur sicut et nos. Nam eiusmo-
di pseudo apostoli operarii subdoli. transfigurantes se in
apostolos christi. et non mirum. ipse enim sathanas transfigurat se in an-
gelum lucis. Non est ergo magnum si ministri eius transfigurentur ve-
lud ministri iusticie. Quorum finis erit secundum opera ipsorum.

Iterum dico ne quis me putet insipientem.
Alioquin uelut insipientem accipite me, ut et e-
go modicum quid glorier. Quod loquor non loquor
secundum deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia glorie. Quoniam
multi gloriantur secundum carnem, et ego gloriabor. Libenter
enim sufferetis insipientes cum sitis ipsi sapien-
tes. Sustinetis enim si quis uos in seruitutem redi-
git, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extol-
litur, si quis uos in faciem cedit. Secundum igno-
bilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte.
In quo quis audet, in insipientiam dico, audeo et ego. He-
brei sunt, et ego. Israelite sunt et ego. Semen habrahe sunt et ego. Mi-
nistri christi sunt et ego. Ut minus sapiens dico plus ego. In
laboribus plurimis, in carceribus habundancius, in plagi[s]
supra modum, in mortibus frequenter. A iudeis quinquies quadragenas
una minus accepi. Ter uirgis cesus sum, semel lapidatus sum,
ter naufragium feci. Nocte ac die in profundo maris fui, in iti-
neribus sepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere,
periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine,
periculis in mari, periculis in falsis fratribus. In labore et

Interlinear glosses (as written):

Prius se porcitate insipientem nunc insipiente · in gloriam spiritualium · quia per bono ·
Si et illa insipiens sed magis in gloria carnalis · quia non in hoc ut insipiens quia per bono non ipse sed
et gloria · ut secundum carnem · Vel uelut insipientem.
apud quod non est de carne gloria. · ego fratres · quasi di-
gloriantur · et quia nos sufferetis. · uel in ratione
in hac gloria · yronia · quia in hoc probatur quod non sapientes
quia et maiora · hec iniuria. · legis quod et timore · ex lib-
ertate · consumit uina · adulando capit · decipit blandiciis · deuorat · sed extoll-
ere nobilitate · in presencia · ipse ad gentem · in hoc · decipit · sed in dico cedit ·
quia nobis obiciunt · in hoc sustinetis · nobis preteritis qui sunt nobis digniores · carnali gloria ·
Inferiores · quia tenuitas · et insipientia quia in quo gloriantur · ut in huius omnibus
lingua et natione · Semen iter · genus soliti · filii
recipiebant · quia debemus · quia non est hominis se laudare · summus · ostendit
ministri et fratres et ego · quam declaraueri · uberibus
Quia et illi aliquis uirtutibus apostoli · propter pres · quam illi ·
alios habentes uirtutis · in periculis mortis · pro plagas · persecutiones
ne in insidiis uidentur · hec a gentibus passus · a iudeis in ciuitate
lycaonia · perculi · in alto mari detentus in tempestatibus tan-
litterum · ostensus · amicis habebam quod deus prouenit in a iudeis ·
per unum dei predicationem · propter probatur · in ciuitate · in solitudine · in pena ·
quia in mari · in mari nauigantibus · abbreuiatis · propter probatur · manum

Marginal glosses:

Quod loquor in hac substantia glorie · et in gloriam carnis quam putant substantiam.

In facie cedit · in cuius os iniuria irrogatur.

Ut minus sapiens. Ostendit se coactum in laudem suam prorupisse. In laboribus plurimis. Occasione inuenta etiam ueros apostolos tangit quibus plus laborauit ne in se uideatur minor.

Quinquies quadragenas una minus accepi. Ambrosius hic dicit quia quinquies a iudeis flagellatus est secundum legem moysi accipiens plagas, pro nouem sicut dicit in deuteronomio. Quia per hoc uices tantum est hic summatim refert quantas persecutiones acceperat cum uirga non pre[...]bant · propter corrigere · una minus in ultima uice una corrigia subtracta tunc quasi per persecutione una minus.

Quia dicit cum legalia tenere sibi non facile aliquis [...] ubi aliud ego adhibeo circumcisionem [...].

Quanto maior caritas tanto maiores plage de peccatis alienis. Unde qui apponit scientiam apponit dolorem.

12 Veniunt omnes tribulationes sed non ad consumptionem immo ad purgationem. Unde iste affectus purgat qui de caritate venit. omnis qui scandala paciuntur fit ydoneum sed caritate ...

non temporalis sed alibi dicendis.

morborum et huiusmodi. per ope ut aliis. ... promissio dei per ...
erumpna in uigiliis multis. in fame et siti. in
diis et huiusmodi ... non media cum nos fuerint ...
ieiuniis multis. in frigore et nuditate. pre
quod apponat quod detrahat. in corpore ... angit me.
ter illa que extrinsecus sunt instancia me
quam una venientium que ... quotannis est. De quibus
a cotidiana. sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis
debilis ... in virtute. in de illo sic de me doleo ... molestia
infirmatur et ego non infirmor. Quis scan
bulatorum. ... sunt. ... pro nobis.
dalizatur et ego non uror. Si gloriari opor
non ... de potencia ... de hiis que ...
tet que infirmitatis mee sunt gloriabor.
in si videat ... qui novit ...
Deus et pater domini nostri ihesu christi scit qui est
monium ... predicatores exaltare. ... Da
benedictus in secula quod non mentior. Da
... infirmitas. ... anno ...
masci prepositus gentis arethe regis custodiebat
civitatem damascenorum ut me comprehenderet. Et
... in sporta dimissus sum per murum et sic
per fenestram in sporta dimissus sum per murum et sic
... per pseudo.
effugi manus eius. Si gloriari oportet non
... gloriationis ... narrando ...
expedit quidem. Veniam autem ad visiones et
Dei ... de alio. ... ante
revelationes domini. Scio hominem in christo ante
... maiora ... dimittere ...
annos quatuordecim sive in corpore sive extra
... per ...
corpus nescio deus scit raptum huiusmodi usque
empireum. ... raptum dicit.
ad tercium celum. Et scio huiusmodi sive in corpore si
... omnino de corpore exierit. ...
ve extra corpus nescio deus scit. quoniam raptus
celestis ... ut ... potuit ... corporeis sensibus ...
est in paradysum. et audivit archana verba

O fugiat minister ... sic ipse ... in egyptum fugit. fugiat ... spiritualia ... dum
per alios firma est ecclesie salus. Utilitati omnium fugienda se servabat.
Sed ea que vidi et intellexi non ut pharao qui vidit et non intellexit.
Raptus non elevatur usque ad tercium celum id est ad cognitionem divinitatis.
Primum celum est corporalis visio. cum corporali quedam videntur sed mutire ut ...
Secundum ymaginaria visio ... revelatione ... corpora sed ymagines ... intellectualis
visio ... corpora sed ymagines ... videntur ...
... dominum videret ... an in corpore an anima separata ... nescire
... humano sensu ... in corpore ... moysi ...
videbit me ... dyonisius
... ordines angelorum ... singulis ponens ...
... dominum contemplatur. Ad hoc ... apostolus dicit
Ubi primum celum cognitio celestium corporum. Secundum celum celestium spirituum.
Tercium cognitio divinitatis. Primum celum aereum ... firmamentum ... spirituale ubi angeli et sancte anime fruuntur dei contemplatione.
Aliud tercium celum ... corpus videtur ... ymaginabiliter ... ipse ...
ea visione videtur ... corpus videtur ... terra ... oculis conspicua ... corporales ymagines ... intellectu capit ... corporeas ... ymagines ...
est ... visionum. Sed prima visione vidit balthasar manum ... sed ... daniel ... visione ... Sed ... vidit petrus in extasi ...
... est ... ymaginaria ...

... obviantes ... intra ... in ...

que non licet homini loqui. Pro huiusmodi
gloriabor, pro me autem nichil nisi in
infirmitatibus meis. Nam et si voluero g
loriari non ero insipiens. Veritatem enim
dicam. Parco autem ne quis me existimet
supra id quod videt me aut audit aliquid ex
me. Et ne magnitudo revelationum extol
lat me datus est michi stimulus carnis
mee angelus sathane qui me colaphizet.
Propter quod ter dominum rogavi ut disce
deret a me. Et dixit michi: Sufficit tibi
gratia mea. Nam virtus in infirmitate
perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitati
bus meis ut inhabitet in me virtus Christi. Propter
quod placeo michi in infirmitatibus meis
in contumeliis in necessitatibus in persecuti
onibus in angustiis pro Christo. Cum enim infir
mor tunc potens sum. Factus sum in
sipiens vos me coegistis. Ego enim de
bui a vobis commendari. Nichil enim

dolore quodam corporeo traditur vehementer agitari

multociens rogavi humanae timens defectum

pro inspiratione vel per angelum.

XII. Cap.

minus feci ab hiis qui sunt supra modum
apostoli. tamen et si nichil sum. Signa uero aposto-
latus mei facta sunt super uos in omni pacientia
et signis et prodigiis et uirtutibus. Quid est enim
quod minus habuistis pre ceteris ecclesiis. nisi
quod ego ipse non grauaui uos. Donate michi
hanc iniuriam. Ecce tercio hoc paratus sum uenire
ad uos. et non ero grauis uobis. non enim que-
ro que uestra sunt. sed uos. nec enim debent filii
parentibus thesaurizare. sed parentes filiis.
Ego autem libentissime impendam et superim-
pendar ego ipse pro animabus uestris. licet plus uos
diligens minus diligar. Sed esto ego uos non
grauaui sed cum essem astutus dolo uos cepi.
Numquid per aliquem eorum quos misi ad uos circum-
ueni uos. Rogaui tytum et misi cum illo fratrem.
Numquid tytus uos circumuenit. nonne eodem spiritu
ambulauimus. nonne eisdem uestigiis. Olim
putatis quod excusemus nos apud uos. Co-
ram deo in Christo loquimur. Omnia enim

karissimi propter uestram edificationem. Timeo e-
nim ne forte cum uenero non quales uolo inueniam
uos. et ego inueniar a uobis qualem non uultis. ne forte
contenciones et emulationes. animositates. disse-
nsiones. detractiones. susurrationes. inflatio-
nes. sediciones sint inter uos. Ne iterum cum uenero
humiliet me deus aput uos. et lugeam multos ex hi-
s qui ante peccauerunt et non egerunt penitentiam de inmunditia et
fornicatione et impudicicia quam gesserunt. Ecce tercio hoc uenio
ad uos. In ore duorum uel trium testium
stet omne uerbum. Predixi et predico ut pre-
sens. et nunc absens his qui ante peccauerunt et ceteris omni-
bus quoniam si uenero iterum non parcam. An experimentum eius
queritis qui in me loquitur christus. Qui in uobis non
infirmatur sed potens est in uobis. Nam et si crucifi-
xus est ex infirmitate sed uiuit ex uirtute dei.
Nam et nos infirmi sumus in illo. sed uiuemus cum eo
ex uirtute dei in uobis. Vos metipsos temptate
si estis in fide. Ipsi uos probate. An non cognoscitis uos
metipsos quia christus ihesus in uobis est. nisi forte

H sufficit in melius mores commutare et a malis cessare nisi et de his que facta sunt satisfiat domino per penitentiam cooperantibus elemosinis per humilitatem per orationem.

Sed non ea dimittit peccatum quod in baptismo dimissa non dubitamus. sed que humane fragilitati subrepunt.

Post tot correctiones si non emendat non debet ei parcere.

Illo. id est propter amorem eius ... paciam et non... uiuemus ex eius uirtute. In uiuemus. id est parati habemus per eum in uobis iudicium uiuemus... uel sit beatitudine... in uobis in conscientiis uestris. In uobis et erga uos. Mors illata a perfidis uiuit et erga credentes. quia in uirtute dei resurgentes uiuent cum christo.

Vulnera probra mine clavi crux lancea spine
Cum prece virginee fiunt in spes medicine

reprobi estis. Spero autem quod cognoscetis quia nos sumus reprobi. Oramus autem deum ut nichil mali faciatis, non ut nos probati pareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis. Nos autem ut reprobi simus. Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate. Gaudemus enim quoniam infirmi sumus, vos autem potentes estis. Et hoc oramus vestram consummationem. Ideo haec absens scribo ut non presens durius agam secundum potestatem quam dominus dedit mihi in edificationem et non in destructionem. De cetero fratres gaudete, perfecti estote, exhortamini, idipsum sapite, pacem habete, et deus pacis et dilectionis erit vobiscum. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos sancti omnes. Gratia domini nostri Jhesu Christi et caritas dei et communicatio sancti spiritus sit cum omnibus vobis amen.

Explicit ad Cor. II^a.

Galathe sunt Greci. Hii verbum veritatis ab apostolo acceperunt, sed post ... a pseudo ... ut iudaizarent ... Hos apostolus revocat ad veritatem scribens ab Epheso ... in lege probat ... euangelium et fidem ... ad salutem sufficere ... et salutatione.

Galathis istis apostolus verbum veritatis predicaverat et in fide bona et operatione eos instruxerat. Sed post eius discessum venere pseudo apostoli et inter eos subintrantes ... legis observantias persuadebant ... dicebant dominum Jhesum fidem non sufficere ad iustificationem plenam sine carnalibus observantiis ... et hoc ideo facilius dissimulare potuit quia Petrus et ceteri apostoli ... ne scandalum inter Iudeos oriretur. Non enim simul iudaismum destruere potuerunt, sed paulatim ad veritatis ... Iudeos converterunt. Qui si in primo aditu omnes ritus illorum destruere incipient, fidem nostram poti(us) abhorrerent ...

fidei obedientie. sed paulus qui gentibus nullum ritum iudeis predicabat. et cum carnalibus obs[ervantiis] dissimulare non potuit et non oportuit. sed manifeste simplicitatem veritatis prout oportebat predicavit. pseudo dicebant circumcisionem esse necessariam quam magni apostoli quos a domino Ihesu missi sciunt hanc predicabant. quod tamen non fecerunt. sed propter scandalum evitandum bona intentione dissimulabant et non pessimi deceptores eo quod in accepta circumcisione et carnales obs[ervantias] predicasse. et paulum qui carnales obs[ervantias] et circumcisionem destruebat ipse potius destruebat. docendo quod non videret. et quod aliud quam ceteri apostoli quos dum viderant predicabat evangelium. et sic in nullo sibi esse credendum. Istos galathas intendit hic reprehendere qui pseudo apostolos receperant et predicationi eorum assensum prebebant. et ... et ... in moratur in auctoritatis sue commendatione. ut patet verba predicationis sue ma... ... et auctor angelus ... carnales obs[ervantias] multis modis et ... destruere dissipando. patet ... corinthios ... ista locutio est ... assimilare ... quod ... opinione in modo reprehensionis ... et reprehendunt qui pseudo apostolos recipiebant et eorum predicationi ... veritate adherebant. et ... in illa corinthios reprehendunt ... et ista non quod pseudo apostoli falsitati sue aliquid ... applicabant. et propter hoc etiam quartum locum optinet. patet illa quod cum in illa amplius intervenit carnalium observationum destructione. In ista similiter ad earundem intendit intencionem.

electus. Non ab hominibus: ut quidam ab apostolis electi et missi. et a iudeis pseudo apostoli. Vel non per hominem Christum sed per eum iam suscitatum qui non ut homo homines paulatim sed totum simul per spiritum docuit ut per hoc sit maior per quod videbatur minor.

Paulus apostolus non ab ho- ananias talis. constitutus.
minibus neque per hominem
qui est salvator et rex.
sed per Ihesum Christum et deum — non quod contrarius deo ut videatur in destructione legis.
et in dignum me per immortalem constituit quam alios per mortalem.
patrem qui suscitavit eum a mor-
omnes
tuis. et qui mecum sunt fratres ecclesiis gala- — Qui mecum sunt. dolentes de vestra seductione testes veritatis
perseverantie(?) ... non aliunde.
tie. gratia vobis et pax a deo patre nostro et — mee. quibus oportet vos credere. Omnes fratres. facile ... ostendit se curare qui a multis reprehenditur.
quod minor pater. a quo procedit.
domino Ihesu Christo. Qui dedit semetipsum pro — domino Ihesu Christo. quem misteriose equat legi.
delendis. gratia sua ... quod rei sub lege.
peccatis nostris ut eriperet nos de presenti — Qui dedit. id est sponte obtulit. quia non est aliud quod possit aperire librum. vel se ipsum. quia non erat alia hostia digna pro peccatis quod initium salvacionis. quem ... locum habet lex.
per adversitatem ... Vel dedit et eripuit non ... per ... sed ... benivolentia ei
seculo nequam. secundum voluntatem dei — De seculo. id est de conformitate mundi quod nos allicit. presentia tamen
qui ... et benivolus est. de hac redemptione — to ... cum eterna non videant. Dei voluntate. ut
et patris nostri. cui est honor et gloria in secula — sit firmius de Christo. Per secula. quod ... restant ... presentis boni et futuri testabuntur. In hac salvatione ... et commendatione
... — sua. et quod sit gratia dei et ... Iacob ... quod ... tam
Qui mirum ... de leticia ... ad ... paulatim ... — ... et quod sic tam vehementer et tam cito. vel tam brevi tempore
seculorum amen. Miror quod tam cito transfe- — transferimini ut insensati per pseudo.
cum sit alia ... lege. ad alios. per predicatione. bona gratuita. — De galathis repetit ... gallaecis(?)
rimini ab eo qui vos vocavit in gloriam Christi sua
... lege quod putatis evangelium ... mea predicatione ... veritate non ... alia ... pa...
in aliud evangelium. quod non est aliud
... evangelium ... in lege
nisi sunt aliqui qui vos conturbant et — Pseudo dicebant aliud ad invidiam apostolorum.
non dico ... non apostoli
volunt convertere evangelium Christi. Sed licet — Nos. vel bonus angelus non quod hoc contingat sed adeo
bonus vel malus. venies non ... putatis bonum — non dico pro ... sed patet certus est de veritate evangelii sui.
nos aut angelus de celo evangelizet vobis preter

Sic̃ p̃dixi · a maiori · q̃nq̃ uos t angł̃m exco(m)municaue magis pleudo.

Ĩto dico anathema · ĩ q̃ olim dũ dixit h̃m ex lege iustificari hoĩs glam intelle g̃tiam di p̃dicauit. Vł nũc ĩ p̃cipuo ẽẽ debetis q̃ ñ quero fauorẽ q̃d pseudo faciũt q̃nq̃ olim fecissem iudaismo · ĩ tam non quero.

Si hoĩb; placeam · h̃c putat q̃ da suffic̃e gl̃iam · 7 par[illegible] q̃d de eis ab̃ extitiss; s; gl̃ia coram deo. Nisi acto coram p̃ro · q̃ si negligenc̃ agit lede exemplo · vñ alibi · placeto oĩb; ḡ opa · ĝ ĝ temerarios iudices · detectores · susurrones · murmuratores · ḡrentes suspicari q̃d ñ uidiñt · ḡrentes ñ tacere q̃ ñ suspicant̃ · sufficit gl̃ia · ñ ĩ alijs q̃b; placeĩ uolum̃ ḡrim̃ nr̃am glam · s; salutẽ eor; ut ñ nos s; dm̃ laud̃t q̃ tales fecit.

Notũ ẽ facio · ideo ñ suadeo t ñ placeo hoĩb; s; exco(m)munico h̃ q̃ eũgłũ q̃d p̃dico ñ ẽ s̃ h̃m · 7 respiciat ad id q̃ sup̃ ñ ab hominib; neq; p hominem.

Qua prius ualui in illis tam religius ·

· i · p̃destinauit

Emulat̃ de bono ẽ emulatione s; dẽẽ sc̃iam 7 p̃uidit ideo neũ q̃ tam fid̃ ĩ re minima ḡstantior erit ĩ maxima 7 ideo p̃uenit eum uocando.

Ex utero matris mee · Nã synagoga · vł uis ei 7 secreta sunt pharisei · de numero quor; iste separat̃ est.

Ĩ fib; in me · v in mea intelligencia.

Continuo p̃dicaui ut ubiueñ̃ ado 7 ideo ñ aliud retenendũ nec hominib; credendum s; do.

reuerita ḡstancia.

q̃m q̃d euu̅glizauim̃ uob̃ anathema sit. Sic̃
ĩ de nob̃ t de angło boũ p̃pt̃s · 7 nũc de alijs.
predixi · 7 nunc itũm dico. Si q̃s uob̃ euu̅
a me.
glizauit p̃t id q̃d accepistis anathema sit.
s̃ dico anathem · ad honorẽ boni ñ s̃ d.
Modo enim hominib; suadeo an deo · aut
[illegible]
quero hominib; placere · Si adhuc homi
[illegible]
nib; placerem x̃pi seruus non ẽẽm · Notũ
enim uobis facio fratres euu̅głm̃ q̃d euu̅
ne forte inde dubitet · ñ ab
glizatũ est a me · q̃ ñ ẽ s̃cdm hoĩem · Neq;
hoĩe · vł h̃ eligitur t iungeret. ab hoĩe
enĩ ego ab hoĩe accepi illd · neq; didici · s;
[illegible] · ñ didici ab hoĩe q̃ ñ angło
p reuelatonem ihu x̃pi · Audistis enĩ conu̅
[illegible] · dũ infidelis
satonem meam aliq̃n in iudaismo · q̃m
alior̃ fugando. affligeba
sup̃ modũ p̃secut̃ sũ ecclesiam di · 7 expug
peius ĩ corpe · ĩplendo legẽ 7 defendendo ea.
nabam illã · 7 p̃ficiebã ĩ iudaismo supra
· i · iuuenẽ q̃ p̃l laborat q̃ senẽ · ñ dico gelotos ·
multos coetaneos meos in g̃ñe meo · ha
alijs · imitator 7 amator ĩ eo alijs · q̃s boni p̃ris
bundancĩ emulator existens paternarum
[illegible]
mear; tradicionum · Cum aũ coplacuit
[illegible]
ei qui me segregauit ex utero matris
ad h̃ duce potuit · de mala ma · [illegible]
mee 7 uocauit p g̃tiam suam ut reuelar̃
[illegible] · iad; · filiũ
filium suũ in me ut euu̅glizarem illum ĩ
p̃dicaui ñ dilat̃ ado · [illegible]
gentib; continuo ñ acquieui carni 7 sa

guinj. neq3 ueni ad antecessores meos
apl'os. s3 abij in arabiam. 7 iteru resi
sus sum damascu. Deinde p' annos
tres ueni ierosolima uide petru et
mansi apud eum dieb3 quindecim. Ali
um aut apl'orum uidi neminem nisi iacobu
fratrem dni. Que au scribo uobis ecce co
ram deo quia n mentior. Deinde ueni i partes sirie
et cilicie. Eram ignotus facie ecclesiis iudee
que erant i xpo. Tantum au auditum
habebant. qm qui persequebat nos aliqn. nc
euuangelizat fidem q aliqn expugnabat. et i
me glificabant deum. Deinde p' annos

· Cap. 2. ·

quatuordecim iteru ascendi ierosolima
cu barnaba assumpto 7 tyto. Ascendi
aut secdm reuelationem. 7 contuli cu
illis euuangelium quod predico in genti
bus. Seorsum autem hiis qui uidebant
aliquid ee. ne forte in uacuum curre
rem aut cucurrissem. Sed neq3 tytus

Subintroductos. a iudeis. qd e infideles. p se n poterant p fls frs molebant. qs sub spe religionis [illegible] ut explorarent q libertas nob i fide x. n ut tenerent. sz ut a [illegible] ab ea in seruitute legis redigerent. qd si eet. ueritas euuglii ap gentes n maneret. ... ubi ad assertonem pdcons sue gferebat mdlam uoluit cede. Alibi n n obstat p scandalo iudeor circucidit thimotheum.

Vt p flos frs. ad hora cessim subiectioni i circucisione thimothi i reddicam pueniros calumpnias. ... nolebat p scandalo iudeor ne penitus abirent euuglium. sz n maneat ap iudeos ueritas euuglii.

In hiis oib; 7 se gmdat 7 legem non tenendam impbat.

Ambros. Nec ad hora cessimus q ng cessit q si aliqn cessit ... hora. ... illos ... fecit. humilians se legi circucisio thimotheo. ... scandalu iudeo q cessav; ... tumultu 7 sedicone ... iudee circucisiu ... de filiis gentiu ... data ... circucidebat filios suos ... apta ... dictabat ... Vn n tyt ... circucidit de grecis. sz thymotheus ... iudee. p exploratores ut ueritas e. maneat. ... neqz circucisio ad ualz set fides que p dilectionem opat.

Ab alqn. iudicat se i legalib; pualuisse sz mich ... galathis n curanda st legalia ... mich ... accipit ... ego paulus ... mich ... contulerunt ...

In fore illo statu ... mich ... contulerunt.

Sicut 7 petr. ita tam ut petrus gentilib; pdicaret. sicut a feci; 7 paulus iudeis.

Iacobus ... iohem. ... rogo ... euuglium ... pdicaret ... accepit. ... collatio unitate doctrine monstrat. ... ecctia n crederet ei qui non fuerat cu dno.

Petrus ad ... circucisione 7 sicut aplis petrus ita barnabas sibi.

qui mecu erat cu eet gentil compulsus
est circumcidi. propter subintroductos
falsos fratres. qui subintroierunt explo
rare libertatem nram. q. hem in x ihu
ut nos in servitutem redigerent. Neqz ad ho
ram cessimus subiectioni. ut ueritas eu
ngliu pmaneat apud uos. Ab hiis aut
qui uidebantur aliquid ee quales aliqn
fuerint. nichil mea interest. Ds enim
psonam hominis n accipit. Michi n q
uidebant ee ad nich otulerunt. Sz e
contra cu uidissent qd creditu e m euuglium
puci sicut petro circucisiois. Qui enim o
patus est petro i aplatum circucisionis
opat est 7 michi int gs. 7 cu cognouis
sent gram dei que data e m. iacobe 7 ce
phas. 7 iohs zebedei qui uidebant co
lupne ee. dextras dederunt m 7 barna
be societatis. ut nos int gentes. ipi aut
in circucisione. Tantu ut paupu memo

ipsum solliciti fui hoc ipsum fa
cere. Cum autem venisset petrus anthi
ochiam in faciem ei restiti quia repre
hensibilis erat. Prius enim quam venirent qui
dam ab iacobo cum gentibus edebat. Cum autem
venissent subtrahebat et segregabat se ti
mens eos qui ex circumcisione erant. Et si
mulationi eius consenserunt ceteri iudei ut
et barnabas duceretur ab eis in illam simu
lationem. Sed cum vidissem quod non recte am
bularent ad veritatem evangelii dixi cephe
coram omnibus. Si tu cum iudeus sis gentili
ter vivis et non iudaice vivis quomodo gentes co
gis iudaizare? Nos natura iudei et non
ex gentibus peccatores. Scientes autem
quia non iustificatur homo ex operibus
legis nisi per fidem ihesu christi. Et nos in christo
ihesu credimus ut iustificemur ex fide christi
et non ex operibus legis. Propter quod
ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.

In facie non in occulto sed coram omnibus quibus nocebat.

Restiti, quod non auderet nisi se non imparem sciret.

[illegible] emulatores legis [illegible] lege [illegible] venerant [illegible] mens non [illegible] gentibus [illegible] reprehensibile [illegible] ipse paulus [illegible] scandale [illegible] gentes cogebat iu[illegible] daizare.

Ab eruditis nove legis dicebatur paulus gentium predicator [illegible] dampnare legem moysi ut sacrilegam, non deo mandante scriptam [illegible] ostendens eam non esse sacrilegam [illegible] ydolatria gentibus [illegible] non tamen esse necessariam saluti.

Iheronimus ad augustinum.

Paulus in petro non potuit reprehendere quod ipse fecerat [illegible] arguere simulationem [illegible] fuit hec reprehensio dispensatoria [illegible] petrus [illegible] paulus [illegible] arguit. Petrus autem fuit [illegible] evangelium non esse servandam [illegible] visione [illegible] ad corneliu [illegible] gentibus comedere [illegible] salvat. Cum ergo paulus et barnabas [illegible] gentibus venissent anthyochiam [illegible] de iudea dicebant sine lege moysi nemo [illegible] salvari. [illegible] apostolos. Petrus [illegible] de gentibus [illegible] fide purificans corda eorum [illegible] temptatis deum [illegible] nos neque patres nostri portare potuerunt [illegible] salvari [illegible] bene sensit de abolitione legis. Sed simula[illegible] timore iudeorum ne a fide discederent [illegible] gregem. Simulavit autem et paulus [illegible] thymotheum [illegible] ex lege caput totondit [illegible] iacobi [illegible] purificatus [illegible] templo [illegible] iudeis. Dixi cephe [illegible] Laus iuste [illegible] paulo [illegible] exemplo. Hic [illegible] galathe [illegible] Nos natura iudei [illegible] obsequando [illegible] non debemus iudaizare [illegible] lege servimus [illegible] ea dimissa ad christum fugimus.

Ad [illegible] de gentibus [illegible] legis [illegible] de iudeis legem sub [illegible] iudaizare [illegible] cogit iudaizare [illegible] paulus [illegible] doctor gentium [illegible] reprehensio [illegible] dispensatoria [illegible] evangelium [illegible] iudaizare [illegible] cerinthi et ebionis [illegible] anathematizavit [illegible] evangelio miscuerunt [illegible] legis [illegible] synagoga sathane [illegible] iudeos faciet [illegible] lex [illegible] ad iohannem [illegible] gentium [illegible] littere [illegible] novitate [illegible].

[illegible] ille res indifferentes inter bonum et malum. Si observandis [illegible] salutem [illegible] non [illegible] observanda. Si nos veteri cognovimus non posse iustificari [illegible] ad christum [illegible] patet nos [illegible] relabi [illegible] ad id quod eramus [illegible] patet profecto mi[illegible] nos [illegible] sicut fuissemus [illegible] ad se ministri iusticie. [illegible] quod si querentes [illegible] legis [illegible] iustitia quod si nos [illegible] lege maiores sumus [illegible] sumus [illegible] fuisse peccatores [illegible] iustificari [illegible] lege non eramus iusti. Et si nos [illegible] profecti [illegible] sumus ex ea peccatores [illegible] lex [illegible] minister peccati et si lex minister [illegible] nobis reddet legem ministrum peccati. Sed non est minister peccati [illegible] non minister legis [illegible] videtur [illegible] adimplevit [illegible] minister legis [illegible] eam servans. [illegible] Sed nos vero cognovimus non posse [illegible] iustificari [illegible] ad christum [illegible] patet relabi nos ad id quod eramus [illegible] si patet profecto minister [illegible] sicut fuissemus [illegible] ad se ministri iusticie.

Divina potencia sicut ovis pra pendet ... ma | ... redemptio fit sua passio sanguine clar...

Ad Galatas.

Quod si querentes iustificari in Christo inven
ti sumus et ipsi peccatores. Numquid Christus
peccati minister est. Absit. Si enim que
destruxi hec iterum edifico, prevaricato
rem me constituo. Ego enim per legem
legi mortuus sum ut deo vivam. Christo
confixus sum cruci. Vivo autem iam non
ego, vivit vero in me Christus. Quod autem nunc
vivo in carne, in fide vivo filii dei qui
dilexit me et tradidit semetipsum pro me.
Non abicio gratiam dei. Si enim per legem
iusticia, ergo Christus gratis mortuus est. O in
sensati galathe quis vos fascinavit non
obedire veritati. Ante quorum oculos
Christus proscriptus est et in vobis crucifix
us. Hoc solum a vobis volo discere: ex o
peribus legis spiritum accepistis an ex
auditu fidei. Sic stulti estis ut cum spiritu ceperitis,
nunc carne consummemini. Tanta

Inventi non opinione habiti sed re probati.

Per legem spiritualem illam sum mortuus legi, id est carnali ...

3 Verba invehentis. O insensati galathe ...

Hoc solum volo ... probat quod lex non est observanda quia non ex ea sed ex fide.

passi estis sine causa: si tamen sine
causa Qui ergo tribuit vobis
spiritum et operatur uirtutes in
vobis ex operibus legis an ex au
ditu fidei Sicut scriptum est Abra
ham credidit deo et reputatum
est ei ad iusticiam Cognoscite
ergo quia qui sunt ex fide hij
sunt filij abrahe Prouidens au
tem scriptura quod ex fide iustificat
gentes deus prenunciauit abrahe
quod benedicentur in te omnes gen
tes Igitur qui ex fide sunt bene
dicentur cum fideli abraham Qui
cumque enim ex operibus legis sunt sub
maledicto sunt Scriptum est enim Ma
ledictus omnis qui non permanserit
In omnibus que scripta sunt in li
bro legis vt faciat ea ~~Quod autem~~
Quod autem in lege nemo iustificatur

apud deū; manifestū est q̄a iustus ex fide
uiuit. Lex at̄ non est ex fide: s̄ qui fecit ea
uiuit in illis. Xp̄s nos redemit de male-
dicto legis. factus p̄ nobis maledictū: q̄r
scriptū est. Maledictus oīs qui pendet ī
ligno. ut in gentib; b̄ndictio abrahe fie-
ret in xp̄o ih̄u: ut pollicatōe; sp̄s acci-
piam; p̄ fide. Fr̄es s̄c̄dm hoīem dico: tn̄
hoīs confirmatū testamētū nemo sp̄nit
aut superordinat. Abrahe dicte sūt p̄missi-
ones: et semī eius. Non dicit & semib; q̄si
in multis: s̄ q̄si in uno. & semī tuo. q̄ ē xp̄s.
Hoc aut̄ dico testamētū ɔfirmatū a deo.
q̄ post quadrigetos et trigita ān̄os facta
est lex. nō irritū facit ad euacuādā
p̄missione. Na si ex lege hereditas: iā
nō ex p̄missiōe. Abrahe at̄ p̄ rep̄missi-
one donauit deus. Quid igit̄ lex?
P̄pter trāsgressioēs posita ēst. donec
ueniret semen cui repromiserat: or-

dinata p angelos in manu mediatoris Me
diator aut vni9 nō est : deus aut vn9 est
lex ergo aduersus pmissa dei ? Absit
Si eni data esset lex que posset viuificare :
vere ex lege esset iusticia Sed cōclusit scp
tura omia sub pcco : ut pmissio ex fide
ihu xpi daretur credētib9 Prius eni qz
veniret fides sub lege custodiebam2 : con
clusi in ea fide que reuelanda erat Itaqz
lex pedagogus nr̄ fuit in xpo : ut ex fide
iustificemur At ubi venit fides : iā non
sum9 sub pedagogo Oēs eni filij dei es
tis : p fide q est in xpo ihu Quicūqz
eni in xpo baptizati estis : xpm induis
tis Non est iudeus neqz grecus ? nō est
seru9 neqz liber : nō est masculus neqz
femina Oēs eni vos vnū estis i xo ihu
Si aut vos xpi ? ergo abrahe semen es
tis : scdm pmissione heredes Ca iiii
Dico aut Qnto tpe heres puulus ē

nichil differt a seruo cum sit dns oim ·
sed sub tutorib9 et actoribus ē: usqz ad pfi
nitū tēpus a pre Jta et nos cū essem9
puuli: sub elemētis mūdi eram9 serui
entes At ubi venit plenitudo tpis: misit
deus filiū suū factū ex mliere · factū sub
lege · ut eos qui sub lege erāt redimēt:
ut adopcōez filioz dei reciperem9 Qm āt
estis filij dei · misit ds spm filij sui i
corda nrā clamātē abba pr Jtaqz iā
nō est seru9: sz filius Qd' si filius: z hēs
p deū Sed tūc quidē ignorātes deum:
hijs qui natā nō st' dij seruiebatis Nūc
aūt cū cognouertis deū · pmo cognitī
estis a deo · quō quertimī iterū ad in
firma et egena elemēta quib9 denuo
seruire vultis · Dies obseruatis z men
ses: z tpa et ānos Timeo aūt: ne forte
sine causa laborauerī in vobis Estote
sicut ego: qz et ego sicut vos Fres obse

tro vos. nichil me lesistis Scitis aut quia
p infirmitatem carnis evangelizavi vo
bis iam pridem et temptationem vestram
in carne mea non sprevistis neque res
puistis: sed sicut angelum dei excepistis
me. sicut xpm ihm Ubi est ergo beatitu
do vestra? Testimonium enim perhibeo vobis
quia si fieri potuisset oculos vestros eruissetis:
et dedissetis michi Ergo inimicus factus
sum vobis. verum dicens vobis? Emulantur
vos non bene sed excludere vos volunt: ut il
los emulemini Bonum autem emulamini in bo
no semper: et non tantum cum presens sum apud vos
Filioli mei quos iterum parturio: donec
formetur xps in vobis Vellem autem esse apud
vos modo et mutare vocem meam: quoniam con
fundor in vobis Dicite michi qui sub
lege vultis esse legem non legistis? Scrip
tum est enim quoniam abraham duos filios ha
buit unum de ancilla et unum de libera

Sed qui de ancilla : scdm carnē natꝰ est
Qui aūt de libera : ꝑ repromissionē. Que
sunt ꝑ allegoriā dcā. Hec enī sunt duo tes
tamenta. Vnū quidē in mōte syna in
seruitutē generans : que est agar. Sy
na enī mons ē in arabia qui cōiunctꝰ
est ei q̄ nūc est ihrlm : et seruit cum
filiis. Illa aūt q̄ sursū est ihrlm libera
est : q̄ est mr nr̄a. Scriptū ē enī letare
sterilis q̄ nō paris : erumpe ⁊ clama q̄
nō parturis : q̄ multi filii deserte ma
gis q̄m eius q̄ habet virū. Nos aūt
fr̄es scdm ysaac ꝑmissionis filii sumꝰ
Sz quō tūc is qui scdm carnē natus
fuerat. ꝑsequebatur eū qui scdm spm.
ita et nūc Sz qd dicit scriptura : Eice an
cillā : et filiū eius. Non enī heres
erit filiꝰ ancille : cū filio libere. Itaqz
fr̄es nō sumꝰ ancille filii : sz libere. Qua
libertate : xp̄s nos liberauit

Stare ergo : et nolite iterum Capitulum v
iugo seruitutis contineri Ecce ego paulus
dico vobis : quoniam si circumcidamini : xpistus vo
bis nichil proderit Testificor autem rursum
omni homini circumcidenti se : quoniam debitor est
vniuerse legis faciende Euacuati estis a xpisto
qui in lege iustificamini : a gratia excidistis
Nos enim spiritu ex fide : spem iusticie expecta
mus Nam in xpisto ihesu neque circumcisio ali
quid valet neque preputium : sed fides que per dilectionem
operatur Currebatis bene Quis vos fascina
uit veritati non obedire : Nemini consense
ritis persuasio non est ex eo qui vocat vos
Modicum fermentum totam massam corrumpit
Ego confido in vobis in domino : quod nichil aliud
sapietis Qui autem conturbat vos : portabit
iudicium quicumque est ille Ego autem fratres si circumci
sionem adhuc predico : quid adhuc persecutionem
patior : Ergo euacuatum est scandalum
crucis Vtinam et abscidantur : qui vos contur

bant Vos enim in libertate vocati estis
fres ꝗ tantu ne libertate in occasione detis
carnis : sed p caritate sps seruite inuice
Omnis eni lex in vno sermoe impletur
Diliges pximu tuu sicut teipm Qđ si
inuice mordetis et comeditis : videte ne ab
inuice ↄsumamini Dico aut Spu ambu
late : et desideria carnis no pficietis Caro
eni ↄcupiscit aduersus spm : spus aut adu
sus carne Hec eni sibi inuice aduersat :
ut no quecuq volueritis illa faciatis Qđ si spu
ducimi : no estis sub lege Manifesta
aut st opa carnis Que st fornicatio .
inmudicia . impudicicia : luxuria ꝗ ydo
loru seruitꝰ ꝗ veneficia ꝗ inimicicie ↄte
tioes emulacoes ꝗ ire rixe dissencoes ꝗ
secte inuidie ꝗ homicidia ebrietates comes
satioes et hꝰ silia . q pdico vob sicut p
dixi : qm qui talia agut regnu dei no
ↄsequent Fructꝰ aut spus e : caritas gaudiu

pax paciencia longanimitas bonitas be
nignitas mansuetudo fides modestia
continencia castitas Adversus huiusmodi
non est lex Qui autem sunt christi carnem suam
crucifixerunt cum viciis et concupiscentiis
Si spiritu vivimus spiritu et ambulemus Non effi
ciamur inanis glorie cupidi invicem provoca
tes invicem invidentes Cap vi
Fratres et si preoccupatus fuerit homo
in aliquo delicto vos qui spirituales estis
instruite huiusmodi in spiritu lenitatis con
siderans teipsum ne et tu tempteris Alter
alterius onera portate et sic adimplebi
tis legem christi Nam si quis existimat se aliquid
esse cum nichil sit ipse se seducit Opus
autem suum probet unusquisque et sic in semet
ipso tantum gloriam habebit et non in altero
Unusquisque enim onus suum portabit Co
[i. instruitur]
municet autem his qui cathezizatur verbo ei qui
[i. instruit] [participando temporalia pro spiritualibus commun.]
se cathezizat in omnibus bonis Nolite er
rare deus non irridetur Que enim seminaverit

uerit hō: hec et metet. Qm̄ qui semīat
in carne sua: de carne ⁊ metet corrup
tione. Qui aūt semīat ī spū: de spiritu
metet uitā eternā. Bonū aūt facientes
nō deficiam⁹: tpe enī suo metemus
nō deficientes. Ergo dū tps habem⁹ operem̄
bonū ad oēs: maxīe aūt ad domesti
cos fidei. Uidete q̄lib⁹ lrīs scripsi uob̄ mea
manu. Quicūq; enī uolūt placē in
carne: hii cogūt uos circūcidi: tm̄ ut
crucis xpī psecutōez nō patiātur. Neq;
enī q̄ circūcidūtur legē custodiūt: sz uo
lūt uos circūcidi. ut ī carne urā glorient̄
Michi aūt absit gl'ari nisi ī cruce dnī
nrī ihū xpī: p q̄ m̄ mūd⁹ crucifix⁹
est: et ego mūdo. In xpo enī ihesu
neq; circūcisio aliq̄d ualet neq; ꝑputiū:
sz noua creatura. Et q̄cūq; hāc regulā
secuti fuerit: pax sup illos ⁊ mīa. et
sup isrl' dei. De cetero nemo m̄ molest⁹
sit. Ego enī stigmata ihū ī corpore

meo porto Gra dni nri ihu xpi cum
spu vro fres. amen Explicit epla ad gal Et sequitur i or[?] Epl
Ad ephesios Iste eple no sut hic scrip
Ad philippenses te qr ceciu explana oes
Ad colosenses in isto volue no qtinetur
Ad Tessalonicenses pma Et Scda
Ad Thymotheu pma. Et Scda

Titu comonefacit et instruit de Incipit plogg i eplaz ad ty
costitucoe psbitery. et de spuali quer
sacoe z de heticis vitadis q i scipturis
iudaicis credut: sribes ei a nicopoli
Explicit prologus Incipit epla bti
pauli apostoli Ad tytu Capitm
Paulus seru9 ihu xpi pmu
dei. apls at ihu xpi. scdm fide electoru
dei. et agnicoez veritatis. q scdz pie
tate est in spe vite etne, qua pmisit
qui no mentit ds an tpa scla. ma
nifestauit at suis tpib9 ubu suu i p
dicacoe. q credita e m scdm preptu
saluatoris nri dei: tyto dilco filio
scdm coem fide. gra et pax a deo pre

et xpo ihesu saluatore nro. Huius rei gra
reliqui te crete ut ea q desunt corrigas.
et constituas p ciuitates psbros sicut et
ego tibi disposui. Si qs sine crimie e. vni9
vxoris vir filios habes fideles. no i ac
cusatoe luxurie aut no subditos. Opor
tet em epm sine crimie esse sicut dei dis
pesatore. no supbu. no iracudu. non
vinoletu. no pcussore. no turpis lucri
cupidu. sed hospitale. benignu. sobri
um. iustu. scm. cotinete. aplectete eu
qui scdm doctna e fidele sermone.
ut potes sit exhortari in doctna sana.
et eos qui cotradicut argue. Sut em
multi inobedietes. vaniloqui. et sedut
tores. maxie qui de circucisioe st. qs
oportet redargui. qui vniuersas domos
subuertut. docetes q no oportet. turpis
lucri gra. Dixit qda ex illis. ppus illoz
ppheta. Creteses sp medaces. male

beſtie ventris pigri Teſtioniū hoc verū
eſt Quā ob cauſā increpa illos dure.
ut ſani ſint in fide: nō intēdētes iudai
cis fabulis et mādatis hoīm auſātiū
ſe a veritate Omnia munda mūdis Co
inquinatis aūt et infidelibꝰ nichil ē mundū:
ſꝫ inquinate ſūt eoꝝ et mēs et ꝯſcia Confite
tur ſe noſſe deū ꝗ factis aūt negāt: cū
ſint abhominati ⁊ incredibiles. et ad oē
opus bonū reprobi Cap̄ ij

Tu aūt loquere q̄ decet ſanā doctrinā
Senes ut ſobrij ſint: pudici. prudētes.
ſani in fide. in dilcōe et paciētia Anus
ſilr̄ in habitu ſcō ꝗ nō criminātes. nō
multo vino ſeruiētes: bene docētes ut
prudētiā doceant Adoleſcētulas. ut viros
ſuos ament ꝗ filios diligāt ꝗ prudētes.
caſtas ſobrias. domꝰ curā habētes.
benignas. ſubditas ſuis viris: ut non
blaſphemet͛ verbū dei Iuuenes ſilit͛

hortare . ut sobrii sint In omnib; prebe te
ipm exeplu bonoꝝ opm : in doctina . ī inte
gritate . in grauitate Verbu sanu irrepre
sibile : ut is qui ex aduerso ē vereat . nich
il habes malu dice de nobis Seruos dnis
suis subditos esse . in oib; placentes : nō qt
dicentes nō fraudantes s; in oib; fide bona
ostendentes : ut doctina saluatoris nri dei
ornet in oib; Apparuit eni gra dei
saluatoris nri oib; hoib; erudiens nos :
ut abnegantes ipietate ⁊ sclaria desi
ria . sobrie et iuste ⁊ pie viuam; in hoc
sclo : expectantes btam spem et aduentu
glie magni dei . ⁊ saluatoris nri ihu xpi
Qui dedit semetipm p nobis . ut nos
redimeret ab oī iniqtate : et mundaret
sibi pplm acceptabile . sectatore bonoꝝ
opm Hec loqre ⁊ exhortare : et argue
cu oī imperio Nemo te ctepnat Ca m
Admone illos pricipib; et ptatib;

subditos esse ∴ dicto obedire ∴ ad oe opus
bonu patos ee ∴ nemiez blasphemare ∴
no litigiosos ee s3 modestos ∴ oem ostēde
tes masuetudine ad omes hoies Eram⁹
eni et nos aliqn insipietes. increduli. er
rantes. seruietes desideriis et volupta
tib⁹ variis. in malicia et inuidia ageres ∴
odibiles. odietes inuice. Cu aut apparuit
benignitas et huanitas saluatoris nri
dei ∴ no ex opib⁹ iustitiae q̄ fecim⁹ nos ∴
s3 scdm sua miam saluos nos fecit. p
lauachru regnacois et renouacois sps
sci ∴ q̄ effudit i nos habude. p ihm xp3
saluatore nrm ∴ ut iustificati gra ipi⁹
heredes sim⁹ scdm spem vite etne Fi
delis sermo Et de his volo te ofirmare ∴
ut curet bonis opib⁹ pesse q̄ credut deo
Hec st bona et vtilia hoib⁹ Stultas at
qstioes et genealogias et otenoes. et
pugnas legis deuita Sut eni inutiles

et vane Hereticu[m] ho[m]i[n]em post vna[m] & s[e]c[un]da[m]
correpcio[n]em devita sciens q[uia] subuersus
est qui hui[us]modi est et delinquit p[ro]p[ri]o
iudicio co[n]dempnat[us] Cum misero ad te ar
thema aut tyticu[m] festina ad me ve
nire nichopolim Ibi enim statui hye
mare Zena legisperitu[m] et appollo sollicite
te p[re]mitte ut nichil illis desit Discat
aut[em] & n[ost]ri bonis op[er]ib[us] p[re]esse ad vsus necessarios
ut no[n] sint infructuosi Salutant te qui
mecu[m] s[un]t o[mn]es Saluta o[mn]es qui nos amant
in fide Gr[ati]a dei cu[m] o[mn]ib[us] vobis Amen expl[icit]

Philemoni familiares Incipit
l[itte]ras facit ap[osto]l[u]s prologus in ep[isto]l[a]m be
p[ro] onesimo seruo ati pauli apostoli
eius scribens ei ad philemonem
ab vrbe roma de carcere p[er] sup[ra]d[ictu]m onesimu[m]

Paulus vinct[us] x[christ]pi Incipit ep[isto]la
ih[es]u & thymothe[us] fr[ater] philemoni dil[e]c[t]o et
adiutori n[ost]ro et appie sorori k[arissi]me et ar

ep[isto]la ... ad tyt[um]

chippo comilitoni nrō· et ecclie que in domo
tua est: gra vob' et pax a deo pre nrō.
et dn̄o ihu xpo Gras ago deo meo sp̄ me
moria tui faciens in oroib; meis: audiens
caritate tua et fide quā habes in dn̄o
ihu et in omīs sc̄os: ut cōicatio fidei tue
euidēs fiat· in agnitōe oīs boni· ī xpo ihu
Gaudiū enī magnū habui ₇ ɔsolatoēȝ
in caritate tua: qz viscera scōꝝ requieuerūt
p te fr̄. Ppt' qd' mlta fiduciā habēs ī xpo
ihesu imperādi tibi qd' ad te ptinet:
ppt' caritate magis obsecro· cū sis talis ut
paulus senex: nūc aūt et vinctꝯ xpi ihu
Obsecro te p meo filio qm̄ genui ī vinclis
Onesimo· qui tibi aliqn̄ inutilis fuit: nūc
aūt et tibi ₇ michi utilis: quē remisi tibi
Tu aūt illū ut mea viscera suscipe: quē
ego volueram mecū detinē: ut p te m̄
nistraret in vinculis ewāgelij Sine co
silio aūt tuo nichil volui facē: uti ne

velut ex necessitate bonum tuum esset: sed vo
luntarium. Forsitan enim ideo ad horam discessit
a te, ut eternum illum reciperes iam non ut servum:
sed pro servo carissimum fratrem. maxime michi
Quanto autem magis tibi. et in carne et in domino:
Si ergo habes me socium: suscipe illum sicut
me. Si autem aliquid nocuit tibi aut debet:
hoc michi imputa. Ego paulus scripsi
mea manu. Ego reddam. ut non dicam tibi
quod et teipsum michi debes. Ita frater ego
te fruar in domino: refice viscera mea in christo
Confidens de obedientia tua scripsi tibi:
sciens quoniam et super id quod dico facies. Simul
autem et para michi hospitium. Nam spero
per orationes vestras donari me vobis. Salutat
te. epafras. concaptivus meus in christo ihesu:
marcus. aristarcus. demas et lucas. ad
iutores mei. Gratia domini nostri ihesu christi cum
spiritu vestro amen. Explicit epistola beati pauli
apostoli ad philemonem Et sequitur in ordine epistola
Ad hebreos. que est ultima. Que hic non est scripta. cu
ius explanatio non continetur in hoc volumine

Explicit epistola ad philemonem

Liber fratrum carthusiensium prope treverim

260